โครงการแปล The Cambridge History of Southeast Asia (เล่มหนึ่ง)

โดย มัทนา เกษกมล
มัทนี เกษกมล

พฤษภาคม 2547

ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ฉบับเคมบริดจ์

เล่มหนึ่ง
จากยุคเริ่มแรกถึงประมาณ
ค.ศ.1500

นิโคลาส ทาร์ลิ่ง
บรรณาธิการ

มัทนา เกษกมล
มัทนี เกษกมล
ผู้แปล

มัทนา เกษกมล
บรรณาธิการแปล

ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์*

เล่มหนึ่ง จากยุคเริ่มแรกถึงประมาณ ค.ศ.1500

บทที่ 1 การเขียนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เจ. ดี. เลกเก)

บทที่ 2 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (พีเทอร์ เบลล์วูด)

บทที่ 3 ราชอาณาจักรยุคเริ่มแรก (คีธ ดับเบิลยู. เทย์เล่อร์)

บทที่ 4 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคต้น (เคนเนท อาร์. ฮอลล์)

บทที่ 5 ศาสนาและความเชื่อของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนประมาณ ค.ศ.1500 (เจ. ดี. เดอ กาสปารีส์ และ ไอ. ดับเบิลยู. แมบเบตต์)

เล่มสอง จากประมาณ ค.ศ.1500 ถึงประมาณ ค.ศ.1800

บทที่ 1 ปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกและการปรับแปลงภายในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เลียวนาร์ด วาย. แอนดายา)

บทที่ 2 พัฒนาการทางการเมืองระหว่างคริสต์ศตวรษที่ 16-18 (บาร์บารา วัตสัน แอนดายา)

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจประมาณ ค.ศ.1400 ถึงประมาณค.ศ.1800 (แอนโธนี รีด)

บทที่ 4 พัฒนาการทางศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ค.ศ.1500 ถึงประมาณ ค.ศ.1800 (บาร์บารา วัตสัน แอนดายา และ โยเนียว อิชิอิ)

บทที่ 5 ยุคของการเปลี่ยนผ่าน : จากกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 (เจ. เคทิริแทมบี-เวลส์)

เล่มสาม จากประมาณ ค.ศ.1800 ถึงทศวรรษ 1930

บทที่ 1 การสถาปนาระบอบอาณานิคม (นิโคลาส ทาร์ลิ่ง)

บทที่ 2 โครงสร้างทางการเมือง ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 (คาร์ล เอ. ทรอคคี)

บทที่ 3 ภาวะการพาณิชย์ระหว่างประเทศ รัฐ และสังคม อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (โรเบิร์ต อี. เอลสัน)

บทที่ 4 ศาสนากับขบวนการต่อต้านอาณานิคม (เรย์นัลโด อิลเอโต)

บทที่ 5 ลัทธิชาตินิยมและการปฏิรูปศาสนาแนวสมัยใหม่นิยม (พอล กราทอสกา และเบน แบตสัน)

เล่มสี่ จากสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน

บทที่ 1 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยามสงครามและยามสงบ : อวสานของจักรวรรดิเจ้าอาณานิคมจากยุโรป (เอ. เจ. สต็อคเวลล์)

บทที่ 2 โครงสร้างทางการเมืองของรัฐเอกราช (หยง มุน ฉง)

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (นอร์แมน จี. โอเวน)

บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมสมัย (พอล สแตนจ์)

บทที่ 5 ลัทธิภูมิภาคนิยมและลัทธิชาตินิยม (ซี. เอ็ม. เทิร์นบัลล์) บรรณานุกรม (พอล กราทอสกา)

---

* ศักราชที่ใช้ในต้นฉบับภาษาอังกฤษของหนังสือชุดนี้ เป็นคริสต์ศักราชทั้งหมด แต่ในการเขียนจะหลีกเลี่ยงการระบุคำว่าคริสต์ศักราช โดยเขียนแต่เฉพาะตัวเลขหรือหากเลี่ยงไม่ได้ก็จะใช้คำว่าศักราชที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป (Common Era หรือ C.E.) เช่น ศตวรรษที่ 15 ของศักราชที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป สำหรับการแปลเป็นภาษาไทยนั้น ผู้แปลกำกับด้วยคำว่า ค.ศ. ไว้เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

สารบัญ

	หน้า
แผนที่	ง
กราฟ ภาพ และแผนผัง	จ
คำย่อ	ฉ
คำนำฉบับพิมพ์ครั้งแรก	ช
คำนำฉบับปกอ่อน	ฎ
บทที่ 1 การเขียนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย *เจ. ดี. เลกเก มหาวิทยาลัยโมนาช เมลเบิร์น ออสเตรเลีย*	1
การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง	4
การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา	21
หัวข้อสำคัญในการศึกษาและวิจัยสมัยหลังสงคราม	34
การเปลี่ยนแปลงที่การตีความ	55
การรื้อโครงสร้างประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	64
จากยุคเริ่มแรกถึงประมาณคริสต์ศักราช 1500	
บทนำ	76
บทที่ 2 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดย *พีเทอร์ เบลล์วูด มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย แคนเบอร์ร่า*	78
สภาพแวดล้อมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน	80
ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอของสภาพแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	87
มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ : หนึ่งล้านปีแรก	92
บรรพชนของคนยุคปัจจุบัน	107
หลักฐานทางโบราณคดีจากยุคไพลสโทซีนตอนปลายถึงยุคโฮโลซีนตอนกลาง	115

หน้า

กำเนิดและการขยายตัวของชุมชนเกษตรกรรม 132
โบราณคดีของสังคมเกษตรกรรมยุคต้น 138
หลักฐานทางด้านภาษา 157
ยุคโลหะตอนต้น 171
ยุคหินใหม่ตอนปลายและยุคโลหะตอนต้นในโลกออสโตรนีเซียน 186
ข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรม 201

บทที่ 3 ราชอาณาจักรยุคเริ่มแรก โดย *คีธ ดับเบิลยู. เทย์เล่อร์ มหาวิทยาลัยคอร์แนล อิทาคา สหรัฐอเมริกา* 203
เวียดนาม 203
จามปา 227
พระนคร 233
พุกาม 242
อยุธยา 249
ศรีวิชัย 255
มัชปาหิต 260
ข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรม 267

บทที่ 4 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคต้น โดย *เคนเนท อาร์. ฮอลล์ มหาวิทยาลัยบอลล์สเตท มันซี อินเดียนา สหรัฐอเมริกา* 270
พัฒนาการของเศรษฐกิจเมื่อแรกเริ่ม 273
ยุคฟูนัน : กำเนิดเศรษฐกิจ-การเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงต้นคริสต์กาล 283
ยุคของจักรวรรดิภาคพื้นทะเลศรีวิชัย (ค.ศ.670-1025) 289
อาณาจักรวัดในชวากลาง (ค.ศ.570-927) 298
ชวาตะวันออก (ค.ศ.927-1222) 305
สิงหัดส่าหรี (ค.ศ.1222-1292) และมัชปาหิต (ค.ศ.1293-1528) 315
อาณาจักรภาคพื้นทะเลของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ ค.ศ.1500 331

หน้า

เศรษฐกิจ-การเมืองแบบอิงวัดของกัมพูชายุคพระนคร 335
พุทธศาสนาในฐานะพลังทางเศรษฐกิจของพม่ายุคพุกาม 349
การขยายการค้าและการพาณิชย์ระหว่างชาติบนแผ่นดินใหญ่
ประมาณ ค.ศ.1100-1300 357
เศรษฐกิจ-การเมืองที่อาศัยการปล้นสะดมของจามปา 367
การก่อตัวของเศรษฐกิจ-การเมืองของเวียดนาม 378
ภาวะสังคม – เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคต้น : ข้อพิจารณา
โดยสรุป 391
ข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรม 395

บทที่ 5 ศาสนาและความเชื่อของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนประมาณ
ค.ศ. 1500 โดย *เจ. ดี. เดอ กาสปารีส์ สถาบันเคิร์น ลีเดน เนเธอร์แลนส์*
ไอ. ดับเบิลยู. แมบเบตต์ มหาวิทยาลัยโมนาช เมลเบิร์น ออสเตรเลีย 400
ยุคแรกเริ่ม 407
ศาสนาที่มีต้นกำเนิดในอินเดียบนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ 414
ศาสนาที่มีต้นกำเนิดในอินเดียในอาณาจักรภาคพื้นสมุทร 439
ปัญหาพิเศษสองข้อ 464
การเริ่มต้นของอิสลาม 474
ข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรม 480

ดรรชนี 488

แผนที่

หน้า

2. 1	ภูมิศาสตร์กายภาพ	82
2.2	ลักษณะการเกิดฝนและมรสุม	86
2.3	แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคไพลสโทซีน และยุคโฮโลซีนตอนต้น	95
2.4	แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคหินใหม่ และแหล่งที่ทำเกษตรกรรมในยุคเริ่มแรก	141
2.5	การแพร่กระจายของตระกูลภาษา และภาษาที่สำคัญ	160
2.6	การกระจายตัวของภาษาออสโตรนีเซียน	164
2.7	แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคโลหะตอนต้น	174
3.1	ราชอาณาจักรยุคต้นบนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่	204
4.1	ศูนย์กลางเศรษฐกิจยุคต้น	271

กราฟ ภาพ และแผนผัง

		หน้า
2. 1	กราฟแสดงระดับน้ำทะเลในช่วง 250,000 ปี ที่ผ่านมา	90
2.2	แผนผังลำดับยุคของโฮมินิดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และของการก่อตัวทางธรณีวิทยา ณ แหล่งโบราณคดีซานคีรานนับตั้งแต่ปลายยุคไพลโอซีนเป็นต้นมา	98
2.3	ภาพเครื่องมือหิน	121
2.4	แผนผังแสดงการแตกกิ่งก้านสาขาของภาษาออสโตรนีเซียน	167
2.5	ภาพกลองเฮเกอร์ 1	185
4.1	แผนผังเครือข่ายวัดยุคพระนคร	350

คำย่อ*

AP	*Asian Perspectives,* Honolulu.
BEFEO	*Bulletin de I'École FranÇaise d'Extrême-Orient,* Paris.
BIPPA	*Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association,* Canberra.
BKI	*Bijdragen van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde,* 's-Gravenhage.
BSOAS	*Bulletin of the School of Oriental and African Studies,* London,
FMJ	*Federation Museums Journal,* Kuala Lumpur.
JAS	*Journal of Asian Studies,* Ann Arbor.
JBRS	*Journal of the Burma Research Society,* Rangoon,
JMBRAS	*Journal of the Malay/Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society,* Singapore/Kuala Lumpur.
JRAS	*Journal of the Royal Asiatic Society,* London.
JSEAH	*Journal of Southeast Asian History,* Singapore.
JSEAS	*Journal of Southeast Asian Studies,* Singapore.
JSS	*Journal of the Siam Society,* Bangkok.
MAS	*Modern Asian Studies,* Cambridge, UK.
MQRSEA	*Modern Quaternary Research in Southeast Asia,* Rotterdam.
TBG	*Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunstenet et Wetenschappen,* Batavia/Jakarta.
VKI	*Verhandelingen van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 's-Gravenhage.

* เป็นคำย่อที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในเชิงอรรถ และข้อเขียนบรรณานุกรม อนึ่ง เชิงอรรถที่ใส่ด้วยเครื่องหมายดอกจันตลอดทั้งเล่มเป็นคำอธิบายเสริมของผู้แปล และมิได้มีอยู่ในต้นฉบับภาษาอังกฤษ ขอให้ผู้อ่านโปรดเข้าใจตามนี้ด้วย

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งแรก

โครงการประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของเคมบริดจ์มีแนวคิดที่ควบคู่กันมาสองแนวคือหนึ่งแนวคิดทางประวัติศาสตร์ของเคมบริดจ์เอง และสอง แนวคิดที่ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยแนวพิจารณาแบบใหม่นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ประวัติศาสตร์ของเคมบริดจ์ได้สร้างมาตรฐานอย่างสูงแก่งานวิชาการที่เกิดจากการร่วมมือกัน และให้แบบอย่างการเขียนประวัติศาสตร์ที่มีความยาวหลาย ๆ เล่มแก่โลกที่พูดและอ่านภาษาอังกฤษตั้งแต่ต้นศตวรรษสืบมา *Cambride Modern History* ชุดแรกในความยาว 16 เล่ม พิมพ์ออกมาระหว่าง ค.ศ. 1902 - 1912 หลังจากนั้นก็ติดตามมาด้วยประวัติศาสตร์ของเคมบริดจ์ยุคโบราณ ยุคกลาง ประวัติศาสตร์อินเดีย และอื่น ๆ

โครงการของเคมบริดจ์โดยคนรุ่นใหม่ต่อมายังคงสร้างผลงานบนรากฐานที่วางไว้นี้ ผลงานที่เคมบริดจ์เพิ่งทำเสร็จสิ้นลงคือ ประวัติศาสตร์แอฟริกา ลาตินอเมริกาและชาวหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิค ที่อยู่ระหว่างดำเนินการอย่างรุดหน้าคือ ประวัติศาสตร์จีนและญี่ปุ่นและประวัติศาสตร์อินเดียฉบับใหม่ แบบแผนและขนาดของผลงานเหล่านี้อาจผิดแผกกันไป แต่ลักษณะเด่นที่สำคัญๆ และการใช้นักวิชาการหลาย ๆ คนร่วมกันเขียนเป็นสิ่งที่ยังคงไว้

ความสนใจเริ่มแรกของเคมบริดจ์มุ่งไปที่ยุโรป แม้ว่าจะเป็นการศึกษาที่ค่อนข้างเริ่มด้วยกลิ่นอายของการสอบประมวลรายวิชาในระดับปริญญาตรีเกียรตินิยมอันเก่าแก่ของเคมบริดจ์คือ "การขยายอำนาจของยุโรป" แต่เราก็เคลื่อนออกจากพื้นภูมิของยุโรปมากกว่าประวัติศาสตร์ในฉบับของอ๊อกซ์ฟอร์ดที่มักเขียนโดยนักวิชาการที่ทรงภูมิความรู้อย่างเยี่ยมยอดเพียงคนเดียว กระนั้นเรายังทิ้งช่องว่างซึ่งการสอบประมวลรายวิชาของเคมบริดจ์มิได้ปล่อยไว้ คือประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การมองว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคโดยรวมเกิดขึ้นเป็นเวลาช้านานมาแล้วแม้โดยการใช้คำอื่นก็ตาม คำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นชื่อที่ใช้เรียกกันทั่วไปในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้รับการยอมรับอย่างตระหนักกันเป็นอย่างดีถึงความเป็นภูมิภาคที่เป็นหนึ่งเดียว โดยไม่มีการด่วนตัดสินคุณลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวนั้น กระนั้นการวิจัยและงานเขียนทางวิชาการได้แสดงให้เห็นว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มิได้เป็นเพียงชื่อเรียกทางภูมิศาสตร์เท่านั้น

ผลงานประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ผ่านมามีอยู่มากมายทีเดียว ส่วนมากเป็นผลงานที่เขียนโดยบุคคลคนเดียว ผลงานที่ยิ่งใหญ่ของ ดี.จี.อี. ฮอลล์ ผู้ล่วงลับไปแล้วย้อนไปถึงปี 1955 แต่ก็ผ่านการพิมพ์ออกมาอีกหลายครั้ง ผลงานอื่น ๆ ได้แก่ *South-east Asia : A Short History, London*, 1954 ของ บี. แฮริสัน *A Concise History of Southeast Asia,* 1966 ของนิโคลาส ทาร์ลิ่ง และ *In Search of Southeast Asia,* 1971 โดย ดี. เจ. สไตนเบิร์ก และคนอื่น ๆ ผู้เขียนผลงานเหล่านี้ต้อง

เผชิญกับภาระงานที่ยากยิ่งอันเนื่องมาจากความหลากหลาย ทางด้านภาษาของภูมิภาคนี้ ปริมาณหลักฐานที่อยู่ในระดับสอง และช่องว่างที่พบในหลักฐานเหล่านั้น

ถึงจะมีความหลากหลายเช่นนี้ก็ตาม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังดูจะเปิดทางให้กับแนวทางการศึกษาของเคมบริดจ์ ประวัติศาสตร์ชั้นครูในความยาวเพียงเล่มเดียวมีอยู่แล้วและแบบอื่น ๆ ก็มีความพยายามกระทำมาก่อนแล้ว ผลงานที่จบภายในเล่มเดียวโดยมีนักวิชาการหลาย ๆ คนร่วมกันเขียนก็ประสบผลสำเร็จมาแล้ว แต่ประวัติศาสตร์ที่เนื้อหามากกว่า และเขียนโดยนักวิชาการจำนวนมาก ยังไม่เคยมีการพยายามมาก่อน

ในช่วงอายุของคนรุ่นที่แล้ว มีงานเขียนเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย แต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังมิได้พัฒนาอย่างเต็มที่ในแง่ที่ว่า บางด้านค่อนข้างได้รับการใส่ใจศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงให้ดีขึ้นเป็นอย่างดี แต่บางด้านกลับไม่ได้รับความสนใจ งานเขียนทางประวัติ-ศาสตร์เกี่ยวกับภูมิภาคมีเนื้อหามากขึ้น และศึกษาอย่างลุ่มลึกมากขึ้น ทว่าผลงานเหล่านี้มุ่งไปที่บางประเทศหรือบางวัฒนธรรมโดยเฉพาะและยังทิ้งช่องว่างเหลือไว้อีกเป็นอันมาก การใช้ผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ คนจึงอาจเป็นการช่วยให้เกิดการนำผลงานทั้งหมดมารวมกัน และดังนั้นจะเป็นทั้งการวางรากฐานและชี้ช่องทางแก่การสร้างงานวิจัยต่อไป

แนวทางการศึกษาของเคมบริดจ์เป็นการเสนอทั้งคำเตือนและการเชิญชวน อุปสรรคในวิถีการทำงานประวัติศาสตร์เชิงปฏิบัติมีมากพอ ๆ กับประวัติศาสตร์ยุโรปของเคมบริดจ์เล่มแรก ซึ่งมีปัญหาเกินกว่าที่จะควบคุมได้ หรือเขียนได้ไม่จบ แต่ข้อสรุปที่จะช่วยชี้แนวทางให้แก่นักวิชาการท่านอื่น ๆ ก็ต้องพิมพ์ออกมาภายในช่วงเวลาที่พอเหมาะ ผลงานต้องไม่มีความยาวมากจนเกินไป และต้องไม่ใช้คนเขียนมากจนเกินไป

อย่างไรก็ดีข้อชี้แนะเชิงปฏิบัติในลักษณะที่ว่านี้สอดคล้องกับข้อพิจารณาทางด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์ งานประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ดีพอมีอยู่บ้าง ที่เป็นประวัติศาสตร์ของบางประเทศโดยเฉพาะที่ดี ๆ ก็มีอยู่เช่นกัน แต่ดูเหมือนว่าประวัติศาสตร์ที่เริ่มจากฐานของภูมิภาคและศึกษาโดยใช้ภูมิภาคเป็นหลักยังไม่มีอยู่เลย การศึกษาในแนวทางนี้จึงดูควรค่าแก่การกระทำโดย คุณลักษณะของงานเอง พร้อมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมโยงด้านเนื้อหาและการวางรูปแบบให้แก่หนังสืออีกด้วย

ในเกือบทุก ๆ กรณี แม้ในบทที่เป็นผลงานเขียนมากกว่าหนึ่งคน ผู้เขียนถูกดึงออกจากสาขาเฉพาะที่ตนชำนาญ ผู้เขียนเหล่านี้พร้อมที่จะเสี่ยงด้วยรู้ว่า ถึงจะระมัดระวังสักเท่าใด พวกเขาก็ยังอาจถูกผู้เชี่ยวชาญจับผิดจนได้ แต่ถึงกระนั้นพวกเขาก็ตระหนักดีถึงคุณค่าของการพยายามสำรวจในภาพรวม กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ผู้เขียนรู้สึกว่า การท้าทายด้วยแนวทางการศึกษาจากฐานของภูมิภาคคุ้มค่าแก่การผละออกมาจากการวิจัยที่อยู่กับที่ในแบบเดิม ๆ แม้จะเสี่ยงอันตรายอยู่ก็ตาม

นักวิชาการที่ได้รับเชิญให้เขียนผลงานในฉบับเคมบริดจ์นี้ต่างยอมรับว่า บ่อยครั้งที่พบว่าได้ก้าวออกจากข่ายงานที่ตีพิมพ์และสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนมาแล้ว อย่างไรก็ดีประวัติศาสตร์แนวใหม่ย่อมให้โอกาสแก่พวกเขา ซึ่งในหลาย ๆ กรณี หลายคนอาจได้กระทำอยู่แล้วในการสอน ที่จะขยายไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของภูมิภาคและใช้ภูมิภาคเป็นหลักในการศึกษาและเปรียบเทียบ สำนักพิมพ์ต้องการงานประวัติศาสตร์ที่กระตุ้นให้คิดค้นต่อไปมากกว่าการเสนอคำตอบสุดท้าย ผู้เขียนผลงานยังต้องเตรียมใจให้พร้อมรับกับการต้องพึ่งพาหลักฐานที่ตีพิมพ์แล้วอย่างมาก หรือพึ่งพาหลักฐานชั้นสองในส่วนที่จำเป็น ส่วนผู้อ่านต้องไม่คิดหวังที่จะได้งานเขียนอย่างลึกซึ้งเท่าเทียมกันตลอดทั่วทั้งภูมิภาค แม้ว่าหลักฐานจะมีอยู่ก็ตาม

ในขณะเดียวกัน บรรณาธิการและผู้เขียนผลงานต่างต้องประสบปัญหาเรื่องการแบ่งยุคสมัยเช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์อื่น ๆ แน่นอนเรื่องนี้เป็นข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากการแบ่งยุคนั้นดูเหมือนเป็นผลมาจาก หรือมุ่งไปที่การเน้นในเรื่องเฉพาะบางเรื่อง ในกรณีของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวโน้มที่อดกระทำกันไม่ได้คือการใช้ลำดับเวลาและเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นจากผลกระทบของพลังจากภายนอกจนเกินควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากชาติยุโรป โครงสร้างประวัติศาสตร์แบบที่เรากระทำอยู่นี้ ก็มิได้ปลอดจากการถูกวิพากษ์ว่าสร้างขึ้นจากอิทธิพลของพลังจากภายนอก ทว่าผู้เขียนก็ได้พยายามที่จะท้าทายแนวทางนั้นเท่าที่จะทำได้ โดยจะไม่ยอมรับแนวทางตามนัยดังว่านั้นโดยดุษณี

การสุ่มเสี่ยงทำนองเดียวกันนี้เกิดขึ้นอยู่เช่นกันกับการแบ่งเนื้อหาออกเป็นบท ๆ ขอบข่ายของงานในลักษณะที่เรากระทำอยู่นี้ยิ่งทำให้การแบ่งบทยากลำบากขึ้น แต่ก็ยิ่งทำให้เกิดความจำเป็นมากขึ้น การแบ่งบทบางตอนดูจะตัดแบ่งสิ่งที่ควรมองด้วยกันอย่างเป็นภาพรวม และบางครั้งอาจเป็นผลให้ต้องนำเนื้อหาที่กล่าวแล้วมากล่าวซ้ำอีก สิ่งนี้เรายอมให้เกิดขึ้นเมื่อเห็นว่าจำเป็น กระนั้นการดำเนินเรื่องไปตามแนวคิดหลักบางประการตลอดทั้งเล่มยังสามารถทำได้ โดยไม่ถึงกับต้องอ่านกันเพียงแค่เรื่องราวตามลำดับศักราชต่อ ๆ กันมา กรอบลำดับเวลาและเหตุการณ์แบ่งออกเป็นสี่ช่วงและการแบ่งบทโดยทั่วไปก็จัดลำดับทำนองเดียวกัน ดังนั้นผลงานนี้ในแง่หนึ่งสามารถอ่านได้ตั้งแต่ต้นต่อ ๆ กันไป หรือจะเลือกอ่านส่วนใดก่อนก็ได้

เราละเว้นบางหัวข้อซึ่งรวมถึงการศึกษาด้านศิลปกรรม วรรณกรรม และดนตรีไปโดยสิ้นเชิง จุดเน้นของงานอยู่ที่ประวัติศาสตร์การเมือง ศาสนา สังคม และเศรษฐกิจ กระนั้นยังเป็นเรื่องยากที่จะมองหาประวัติศาสตร์ของเฉพาะประเทศและของชนเฉพาะกลุ่ม ผลงานมิได้ตั้งใจเสนอเรื่องเฉพาะเหล่านี้ อย่างไรก็ดี เราได้เสนอแนวทางแก่ผู้ต้องการศึกษาเรื่องเหล่านี้ ด้วยเครื่องมือที่ให้ไว้ คือ เชิงอรรถ และข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรมที่มีอยู่ทุกบท รวมทั้งการสำรวจทางด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์รายชื่อต่าง ๆ ในบรรณานุกรม และดรรชนี

วิธีการศึกษาโดยใช้ภูมิภาคเป็นหลักเป็นบททดสอบผู้เขียน แต่ก็ตอกย้ำความไม่สมบูรณ์ของหลักฐานที่มีอยู่ งานที่เราต้องทำยังมีอยู่อีกมาก ชีวิตในช่วงเริ่มแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกเป็นอันมากที่เรายังเอื้อมไปไม่ถึง ผู้เขียนแต่ละคนพบปัญหาที่แตกต่างกันไป ในแง่หนึ่งคือ การมีหลักฐานมากเกินไป และในอีกแง่หนึ่งคือ มีหลักฐานน้อยเกินไป

ผู้เขียนผลงานมาจากยุโรป ญี่ปุ่น ฮ่องกง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และสหรัฐอเมริกา ความช่วยเหลือที่ผู้เขียนได้รับจากนักวิชาการอื่น ๆ ได้รับการระบุไว้ในเชิงอรรถแต่ละบทโดยผู้เขียนนั้น ๆ โครงการทั้งหมดได้รับประโยชน์จากการประชุมผู้เขียน ซึ่งจัดขึ้น ณ ประเทศสิงคโปร์ โดยความช่วยเหลือของมูลนิธิซาซากาวา ที่สำคัญคือ คำวิจารณ์ร่างผลงานที่ผู้เขียนได้รับจากนักวิชาการชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายท่านที่ได้เดินทางมาร่วมประชุมโดยการสนับสนุนของมูลนิธิโตโยต้า บรรณาธิการขอแสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อหลาย ๆ ท่านเหล่านี้ คือ ดร.เจีย บูน เคง ดร.อะบู ทาลิบ อาห์หมัด ศาสตราจารย์คู เคย์ คิม ดร.เทาฟิค อับดุลลาห์ และ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ บรรณาธิการขอแสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งเช่นกันต่อ ดร.เคทิริแทมบี-เวลส์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักด้านการเขียน และต่อศาสตราจารย์วาง กุงวู ซึ่งได้มาร่วมประชุมด้วยนักวิชาการท่านอื่น ๆ ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนบางท่านได้แก่ วิคเตอร์ ลีเบอร์แมน, แอน กุมาร์, เอ. เอช. จอห์นส์, เทาฟิค อับดุลลาห์ และ แอเดรียน วิคเกอร์

บุคคลที่ต้องแสดงความขอบคุณมีมากเกินกว่าจะกล่าวถึงได้ทั้งหมด แต่ที่บรรณาธิการจำเป็นต้องบันทึกลงไว้คือ การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจจาก ดร.รอบิน เดอร์ริคอร์ทแห่งสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และผู้ร่วมงานของท่านคือเลียวนาร์ด และบาร์บารา แอนดายา

นิโคลาส ทาร์ลิ่ง 1992

คำนำฉบับปกอ่อน

ผลงานนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1992 ในรูปปกแข็ง 2 เล่ม ฉบับปกอ่อนเป็นการพิมพ์ซ้ำจากฉบับปกแข็ง แต่แบ่งออกเป็น 4 เล่ม โดยมีการปรับปรุงเนื้อหาบ้างเล็กน้อย ฉบับพิมพ์ 2 เล่ม ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านอย่างกว้างขวาง แต่เรายังหวังให้การพิมพ์ในรูปแบบใหม่นี้เข้าถึงผู้อ่านได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนและผู้เรียนเรื่องราวของภูมิภาคจะหาอ่านได้อย่างพร้อมสรรพยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้ที่เพียงสนใจใคร่รู้เท่านั้นด้วย ฉบับปกอ่อนทั้ง 4 เล่มนี้สามารถอ่านได้แต่เพียงลำพัง แม้ว่าโดยอันที่จริงเนื้อหาของทั้ง 4 เล่ม มิใช่เป็นเพียงการรวมแต่ละตอนเข้าด้วยกันก็ตาม

เล่มที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ประกอบด้วยข้อเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภาคแรกในเล่มหนึ่งของฉบับพิมพ์ครั้งแรก "จากยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงประมาณ ค.ศ. 1500" เล่มที่สองต่อมาเป็นเนื้อหาของภาคที่สองของเล่มหนึ่งในฉบับพิมพ์ครั้งแรก ซึ่งครอบคลุมช่วงเวลาจากประมาณ ค.ศ. 1500 ถึงประมาณ ค.ศ. 1800 ปกอ่อนเล่มที่สามครอบคลุมเรื่องราวในภูมิภาคจากประมาณ ค.ศ. 1800 ถึงทศวรรษ 1930 และเล่มที่สี่ คือ ช่วงจากสงครามโลกครั้งที่สองถึงปลายทศวรรษ 1980 ทุกบทมีข้อเขียนเกี่ยวกับบรรณานุกรมในตอนท้าย และตอนจบของเล่มที่สี่ยังมีบรรณานุกรมที่รวมรายการบรรณานุกรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนต่าง ๆ

ฉบับปกอ่อนมีคำนำใหม่ให้ทุกเล่ม คำนำสั้นๆ นี้ตั้งใจสื่อเป้าหมายสองประการ คือ หนึ่งเพื่ออธิบายความเชื่อมโยงกับเล่มอื่น ๆ และสอง แสดงความคิดเห็นบางอย่างเพื่อเป็นแนวทางการวิจัยและการคิดค้นต่อไปเกี่ยวกับเนื้อหาในเล่ม ซึ่งเขียนเสร็จเป็นครั้งแรกระหว่าง ค.ศ. 1990-1991 เนื้อหาบางเรื่องเกิดขึ้นโดยแรงท้าทายจากอดีตของภูมิภาคต่อนักประวัติศาสตร์ และต่อเทคนิคการทำงานของนักประวัติศาสตร์ บางเรื่องเกิดขึ้นจากความสนใจของสาธารณชนต่อภูมิภาคที่ขยายตัวขึ้น ลักษณะของความสนใจเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อวิถีทางการศึกษาของนักประวัติศาสตร์อีกด้วย

ต้นทศวรรษ [1990] เป็นช่วงที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดูจะรื่นรมย์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ ทว่าตอนปลายทศวรรษต้องประสบปัญหาการล่มสลาย วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ดูจะมีความไม่แน่นอนยิ่งกว่าเหตุผลของการล่มสลาย แต่อย่างน้อยที่สุดประวัติศาสตร์อาจช่วยให้เราเห็นแนวพินิจในระยะยาวต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ตลอดจนเหตุที่มาและผลกระทบของเหตุการณ์ ในประการที่สองข้อคิดเห็นอันเดียวกันนี้สามารถใช้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ความสำคัญทางเศรษฐกิจของจีนที่เติบโตขึ้นและอำนาจทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของจีน ชักชวนทั้งนักประวัติศาสตร์และผู้อ่านงานประวัติศาสตร์ให้หันมาสนใจสัมพันธภาพระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยก่อน ๆ สภาวะแวดล้อมส่วนที่สามประกอบไปด้วยปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่าโลกาภิวัฒน์ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปีที่คริสต์ศตวรรษที่ 20 กำลังจะปิดฉากลง พร้อมกับการท้าทายซึ่งยังคลุมเครืออยู่ที่โลกาภิวัฒน์อาจมีต่อรัฐชาติ ปรากฏการณ์

นี้อาจส่งผลให้เกิดการฟื้นตัวของการแสดงออกซึ่งลัทธิชาตินิยมของศตวรรษ [ที่ 20] อีกครั้งหนึ่ง และยังอาจรวมถึงการแสดงออกทางด้านอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ หรืออื่น ๆ ในลักษณะต่าง ๆ โดยที่ศูนย์รวมอาจอยู่ที่ท้องถิ่นมากขึ้นหรืออาจกว้างไกลกว่าท้องถิ่นก็ได้

นักประวัติศาสตร์จึงต้องแบกรับภาระอีกครั้งหนึ่ง เป็นภาระที่พวกเขาค่อนข้างเต็มใจรับ และอีกครั้งหนึ่งเช่นกันที่ผู้อ่านต้องมองมาที่นักประวัติศาสตร์ ความสำคัญของการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จะเพิ่มขึ้น แม้ในเรื่องนี้สามารถถกเถียงกันได้อยู่ก็ตาม ในแง่หนึ่ง หากแรงกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานของนักประวัติศาสตร์มีสองประการคู่กันคือ ตอบสนองความสนใจในเรื่องปัจจุบันและสร้างความเข้าใจอดีตให้ดียิ่งขึ้น ภารกิจของนักประวัติศาสตร์จึงต้องเป็นสองส่วนคือ การเผยให้เห็นสิ่งที่เรียกกันว่าข้อเท็จจริง และการชี้ให้เห็นแนวโน้มหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กระนั้น ก็ดี ดังที่สตีเว่น เจ. กูด ได้กล่าวไว้ ในประวัติศาสตร์ "เหตุการณ์เกิดขึ้นได้มากกว่าหนึ่ง แต่ที่จะเป็นสุดยอดของเหตุการณ์ที่ต้องพิเคราะห์กันอย่างละเอียด มีแค่เพียงครั้งเดียว" ("Evolution and the Triumph of Homology or Why History Matters" *American Scientist* 70, January-February 1986, หน้า64) ในบางแง่มุม วิชาประวัติศาสตร์จึงน่าจะเหมาะสมเป็นอย่างดีแก่โลกซึ่งอุดมการณ์ที่ครอบงำอยู่ถูก ท้าทายหรือขจัดออกไป และยังไม่มีวิสัยทัศน์ใหม่ที่น่าเชื่อถือเข้ามาแทนที่ เพราะยังต้องลองดูก่อนว่า "ตลาด" ของผู้สนับสนุนจะเป็นเช่นไร

หากจะใช้วลีของ รูท แม็คเวย์ "แนวคิดใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ" มีอยู่มากมาย แม็คเวย์ผู้ได้เคยกล่าวไว้ "ชื่อแนวคิดต่าง ๆ พวกนี้ เช่น ยุคหลังสมัยใหม่ (หรือโพสต์ โมเดิร์น) ยุคหลังลัทธิโครงสร้าง ยุคหลังลัทธิมาร์กซิสต์ มิได้หมายความว่าในยุคของเราจะมีอุดมการณ์อยู่อย่างมากมายจนเกินพอ" ("Change and Continuity in Southeast Asian Studies," *Journal of Southeast Asian Studies* 26, 1, March 1995, หน้า 9) ในความคิดของนักประวัติศาสตร์เป็นอันมาก เครื่องมือเหล่านี้มิใช่ของใหม่จริงหากแต่เป็นการหลอมขึ้นใหม่โดยการเผาไหม้จากแนวคิดเก่า เครื่องมือเหล่านี้หากใช้อย่างไม่ถูกต้องอาจเป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ นักประวัติศาสตร์สามารถรับได้โดยดีต่อทัศนะของ โดมินิค ลาคาปราที่ว่า อดีตมีเสียงในตัวเองซึ่งเราต้องยำเกรง "โดยเฉพาะเมื่อเสียงนั้นคัดค้าน หรือต้องการปรับปรุงการตีความที่เราให้ต่ออดีตนั้น" (อ้างถึงใน L. Kramer in Lynn Hunt, ed., *The New Cultural History* University of California Press, 1989, หน้า 103) แต่นักประวัติศาสตร์อาจยังไม่พร้อมนักที่จะก้าวตามการรุดหน้าของเฮย์เดน ไวท์ เมื่อเขาชี้แนะถึงความเป็นไปได้ที่เราจะ "จินตนาการเรื่องราวอันเป็นเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม ไม่ใช่แค่หนึ่งหรือสอง แต่จะเป็นสักกี่เรื่องก็ได้ ทุกเรื่องมีทางที่จะเป็นไปได้เท่า ๆ กัน และเชื่อถือได้เท่า ๆ กัน เพราะสามารถปรับให้สอดคล้องไปกับเกณฑ์การสร้างงานประวัติศาสตร์ที่ยอมรับกันโดยทั่วไป" (อ้างถึงใน P.Nozick, *That Noble Dream. The 'Objectivity Question' and the American Historical Profession* Cambridge University Press, 1988, หน้า 602) เจอทรูด ฮิมเมิลฟาร์บ กลับชี้ประเด็นที่ต่างออกไปโดยกล่าวว่าวิชาประวัติศาสตร์ในแง่

หนึ่งออกแบบมา "เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ทฤษฎีสัมพัทธ์* อย่างสมบูรณ์แบบของยุคโพสต์ โมเดิร์น" ความตระหนักในความไม่สมบูรณ์ ของตัวนักประวัติศาสตร์และบันทึกทางประวัติศาสตร์ "ของสัมพันธภาพอันคลุมเครือระหว่างอดีตและปัจจุบัน" หลักวิชาชีพทางประวัติศาสตร์จึงสร้างการตรวจสอบและการควบคุมซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับ "ประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์" จุดมุ่งหมายก็เพื่อสนับสนุนการพยายามใช้ "หลักภววิสัยอย่างถึงที่สุด" (in *Times Literary Supplement* 16 October 1992)

แมคเวย์ให้คำแนะนำว่า เครื่องมือ "อาจช่วยให้นักวิจัยก้าวเกินไปกว่าเงื่อนไขของกรอบโครงที่ลงหลักอย่างมั่นคงแล้ว.... ช่วงใดที่มีความไม่แน่นอนทางภูมิปัญญา ความไม่สงบนิ่ง และขาดแนวโน้มที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน ช่วงเวลานั้นดูจะเป็นช่วงที่มีการริเริ่มในเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด" (หน้า 9) ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ได้รับผลกระทบจากกระแสแห่งภูมิปัญญาของทศวรรษ 1990 อย่างมาก แม้แมคเวย์จะมีแนวคิดท้าทายอยู่ในใจต่อสิ่งที่เธอเห็นว่าเป็น "กระบวนทัศน์ที่ครอบงำ" การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ การก่อตัวของรัฐชาติ และความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย กระนั้นทศวรรษ 1990 ยังเป็นยุคที่การตั้งคำถามต่อแนวคิดที่ให้มองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะภูมิภาคหนึ่งกลับฟื้นขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

กระบวนการมิได้เริ่มต้นด้วยผลกระทบของการรื้อถอนกรอบโครงสร้าง แวดเดลล์ ตั้งข้อสังเกตขึ้นใน ค.ศ. 1972 ว่านักปรัชญาให้คำเตือนต่อการทำให้เป็นรูปธรรม "คำศัพท์ดังเช่น 'เอเชียตะวันออกเฉียงใต้' และ 'ยูนิคอร์น' [สัตว์ในเทพนิยาย] ช่วยให้เราสามารถอภิปรายหัวข้อซึ่งเราไม่อาจสนทนากันได้เลย กระนั้น เราต้องระมัดระวังที่จะไม่เพิ่มคุณสมบัติให้แนวคิดเหล่านี้มีสาระเกินกว่าข้อเท็จจริงที่มีอยู่" (J.R. E. Waddell, *An Introduction to Southeast Asian Politics* Sydney : Wiley, 1972, หน้า 3) ในบทความซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1984 โดนัลด์ เค. เอมเมอร์สัน อ้างประโยคของแวดเดลดังกล่าวนี้ ร่วมไปกับบางประโยคในงานวรรณกรรมโรเมโอและจูเลียตของเชคสเปียร์ที่ว่า "มีอะไรอยู่ในชื่อ หากเราเรียกกุหลาบด้วยชื่ออื่น ความหอมหวานก็มิได้ต่างกันเลย มิใช่หรือ" เอมเมอร์สันเขียนต่อไปว่า "ชื่อของบางสิ่ง เช่น 'กุหลาบ' คือการยอมรับในความมีอยู่จริงของสิ่งนั้น ๆ แต่บางชื่อ เช่น 'ยูนิคอร์น' เป็นการสร้างสิ่งที่มิได้มีอยู่จริง ในระหว่างชื่อสองแบบนี้ จะมีชื่อซึ่งเป็นทั้งการพรรณนาและสร้างความเป็นจริงขึ้นมาพร้อม ๆ กันไป 'เอเชียตะวันออกเฉียงใต้' เป็นหนึ่งในชื่อของ

---

* ทฤษฎีสัมพัทธ์ หรือ Relativism คือแนวคิดที่มีแนวโน้มในทางเคลือบแคลงหรือไม่เชื่อว่า ความรู้เกี่ยวกับอดีตที่แท้จริงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เพราะผลงานหรือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรืออดีต มีข้อจำกัดอันเกิดจากทัศนะในเชิงอัตวิสัยของตัวนักประวัติศาสตร์ได้แก่ ค่านิยมส่วนตัว ความนิยมและอคติ นอกจากนี้ มุมมองเรื่องราว ต่าง ๆ ของนักประวัติศาสตร์ยังถูกกำหนดขึ้นโดยสภาวะทางสังคมและอื่น ๆ อย่างไรก็ดีแนวคิดนี้ถูกท้าทายโดยแนวคิดของฝ่ายที่เชื่อมั่นในหลักวิทยาศาสตร์ของกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 และประวัติศาสตร์ในแบบวิทยาศาสตร์ แนวคิดนี้เชื่อว่าประวัติศาสตร์ในแบบวิทยาศาสตร์ เป็นประวัติศาสตร์ที่เป็นภววิสัย (หรือเป็นกลาง) โดยแท้จริง (บ.ก.)

ลักษณะที่ว่านี้" ("Southeast Asia : What's in a Name?" *Journal of Southeast Asian Studies* 15, 1 March 1984, หน้า 1)

คำเรียกชื่อตามที่เอมเมอร์สันกล่าวไว้นี้ แทบมิได้ใช้กันเลยในช่วงจักรวรรดิเรืองอำนาจ ชาติที่มิได้มีอาณานิคมในภูมิภาค คือ เยอรมนีและออสเตรียคุ้นเคยกับคำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในความหมายที่เป็นภูมิภาค มากกว่าชาติยุโรปอื่น ๆ ซึ่งมีอาณานิคมอยู่ในภูมิภาค ในทศวรรษ 1930 คำนี้ใช้กันอย่างค่อนข้างเป็นคำสามัญมากขึ้น สงครามทำให้คำนี้กลายเป็นที่รู้จักและใช้กัน ทั่วไป อย่างไรก็ดี ขนาดและขอบข่ายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีความไม่แน่นอน นักวิชาการพอจะมีความเห็นพ้องต้องกันอยู่บ้าง แต่สาธารณชนอย่างน้อยที่สุด พวกที่อยู่นอกภูมิภาค ซึ่งจนถึงบัดนี้ก็ยังมิได้มีความเข้าใจที่แน่นอนตรงกัน " 'เอเชียตะวันออกเฉียงใต้' จึงกลายเป็นคำที่รวมไว้ด้วยชาติต่าง ๆ แต่ละชาติมีความแตกต่างเฉพาะตัว และร่วมกันเป็นสมรภูมิสงคราม ครั้งแรกคือสงครามแปซิฟิค ต่อมาคือสงครามเย็น ซึ่งรวมถึงสงครามอินโดจีนทั้งสองครั้งและในครั้งสุดท้าย คือ 'สงครามตัวแทน' จีน-โซเวียตในกัมพูชา" เอมเมอร์สัน ชี้ว่า ความขัดแย้งระหว่างนานาชาติทำให้เกิด "ความจำเป็นที่จะต้องพูดถึงภูมิภาคนี้" ความขัดแย้งเหล่านี้ก็กลับ "ทำให้ชื่อนี้เป็นที่แพร่หลาย จากการทำลายภาพเชิงประจักษ์ของภูมิภาคเอง" (หน้า 10)

อย่างไรก็ตาม เอมเมอร์สัน ชี้ให้เห็นถึงความเป็นกลางของชื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ "ซึ่งต่างจากคำ (ตะวันออก) 'ใกล้' และ 'ไกล' เพราะมิได้บ่งบอกตำแหน่งแหล่งที่ของผู้ให้ชื่อซึ่งเป็นคนนอกภูมิภาค และเนื่องจากชื่อมิได้เตือนให้ระลึกการต้องอิงอยู่กับสถานที่อื่น ๆ ผู้อาศัยอยู่ในภูมิภาคจึงรับใช้คำนี้ได้โดยง่าย" คำนี้มิได้มีน้ำเสียงของความเป็นจักรวรรดินิยม ดังเช่น "บุรพคดีศึกษา" (Orientalism, หน้า 17) แต่คำนี้สื่อความหมายได้มากน้อยแค่ไหน เป็นกุหลาบหรือยัง หรือยังเป็นแค่ยูนิคอร์นอยู่

นักประวัติศาสตร์บางคนยอมรับเรื่องนี้โดยดุษณี ในผลงานของบรรณาธิการเอง คือ *A Concise History of Southeast Asia* (Newyork : Raeger, 1966) ข้าพเจ้าได้ชี้แนะว่า ภูมิภาคนี้มี "เอกภาพในความหลากหลายซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก" (หน้า xii) ผลงานนี้พิมพ์ในออสเตรเลียโดยใช้ชื่อว่า *Southeast Asia : Past and Present* ซึ่งเป็นชื่อที่ ดี.อาร์. ซาร์เดซาย นำไปใช้ในงานของเขาในเวลาต่อมา งานวิชาการในช่วงต่อมาทำให้แนวทางการศึกษาโดยใช้ภูมิภาคเป็นหลัก มีนัยในเชิงบวกมากขึ้น ตัวอย่างดังว่านี้ น่าจะได้แก่งานระดับครูของผู้เขียนของเราท่านหนึ่ง คือ แอนโธนี รีด งานเล่มนี้ปรากฏออกมาพร้อม ๆ กับงาน *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฉบับเคมบริดจ์* (The Cambride History of Southeast Asia) ของเรา รีดพิจารณาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำนองเดียวกับที่เฟอร์นันด์ เบราเดล มองทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ภูมิภาคนี้มีความเป็นเอกภาพในระดับที่ลึกอย่างมากทีเดียว ซึ่งการเขียนประวัติศาสตร์ที่เน้นตัวเหตุการณ์มักบดบังทำให้มองไม่เห็น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ที่เราจะก้าวให้ไกลเกินกว่าการศึกษาเรื่องความหลากหลาย หรือแม้แต่ไกล

เกินกว่าวิธีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ในผลงานเรื่อง *Southeast Asia in the Age of Commerce* (New Haven : Yale University, 1988, 1993) รีดชี้แนะว่า "การเขียนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นภูมิภาคโดยรวมทำให้การพรรณนาเรื่องราวของชีวิตในหลาย ๆ ด้านสามารถทำได้หากมิใช่เช่นนั้นแล้ว เรื่องราวเหล่านี้ก็ยังอาจคลุมเครืออยู่ในเงาสลัว" หลักฐานในแต่ละสาขาของวัฒนธรรมในยุคที่รีดศึกษาคือ คริสต์ศตวรรษที่ 15, 16 และ 17 มีสภาพเป็นเศษเสี้ยว แต่เมื่อนำเศษเสี้ยวเหล่านี้มาศึกษาร่วมกันจะทำให้เห็น "ภาพความเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวของ...แบบวิถีการดำเนินชีวิตของภูมิภาคโดยรวม" (เล่ม 1, คำนำ, หน้า xiv) กระบวนการก็คือนำ "ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" มาแสดงบนเวที แม้ว่าไม่มีนักแสดงคนใดในช่วงเวลานั้นตระหนักในบทบาทที่ตนเป็นอยู่ก็ตาม

หากนักประวัติศาสตร์ได้ช่วยเพิ่มพูนความมีอยู่จริงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระบวนการทางการเมืองปัจจุบันก็มีบทบาทอยู่ในบางส่วนเช่นกัน รัฐชาติเป็นหน่วยทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลมากยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา แต่ผู้นำของรัฐชาติเหล่านี้ยังเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างสำนึกในความเป็นภูมิภาค แม้จะโดยเป้าหมายเพื่อปกป้องหน่วยการเมืองรัฐชาติของตนก็ตาม ศูนย์รวมที่สำคัญของความพยายามของพวกเขาคืออาเซียน ในเส้นทางของยุคทศวรรษ 1990 องค์กรนี้รวมประเทศต่าง ๆ ไว้ได้เกือบทั่วทั้งภูมิภาคแล้ว

กระนั้น ตัวอย่างจากงานของนักประวัติศาสตร์ภายนอกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือลัทธิภูมิภาคนิยมทางการเมืองซึ่งยังไม่ใคร่ชัดเจนนี้ มิได้ช่วยชักนำนักประวัติศาสตร์ภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้หันมาเขียนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างแตกต่างไปจากประวัติศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอมเมอร์สันเขียนไว้ว่า "เป้าหมายของข้าพเจ้าคือ...เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจให้แก่นักวิชาการในพื้นถิ่น และลดความไม่ไว้วางใจด้วยการออกมาจากเบ้าหลอมของรัฐชาติ โดยวิธีอย่างเช่น ร่วมกันทำงานวิจัยเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหัวข้อที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรมและอยู่เหนือกว่า หรือต่ำกว่าความเป็นชาติ เป็นต้น" เอมเมอร์สันเสริมว่า ปัญหา "มิใช่อยู่ที่ความเป็นหนึ่งเดียวของภูมิภาคเป็นเพียงที่นิยายที่สมมุติขึ้นหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าควรทำอย่างไร เพื่อให้นิยายเรื่องนี้เป็นประโยชน์พอที่จะทำให้กลายเป็นเรื่องจริงขึ้นมา" (หน้า 21) ดูเหมือนว่าเท่าที่ผ่านมานิยายเรื่องนี้ยังไม่เป็นจริงพอที่จะใช้ประโยชน์ได้

ฮอง ลิซา ได้ชี้ประเด็นขึ้นว่า "นักวิชาการพื้นถิ่นไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผลของการใช้ชาติเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และอันที่จริงพวกเขาถูกบังคับโดยสำนึกในหน้าที่ให้ต้องดำเนินงานในส่วนนี้อยู่แล้ว ซึ่งบ่อยครั้งไม่สามารถแยกออกจากความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้น (Hong Lysa in Mohammed Talib and Tim Huxley, eds, *An Introduction to Southeast Asian Studies* London and New York : Tauris, 1996, หน้า 66) ข้อคิดเห็นนี้อาจใช้ตัวอย่างกรณีประเทศไทยมาช่วยสนับสนุน กล่าวคือ การสลายลงของระบอบการปกครองโดยทหารทำให้เกิดการรื้อฟื้นและพัฒนา

ทัศนะเกี่ยวกับอดีตที่เป็นทางเลือกใหม่ ในเรื่องนี้เรายังเชื่อมโยงได้กับกรณีของฟิลิปปินส์ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ที่อยู่ในสกุลทางความคิดของเซอุส ซาลาซาร์ ได้ออกมาวิพากษ์ผู้ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิด "วาทกรรมซึ่งให้ความสำคัญในเชิงปกป้องทัศนะของต่างชาติ" มากกว่าจะ "ไต่สวนให้ลึกไปถึงพลวัตที่อยู่ภายในของสังคมฟิลิปปินส์ ซึ่งได้วิวัฒนาการเป็นเวลาหลายศตวรรษล่วงมาแล้ว" (F. Llanes in Putu Davies, ed., *Constructing a National Past* Bandar Sri Begawan : Universiti Brunei Darussalam, 1996, หน้า 315)

ฮองยังเสริมว่า การเน้นในเชิงชาตินิยมเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ "ไม่ถาวร" ภูมิภาคนี้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นภูมิภาคของ "การกบฏ" และต่อมาเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่สามที่ถูกเอารัดเอาเปรียบนั้น มาถึงตอนนี้กำลังได้รับการนิยามใหม่ให้เป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีเสถียรภาพทางการเมือง และการเติบโตทางเศรษฐกิจ "ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจได้พบแรงกระตุ้นและการสนับสนุนให้เรียนรู้ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภาษาที่สองอย่างเชี่ยวชาญ เพื่อการวิจัยประวัติศาสตร์ของเพื่อนบ้านตน" (หน้า 66) การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สลายลงในช่วงที่ทศวรรษ 1990 กำลังจะปิดฉากลงพร้อม ๆ กับการเกิดภัยที่คุกคามต่อเสถียรภาพ ทำให้หนทางที่น่าจะเป็นผลสำเร็จนี้ต้องพบปัญหาอีกครั้งหนึ่งในท่ามกลางความไม่แน่นอนอื่น ๆ ที่มีอยู่เป็นอันมากนี้ ทัศนะทางด้านวิชาการของนักประวัติศาสตร์ของภูมิภาคคงยังต้องรอการตัดสิน

ในเวลาเดียวกันนักประวัติศาสตร์ภายนอกภูมิภาคเกิดความสงสัยขึ้นมาอย่างฉับพลันว่าพวกเขาเริ่มหันมาเน้นประสบการณ์ที่มีอยู่ร่วมกันของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากจนเกินไป และตัดประสบการณ์นั้นออกจากประสบการณ์ของชนในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกใช่หรือไม่ ปัญหาข้อแรกอาจลดความสำคัญของคุณลักษณะเฉพาะของสังคมและระบอบการปกครองรูปแบบต่าง ๆ ภายในภูมิภาค ปัญหาข้อสองอาจลดโอกาสที่จะทำความเข้าใจสังคมและระบบการเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านั้น ให้เต็มเปี่ยมยิ่งขึ้น โดยการเปรียบเทียบในเครือข่ายที่กว้างขึ้นกว่าเดิม บุคคลที่ชี้นำให้คิดถึงปัญหานี้คือ วิค ลีเบอร์แมน ซึ่งมีความห่วงใยเป็นพิเศษถึงผลที่ทำให้ประวัติศาสตร์ภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงต้น ๆ ของยุคใหม่ถูกบิดเบือนไป

ผลงานของลีเบอร์แมนมีนัยยะที่กว้างออกไป ลีเบอร์แมนถามตนเองว่า งานเขียนนี้ส่วนหนึ่งมิได้ถูกผลักดันจาก "ความต้องการชดเชยให้กับความคลุมเครือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" แน่หรือ ("Transcending East-West Dichotomies...," *Modern Asian Studies* 31, 3 1997, หน้า 537) แน่นอนการที่ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทบจะมิเคยปรากฏในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ใช้กันในมหาวิทยาลัยปัจจุบัน เป็นการบ่งบอกความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานของเขาว่า จนถึงขณะนี้นักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีแนวโน้มที่จะถูกจัดให้อยู่แยกออกไปต่างหาก เช่นเดียวกับพ่อค้าต่างชาติที่เข้าไปค้าขายตามนครต่าง ๆ ของภูมิภาคในช่วงต้นสมัยใหม่ มีผลงานเพียงไม่กี่เล่มเท่านั้นที่สร้างผลกระทบอย่างกว้างขวาง เช่น งานของ เบน แอนเดอร์สัน (เกี่ยวกับลัทธิ

ชาตินิยม) เจมส์ สก๊อต (เกี่ยวกับ "เศรษฐกิจแบบคุณธรรม moral economy ของชาวนา") คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ เกี่ยวกับ "นาฏรัฐ" (theatre state) เป็นต้น ผลงานของคนอื่น ๆ อีกมากซึ่งประยุกต์ใช้วิธีการ รื้อกรอบโครงร่างออกเสีย (deconstrvctionism) หรือมาดหมายว่าจะใช้วิธีการนั้น หรือดำเนินในแนวทาง "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" (history from below) ผลงานเหล่านี้ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปไม่มากนัก กระนั้นงานที่พวกเขากระทำได้ช่วยขยายการอภิปรายในเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์ให้กว้างออกไปและเพิ่มพูนความเข้าใจประวัติศาสตร์นิพนธ์ของทุก ๆ ประเทศที่ได้ศึกษานั้น

งานของลีเบอร์แมนยังนับว่ามีความสำคัญในแง่ที่งานนี้สนองตอบต่อโลกยุคทศวรรษ 1990 ซึ่งเป็นยุคที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง โลกาภิวัฒน์เร่งเร้ายิ่งขึ้น และตะวันตกสูญเสียความมั่นคงในแบบเก่าๆ ของตน สภาวะเช่นนี้ควรเป็นโอกาสที่จะก้าวให้พ้นการแบ่งออกเป็นขั้วตะวันตก-ตะวันออกยิ่งกว่าจะสนับสนุนให้มีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยใช้สิ่งที่ลีเบอร์แมนเรียกว่า ประวัติศาสตร์ "ยูเรเชีย" เป็นศูนย์รวมในการพิจารณาแทน การแบ่งขั้วดังว่านี้อันเป็นคุณลักษณะของประวัติศาสตร์ของเอเชียมาช้านานแล้ว

ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ พิมพ์ซ้ำออกมาอีกครั้งหนึ่งภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าว งานของเราพยายามเน้นหนักที่ภูมิภาคมากกว่าประเทศชาติ ส่วนหนึ่งอาจเป็นด้วยเหตุผลนี้ ผู้เขียนส่วนใหญ่จึงเป็นนักวิชาการจากภายนอกภูมิภาค นักวิชาการเหล่านี้เชื่อมั่นในคุณประโยชน์ของการพยายามศึกษาโดยใช้ภูมิภาคเป็นหลัก แม้ว่าจะรู้ตัวอยู่โดยตลอดถึงการเสี่ยงกับทั้งตนเองและกับหัวข้อที่ตนเขียน เป้าหมายประการหนึ่งคือการลด"ความคลุมเครือ" ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเขามิได้พยายามขวนขวายที่จะเปลี่ยนยูนิคอร์นให้กลายเป็นกุหลาบ ถึงหากพวกเขาจะกระทำอยู่บ้าง ก็อาจจะน้อยกว่าเอมเมอร์สัน แต่พวกเขายอมรับว่าถ้อยคำที่ใช้ก็เป็นการกระทำอยู่เช่นกัน หากสิ่งที่เขาเขียนและกระทำ เร้าให้เกิดข้อถกเถียง พวกเขาก็พร้อมที่จะรับฟัง และหากจะมีนักวิชาการท่านอื่น ๆ มาแก้ไขข้อบกพร่อง หรือเติมเต็มช่องว่าง ที่พวกเขาปล่อยไว้ ก็ยิ่งเป็นการดี การพิมพ์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งนี้เกิดขึ้นในช่วงที่ภูมิภาคสับสนยิ่งขึ้นและในท่ามกลางข้อถกเถียงใหม่ ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์ กระนั้นผลงานนี้อาจเป็นเพียงย่างก้าวอันใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อไป

หากวิธีการศึกษาโดยใช้ภูมิภาคเป็นหลักในแบบที่งานของเราใช้อยู่นี้เป็นบททดสอบ การแบ่งช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ก็เป็นบททดสอบเช่นกัน แอนโธนี รีด เขียนไว้ว่า "ยุคสมัย (Periods) เป็นวิธีการในการศึกษาปัญหาเฉพาะเรื่อง ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงร่วมไปกับปัญหาที่ศึกษานั้น" (*Southeast Asia in the Age of Commerce* vol. 2, หน้า xiv) คำกล่าวนี้แม้จะมีคำเตือนอยู่บ้าง แต่ให้แนวทางแก่เราน้อยมาก ในแง่การเขียนงานในลักษณะทั่วไป ผู้เขียนงาน*ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์*นี้จริง ๆ แล้ว มิได้สบายใจกับการแบ่งยุคสมัยที่นำมาใช้กับแต่ละ

ภาคไปเสียทั้งหมด และในตอนนี้ก็ได้กลายเป็นการจัดแบ่งออกเป็นเล่ม ๆ การแบ่งเป็นยุคสมัยเหล่านั้นโดยอันที่จริงส่งผลให้เกิดความคลุมเครือไม่มากก็น้อย

การจัดแบ่งช่วงเวลาที่ประมาณ ค.ศ. 1500 แม้จะมิได้บอกอย่างเจาะจงลงไป แต่ก็แสดงนัยว่าการเข้ามาของชาวยุโรปเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญ นับเป็นการให้ความสำคัญเกินกว่าที่หลาย ๆ คนในปัจจุบันพร้อมที่จะพิจารณาว่าเป็นเช่นนั้น เหตุการณ์ที่น่าจะสำคัญยิ่งกว่าคือการขยายตัวทางการค้าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ซึ่งมีจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ การใช้คริสต์ศักราช 1500 ยังอาจเสี่ยงต่อการเน้นความสำคัญของปัจจัยภายนอกที่มีต่อภูมิภาคจนเกินไปและลดความสำคัญของความริเริ่มและขีดความสามารถที่จะสร้างสิ่งใหม่ของชาวภูมิภาคเอง ดังตัวอย่างที่ลีเบอร์แมนได้กล่าวอย่างเชื่อมั่นว่า "การเน้นหนักอย่างมากมายต่ออิทธิพลของการค้าทางทะเลเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะเป็นการกล่าวสรุปที่ง่ายเกินไป และมากเกินกว่าความเป็นจริง อย่างน้อยที่สุดในกรณีอาณาบริเวณส่วนภาคพื้นทวีป" ("Local Integration and Eurasian Analogies : Structuring Southeast Asian History," *Modern Asia Studies* 27, 3, 1993, หน้า 478) การแบ่งช่วงตอนในแบบหนึ่งแบบใดเป็นเรื่องที่เลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะกับการวางโครงร่างในโครงการขนาดใหญ่ ผู้อ่านต้องยอมรับการแบ่งช่วงตอนเหล่านี้ แต่ต้องพิจารณาคำเตือนที่เป็นประโยชน์ซึ่งติดมาด้วย

เราได้ชี้ประเด็นการแบ่งช่วงเวลาในอีกแบบหนึ่งไว้ด้วย กล่าวคือ ส่วนที่อยู่ระหว่างเล่มสองและเล่มสามของฉบับปกอ่อน ใช้เกณฑ์จากเนื้อหาซึ่งเป็นทัศนะที่แก้ไขใหม่เกี่ยวกับคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทัศนะนี้สัมพันธ์กับงานของลีเบอร์แมน แต่เจยา เคทิริแทมบี-เวลส์ ถกเถียงในประเด็นนี้ไว้อย่างดีในงานฉบับนี้ของเราด้วย การแบ่งช่วงตอนของเล่มสามและสี่ของเรา คงต้องเป็นเป้าของการวิพากษ์ในแง่ที่ว่า เน้นผลกระทบของชาวญี่ปุ่นเกินไปหรือไม่ หรือบดบังความสืบเนื่องในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือไม่ วิกฤติของทศวรรษ 1990 จะเป็นเครื่องหมายของการแบ่งช่วงตอนอีกช่วงหนึ่งหรือไม่ หรือจะชี้แนะการแบ่งช่วงตอนอดีตในแบบใหม่ เรื่องนี้เราคงต้องคอยดูกันต่อไป

นิโคลาส ทาร์ลิ่ง 1999

บทที่ 1

การเขียนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเขียนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งต่างจากการเขียนประวัติศาสตร์ของแต่ละส่วนของภูมิภาคนั้น เป็นพัฒนาการที่นับว่าค่อนข้างใหม่ ประวัติศาสตร์ที่สำคัญเล่มแรกเกี่ยวกับภูมิภาคโดยรวม คือ *A History of South-East Asia* ของดี.จี.อี. ฮอลล์ เพิ่งปรากฏออกมาเมื่อปีค.ศ. 1955 นี้เอง[1] แม้ว่าฮอลล์จะพรรณาถึงผลงานของตนเองไว้ภายในเล่มว่าเป็น "การสรุปประเด็นสำคัญ ๆ โดยแท้ หลาย ๆ ตอนรวบกระชับและละเลยรายละเอียดส่วนที่จำเป็นอย่างยิ่งไปมาก จนอาจเป็นภัยขึ้นได้" [2] แต่หนังสือเล่มนี้ ก็เป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งอาศัยผลงานที่ให้รายละเอียดของนักวิชาการคนอื่น ๆ เป็นหลักอิง และสะท้อนถึงความรอบรู้ในประเด็นสำคัญ ๆ ที่เป็นหัวข้อของการถกเถียงในหมู่นักวิชาการเหล่านั้น หนังสือของฮอลล์นี้นอกเหนือจากจะกระตุ้นให้มีการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะอาณาบริเวณที่ "มีคุณค่าแก่การศึกษาโดยตัวของตัวเอง" มิใช่ในฐานะส่วนประกอบที่แยกย่อยจากอินเดีย จีน หรือตะวันตกแล้ว หนังสือ ก็มิได้นำเสนอแนวคิดหรือวิธีวิทยาทางการศึกษาที่แปลกใหม่ของตนเองแต่อย่างใด ทว่าในแง่ของการนำผลงานทางวิชาการที่มีอยู่มาประมวลเข้าด้วยกันเช่นนี้ ก็นับว่าหนังสือเล่มนี้ เอื้อให้เราได้ประเมินสถานภาพทางวิชาการที่เป็นอยู่ในขณะนั้นได้ในระดับหนึ่ง

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การเห็นควรให้ภูมิภาคโดยรวม เป็นเป้าหมายของการศึกษาพิเคราะห์ ก็ได้รับการยอมรับมากขึ้น ในค.ศ.1950 มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ได้เปิดสอนหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสถาบันอื่น ๆ อีกหลายแห่งในหลาย ๆ ประเทศต่างดำเนินรอยตาม ข้อเขียนในเชิงเปรียบเทียบ ที่เน้นการจับประเด็นที่ภูมิภาคนี้โดยรวมมีมากขึ้นเป็นลำดับ ผลงานของชาร์ลส์ ฟิสเชอร์ (London, 1964) เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาค ตั้งชื่ออย่างเรียบง่ายว่า *Southeast Asia* ในขณะที่งานนิพนธ์ชิ้นอื่น ซึ่งมีเนื้อหาภายในขอบข่ายที่ใกล้เคียงกัน ก็ตามกันออกมา ผลงานของจอห์น เอฟ. เคดี้ เกี่ยวกับพัฒนาการในประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (*Southeast Asia: Its Historical Development,*

---

[1] พิมพ์ครั้งที่สอง ค.ศ. 1964, ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1968, ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1981 หนังสือที่มีประโยชน์ของไบรอัน แฮริสัน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์โดยย่อของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชื่อเรื่อง ***South-East Asia: A Short History*** (London, 1954) พิมพ์เผยแพร่ออกมาเพียงปีเดียวก่อนหน้านี้ ทว่าหนังสือเล่มนี้ มุ่งเน้นสำหรับผู้อ่านทั่ว ไป มิใช่สำหรับผู้เชี่ยวชาญ (Preface, v).

[2] D.G.E. Hall, ***History,*** Preface to the First Edition, v.

New York, 1964) และเรื่องที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงหลังสงครามของเขา (*Post-War Southeast Asia,* Athens, Ohio, 1974) กับข้อเขียนของนิโคลาส ทาร์ลิ่ง เกี่ยวกับอดีตและปัจจุบันของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (*Southeast Asia: Past and Present,* Melbourne, 1966) เป็นเพียงสองสามตัวอย่างที่ยกมา แน่นอนว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ เป็นความรู้ความเข้าใจในแบบของยุคสมัยใหม่ ซึ่งมาจากภายนอก ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองนั้น แม้จะตระหนักถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ของชาติพันธุ์และวัฒนธรรม แต่มิได้รู้สึกถึงอัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ ทั้งกลยุทธ์การหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคก็มาจากภายนอก และคิดสร้างกันขึ้นมาด้วยความจำเป็น คำนำในหนังสือที่จอร์จ แม็คที. คะฮิน เป็นบรรณาธิการ เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (*Governments and Politics of Southeast Asia,* Ithaca, 1959) ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในค.ศ. 1959 ยังลังเลที่จะพิจารณาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะดินแดนที่มีเอกภาพอย่างมีนัยสำคัญ โดยกล่าวว่า "เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิได้เป็นอาณาบริเวณที่มีสภาพการเมืองสอดคล้องกลมกลืนไปด้วยกันสักเท่าไรนัก เมื่อพิจารณาในแง่การเมืองรวมทั้งวัฒนธรรมแล้ว รัฐที่เป็นองค์ประกอบของภูมิภาคนี้ มีความแตกต่างหลากหลายกันไปมากยิ่งกว่ารัฐในทวีปยุโรปเสียอีก"[3] และเมื่อล่วงมาจนถึงค.ศ. 1971 ก็มีนักวิชาการอีก 6 ท่าน พยายามเรียบเรียงประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ในหัวข้อและลักษณะที่ผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยให้ชื่อผลงานของตนว่า *In Search of Southeast Asia*[4]

ผลงานของฮอลล์ซึ่งพิมพ์เผยแพร่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงแล้วสิบปี ได้ก่อให้เกิดความพลิกผัน ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรากฏให้เห็น ในรูปของแนวทางการศึกษาและค้นคว้าทางวิชาการ แนวทางดังกล่าว เริ่มสำแดงให้เป็นที่ประจักษ์ในตอนหลังสงคราม และจัดเวทีให้แก่การขยายขอบข่ายการศึกษาพิเคราะห์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เกิดขึ้นตามมา แต่ก็แน่นอนว่า สงครามนั่นเอง ที่เปลี่ยนแปลงสภาวการณ์แวดล้อมทั้งมวลของการศึกษาพิเคราะห์ภูมิภาค และจะเป็นการสะดวก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทนี้ ที่จะถือว่าสงครามเป็นเส้นแบ่งที่เป็นหลักสำคัญของพัฒนาการในการเขียนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มีสองประเด็นที่ต้องระบุไว้เสียก่อนในเบื้องต้นนี้ ประเด็นแรก ในการสำรวจข้อเขียนเกี่ยวกับอดีตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ จะกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้ กล่าวคือความเอาใจใส่ของเราจำกัดอยู่เฉพาะงานเขียนที่อาจบรรยายได้ว่า เป็นการสืบสวนประวัติศาสตร์ตามธรรมเนียมสากลของยุคสมัยใหม่ ในบทที่ว่าด้วยข้อเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นบทนี้

---

[3] Ithaca, 1959, Preface, v.

[4] David Joel Steinberg, David K. Wyatt, John R.W. Smail, Alexander Woodside, William R. Roff and David P. Chandler ed. Steinberg, New York, 1971; ฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง มีผู้เขียนเพิ่มขึ้น ได้แก่อาร์.เอช. เทย์เลอร์ (R.H. Taylor, Honolulu, 1988).

น่าจะเป็นไปได้ ที่จะพิจารณางานเขียนที่มาแต่ดั้งเดิมของภูมิภาคประเภทต่าง ๆ ที่แสดงทัศนะและวิธีการนำเสนออดีต เช่น*บาบัด ฮิกายัต* พงศาวดารในรูปแบบต่าง ๆ ผลงานทางด้านวรรณคดีและจารึก เราอาจพิจารณางานเขียนเหล่านี้ -- ซึ่งมิใช่เพียงในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูล ซึ่งนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่จะนำมาพินิจพิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์ และตรวจสอบว่า มีอะไรที่ให้ความกระจ่างกับรูปลักษณ์ของวัฒนธรรมในอดีตอยู่บ้างหรือไม่ -- หากแต่จะพิจารณาในฐานะที่เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์โดยตรง ซึ่งจะต้องใช้วิธีการพิจารณาตามเงื่อนไขของตัวงานเขียนเอง และต้องคำนึงถึงข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ซึ่งงานเขียนเหล่านี้ กำหนดไว้ให้กับลักษณะของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ด้วย ในอีกทางหนึ่ง อาจมีการตั้งประเด็นแย้งว่า ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นไม่มีประเพณีการบันทึกเรื่องราวในอดีตอยู่เลย – ยกเว้นเวียดนาม ที่ซึ่งนักประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ต่าง ๆ ได้เพียรพยายามที่จะสืบเนื่องการจดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างจริงจัง ส่วนใหญ่แล้ว หน้าที่ของพงศาวดารของพื้นถิ่น แม้ในยามที่ยืนยันว่า บันทึกบรรยายไปตามครรลองของเหตุการณ์ต่าง ๆ –ไม่ว่าในเรื่องความเจริญและความเสื่อมของราชวงศ์ สงคราม ชัยชนะและความพ่ายแพ้—ล้วนมิใช่เพื่อบันทึกเรื่องราวในอดีตตามความเป็นจริง หากเพื่อปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่น ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว เป็นหน้าที่ทางจิตใจ กล่าวคือ เพื่อสร้างสิทธิธรรม เพื่อยกย่องเทิดทูน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพหรือเพื่อแสดงถึงระเบียบแบบแผนทางด้านศีลธรรมของสังคมตามความนึกคิดของพวกเขา บางคราว พงศาวดารเหล่านี้ อาจสร้างอดีตที่ผิดแผกไปจากความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ของปัจจุบันกาลขณะนั้น เป็นต้นว่าเสกสรรค์สกุลวงศ์ที่เหมาะสมให้แก่ผู้แย่งชิงราชสมบัติได้สำเร็จ พงศาวดารดังกล่าว อาจทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมายบอกถึงอำนาจราชสิทธิ์ของผู้เป็นประมุขก็ได้ [5] เป็นไปได้ว่าอาจมีกรณียกเว้นอยู่บ้าง นักวิชาการท่านหนึ่งที่ศึกษาประวัติศาสตร์ของชวา บรรยายถึงความแตกต่างระหว่างต้นฉบับโบราณที่จัดเป็นเอกสาร “ทางประวัติศาสตร์” และ “ที่เป็นตำนานเรื่องราวอภินิหาร” ของชวาไว้ และถือทัศนะที่ว่า ต้นฉบับที่ประกาศยืนยันว่าบรรยายเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้นจริง “มักมีความเที่ยงตรงมากกว่าที่ได้รับทราบจากการสำรวจตรวจสอบบทประพันธ์ ที่นำเรื่องราวในอดีตของชวามาเรียบเรียงขึ้นเป็นประวัติศาสตร์

---

[5] ในการสัมมนาที่จัดขึ้นในแคนเบอร์รา ในค.ศ. 1976 มีการอภิปรายถึงประเด็นเหล่านี้ โดยเป็นการพยายามพิจารณางานนิพนธ์พื้นถิ่นด้วยเงื่อนไขของตัวผลงานนั้น ๆ เอง ดู Anthony Reid and David Marr eds., *Perceptions of the Past in Southeast Asaia,* Kuala Lumpur, 1979. แต่ผู้นำเสนอผลงานในที่สัมมนาหลายท่าน มีความเห็นว่า งานนิพนธ์เหล่านี้ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นผลงานทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างอาจดูได้ในบทความของชาญวิทย์ เกษตรศิริ ซึ่งเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างประวัติศาสตร์ของศาสนาและราชวงศ์ในประเทศไทย กับประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ในแบบสมัยใหม่ บทความของไมเคิล วิคเคอรี ซึ่งกล่าวว่า ในกัมพูชานั้น วัตถุโบราณในรูปของการบันทึก เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับสถานภาพความเป็นกษัตริย์ และข้อเขียนของโอ.ดับเบิลยู. โวลเทอร์ส ซึ่งเสนอว่า บทบาทของต้นฉบับโบราณสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเอ็ดของเวียดนามนั้น ก็เพื่อประกาศยืนยันถึงความเท่าเทียมกันระหว่างจักรวรรดิเวียดนามและจักรวรรดิจีน

ฉบับใหม่ [6] และแน่นอนว่าเป็นไปได้เช่นกัน ที่การแบ่งแยกความแตกต่าง ระหว่างหน้าที่ตามพิธีกรรมของต้นฉบับโบราณ กับวัตถุประสงค์ของนักประวัติศาสตร์ประเภทที่เรียกกันว่า "เป็นวิทยาศาสตร์" กระทำอย่างเด็ดขาดจนเกินไป ประวัติศาสตร์ในแบบที่เป็นวิทยาศาสตร์ก็อาจจะแก้ต่าง หรือสร้างความถูกต้องชอบธรรม ให้กับภาวะของเหตุการณ์ในเวลาต่อมาเช่นกัน และสร้างอดีตขึ้นมาสนองความต้องการของปัจจุบัน ความแตกต่าง ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างในเรื่องเจตนาอยู่ตรงที่ว่า เราสามารถทักท้วงและวิพากษ์ประวัติศาสตร์ "ที่เป็นวิทยาศาสตร์" นี้ได้ โดยใช้หลักฐานและข้อโต้แย้งต่าง ๆ น่าจะเป็นได้ว่า จะโดยอย่างไรก็ตาม ความแตกต่างเป็นเพียงที่ระดับความมากน้อย อย่างไรก็ดี เพื่อวัตถุประสงค์ของบทนี้ เราจึงตัดสินใจว่าจะถือให้ งานนิพนธ์ครั้งโบราณ จัดอยู่ในหมู่แหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาพิเคราะห์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิใช่ในฐานะที่เป็นตัวผลงานการศึกษาพิเคราะห์เสียทีเดียว และจะจำกัดขอบเขตความเอาใจใส่ที่จะให้แก่งานนิพนธ์เหล่านี้ โดยใช้ข้อพิจารณาในเชิงวิพากษ์ ถึงแหล่งข้อมูลที่หลงเหลืออยู่ และแก่งานนิพนธ์ที่จัดว่ามีลักษณะของงานวิชาการในแบบยุคสมัยใหม่

ประเด็นที่สอง งานเขียนนี้มิได้ตั้งใจที่จะนำเสนอบทวิเคราะห์บรรณานุกรรมอย่างละเอียดจากเนื้อที่ที่มีอยู่ ทำให้การอ้างอิงกระทำได้ เพียงเฉพาะส่วนย่อย ๆ ของงานนิพนธ์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น สิ่งที่นำเสนอ ค่อนข้างจะเป็นข้อเขียนที่ได้พยายามระบุลักษณะสำคัญของการเขียนประวัติศาสตร์ และกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับประเด็นที่เป็นเป้าของความสนใจ การเปลี่ยนแปลงที่การเน้น และการเปลี่ยนแปลงที่แบบแผนในการตีความ การอ้างอิงถึงผลงานชิ้นใดเป็นการเฉพาะ จะกระทำเพียงเพื่อยกมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น

การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

การศึกษาประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง อาจแบ่งออกได้อย่างกว้าง ๆ เป็นสองจำพวก ที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง คือความสนใจที่มีต่อประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ซึ่งส่งผลให้มีความพยายามนำข้อมูลจากแหล่งโบราณคดี จารึกและวรรณคดี มาปะติดปะต่อเป็นเค้าโครงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาตามลำดับยุคสมัยในอดีต ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้

---

[6] M.C. Ricklefs, ***Jogjakarta under Sultan Mangkubumi, 1749-1792,*** London, 1974, xix. วิคเตอร์ ลีเบอร์แมน ซึ่งศึกษาพิเคราะห์เรื่องราวของประเทศพม่า ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่สิบหกถึงคริสต์ศตวรรษที่สิบแปด โดยอาศัยแหล่งข้อมูลที่เป็นงานนิพนธ์ของท้องถิ่นแท้ ๆ อย่างหนักหน่วง ก็แสดงทัศนะในทำนองเดียวกันนี้เช่นกัน : Victor Lieberman, ***Burmese Administrative Cycles : Anarchy and Conquest, (1580-1760)*** Princeton, 1984, 6 and 271ff.

ไม่เคยมีการตรวจสอบกันมาก่อน ประการที่สอง ได้แก่การให้ความเอาใจใส่กับกิจกรรมของประเทศมหาอำนาจจากยุโรปตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่สิบหกเป็นต้นมา การดำเนินการทีละน้อยเพื่อก่อตั้งจักรวรรดิทางด้านพาณิชย์และในด้านดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และนโยบายด้านอาณานิคมที่มหาอำนาจดำเนินอยู่ภายในภูมิภาคนี้

การไต่สวนประเภทแรกนั้น มีข้อจำกัดอย่างหนักหน่วง ด้วยลักษณะของหลักฐานที่มีอยู่ หลักฐานที่สนับสนุนว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงขึ้นมาบ้าง ก็เพียงเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ห้านี้เอง ซากวัสดุที่ได้จากสมัยก่อนยุคคริสต์ศตวรรษที่ห้า ทำให้เราพอจะวางข้อสรุปได้เป็นเลา ๆ ในชั้นต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมของภูมิภาคในยุคก่อนประวัติศาสตร์ สำหรับความรู้เรื่องการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเริ่มเลยนั้น มีอยู่น้อยมาก เครื่องมือหิน ทั้งประเภทหินกะเทาะและหินขัด และสิ่งของที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกระดูก ให้หลักฐานเกี่ยวกับยุคหินเก่าและยุคหินใหม่อยู่บ้าง มีการวางข้อสรุปอย่างคร่าว ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการด้านเกษตรกรรม รวมทั้งในข้อที่ว่า เกษตรกรรม เป็นพัฒนาการของพื้นถิ่นเอง หรือว่านำเข้ามาจากภายนอก กลองมโหระทึกที่ทำจากสัมฤทธิ์ที่ค้นพบที่หมู่บ้านดองซอนในบริเวณตอนเหนือของเวียดนาม ให้ข้อพิสูจน์ที่ยืนยันว่า วัฒนธรรมการสร้างงานโลหะนั้น มีอยู่แล้วตั้งแต่ในราวคริสต์ศตวรรษที่สี่ก่อนคริสต์กาล หินตั้งกับสถานที่ฝังศพ ให้หลักฐานชนิดที่ต่างออกไป ทว่าเนื่องจากซากดังกล่าวมีจำนวนน้อย ประกอบกับลักษณะเฉพาะตัวของซาก ดังนั้น การตีความจึงต้องอาศัยการคาดคะเนอย่างมาก

แม้กระทั่งในยุคซึ่งมีแหล่งข้อมูลชนิดที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมความคลุมเครือก็ยังมีอยู่อย่างมาก เดอ กาสปารีส์กล่าวว่า ข้อเขียนที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่าที่ทราบกันนั้น ได้แก่จารึกที่ปรากฏบนดวงตราและวัตถุอื่น ๆ ซึ่งค้นพบในบริเวณตอนใต้ของเวียดนาม และมีการระบุยุคสมัยไว้ว่าเป็นของช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่สองและที่ห้า[7] ส่วนจารึก โว-แคนห์ (ของเวียดนาม) นั้น เป็นของสมัยคริสต์ศตวรรษที่สาม นับตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ห้าหลักฐานด้านจารึกมีมากขึ้น ทั้งบนแผ่นดินใหญ่และในบริเวณที่เป็นเกาะ จารึกเหล่านี้เป็นหลักฐานที่ยืนยันว่ามีรัฐที่มั่งคั่งดำรงอยู่แล้วหลายรัฐ หลักฐานดังกล่าว มีควบคู่มากับซากอนุสรณ์สถานอย่างเช่นบุโรพุทโธ ซึ่งเป็นสถูปตามคติพุทธศาสนาสมัยคริสต์ศตวรรษที่เก้า ลารา จองกราง ซึ่งเป็นกลุ่มอนุสรณ์สถานของนิกายไศวะสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบ ตั้งอยู่ที่ปรัมบะนัน ในชวากลาง นครวัดที่ยิ่งใหญ่อลังการ์อยู่ในช่วงสมัยคริสต์ศตวรรษที่เก้าถึงสิบสาม และพุกาม ซึ่งมีความยิ่งใหญ่อลังการ์อยู่ในช่วงสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเอ็ดถึงสิบสาม[8] หลักฐานที่แสดงถึงการใช้อำนาจอย่างมีการจัดระบบนั้น มีอยู่ ทว่าไม่มี

---

[7] *Indonesian Paleography,* Leiden, 1975, 12.

[8] สำหรับเรื่องราวของพุกาม ดู G.H. Luce, *Old Burma—Early Pagan,* 3 vols, New York, 1969-70.

ประวัติศาสตร์การเมืองที่มีรายละเอียด เกี่ยวกับราชอาณาจักรที่สร้างอนุสรณ์สถานเหล่านี้ โดยอาศัยหลักฐานประเภทนี้ นักวิชาการ จึงมีอิสระเสรีที่จะอภิปรายถึงเรื่องราวต่าง ๆ อาทิเช่น ลักษณะที่แน่ชัดของแบบแผนการค้าในยุคโบราณ หรือเรื่องที่เป็นปริศนาเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง ดังเช่นปัญหาไศเลนทร์ – ซึ่งดูจะมีทั้งราชอาณาจักรที่นับถือนิกายไศวะของราชวงค์สัญชัย และราชอาณาจักรที่นับถือพุทธภายใต้ราชวงค์ไศเลนทร์ (ซึ่งต่อมาภายหลัง เป็นประมุขของศรีวิชัยในสุมาตราตอนใต้) ปรากฏอยู่พร้อม ๆ กัน ในคริสต์ศตวรรษที่แปดและเก้า-- โดยไม่บังเกิดผลลัพธ์เป็นข้อสรุปออกมา [9] มีผลงานในรูปของพงศาวดารและวรรณคดี หลงเหลือมาจากราวสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบสี่ [10] ในชวาบทประพันธ์ที่มีเนื้อหากว้างยิ่งกว่า อาทิเช่น *พาราราตอน นครเกียรติคม* และ*บาบัด ทานาห์ ยาวี* ดูจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองรวมอยู่ ต้นฉบับโบราณเหล่านี้ หลงเหลือมาก็เพียงเพราะได้รับการคัดลอกต่อ ๆ มา ดังนั้น ผลงานเหล่านี้ในรูปแบบปัจจุบัน จึงมิใช่ต้นฉบับของยุคที่มีการประพันธ์เรื่องเหล่านี้ขึ้นมาเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะในกรณีใดก็ตาม เราไม่อาจถือได้ว่า งานนิพนธ์เหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สำหรับเหตุการณ์ที่กล่าวอ้าง ด้วยเหตุผลดังที่ได้เสนอไปแล้ว

สำหรับการไต่สวนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยก่อนสงครามประเภทที่สองนั้น แหล่งข้อมูลมีมากกว่าประเภทแรกมาก ในขณะที่ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคโบราณ จำต้องอาศัยหลักฐานที่กระจัดกระจายและไม่ปะติดปะต่อกันอย่างยิ่งนั้น ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคหลังกว่านั้น สามารถอาศัยแหล่งข้อมูลที่กว้างขวาง ที่ได้จากข้อเขียนของผู้สังเกตการณ์ชาวยุโรป และต่อมาภายหลัง ก็มักได้จากคลังเอกสารเกี่ยวกับอาณานิคมของบรรดาประเทศมหาอำนาจทางซีกโลกตะวันตก – ได้แก่คลังเอกสารของชาวโปรตุเกส สเปน ดัตช์ ฝรั่งเศส อังกฤษและอเมริกัน ในสายตาของคนยุโรปแล้ว แหล่งข้อมูลเหล่านี้ ดูเหมือนว่าจะปูพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับความรู้ทางประวัติศาสตร์ ทว่าดังที่จะเห็นได้ชัดว่า ข้อเขียนและเอกสารดังกล่าว มักเสนอแต่มุมมองของตนเองและปัญหาในเรื่องการตีความของตนเองอยู่เสมอ

การไต่สวนเรื่องราวในอดีตทั้งสองจำพวกนี้ มีลักษณะบางอย่างร่วมกัน ลักษณะแรกเพื่อนนั้น ก็ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว นั่นคือ แนวโน้มที่เกือบจะเป็นสากลของบรรดานักประวัติศาสตร์ในอันที่จะเพ่งความสนใจไปที่ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แทนที่จะสร้างทัศนะการมองภูมิภาคโดยรวม ในฐานะที่เป็นเป้าที่เหมาะสมในการศึกษาพิเคราะห์ อาจเป็นได้ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เลี่ยงไม่พ้น ในกรณีที่เป็นเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมของประเทศมหาอำนาจ

---

[9] สำหรับข้อพิจาณาถึงการอภิปรายนี้และการแก้ปัญหาตามที่มีผู้เสนอแนะไว้ ดู J.G. de Casparis, ***Inscripties uit de Çailendratijd, I: Parsasti Indonesia, Bandung***, 1950, and II: ***Selected Inscriptions from the Seventh to the Ninth Century A.D. Prasasti Indonesia,*** Bangdung, 1956.

[10] de Casparis, ***Indonesian, Paleography,*** 53

เจ้าอาณานิคมในบริเวณนี้ ตัวชื่อเอง คือบริทิชมาลายา (มลายูของอังกฤษ) เนเธอร์แลนส์อินเดีย อินโดจีนฝรั่งเศสก็บ่งชี้ถึงข้อจำกัดด้านดินแดนของนักวิชาการตะวันตก ที่ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่แล้ว[11] ผลงานของนักวิชาการเหล่านี้ ส่วนมาก หากว่าไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายกว้าง ๆ ของนโยบายของจักรวรรดิ ก็เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและวิธีการปกครอง การศึกษาเรื่องดังกล่าว ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะมุ่งประเด็นการเน้นย้ำไปที่การตกอยู่ใต้อาณัติอาณานิคมโดยเฉพาะ ทว่าผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยโบราณก็เช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ก็มุ่งประเด็นการเน้นที่อดีตของชาติที่มีศักยภาพที่จะสร้างชาติขึ้นมาได้ในอนาคตข้างหน้าชาติซึ่งบางครั้งถูกกำหนดขึ้นจากความบังเอิญ ด้วยอำนาจการปกครองแบบอาณานิคม แทนที่จะกำหนดจากสิ่งที่อาจบรรยายได้ว่าเป็นสิ่งที่ธำรงอยู่ "ตามธรรมชาติ" อันกอปรด้วยอัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ ภาษา หรือวัฒนธรรม ซึ่งเหห่างไปคนละทาง จากพรมแดนทางการเมืองที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างผิดธรรมชาติ แน่นอนว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นการมองย้อนอดีตของเจ้าของผลงานการเขียนประวัติศาสตร์สมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ แม้จะเป็นความจริงที่ว่า ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดนั้น ผู้สังเกตการณ์ภายนอก ได้นำความคิดแบบยุโรปเกี่ยวกับ "ประเทศ" และ "รัฐ" เข้ามา และใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองดังกล่าวนี้แบ่งแยกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยอาศัยการเมืองเป็นหลัก งานเกี่ยวกับจารึกดังต่อไปนี้ อาจถูกหยิบยกขึ้นมาอ้าง ในฐานะตัวอย่างซึ่งเลือกเข้ามาอย่างแทบไม่มีหลักเกณฑ์ นั่นคือ ผลงานของจี.เอช. ลูซและเพ หม่อง ทินเกี่ยวกับพม่า[12] ผลงานของจอร์จส์ เซเดส์ที่เกี่ยวกับจารึกประเทศไทยและกัมพูชา[13] และผลงานของเซเดส์, จี. เฟอร์แรนด์, เค.เอ. นิละกันตา ศาสตรี, เอฟ.ดี.เค. บอสช์ และคนอื่น ๆ เกี่ยวกับจารึกอินโดนีเซีย[14] ในด้าน

---

[11] ผลงานนิพนธ์ดังกล่าว มีอยู่มากมายกว้างขวาง เราอาจจะหยิบยกผลงานดังต่อไปนี้ ขึ้นมาเป็นตัวอย่างได้ กล่าวคือ J.L. Christian, ***Modern Burma,*** Berkeley, 1942; P. Le Boulanger, ***Histoire de Laos Française,*** Paris, 1931; A. Leclère, ***Histoire du Cambodge,*** Paris, 1914; G. Maspero, ed., ***Un Empire Colonial Français: L'Indochine***, Paris, 1929-30; C.B. Maybon, ***Histoire Moderne du Pays d'Annam,*** Paris, 1920; V. Thompson, ***French Indochina,*** London, 1937; J.S. Furnivall, ***Netherlands India,*** Cambridge, UK, 1939; Clive Day, ***The Dutch in Java,*** New York, 1904; E.S. de Klerck, ***History of the Netherlands East Indies***, Rotterdam, 1938; F.W. Stapel, ed., ***Geschiedenis van Nederlandsch-Indië,*** Amsterdam, 1939; L.A. Mills, ***British Malaya 1824-1867,*** Singapore, 1925.

[12] ***Inscriptions of Burma,*** ตีพิมพ์ในรูปของภาพลอกประทับ (rubbings), 1933-9.

[13] George **Cœdès**, ***Reçueil des Inscriptions du Siam,*** Bangkok, 1924-9, ***Inscriptions de Sukhodaya,*** Bangkok, 1924; and ***Inscriptions du Cambodge,*** Hanoi, 1937-51.

[14] George Cœdès, "Le Royaume de Çrivijaya," BEFEO, 18 (1918) และ "Les inscriptions malaises de Çrivijaya," BEFEO, 30(1930); G. Ferrand, "L'Empire Sumatranais de Çrivijaya", ***Journal Asiatique,*** 11th series, 20 (1922) and "Quatre textes épigraphiques malayo-sanskrits de Sumatra et de Banka", ***Journal***

โบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ก็มีผลงานการศึกษาพิเคราะห์บุโรพุทโธของปอล มูส์ การบรรยายถึงอนุสรณ์สถานแห่งเดียวกันนี้ในแง่โบราณคดี ซึ่งเอ็น.เจ. กรอมเรียบเรียงขึ้นในระหว่างที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานด้านโบราณคดีของเนเธอร์แลนส์ อินเดีย ผลงานของเบอร์เน็ต เคมเพอร์ส เกี่ยวกับศิลปะของฮินดู-ชวา ผลงานของสตัตเตอร์ไฮม์ เกี่ยวกับศิลปะของบาหลี ประวัติศาสตร์ศิลปะที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในสยาม ของเลอ เมย์ และผลงานของพาร์เมนเทียร์ เกี่ยวกับศิลปะเขมร[15] การศึกษางานต้นฉบับโบราณและการศึกษาด้านนิรุกติศาสตร์ก็เช่นกัน คือดำเนินแบบตามแบบแผนเดิม ๆ ในแบบเดียวกัน ด้วยการระดมความเอาใจใส่ให้กับเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งก็จำเป็นสำหรับการไต่สวนในประเภทนี้ เนื่องจากต้องอาศัยความเชี่ยวชาญด้านภาษาเป็นพิเศษ[16]

การแบ่งงานทำนองเดียวกันนี้ ปรากฏอยู่ในผลงานสังเคราะห์ ซึ่งประมวลผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้มาตรฐานทางวิชาการเข้าไว้ด้วยกัน งานศึกษาค้นคว้าเหล่านี้ ให้ความเอาใจใส่กับรายละเอียดเป็นพิเศษ ตัวอย่างหนึ่งได้แก่ผลงานที่ทรงคุณค่าฉบับพิมพ์ครั้งแรกของเอ็น.เจ. กรอม เรื่อง *Hindoe-Javaansche Geschiedenis* (ประวัติศาสตร์ฮินดู-ชวา) ซึ่งนับผลงานที่เป็นหลักหมายที่สำคัญในประวัติการศึกษาประวัติศาสตร์ชวายุคโบราณ ผลงานเล่มนี้ เกี่ยวข้องกับคำถามต่าง ๆ ที่เคยเป็นหัวข้อการถกเถียง และมีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอสิ่งที่กรอมเชื่อว่าเป็นหลักฐานที่หนักแน่นเกี่ยวกับสังคมดังกล่าวอย่างละเอียด ทั้งนี้ โดยอาศัยผลงานที่เกี่ยวกับข้อเขียนในต้นฉบับโบราณ ผลงานด้านโบราณคดีและผลงานเกี่ยวกับจารึก ของนักวิชาการรุ่นก่อนหน้านี้ รวมทั้งผลงานของกรอมเอง วิธีการของกรอมและสิ่งที่เขาค้นพบ เป็นหัวข้อของการวิพากษ์อย่างเป็นระบบในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากซี.ซี.เบิร์ก อย่างไรก็ดี สำหรับในชั่วขณะนี้ ผลงานของเขาก็ยัง

Asiatique, 221 (1932); K.A. Nilakanta Sastri, “Sri Vijaya,” BEFEO, 40 (1940), and “Takaupa and its Tamil Inscription,” JMBRAS, 22 (1949); F.D.K. Bosch, “De Inscriptie van Keloerak,” ***Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap,*** 48 (1928).

[15] Paul Mus, “The Barabadur: Les origines du stupa et la transmigration,” BEFEO, 32 (1923); N.J. Krom, ***Barabadur: Archaeological Description,*** The Hague, 1927; Bernet Kempers, ***The Bronzes at Nalanda and Hindu-Javanese Art,*** Leiden, 1930; W.F. Stutterheim, ***Indian Influences on Old Balinese Art,*** London, 1935, และผลงานอื่น ๆ; R.S. Le May, ***A Concise History of Budhist Art in Siam,*** Cambridge, 1938; H. Parmentier, ***L’Art Khmer Primitif,*** Paris, 1927, และ ***L’Art Khmer Classique,*** Paris, 1930.

[16] ผลงานต้นฉบับและผลงานแปลที่สำคัญ ๆ ของอินโดนีเซียได้แก่ ***Babad Tamah Jawi*** ในภาษาชวาของเจ.เจ. เมียนสมา (1874), ผลงานแปล ***Nāgarakĕrtāgama*** เป็นภาษาดัตช์ของเอช. เคิร์น (1919) ผลงานของกรอม เรื่อง ***Parataton,*** (1920) และผลงานแปล ***Babad Tanah Jawi*** ของโอทฮอฟ (1941); ผลงานของมลายูได้แก่ ผลงานของวินสเตดต์ เรื่อง ***Sejarah Melayu*** (1938); ของพม่า ได้แก่ผลงานแปลของ เพ หม่อง ทิน (Pe Maung Tin) และ จี.เอช. ลูซ เรื่อง ***The Glass Palace Chronicle*** (1923); ผลงานของประเทศไทย ได้แก่ผลงานแปลของ ซี.น็อตตัน ชื่อเรื่อง ***Annales du Siam*** (1926-39)

นับว่ามีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นการตรวจสอบงานวิชาการของสมัยก่อนหน้านี้ และเป็นการนำเสนอสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นความจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชวา

มีกรณียกเว้นที่สำคัญสำหรับการศึกษาภูมิภาคนี้อย่างเป็นประเทศ ๆ ไป การตีพิมพ์ผลงานฉบับพิมพ์ครั้งแรกของจอร์จส์ เซเดส์ เกี่ยวกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมฮินดูในอินโดจีนและอินโดนีเซีย เรื่อง *Les États Hindouisés d'Indochine et d' Indonésie* ใน ค.ศ. 1944[17] นับเป็นจุดสุดยอดของงานสมัยก่อนสงครามของเขา ผลงานนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการจัดระบบการเมืองที่ครอบคลุมพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างกว้างกว่า เซเดส์ใช้แนวคิดเรื่อง "การแพร่กระจายวัฒนธรรมฮินดู" (Hindunization) วิเคราะห์สังคมและระบบการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งวิเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ ที่ค้ำจุนสังคมและระบบการปกครองเหล่านั้น ภาพที่ปรากฏออกมา เป็นภาพของราชอาณาจักรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ไกลจากชายฝั่งมีฐานอยู่ที่การปลูกข้าวนาดำอย่างหนาแน่นเป็นหลักใหญ่ ราชอาณาจักรเหล่านี้ มีลักษณะพิเศษที่ความลดหลั่นกันตามลำดับชนชั้น ซึ่งได้รับการหล่อเลี้ยงจากความความคิดเรื่องระเบียบของจักรวาล โดยมีองค์ประมุข เป็นตัวแทนของระเบียบดังกล่าว ทว่าส่วนใหญ่แล้ว นักประวัติศาสตร์ผู้ชำนาญงานเฉพาะแขนง -- ซึ่งมุ่งให้ความสนใจต่ออดีตส่วนที่จะกลายมาเป็นรัฐเอกเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยหลังสงคราม – และนักประวัติศาสตร์ทั่วไป – ซึ่งไม่ใส่ใจกับการอ่านต้นฉบับโบราณเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเฉพาะ – หรือกับการตีความจารึกหลักใดหลักหนึ่งโดยเฉพาะต่างยังคงมุ่งมั่นอยู่กับประวัติศาสตร์ของหน่วยการเมืองที่สรรค์สร้างขึ้นมาในยุคอาณานิคม ดังที่ปรากฏในผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่าตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงสมัยเริ่มแรกที่ถูกอังกฤษยึดครอง ชื่อ *History of Burma from the Earliest Times to the Beginning of the British Conquest* (London, 1925) ของจี.เอช. ฮาร์วีย์ ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสยามของดับเบิลยู.เอ.อาร์. วูด เรื่อง *History of Siam* (London, 1926) ผลงานเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารในสยามครั้งโบราณของเอช.จี. ควอริตช์ เวลส์ เรื่อง *Ancient Siamese Government and Administration* (London, 1934) ผลงานเกี่ยวกับกัมพูชาเรื่อง *Le Cambodge* (Paris,1900-4) ของอี. ดายมอนิเออร์ ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอันนัมเรื่อง *Histoire Moderne du Pays d'Annam* (Paris,1920) ของซี.บี.เมย์บอง ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของมลายูของริชาร์ด วินสเตดต์ เรื่อง *History of Malaya* (Singapore, 1935)

ลักษณะพิเศษประการที่สองของการศึกษาพิเคราะห์ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยก่อนสงครามส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะในช่วงแรก ๆ หรือช่วงหลัง ๆ ก็ตาม คือแนวโน้มที่

---

[17] ตีพิมพ์เผยแพร่ภายใต้ชื่อว่า *Histoire ancienne des etats hindouises d'Extrême-Orient* ดู Notes on the 2nd and 3rd Editions ในฉบับแปล คือ Walter F. Vella, ed., *The Indianized States of Southeast Asia*, Honolulu, 1968.

นักวิชาการทั้งหลาย จะมองประวัติศาสตร์นั้นว่า มีอิทธิพลภายนอกภูมิภาคเป็นตัวกำหนด มิใช่เป็นผลิตผลของพลวัตภายใน ที่เป็นเช่นนี้ในส่วนหนึ่งเป็นผลสะท้อนจากการฝึกฝนอบรมที่นักวิชาการจำนวนมากได้รับมาก่อน ซึ่งหากว่ามิใช่ในสาขาอินเดียวิทยา (Indology) ก็จะเป็นในสาขาจีนวิทยา (Sinology) การฝึกฝนอบรมในสองสาขาดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่จะชักนำให้นักวิชาการเหล่านี้ มองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากมุมมองของจีนหรืออินเดีย แต่ก็อาจเป็นไปได้เช่นกันว่าเป็นผลสะท้อนที่เนื่องมาจากลักษณะของแหล่งข้อมูลที่มีอยู่เสียมากกว่า ภาวะการมีหลักฐานกว้างขวางมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่ราวหลังคริสต์ศตวรรษที่ห้าเป็นต้นมา ทั้งหลักฐานทางด้านโบราณคดี จารึก และสถาปัตยกรรม ซึ่งได้กล่าวไปแล้ว สอดรับกับยุคที่อิทธิพลด้านวัฒนธรรมของอินเดียปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในด้านต่าง ๆ กล่าวคือในภาษาและในลักษณะการเขียนงานจารึก ในแบบอย่างโดยทั่วไปของสถาปัตยกรรมและรายละเอียดการตกแต่งงานสถาปัตยกรรมเหล่านั้น ในแนวคิดที่เคร่งครัดตามหลักศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา และในงานศิลปะรูปแบบอื่น ๆ เช่นการหยิบยืมมหากาพย์ภาษาสันสกฤษเรื่อง*รามายณะ*และ*มหาภารตะ* ร่องรอยของอิทธิพลดังกล่าว มีมากเสียจนกระทั่งคนจำนวนมากเห็นไปว่าเป็นผลลัพธ์ของการอพยพย้ายถิ่นมาจากอินเดีย หรือการที่คนอินเดียเข้ามาตั้งรกรากสร้างชุมชนขึ้นในบางส่วนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาจจะเป็นการเข้ามายึดครองดินแดนดังกล่าวโดยใช้กำลัง และเขียนถึงดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็น “อินเดียไกล” (Further India) หรือ “อินเดียอันไพศาล” (Greater India)[18]

คุณสมบัติของอิทธิพลของอินเดีย กับลักษณาการที่อิทธิพลนี้ได้รับการถ่ายทอดเข้ามา เป็นหัวข้อการอภิปรายที่สำคัญหัวข้อหนึ่ง ในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยก่อนสงคราม นักวิชาการชาวอินเดียจำนวนหนึ่ง อาทิเช่น อาร์.ซี. มาจุมดาร์ ได้เสนอทฤษฎีการค้า การตั้งอาณานิคมหรือการยึดครองในแบบต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่แหล่งข้อมูลของอินเดีย ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับกระบวนการ ตั้งถิ่นฐานขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่เลย นักวิชาการชาวยุโรปบางท่าน ก็กล่าวในทำนองเดียวกัน ซี.ซี. เบิร์กแสดงความเห็นว่ากระบวนการแพร่กระจายวัฒนธรรมอินเดียนั้น เป็นผลลัพธ์ของการพิชิตและการตั้งรกรากของนักรบชาวอินเดีย ผลงานของเอ็น.เจ.กรอม เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ฮินดู-ชวาเรื่อง *Hindu-Javanese History* ก็มองว่า กระบวนการนี้เป็นผลลัพธ์ของการขยายการค้าของอินเดีย ประกอบกับการตั้งรกรากและการสมรสข้ามเชื้อชาติ ที่เกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องต่อมา [19] ทัศนะตรงกันข้ามของนักวิชาการท่านอื่น ๆ ซึ่งเน้นถึงแรงผลักดันภายในพื้นถิ่น ได้รับการหยิบยกมาอภิปรายในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตัวอย่างข้อเขียนที่สำคัญในประเภทที่ต่างกันอย่างเด่นชัด หากจะหยิบยกขึ้นมา

---

[18] อาทิ R.C. Majumdar, ***Ancient Indian Colonies in the Far East,*** I, Lahore, 1927, II, Dacca, 1937-8.

[19] Berg, ***Hoofdlijnen der Javaansche Literatuur-Geschiedenis,*** Groningen, 1929; N.J. Krom, ***Hindoe-Javaansche Geschiedenis,*** The Hague, 1926.

สักสามตัวอย่าง ก็ได้แก่ผลงานของปอล มูส์ ในค.ศ. 1933 ของเจ.ซี.ฟาน เลอร์ ในค.ศ. 1934 และเอ็ฟ.ดี.เค. บอสช์ ในค.ศ. 1946

มูส์ ซึ่งได้รับการศึกษาขั้นแรกเริ่มในประเทศอินโดนีเซียและได้เข้าทำงานในสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ ในฮานอยในเวลาต่อมา ให้ความเห็นโดยอ้างเป็นพิเศษถึงลัทธิการบูชาแผ่นดินในจามปา ว่า ทั้งในสังคมอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างมีรากฐานความเชื่อและวัฒนธรรมครั้งดึกดำบรรพ์ร่วมกันอยู่ ดังนั้น เมื่อพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูแพร่ขยายเข้ามาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นฐานจึงมีอยู่แล้วในพื้นถิ่นสำหรับการยอมรับความเชื่อเหล่านี้ รวมทั้งพื้นฐานสำหรับการซึมซับรับเอาศาสนาทั้งสองนี้ เข้ามาผสานอยู่ในความเชื่อโดยรวมทั้งหมดที่มีอยู่ในท้องถิ่น[20]

ในค.ศ. 1934 ฟาน เลอร์ ซึ่งต่อมาภายหลัง เป็นข้าราชการของรัฐบาลเนเธอร์แลนส์ อินดีส (เขาเสียชีวิตในการรบที่ทะเลชวาในปีค.ศ. 1942) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานของเขา ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยไลเดน ในผลงานนี้ ฟาน เลอร์ใช้แนวคิดเชิงทฤษฎีอันใหม่ ในการวิเคราะห์การค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งขัดกับวิธีการที่นักวิชาการคนอื่น ๆ ใช้ในการศึกษา ภูมิภาค[21] ฟาน เลอร์ ยืนกรานว่า อิทธิพลของอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอิทธิพลของอิสลามที่แพร่เข้ามาในเวลาถัดมา แม้ว่าอาจจะมาก แต่ถึงกระนั้น ก็นับว่าผิวเผินโดยส่วนเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาในบริบทของสังคมที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลเหล่านี้ – กล่าวคือ เป็นเพียง “การเคลือบเงาอย่างบาง ๆ ที่หลุดล่อนได้” เพราะภายใต้เคลือบดังกล่าว รูปแบบที่เป็นหลักสำคัญ ของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เก่าแก่ก็ยังดำรงอยู่สืบมา [22] ที่สำคัญก็คือ ฟาน เลอร์ปฏิเสธสมมุติฐานเรื่องการเข้ามาตั้งอาณานิคมของอินเดีย และสมมติฐานเรื่องอิทธิพลทางวัฒนธรรม ที่การค้านำเข้ามา ในทางกลับกัน เขาได้เสนอความคิดว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จงใจนำความคิดต่าง ๆ แบบอย่างในด้านศิลปะและวิธีการจัดระบบองค์กรทางการเมืองมาปรับใช้เป็นของตนเอง เมื่อสภาพความเป็นรัฐบังเกิดเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาในท้องถิ่นตน ทัศนะของเขา อาศัยข้อโต้แย้งเกี่ยวกับแง่มุมเฉพาะพิเศษของวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งได้มาพบบ้านที่พร้อมจะให้เข้าไปอาศัยอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และข้อโต้แย้งเกี่ยวกับลักษณะของการค้า

---

[20] P.Mus, “Cultes indien et indigènes au Champa,” BEFEO, 33 (1933), published as *L’ Inde vu de l’Est: Cultes indiens et indigènes au Champa,* Hanoi, 1934; tran I.W. Mabbett, and edited by Mabbett and D. P. Chandler as *India Seen From the East,* Monash Papers on Southeast Asia, no. 3, Clayton, 1975.

[21] วิทยานิพนธ์ของฟาน เลอร์ ตีพิมพ์เผยแพร่ในปีค.ศ. 1934 โดยใช้ชื่อเรื่องว่า *Eenige beschouwingen betreffende den ouden Aziatischen handel* (ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการค้าในเอเชียในสมัยโบราณ) ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ ในชื่อเรื่องว่า *“On Early Asian Trade”* ได้รับการตีพิมพ์รวมกับข้อเขียนอื่น ๆ ของเขา ในค.ศ. 1955 ในหนังสือที่มีชื่อเรื่องว่า *Indonesian Trade and Society* (The Hague and Bandung).

[22] *Indonesian Trade and Society,* 95.

ในเอเชียในยุคโบราณ ซึ่งนักวิชาการบางท่านเห็นว่า เป็นสิ่งที่แพร่กระจายวัฒนธรรมอินเดียไปตามที่ต่าง ๆ กล่าวโดยย่อ เขาระบุคุณลักษณะของการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า เป็นการค้าชนิดเร่ ในแบบยุคก่อนทุนนิยม ซึ่งโดยธรรมชาติของการค้าในแบบนี้ ไม่น่าจะเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมอินเดียที่ได้รับการซึมซับเข้ามาอยู่ในสภาพการณ์เช่นในท้องถิ่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ได้ องค์ประกอบสำคัญดังกล่าว ประกอบด้วยแง่มุมของวัฒนธรรมระดับสูง ได้แก่ศิลปะ วรรณคดี ความคิดเกี่ยวกับอำนาจ อธิปไตย และกษัตริยภาพ -- และดังนั้น ผู้ที่นำเข้ามา จึงย่อมจะมิใช่ผู้ประกอบการค้าที่ต่ำต้อย หากแต่เป็นพราหมณ์ อิทธิพลของอินเดีย เป็นเรื่องของราชสำนัก ดังนั้น กระบวนการที่เป็นผลสืบเนื่องต่อมา จึงน่าจะเกิดขึ้นได้ เฉพาะเมื่อประมุขผู้ปกครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกำลังเสาะหาความคิด พิธีกรรม และวิธีการจัดองค์กร จงใจนำระเบียบวิธีการเหล่านี้ เข้ามาปรับใช้ หาได้เป็นตัวอย่างของการแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปไม่ ประการที่สอง ได้แก่ทัศนะที่ว่า อิทธิพลของต่างชาติ มิได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นถิ่น หากเป็นเพียงวัสดุเคลือบชนิดบางและหลุดล่อนได้ง่าย ที่นำมาแต่งเติมภายหลังจากที่มีความคิดริเริ่มเกิดขึ้นในท้องถิ่นแล้ว รูปแบบการวิเคราะห์ของฟาน เลอร์ กลายเป็นหัวข้อที่ถูกนำขึ้นมาอภิปรายกันใหม่ ภายหลังจากที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษของเขา ในค.ศ. 1955

ข้อคิดเห็นของเอฟ.ดี.เค.บอสช์ ซึ่งนำเสนอในระหว่างการบรรยายที่ไลเดนในค.ศ. 1946 สนับสนุนทัศนะโดยทั่วไปของฟาน เลอร์ การบรรยายครั้งนั้น ได้ประมวลผลิตผลของงานสมัยก่อนสงครามของเขามารวมเข้าไว้ด้วยกัน [23] อย่างไรก็ดี ในขณะที่ส่วนใหญ่แล้ว ฟาน เลอร์อาศัยการวิเคราะห์การค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงในแง่ที่เป็นนามธรรม บอสช์กลับมุ่งมองที่หลักฐานจำเพาะเป็นสำคัญ หลักฐานที่ว่านี้ ได้แก่การที่ไม่ปรากฏการอ้างอิงถึงการพิชิตของอินเดียอยู่ในจารึกใด ๆ เลย ลักษณะของการ นำภาษาเข้ามาปรับใช้ และความจริงในข้อที่ว่า ร่องรอยของอิทธิพลของอินเดีย ปรากฏชัดเจนที่สุด ในราชอาณาจักรส่วนที่อยู่ห่างจากทะเลลึกเข้าไปในแผ่นดิน มิใช่ราชอาณาจักรที่อยู่ริมชายฝั่ง ซึ่งเป็นที่ ๆ คาดว่าน่าจะชัดเจนที่สุด หากว่าวัฒนธรรมถ่ายทอดผ่านมาทางการพาณิชย์

แม้ว่าข้อคิดเห็นเหล่านี้จะมีผู้เชื่อถือมากขึ้น แต่ความคิดเรื่อง อินเดียอันไพศาล ก็ยืนหยัดอย่างมีพลังอยู่อย่างมาก และได้รับการยืนยันซ้ำในงานเชิงสังเคราะห์ของเซเดส์ในค.ศ. 1944 (เขาใช้คำว่า 'l'Inde exteérieure') อย่างไรก็ดี ความคิดของเขาเกี่ยวกับลักษณาการที่อิทธิพลของอินเดียได้รับการถ่ายทอดมานั้น มิได้แตกต่างมากนัก จากความคิดของฟาน เลอร์ เซเดส์มองว่าอิทธิพลของอินเดีย มิได้สำแดงออกโดยผ่านการพิชิตดินแดนหรือการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน แต่ใน

---

[23] ต่อมาภายหลัง ได้รับการตีพิมพ์ในชื่อ "The Problem of the Hindu Colonization of Indonesia" ในหนังสือของเขา คือ ***Selected Studies in Indian Archaeology,*** The Hague, 1961.

เบื้องแรกทีเดียวนั้น ผ่านมาทางการค้า ซึ่งเท่ากับเป็นการวางรากฐานสำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาราชอาณาจักรขึ้นในพื้นถิ่น ในลักษณะที่สามารถที่จะรับและพร้อมที่จะรับ หรือที่จะริเริ่มสรรหา แนวคิดของอินเดียเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้เป็นเจ้า ภาษาสันสกฤตอันศักดิ์สิทธิ์ และคำสอนเกี่ยวกับศาสนาฮินดู

การอภิปรายมีหลายมิติ ได้แก่ มิติที่เกี่ยวกับกลไกการถ่ายทอดวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งเราเพิ่งกล่าวถึง การผสมผสานในลักษณะเฉพาะตัว ระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาฮินดู ที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คำถามเรื่องชวาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยอมรับวัฒนธรรมอินเดียอย่างไม่ยินดียินร้ายหรือเป็นการขมีขมันหยิบยืมเข้ามาปรับใช้ ตลอดจนเรื่องรูปแบบที่นำมาปรับใช้ และอัจฉริยภาพของท้องถิ่น [24] ประเด็นเหล่านี้ ยังคงเป็นหัวข้อถกเถียงอภิปรายกันต่อมา เช่นเดียวกับประเด็นที่กว้างยิ่งกว่า นั่นคือ เรื่องของ “ความมีอิสรภาพ” ของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อพิจารณาถึงหลักฐานที่มีอยู่ เราจะวินิจฉัยพลังที่ปรับโฉมของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไร? จะว่าไปแล้ว เป็นเรื่องของหลักฐานใช่หรือไม่? หรืออาจเป็นไปได้ว่าเป็นเรื่องของการเลือกมุมมอง กรอบการพิจารณาและทัศนะ? บทวิเคราะห์ทั้งหลายที่ประชันกันอยู่นี้ ขัดแย้งกันและกัน หรือว่าเสนอความคิดเห็นที่เสริมกันและกันให้สมบูรณ์ขึ้น? ในช่วงหลังสงคราม นักวิชาการรุ่นใหม่จะพะวงกับรายละเอียดของหลักฐาน น้อยกว่านักวิชาการรุ่นก่อนหน้าพวกเขาในยุคทศวรรษ 1920 และ 1930 สิ่งที่พวกเขาเอาใจใส่มากกว่าคือวิธีการต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ในการบรรยายกระบวนการปรับโฉมของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การอภิปรายเรื่องการรับวัฒนธรรมอินเดีย ดำเนินไปอย่างกว้างขวางมาก เนื่องจากลักษณะของหลักฐาน ซึ่งไม่อาจลงข้อสรุปได้ ผลกระทบจากอิทธิพลของจีนที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเรื่องที่โต้แย้งกันน้อยกว่า ซึ่งอาจเป็นเพราะมีบันทึกหลักฐานที่ยืนยันอย่างชัดเจนมากกว่าอิทธิพลนั้น ส่งผลโดยตรงเกือบจะตลอดระยะเวลาหนึ่งพันปีที่จีนเข้าปกครองเวียดนาม ทว่าผลสะท้อนจากอิทธิพลจีนไปไกลเกินกว่าเวียดนาม จีนดำเนินการค้าขายไปทั่วทั้งภูมิภาคนี้โดยรวม และความสัมพันธ์ทางการด้านเมืองของจีนกับบรรดาราชอาณาจักรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็แผ่ขยายไกลออกไปถึงย่านหมู่เกาะของอินโดนีเซีย ความจริงในข้อที่ว่า แหล่งข้อมูลของจีนให้หลักฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าและเกี่ยวกับการต้อนรับคณะทูตผู้เชิญเครื่องบรรณาการ ก็ชี้ให้เห็นอีกครั้งหนึ่งว่า ประวัติศาสตร์ยุคโบราณของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มีมากทีเดียว ที่มองโดยผ่านสายตาของจีน

---

[24] เป็นความคิดซึ่งเอช.จี. ควอริตช์ เวลส์ นำไปใช้ในหนังสือของเขาในเวลาต่อมา ที่ชื่อว่า *The Making of Greater India,* London, 1951.

การแทรกตัวของอิสลามเข้ามายังคาบสมุทรมลายู* และส่วนที่เป็นเกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นไปได้ว่ามีขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่เก้า เพิ่มอิทธิพลจากภายนอกให้ทรงพลังมากยิ่งขึ้นไปอีก อย่างไรก็ดี การโต้แย้งถกเถียงกันถึงเรื่องการเข้ามาของอิสลามนั้น เป็นเรื่องของการเขียนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะหลังสงครามเสียมากกว่า

สำหรับช่วงระยะเวลาภายหลังจากค.ศ. 1500 นั้น การใช้ข้อมูลของแหล่งยุโรป อาจกล่าวได้ว่าส่งผลกระทบต่อมุมมองของนักประวัติศาสตร์อย่างน่าตื่นเต้นเร้าใจมากยิ่งกว่า การผูกขาดการค้าของยุโรปและการสร้างเครือข่ายการค้าทั่วเอเชีย ซึ่งตามมาด้วยการช่วงชิงดินแดนและการก่อตั้งอาณานิคมซึ่งตกอยู่ภายใต้อาณัติในการปกครองโดยตรง ทำให้ดูเหมือนว่า ประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สูญเสียความเป็นไทแก่ตัวไปเสียแล้ว และประวัติศาสตร์ของอาณานิคม ก็จำต้องมียุโรปเป็นจุดศูนย์กลาง แทบจะโดยธรรมชาติ ถึงแม้ว่าจะมีความเพียรพยายามที่จะตีความข้อมูลจากแหล่งยุโรป “อย่างสวนทาง” ด้วยความพยายามที่จะดึงมุมมองแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับคืนมา แต่ประเด็นที่นำเสนอ และประเภทแหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ ก็ย่อมต้องเป็นของผู้รุกรานอย่างเลี่ยงไม่พ้น และไม่จำเป็นที่จะต้องตรงกับประสบการณ์ของภูมิภาคตรงนี้ การวิเคราะห์ของฟาน เลอร์ก็นำมาใช้ได้เช่นเดียวกัน และเราท่านก็จำต้องอ้างคำกล่าวที่มีชื่อเสียงของเขาอย่างยากที่จะเลี่ยงได้ ฟาน เลอร์กล่าวถึงประวัติศาสตร์อินโดนีเซียไว้ว่า “เมื่อเรือจากยุโรปตะวันตกเดินทางมาถึง ทัศนะก็เบนเปลี่ยนไปหนึ่งร้อยแปดสิบองศา และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การสังเกตการณ์ย่านอินดีส ก็กลายเป็นสิ่งที่กระทำกันจากดาดฟ้าเรือ จากบนเชิงเทินของป้อมปราการ จากบนเฉลียงชั้นบนของทำเนียบการค้า” [25] ฟาน เลอร์จับแนวโน้มที่โดดเด่นของการเขียนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังที่เป็นอยู่เข้าในประโยคนี้ นั่นคือแนวโน้มที่จะตีความเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายหลังค.ศ. 1500 ในแง่ของการท้าทายจากตะวันตก และการตอบโต้จากทางฝ่ายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกันนั้น ก็บอกเป็นนัยถึงทัศนะของเขาเอง ซึ่งอยู่ในแนวตรงกันข้าม นั่นคือทัศนะที่ว่า ชาวยุโรปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างน้อยก็จนถึงคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า พยายามทำตัวให้สอดคล้องกับแบบแผนทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเช่นที่เป็นอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขณะนั้น มิใช่เปลี่ยนแปลงแก้ไขแบบแผนเหล่านั้นแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า คุณสมบัติเฉพาะตัวของการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยก่อนสงครามนั้น จะอยู่ที่การเน้นเป็นสำคัญที่ส่วนต่าง ๆ ของภูมิภาคแทนที่จะจับประเด็นที่ภูมิภาคทั้งหมดโดยรวม ทั้งยังมองเหตุการณ์ต่าง ๆ เสมือนหนึ่งว่าถูกปรับแต่งด้วยอิทธิพลจากภายนอก ลักษณะประการที่สามของการศึกษาพิเคราะห์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กระทำกันใน

---

* บริเวณตั้งแต่คอคอดกระถึงสิงคโปร์ ประกอบด้วยพื้นที่มาเลเซียส่วนคาบสมุทรและส่วนหนึ่งของประเทศไทย มีความยาวประมาณ 1,127 กิโลเมตร

[25] Van Leur, ***Indonesian, Trade and Society***, 261.

ระยะก่อนสงคราม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยโบราณและสมัยหลัง ๆ ได้แก่การที่ผลงานเกือบทั้งหมดกระทำโดยผู้สังเกตการณ์จากภายนอก ทั้งผู้สังเกตการณ์ชาวยุโรป ชาวตะวันออกกลางและชาวเอเชีย ในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ นักวิชาการที่เป็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนหนึ่งก้าวขึ้นมา ได้แก่อาร์.เอ็นจี. เพอร์พัตชาระกะ และโฮซีน ดจาจาดินิงรัต แห่งเนเธอร์แลนส์ อินเดีย อู ทิน แห่งพม่า เตริน วัน เกียป แห่งเวียดนาม และสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพแห่งประเทศไทย ทว่าบุคคลเหล่านี้ล้วนต่างเป็นผลิตผลของการศึกษาตามแบบอย่างของตะวันตก และเป็นนักวิชาการในขนบสากลของยุคสมัยใหม่

แน่นอนว่านักวิชาการจากตะวันตก ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า เป็นผู้สังเกตการณ์ชาวต่างชาติรุ่นล่าสุด ในบรรดาผู้สังเกตการณ์จำนวนมากมายที่มีเรื่อยมาเป็นลำดับ ข้อมูลเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีอยู่ มีบางส่วนที่มิได้อยู่ในรูปซากโบราณคดีหรือจารึก หากอยู่ในรูปรายงาน ที่เป็นลายลักษณ์อักษรของนักเดินทางจากที่อื่น เรื่องราวของพวกเขาเหล่านี้ สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาแบบแผนการค้าและวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้ในภายหลังได้ เรื่องราวดังกล่าว ประกอบด้วยเรื่องราวของอิ จิง (หรืออิซิง) นักเดินทางชาวจีนสมัยคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด ผู้เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ให้ข้อมูลว่าราชอาณาจักรศรีวิชัยมีจริง[26] เรื่องราวของมาร์โค โปโล ผู้ได้มาเยือนส่วนต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระหว่างที่รับราชการอยู่กับราชสำนักของจักรวรรดิจีน และผู้ซึ่งเดินทางกลับไปยังยุโรป โดยผ่านมาทางหมู่เกาะอินโดนีเซียและคาบสมุทรมลายูในในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบสาม เรื่องราวของนักเดินทางชาวอาหรับอย่างเช่นอิบน์ บาตูตา ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบสี่[27] พีกาเฟตตา ซึ่งร่วมทางมากับมาเจลลัน[28] เรื่องราวของโตเม ปิเรส ชาวโปรตุเกสที่เข้ามาในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบหก[29] ของจอห์น เจอร์เดน ซึ่งเดินทางมาเยือนอินเดียและบริเวณหมู่เกาะ ในช่วงระหว่างปีค.ศ. 1608 ถึง 1617[30] และคนอื่น ๆ อีกมากมาย

---

[26] ดู J. Takakusu, ***A Record of the Buddhist Religion as Practiced in India and the Malay Archipelago, 671-695 by I Tshing,*** Oxford, 1896. ดูเช่นกันที่ W.P. Groeneveldt, "Notes on the Malay Archipelago and Malacca, compiled from Chinese sources," ***Verhandelingen v.h. Bataviaasch Genootschap,*** 39 (1876).

[27] ดู S. Lee, trans., ***The Travels of Ibn Batuta in Asia and Africa, 1324-25,*** London, 1829. ดูเช่นกันที่ G. Ferrand, ***Relations de Voyages et Textes Gèographiques Arabes, Persans et Turcs relatives a l'Extrème-Orient du VIII au XVIII siècles,*** Paris, 1913-14.

[28] Lord Stanley of Alderley, trans., ***The First Voyage Round the World by Magellan,*** translated from the account of Pigafetta and other contemporary writers, Hakluyt Society, First series, no.52, 1874.

[29] ดู A. Cortes o, ed. and trans., ***The Suma Oriental of Tom Pires,*** London, 1944.

[30] William Foster, ed., ***The Journal of John Jourdain, 1608-1617,*** Hakluyt Society, Second Series, vol. XVI, Cambridge, UK, 1905.

นับตั้งแต่ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบหกเป็นต้นมา เมื่อมีการก่อตั้งที่มั่นของชาวโปรตุเกสขึ้นที่เมละกา (มะละกา) และของชาวสเปนที่มนิลาในเวลาต่อมาภายในศตวรรษเดียวกัน ยุคของจักรวรรดิ ยุโรปก็เริ่มขึ้น –หรือ ดังที่นักประวัติศาสตร์ชาวอินเดีย เค.เอ็ม พานิกการ์ เรียกว่า "ยุคของวาสโก ดา กามา"[31] เรื่องราวที่สะท้อนถึงสังคมและวัฒนธรรมที่ชาวโปรตุเกสและชาวสเปนพวกนี้ประสบพบเห็น ก็มีมากขึ้น ผู้สังเกตการณ์หลากหลายประเภท เช่นมิสชันนารีผู้เผยแพร่ศาสนาชาวโปรตุเกสหรือชาวสเปน หรือพวกที่รับจ้างทำงานให้กับประเทศมหาอำนาจในยุโรปชาติใดชาติหนึ่ง ซึ่งบางครั้ง ก็เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตอย่างเป็นทางการ คนเหล่านี้ได้ผลิตผลงานจำพวกรายงานเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ออกมา ขอเสนอตัวอย่างซึ่งแทบจะอย่างไม่มีกฎเกณฑ์การเลือกเฟ้นดังนี้ ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายเจซูอิต อเล็กซานเดอร์แห่งโรด ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตังเกี๋ยในค.ศ. 1651 ไมเคิล ไซมส์ ซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐบาลอินเดียในคณะทูตสองคณะที่ส่งมายังพม่าในค.ศ. 1795 และ 1802 ได้ตีพิมพ์เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับภารกิจครั้งแรกของเขา ในชื่อเรื่อง *An Embassy to the Kingdom of Ava sent by the Governor-General of India in 1795*[32] หนังสือเล่มนี้ เป็นหนึ่งในบรรดาเรื่องเล่าระยะแรกสุด ที่บอกถึงประวัติศาสตร์ ระบบการเมืองและสังคมของพม่าอย่างครบถ้วน ทอมัส สแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ใช้ช่วงเวลาขณะที่เขาดำรงตำแหน่งรองข้าหลวงอยู่ในชวาระหว่างค.ศ. 1811 ถึง 1816 ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชวาเรื่อง *History of Java* ของเขา[33]

นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่สิบแปดเป็นต้นมา นักสังเกตการณ์ดินแดนเอเชียที่เป็นชาวยุโรปจำนวนมาก ผสานความสนใจเชิงปรัชญาต่อสิ่งแปลกพิศดาร เข้ากับกรอบความคิดที่มีเหตุผลเป็นวิทยาศาสตร์ สังคมต่าง ๆ ในเอเชียและแปซิฟิค ให้ข้อมูลสำหรับการไตร่ตรองถึงธรรมชาติของวิวัฒนาการด้านสังคม ซึ่งบางครั้ง ชาวยุโรปเหล่านี้ ก็พิจารณาสิ่งที่พบเห็น โดยใช้กรอบความคิดประเภทฝันเฟื่องตามแบบฉบับของสมัยนั้น สภาพการณ์เช่นนี้ เกิดขึ้นพร้อมกันกับการไต่สวนตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งกระทำอย่างกว้างขวางมากขึ้น และพร้อมกับการแบ่งแยกออกจากกันระหว่างวิทยาการแขนงต่าง ๆ ที่เพิ่งเริ่มพัฒนาขึ้นมา ในเมื่อการสังเกตโลกตามธรรมชาติ พฤกษศาสตร์ ธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ เริ่มที่จะสร้างสถานภาพของตนได้อย่างมั่นคงในฐานะที่เป็นสายการวิจัยไต่สวนทางวิชาการที่เด่นชัด ดังนั้น ก็เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่จะเกิด

---

[31] K.M. Panikkar, ***Asia and Western Dominance,*** London, 1953.

[32] London, 1800. สำหรับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภารกิจครั้งที่สองของเขา และสนับสนุนความถูกต้องเหมาะสมของบทบาทของไซมส์ ดู D.G.E. Hall, ed., ***Michael Symes: Journal of his Second Embassy to the Court of Ava in 1802,*** London, 1955.

[33] London, 1817; published in facsimile by Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1965.

ความรู้สึกขึ้นมาว่าในการศึกษาสังคมอื่น ๆ นั้น ก็จำต้องมีการวางรากฐานของสิ่งที่จะได้กลายมาเป็นสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ข้อสังเกตดังกล่าว เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า เซอร์อาร์เธอร์ พายเร่อร์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะทูตจากรัฐบาลของอินเดียในปีค.ศ. 1855 และต่อมาภายหลัง ได้เป็นข้าหลวงใหญ่ของพม่าในสมัยที่พม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้เขียนหนังสือหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่า ชื่อเรื่อง *History of Burma* (London, 1883) ซึ่งนับเป็นผลงานเล่มแรกในภาษาอังกฤษที่จัดอยู่ในสาขาดังกล่าว เฮนรี ยูล เลขานุการที่ร่วมไปคณะทูตค.ศ. 1855 ได้จัดทำรายงานเกี่ยวกับคณะทูตนี้และได้ตีพิมพ์เผยแพร่บันทึกประจำวันของไพเร่อร์ [34] หนังสือเรื่อง *Voyage d'Exploration en Indo-chine* ของฟรานซิส การ์นิแอร์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางทวนขึ้นไปตามแม่น้ำโขง ภายใต้บัญชาการของดูดาร์ เดอ ลาเกร ทว่าหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยสิ่งซึ่งอาจเรียกได้ว่า เป็นข้อสังเกตเชิงปรัชญาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมที่ได้พบเห็นประกอบกับวิสัยทัศน์ที่มองแม่น้ำโขงว่าเป็นหนทางหนึ่ง ในการเข้าไปสู่ประเทศจีน [35] ออกัสต์ ปาวี ซึ่งการเดินทางไปปฏิบัติงานด้านการทูตยังหลวงพระบางสองครั้ง ในค.ศ. 1887 และ 1892 ได้ช่วยขัดขวางการอ้างสิทธิของสยามเหนือในดินแดนบางส่วนของลาว และช่วยขยายการควบคุมของฝรั่งเศสในอินโดจีน ปาวีร์ได้ผลิตผลงานที่สำคัญอย่างยิ่งออกมาชิ้นหนึ่ง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการทำงานของเขา [36] ที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงไม่กี่ตัวอย่าง

เมื่อประเทศมหาอำนาจในยุโรปขยายดินแดนและเสริมสร้างจักรวรรดิอาณานิคมของตนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ ชนชั้นผู้บริหารอาณานิคมซึ่งเป็นชนชั้นใหม่ ก็บังเกิดขึ้นมา หลายคนในหมู่ผู้บริหารเหล่านี้ เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาสังคมซึ่งพวกเขาเข้ามาทำงาน สำหรับบางคน การศึกษานี้เป็นความสนใจแบบนักสมัครเล่นและธรรมเนียมปฏิบัติแบบผู้สังเกตการณ์เชิงวิชาการสมัครเล่น ก็คึกคักขึ้นมา หลาย ๆ คนพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านขึ้นมาอยู่ในระดับสูง และเนื่องจากเป็นผู้บริหารที่ฝักใฝ่ในวิทยาการ พวกเขาจึงได้บุกเบิกการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในด้านโบราณคดี ภาษาและประวัติศาสตร์ การศึกษาของ วินสเตดต์ สเวตเทนแฮม แบรดเดล และวิลคินสันเกี่ยวกับมลายู และของเฟอร์นิวัลล์ เกี่ยวกับพม่า เป็นตัวอย่างที่โดดเด่น ในเนเธอร์แลนส์ อินดีส ทางการเองเกิดความสนใจที่จะศึกษาและอนุรักษ์โบราณวัตถุและโบราณสถานขึ้นมาในตอน

---

[34] Hugh Tinker, ed., facsimile edn of Sir Henry Yule, ***Narrative of the Mission to the Court of Ava in 1855,*** Kuala Lumpur, 1968.

[35] ***Voyage d'Exploration en Indo-Chine effectué pendant les années****, 1866, 1867 et 1868*, Paris, 1873, และมีฉบับที่ให้เรื่องราวอย่างไม่เป็นทางการซึ่งลีออง น้องชายของการ์นิแอร์ นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ภายหลังมรณกรรมของการ์นิแอร์ในปีค.ศ. 1885 ดูเช่นกันที่ M.E. Osborne, ***River Road to China: The Mekong River Expedition, 1866-73,*** New York, 1975.

[36] ***Mission Pavie,*** Paris, 1898-1904.

ปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า และนักวิชาการที่มีความรู้ในด้านนิรุกติศาสตร์ ภาษาสันสกฤต อินเดียวิทยา ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม แบรนเดส ได้ดำรงตำแหน่งนักนิรุกติศาสตร์ของรัฐบาล กรอม ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมาธิการโบราณคดีที่ก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1901 และนับตั้งแต่ค.ศ. 1913 เป็นต้นมา ก็ได้เป็นหัวหน้าหน่วยงานด้านโบราณคดีซึ่งเข้ามารับช่วงหน้าที่ของคณะกรรมาธิการโบราณคดี สนุค เฮอร์กรอนเจ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลเกี่ยวกับกิจการของอิสลาม ทว่าขนบประเพณีสมัครเล่น ก็ยังคงปรากฏอยู่ อาทิ เช่น จี.พี. รูฟแฟร์ เจ้าของผลงานที่มีเนื้อหากว้างขวาง ได้รับความเคารพยกย่องอย่างมากจากกรอม[37] และหลังจากมีการกำหนดเงื่อนไขว่า ผู้เข้าทำงานเกี่ยวกับอาณานิคม จะต้องได้รับการอบรมด้านภาษาและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ก็มีข้าราชการจำนวนมากที่ได้รับการเตรียมตัวอย่างถี่ถ้วนยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในด้านนี้ ในระหว่างปฏิบัติงาน มีความแตกต่างที่สำคัญอยู่บ้าง ในเรื่องแนวทางของการฝึกอบรมเกี่ยวกับหมู่เกาะอินดีสตามที่ได้จัดให้มีขึ้นมหาวิทยาลัยไลเดนให้การเน้นที่ภาษา วรรณคดีและสังคมวิทยา ในขณะที่มหาวิทยาลัยอูเทรชต์ให้ความสนใจกับเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมายและเกี่ยวกับธรรมชาติมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายตามขนบธรรมเนียมในสังคมอินโดนีเซีย การเน้นที่แตกต่างกันเหล่านี้มีนัยพาดพิงไปถึงนโยบายอยู่บ้าง ในทางปฏิบัติแล้ว การเน้นในแบบแรก ได้กลายมามีความข้องเกี่ยวกับการปฏิรูปแนวโน้มภายในระบบราชการ อิทธิพลของมหาวิทยาลัยไลเดนมีอยู่ในสิ่งที่เรียกกันว่า นโยบาย จริยธรรมปีค.ศ. 1900 (Ethical Policy of 1900) นโยบายนี้เน้นความรับผิดชอบของรัฐบาลของเมืองแม่ ในอันที่จะส่งเสริมสวัสดิการของราษฎรในอาณานิคมของตน และเชื่ออย่างมองการณ์ในด้านดีมากเกินไปว่า การกระทำอย่างเมตตาปรานีของรัฐบาล จะสามารถก่อให้เกิดความทันสมัยและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามที่ต้องการขึ้นมาได้ วิธีการของมหาวิทยาลัยอูเทรชต์นั้นตรงกันข้าม คือมีแนวโน้มที่จะเน้นถึงความโน้มเอียงของสังคม ในอันที่จะรักษาระเบียบทางสังคมเช่นที่มีมาแต่ดั้งเดิม ความเสียหายที่สามารถจะเกิดขึ้นตามมา เมื่อมีการติดต่อกับผู้คนในซีกโลกตะวันตก และความสำคัญของการปกป้องสังคมที่เปราะบางให้พ้นจากผลกระทบที่เลวร้ายที่สุด ที่จะเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลง

ความสนใจของนักวิชาการสมัครเล่นและอาชีพ ได้รับการส่งเสริมจากการเติบโตของสมาคมทางวิชาการต่าง ๆ และการจัดทำวารสารทางวิชาการของสมาคมเหล่านั้น ในค.ศ. 1851 ได้มีการก่อตั้งสถาบัน Koninklijk Instituut voor Taal-, Land-en Volkenkunde van Naderlandsch-Indië (ราชสถาบันภาษาศาสตร์ ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของเนเธอร์แลนส์ อินดีส) ขึ้นที่กรุงเฮก และวารสารของสถาบัน ซึ่งมีชื่อว่า *Bijdragen* ก็ได้เป็นเวทีสำหรับการเผยแพร่ผลงานและการอภิปรายทางวิชาการ ซึ่งยังคงดำเนินอยู่มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ที่อินดีส สมาคม Batavia Genootschap van

---

[37] "Herdenking van Dr. G.P. Rouffaer," BKI, 84 (1928).

Kunsten en Wetenschappen (สมาคมศิลปะและวิทยาการแห่งปัตตาเวีย) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อค.ศ. 1788 ได้เป็นศูนย์กลางสำหรับนักวิชาการ ข้าราชการ และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีความสนใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอินดีส และในเรื่องอื่น ๆ วารสาร *Verhandelingen* ของสมาคม เริ่มออกมาในค.ศ. 1779 ส่วนวารสาร *Tijdschrift* นั้นเริ่มในค.ศ. 1853 องค์กรส่วนท้องถิ่นในสเตรทส์ เซทเทิลเมนต์* ก็มีบทบาทที่สำคัญอย่างสูงในทำนองเดียวกัน ในค.ศ. 1877 มีการก่อตั้งสมาคมสเตรทส์เอเชียติค โซไซเอตี (Straits Asiatic Society) ขึ้นและภายในเวลาไม่กี่เดือน สมาคมนี้ ก็ได้จัดการติดต่อเข้าสังกัดกับสมาคมรอยัล เอเชียติค (Royal Asiatic Society ซึ่งก่อตั้งเมื่อค.ศ. 1826) และได้กลายมาเป็นสาขาสเตรทส์ของสมาคมรอยัล เอเชียติค โซไซเอตี (Straits Branch of Royal Asiatic Society) ในค.ศ. 1923 องค์กรนี้ ได้เปลี่ยนไปเป็นสาขามลายู (Malayan Branch) และในเวลาต่อมาภายหลัง หลังจากที่มีการก่อตั้งประเทศมาเลเซียแล้ว องค์กรนี้ก็กลายมาเป็นสาขามาเลเซีย (Malaysian Branch, 1964) วารสารอันมีชื่อเสียงขององค์กรนี้ ก็ผ่านการเปลี่ยนชีพแปลงโฉมมาในทำนองเดียวกัน[38] สมาคมวิจัยพม่าที่มีชื่อว่า The Burma Research Society กับวารสารของสมาคมนี้ (คือวารสาร *Journal of the Burma Research Society* เริ่มจัดทำในค.ศ.1911) จดหมายข่าวของสถาบันตะวันออกศึกษาแห่งลอนดอน (London School of Oriental Studies) ซึ่งต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็นสถาบันตะวันออกและแอฟริกันศึกษา (School of Oriental and African Studies, 1917) กับสยามสมาคมและวารสารของสยามสมาคม (คือวารสารที่มีชื่อว่า *Journal of the Siam Society* เริ่มจัดทำในค.ศ.1904) ให้การสนับสนุนการศึกษาและพิมพ์ผลงานวิชาการต่อไปอีก สมาคมเอเชียติค (Societé Asiatique) ในปารีส และสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (École Française d'Extrême-Orient) ในอินโดจีน กับวารสารของสองหน่วยงานนี้ คือ *Journal Asiatique* (1822) และ Belletin de l'École Française d'Extrême-Orient (1901) ตามลำดับ ดำเนินบทบาทในทำนองเดียวกัน ให้แก่วงการวิชาการของฝรั่งเศส

ภาพของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้จากผลงานของปัจเจกบุคคล องค์กรและสมาคมต่าง ๆ ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ตามที่ได้ระบุชื่อข้างต้น ปรากฏชัดเจนพอสมควรในแง่ของเค้าโครงหลัก ๆ ทว่าในเรื่องรายละเอียดแล้ว ยังเป็นปัญหาที่ถกเถียงโต้แย้งกันอยู่มาก ภาพดังกล่าวนั้น กอปรด้วยความหลากหลายในด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม แต่ก็รู้สึกได้เช่นกัน ถึงแบบแผนบางประการที่มีอยู่ร่วมกัน มีการแยกแยะให้เห็นความแตกต่างอย่างกว้าง ๆ ระหว่างสังคมที่อาศัยการปลูกข้าวนาดำอย่างหนาแน่น ซึ่งพบในบริเวณริมแม่น้ำที่มีน้ำท่วมถึงและที่ราบใน

---

* Straits Settlement อาณานิคมของอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยสิงคโปร์ เมละกา ปีนัง ลาบวน เกาะคริสต์มาส และหมู่เกาะคอคอส

[38] ดู the centenary volume of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, Reprint Series, no. 4, 1977.

ย่านภูเขาไฟ กับสังคม ที่อยู่ในบริเวณที่ดอน ซึ่งประกอบการเกษตรแบบเลื่อนลอยด้วยวิธีถางแล้วเผา สังคมเหล่านี้ เข้ามีส่วนร่วมในด้านการค้ากับนานาประเทศกว้างขวาง ในระดับต่าง ๆ กัน การค้านี้ แผ่ขยายไปรอบชายฝั่งทะเลของเอเชีย นับจากจีนไปจนถึงตะวันออกกลาง ภาพที่ปรากฏ ยังเป็นภาพของดินแดนซึ่งมี ประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นเป็นหย่อม ๆ ณ บริเวณที่เศรษฐกิจอำนวย และเป็นภาพของอารยธรรมที่ซับซ้อน ซึ่งหากเป็นในบริเวณที่เรียกขานกันว่า "ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดีย" นั้น ศูนย์กลางจะอยู่ที่ราชธานี โดยมิได้มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพรมแดนที่แน่นอน ทั้งนี้ เพราะต่างมองกันว่าในยุคก่อนอาณานิคมนั้น การคิดถึงศูนย์กลางทางการเมือง จะเป็นการเหมาะสมยิ่งกว่าการคิดถึงรัฐหรือราชอาณาจักร ราชธานีเป็นศูนย์กลางของราชอาณาจักร ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของระเบียบของจักรวาล ราชธานีโยกย้ายเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญและความเสื่อมของราชวงศ์ต่าง ๆ ที่มองเห็นได้ชัดเช่นเดียวกัน ได้แก่อิทธิพลของศาสนาต่าง ๆ จากต่างแดน ได้แก่ ศาสนาฮินดู พุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน ศาสนาขงจื๊อ ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ มีความพยายามที่จะจัดระเบียบบางประเภทให้กับความหลากหลายนี้ ด้วยการจัดจำแนกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้อยู่ในประเภทต่าง ๆ แต่มิใช่โดยเงื่อนไขด้านชาติพันธุ์ เช่นไทย พม่า มอญ มาเลย์ เขมร ฯลฯ เป็นตัวกำหนด หรือจัดจำแนกประเภทโดยใช้แบบแผน หรือวัฒนธรรมที่โดดเด่น ซึ่งเกิดจากอิทธิพลที่มาจากภายนอก เช่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมสเปน – โปรตุเกส เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมของอินเดีย เป็นต้น หากแต่โดยใช้ขนบทางด้านศาสนาที่มีอิทธิพลสูงเป็นตัวกำหนด—ได้แก่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่นับถือศาสนาขงจื๊อ (เวียดนาม) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่นับถือพุทธเถรวาท (พม่า ไทย กัมพูชา) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นมุสลิม (มลายูและอินโดนีเซีย) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นคริสเตียน (ฟิลิปปินส์) ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างความพยายามที่จะจัดกลุ่มตามคุณสมบัติเฉพาะในแบบต่าง ๆ เหล่านี้ อยู่ตรงที่ว่า การจัดประเภทโดยใช้วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์นั้น อาจมองได้ว่าอินโดนีเซียเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย และโยงเข้าอยู่ในพวกเดียวกับประเทศที่นับถือพุทธศาสนา แทนที่จะโยงเข้าอยู่ในพวกเดียวกับมลายู ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่นับถือศาสนาอิสลาม อาทิเช่น สำหรับเซเดส์แล้ว เห็นว่า ลักษณะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียทำให้เป็นการสมควรที่จะจัดจำแนกโดยการเชื่อมโยงอินโดนีเซียกับส่วนที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดีย การจัดจำแนกโดยวิธีนี้ มีความสำคัญมากยิ่งกว่าการจัดโดยใช้ศาสนาเป็นเกณฑ์ ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในประโยคสรุปของข้อเขียนเกี่ยวกับรัฐที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมฮินดู (*Les États Hindouisés*) ว่า "รอยสลักที่คุณสมบัติพิเศษของอินเดียประทับไว้" เป็นสิ่ง "ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่หนังสือเล่มนี้นำมาวิเคราะห์ มีความละม้ายคล้ายคลึงเหมือนเป็นญาติที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน และก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่างประเทศเหล่านี้ กับ

ดินแดนที่จีนก่อให้เกิดอารยธรรมขึ้นมา"[39] และในท้ายที่สุดแล้ว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ก็ถูกยุโรปซึ่งกำลังขยายอำนาจ เข้ามาบังคับบัญชา และเปลี่ยนแปลงสภาพไป

ความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้ สะท้อนให้เห็น ที่การจัดยุคสมัยให้กับประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแบบฉบับที่กระทำกันมา นั่นคือประกอบด้วยยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคอิทธิพลของอินเดีย –เอาเป็นว่าสักในราวคริสต์ศตวรรษที่ห้า จนถึงคริสต์ศตวรรษที่สิบสาม ซึ่งตามมาด้วยยุคที่มีการแทรกตัวของอิสลามเข้ามาในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย และในเวลาไล่เลี่ยมา ก็เป็นยุคที่ได้รับผลกระทบจากยุโรป โดยเริ่มตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่สิบหก ในผลงานของนักประวัติศาสตร์อาณานิคม ผลกระทบของจักรวรรดิยุโรป ถูกมองว่าลึกซึ้งมาก อย่างน้อยก็ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าถึงตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ อันได้แก่ การจัดโครงสร้างใหม่ให้กับเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมอย่างมโหฬาร การสถาปนาระบบการเมืองแบบยุคสมัยใหม่ ตลอดจนนำระเบียบและเอกภาพมาสู่ส่วนต่าง ๆ ของภูมิภาคนี้ ผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นตัวการที่ทำให้ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขาดลงจนถึงรากฐาน

นี่คือภาพที่เรียบร้อยหมดจด และแน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่หนุนหลังอยู่ ผู้บริหารที่เป็นนักวิชาการในสมัยปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ สังกัดอยู่ในกลุ่มผู้มีความคิดตามขนบอันกว้างขวางของลัทธิเหยียดตะวันออก (Orientalism)* ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมองวัฒนธรรมอื่น ๆ ว่าเป็นเป้าสำหรับการนำมาวิเคราะห์วิจัย และอาจเป็นได้ว่า เป็นสิ่งที่ต่ำต้อยกว่าตนหรือต่ำกว่าวัฒนธรรมตะวันตก บางคน ซึ่งบังเกิดมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสังคมซึ่งพวกเขาเข้ามาทำงาน เกิดหลงใหลไปกับความคิดฝันเฟื่องในสีสันของความแปลกถิ่น ส่วนอีกพวกหนึ่งก็ แสดงความเชื่อในระบอบการปกครองแบบบิดากับบุตร ว่าหน้าที่ของพวกเขานั้น คือการยกระดับคนที่พวกเขาเข้ามาปกครอง แม้เมื่อการศึกษาเชิงวิชาการจะอยู่บนพื้นฐานของความเคารพต่อสังคมท้องถิ่น มิใช่บนพื้นฐานของความรู้สึกว่าตนเหนือกว่า แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่พวกเขาจะทึกทักอย่างไม่มีการตั้งคำถามว่า ผลลัพธ์ในท้ายที่สุดและอย่างไม่มี

---

[39] Cædès, ed. Vella, ***Indianized States,*** 256.

* คือขนบการพิจารณาดินแดนในซีกโลก "ตะวันออก" จากมุมมองของนักวิชาการ "ตะวันตก" โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะครอบงำ "ตะวันออก" กล่าวกันว่า เอ็ดเวิร์ด ซาอิด พัฒนาแนวคิด "ลัทธิตะวันออก" นี้ จากกรอบความคิดแนว "รื้อโครงสร้าง" ของฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส หนังสือเกี่ยวกับ "ลัทธิตะวันออก" ของซาอิด ชื่อเรื่อง Orientalism: Western Conceptions of the Orient ได้รับการกล่าวขวัญว่า ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความเป็นมาของนโยบายที่ตะวันตก (โดยเฉพาะสหรัฐ) ดำเนินต่อตะวันออก (รวมถึงโลกอาหรับ) อนึ่งมีคำอธิบายเกี่ยวกับที่มาและสาระสำคัญของ "ลัทธิเหยียดตะวันออก" หรือ "ลัทธิตะวันออก" "มีอยู่ในตอนท้ายของบทนี้ หน้า 65-66

ทางเลี่ยงได้ คือการที่อารยธรรมตะวันตก จะทำให้รูปโฉมของสังคมเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป (อาจเป็นได้ว่า นักสังเกตการณ์รุ่นคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดนี้ให้การยอมรับแบบแผนและค่านิยมของวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างใจกว้างมากยิ่งกว่านักสังเกตการณ์รุ่นถัดมา ซึ่งพวกหลังนี้ อยู่ในยุคจักรวรรดินิยมเรืองอำนาจในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า)

ทัศนะการมองในแบบกว้าง ๆ เช่นนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแบ่งยุคสมัยที่กำหนดให้ดำเนินมาสู่ปัจจุบันกาลสมัยจักรวรรดิเช่นนี้ เป็นทัศนะที่สนองผลประโยชน์ของจักรวรรดิ ทัศนะนี้ยังมองว่า แม้ว่าจะเกิดขบวนการชาตินิยมขึ้นในบางประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม แต่ก็ดูเหมือนว่าจะไม่มีเหตุผลอะไร ที่จะหยุดยั้งกระบวนการต่าง ๆ ที่การปกครองของยุโรปริเริ่มขึ้นมา มิให้ดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายล้วนมีทัศนะที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับเป้าหมายของบั้นปลายในการดำเนินนโยบายอาณานิคม อย่างน้อยที่สุด เป้าหมายที่อังกฤษป่าวประกาศ คือการปกครองตนเองในมลายูและในพม่า แม้จะมองกันว่าไม่น่าจะเป็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นแต่เนิ่นได้ อย่างน้อย ก็ในกรณีของมลายู ในฟิลิปปินส์นั้น สหรัฐ ซึ่งสืบทอดอำนาจต่อจากสเปนภายหลังสงครามในปีค.ศ. 1898 ก็ได้คิดกะการณ์อย่างจริงจังที่จะทำให้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่เอกราชโดยมีกำหนดเวลาแน่ชัด ในอินดีส พวกดัตช์พูดถึงการพัฒนาสังคมอินดีสอย่างมีการวางแผนและภายในสัมพันธภาพที่ยังไม่มีการระบุชัดกับเนเธอร์แลนส์ และในอนาคตที่ยังไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน อาณานิคมอินดีสจะมีการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง“สังคมอินเดียตะวันออก” ในอนาคตน่าจะอยู่ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบที่ถาวรของยุโรป ฝรั่งเศส ซึ่งดำเนิน “มิสซิอง ซิวิลิซาตริซ” (mission civilisatrice--ภารกิจการสร้างอารยธรรม) มองการปกครองตนเองในลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเมื่อถึงเวลาอันควร ฝรั่งเศสจะรวมดินแดนที่อยู่ใต้อาณัติเข้าด้วยกันภายในโครงสร้างซึ่งมีฝรั่งเศสเป็นเมืองแม่ ลัทธิชาตินิยมของชาวอาณานิคม ก็มิได้ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งลงรอยกันไม่ได้กับมุมมองต่าง ๆ เหล่านี้ เนื่องจากนักประวัติศาสตร์ในสมัยอาณานิคมต่างมองว่า ลัทธิชาตินิยมในสมัยอาณานิคม ก็เป็นส่วนหนึ่งของกำลังฝ่ายก้าวหน้าเช่นเดียวกันฝ่ายผู้นำของนักลัทธิชาตินิยมในยุคอาณานิคมเอง ซึ่งเป็นชนชั้นสูง ก็เป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างความทันสมัย ซึ่งระบอบจักรวรรดินิยมเอง เป็นผู้ริเริ่มขึ้น

พื้นฐานของลักษณาการการมองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ได้ถูกทำลายลงอย่างมีผล ในช่วงระหว่างค.ศ. 1942 ถึง 1945 และนักวิชาการสมัยหลังสงคราม ก็ได้มาศึกษาวิเคราะห์ภูมิภาคนี้ ในสภาพการณ์แวดล้อมที่แตกต่างจากอดีตไปอย่างสิ้นเชิง พวกเขามีความคาดหวังที่แตกต่างออกไป มีความหมกมุ่นครุ่นคิดในสิ่งที่ต่างออกไป และหาคำตอบที่ต่างออกไปให้กับคำถามที่ต่างออกไป และพวกเขายังก็มีจำนวนมากกว่านักวิชาการรุ่นก่อนมากมาย

การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา

การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ขยายกว้างขวางออกไปอย่างมหาศาลในช่วงภายหลังสงคราม ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่น่าประหลาดใจอันใดนัก การยึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ในภูมิภาคของญี่ปุ่น ทำให้การปกครองแบบอาณานิคมถูกกำจัดออกไป และทำให้การรื้อฟื้นการปกครองแบบนี้ขึ้นมาใหม่อย่างง่าย ๆ เมื่อสงครามสิ้นสุดลง เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติเกิดใหม่ทั้งหลายก็ดี การได้เอกราชในตอนแรกเริ่มของฟิลิปปินส์ พม่าและอินโดนีเซีย และของมลายูในเวลาต่อมาก็ดี ตลอดจนความรุนแรงและเร่าร้อนของการต่อสู้แนวชาตินิยมในหมู่เมืองขึ้นของฝรั่งเศสในอินโดจีน และการเปลี่ยนแปลงในบริเวณต่าง ๆ ของเอเชียซึ่งโอบล้อมย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้อยู่—ได้แก่การสถาปนาอินเดียและปากีสถาน และชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปีค.ศ. 1949—ทั้งหมดนี้ ประสมประสานกันเป็นแรงกระตุ้นให้มีการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กันอย่างจริงจังในโลกตะวันตก และกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่นำมาเป็นหัวข้อในการศึกษาวิเคราะห์กัน ความคลี่คลายของเหตุการณ์เดียวกันนี้ ยังกระตุ้นให้บรรดาประเทศใหม่ ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง หันมาศึกษาประวัติศาสตร์ของตนเองด้วย

มีความจำเป็นแกมบังคับหลายอย่างปะปนกันอยู่ สาธารณรัฐที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ในภูมิภาคจำเป็นต้องมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับอดีตของตนในแบบใหม่ ในฐานะส่วนหนึ่งของการสรรค์สร้างอัตลักษณ์ของตน ความรู้สึกนึกคิดที่มองย้อนไปไกลยิ่งกว่ายุคการบุกรุกเข้ามาของมหาอำนาจจากตะวันตก ตลอดจนการแสวงหาอดีตที่เป็นรากเหง้าครั้งโบราณกาล ภายในวัฒนธรรมและสถานภาพความเป็นรัฐที่มีแบบแผนอันเก่าแก่ สำหรับนักสังเกตการณ์จากภายนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น การมีเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทำให้การจับตามองภูมิภาคนี้ มิใช่เป็นเพียงเรื่องการสืบสวนเชิงวิชาการ หากแต่เป็นความเร่งด่วนในแง่ปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากลักษณะการกระจายอำนาจในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับประเทศมหาอำนาจที่สำคัญนั้น เรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายเหล่านี้ รวมไปถึงสิ่งที่อาจเรียกได้ว่า ปัญหาสงครามเย็น การพิจารณาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงต้องมองภายในภาพรวมของทั้งโลก การสังกัดกลุ่มทางการเมือง และปัญหาเรื่องการสร้างความทันสมัย ตลอดจนปัญหาเรื่องความเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นเรื่องที่พัวพันซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจ ก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับความวุ่นวายปั่นป่วนของอาณาบริเวณซึ่งในอดีตนั้น ดูจะมีความมั่นคงภายใต้การปกครองด้วยความเมตตาปรานีของยุโรปตะวันตกและอเมริกา สงครามเกาหลีและความทุกข์ทรมานที่ยืดเยื้อไปยาวนานของเวียดนามในเวลาต่อมา ยิ่งทำให้นักวิชาการตะวันตกที่ศึกษาเอเชียต้องใส่ใจมากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ก็คือการศึกษาวิจัย

ในโลกตะวันตก ที่เกี่ยวกับดินแดนเอเชียโดยทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดการขยายตัวอย่างมโหฬาร --อย่างแทบจะเรียกได้ว่า เป็นการระเบิด

ผลกระทบนี้ ปรากฏให้เห็นทั้งในการขยายงานแผนงานภายในสถาบันเพื่อการศึกษาวิจัยเรื่องราวที่เกี่ยวกับเอเชีย และในการเปลี่ยนแปลงแนวทางและวิธีการในการศึกษา ในบางกรณี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ก็อยู่ในรูปของ “อาณาบริเวณศึกษา” ซึ่งนำวิธีการของศาสตร์ด้านสังคมสาขาต่าง ๆ –ได้แก่สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์—รวมทั้งประวัติศาสตร์ วรรณคดีและปรัชญา มารวมเข้าด้วยกันเพื่อการศึกษาอาณาบริเวณตามที่กำหนด ในกรณีอื่น ๆ นั้น วิชาการสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงให้มีไว้เพื่อใช้เป็นวิธีการทำความเข้าใจที่แยกต่างหากออกไป การจัดทำแผนงานการศึกษาเกิดขึ้นในอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เนเธอร์แลนส์และสหภาพโซเวียต โดยมีจุดเน้นและวิธีการจัดระบบงานที่แตกต่างกันออกไป เช่นเดียวกับในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งรู้สึกว่าประเทศตนตั้งอยู่ใกล้กับขอบของภูมิภาคนี้ ในมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่หรือมหาวิทยาลัยที่มีกำลังขยับขยายในประเทศต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ก็จัดแผนการศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคตนเช่นกัน เนื่องจากเนื้อที่จำกัด เราจึงไม่อาจระบุรายชื่อให้อย่างครบถ้วนได้ ทว่ามีตัวอย่างบางประการที่สมควรเอ่ยถึง ในตะวันตก สหรัฐเป็นตัวตั้งตัวตีที่ทำให้มีการขยายงานและมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางนี้ โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมหาวิทยาลัยคอร์แนล ประสานงานการศึกษาภูมิภาคนี้ในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนโครงการอินโดนีเซียสมัยใหม่ (Modern Indonesia Project) ของมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ ก็ได้เริ่มโครงการวิจัยและการพิมพ์หนังสือโครงการในระดับที่สมถะกว่า ทว่าเป็นโครงการซึ่งจะเติบโตต่อไปคือโครงการของมหาวิทยาลัยเยลซึ่งพัฒนาการเน้นการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เช่นเบิร์กเล่ย์ มิชิแกน นอร์ทเทิน อิลลินอยส์ โอไฮโอ วอชิงตัน วิสคอนซิน ดำเนินรอยตาม ในแคนาดาภาควิชาเอเชียศึกษาในมหาวิทยาลัยบริทิชโคลัมเบีย ขยายพื้นที่ไปไกลยิ่งกว่า และให้การเน้นเป็นส่วนใหญ่ที่จีนและญี่ปุ่น ทว่าก็รวมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าไว้เช่นกัน ในอังกฤษ สถาบันตะวันออกและแอฟริกันศึกษาแห่งลอนดอน (London School of Oriental and African Studies ในตอนแรกเริ่มก่อตั้งในปีค.ศ. 1917 ใช้ชื่อว่า School of Oriental Studies) ได้ขยายกิจกรรมของสถาบันให้กว้างยิ่งขึ้น และภายหลังจากคณะกรรมาธิการการศึกษาค้นคว้า ได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการยูนิเวอร์ซิตี้ แกรนท์ (University Grants Committee) โดยมีเซอร์ วิลเลียม เฮย์เตอร์เป็นประธานกรรมการ สถาบันก็ได้ริเริ่มโครงการใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างการศึกษาวิจัยเอเชียให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเปลี่ยนการเน้นจากวิธีการศึกษาตะวันออกตามจารีตการศึกษาตะวันออก ที่ทำกันมาแต่เดิม ซึ่งเพ่งเล็งในเรื่องวรรณคดีคลาสสิคและปรัชญา มาเป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาสมัยใหม่ วิทยาลัยเซนต์ แอนโทนี ซึ่งเป็นสถาบันใหม่ของมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่การศึกษาเอเชียในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยซัสเซ็กซ์ก่อตั้ง

สถาบันเอเชียและแอฟริกันศึกษา (School of African and Asian Studies) ขึ้นมา โดยที่สถาบันการศึกษาด้านการพัฒนา (Institute of Development Studies ก่อตั้งเมื่อค.ศ.1966) ของมหาวิทยาลัยก็ให้ความเอาใจใส่กับเอเชียอยู่บ้าง สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ก็มีศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Centre of South-East Asian Studies) ที่มหาวิทยาลัยฮัลล์ และคณะกรรมการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Board of Southeast Asian Studies) ที่ก่อตั้งขึ้นภายหลัง ที่มหาวิทยาลัยเคนต์ เป็นกรณีตัวอย่าง ในออสเตรเลีย มีการก่อตั้งสถาบันวิจัยแฟซิฟิคศึกษา (Research School of Pacific Studies) และคณะเอเชียศึกษา (Faculty of Asian Studies) ขึ้นที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติของออสเตรเลียในเวลาต่อมา ที่มหาวิทยาลัยซิดนีย์และมหาวิทยาลัยเมลเบิร์นก์ มีการก่อตั้งภาควิชาอินโดนีเซียศึกษาขึ้น ส่วนที่มหาวิทยาลัยโมแนช ก็มีการก่อตั้งศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และที่มหาวิทยาลัยกริฟฟิธก็มีการก่อตั้งสถาบันการศึกษา เอเชียสมัยใหม่ (School of Modern Asian Studies) การเน้นในทำนองเดียวกัน ที่มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ออสเตรเลีย และที่มหาวิทยาลัยฟลินเดอร์ส์ ก็สะท้อนถึงความสนใจในแบบเดียวกัน

ในขณะเดียวกันประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ก็เพิ่มการเน้นหนักการศึกษาเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่แล้ว อาทิเช่น ที่มหาวิทยาลัยอาทีนีโอ เดอ มนิลา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในกรุงเทพฯ—และมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ ได้แก่มหาวิทยาลัยกัดจาห์ มาดาในยอกยาการ์ตา มหาวิทยาลัยมลายูในกัวลาลัมเปอร์ มหาวิทยาลัยสิงคโปร์และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ สภาวการณ์แวดล้อมและผลประโยชน์ของชาติ ในบังคับให้รายวิชาระดับปริญญาตรีและโครงการในระดับบัณฑิตศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของทุกมหาวิทยาลัยต้องให้การเน้นหนักเรื่องของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปกติแล้วความสนใจหลักของมหาวิทยาลัยเหล่านี้มุ่งที่ประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติมากกว่าของภูมิภาคโดยรวม ทว่าการณ์มิได้เป็นเช่นนี้เสมอไป การก่อตั้งสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Institute of Southeast Asian Studies) ขึ้นที่สิงคโปร์ในค.ศ. 1968 แสดงถึงความพยายามที่จะทำลายแบบแผนดังกล่าว สถาบันนี้ รัฐบาลสิงคโปร์ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นหน่วยงานวิจัย นอกเหนือจากเป้าหมายอื่น ๆ แล้ว ทางสถาบันมีความคิดที่จะให้ทุนแก่นักวิชาการชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อให้นักวิชาการเหล่านี้ สามารถศึกษาประเทศอื่น ๆ ที่มิใช่ประเทศของตนเอง ในประเทศญี่ปุ่น โครงการที่มุ่งศึกษาเรื่องของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พัฒนาขึ้นในหลาย ๆ แห่ง ได้แก่ที่มหาวิทยาลัยวาเซดะ ในโตเกียว และที่ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของมหาวิทยาลัยในเกียวโต ซึ่งก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1963

การขยายตัวทางด้านสถาบัน เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการชุบความเยาว์วัยให้แก่สมาคมทางวิชาการที่เก่าแก่ทั้งหลาย การก่อตั้งสมาคมใหม่ ๆ และการพัฒนาหนทางใหม่สำหรับการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานต่าง ๆ สมาคมเก่า ๆ กับวารสารของสมาคมเหล่านั้น ก็ยังคงดำเนินงานต่อไป อาทิสถาบัน Koninklijk Instituut กับวารสาร *Bijdragen* ของสถาบัน สำนักฝรั่งเศสฯ และจดหมายข่าวของสำนัก สยามสมาคม

กับสมาคมรอยัล เอเชียติค โซไซเอตีสาขามลายูกับวารสารของสมาคมทั้งสอง ส่วนสมาคมอื่น ๆ นั้น ก็เปลี่ยนรูปโฉมไปจากเดิม ในอเมริกา สมาคมตะวันออกไกล (Far Eastern Association) ได้เปลี่ยนตัวเองไปเป็นสมาคมเอเชียศึกษา (Association for Asian Studies) ในค.ศ. 1956 และวารสารราย 3 เดือนของสมาคม คือ *Far Eastern Quarterly* ซึ่งเริ่มจัดพิมพ์ออกมาเมื่อค.ศ. 1941 ก็กลายมาเป็น *Journal of Asian Studies* การเปลี่ยนแปลงนี้ มีความหมายถึงทั้งการเปลี่ยนแปลงจากการพิจารณา “ตะวันออกไกล” ในลักษณะที่ถือยุโรปเป็นศูนย์กลาง และการขยายขอบเขตทางภูมิศาสตร์ออกไปรวมถึงเอเชีย ทั้งหมด ในเนเธอร์แลนส์ วารสาร Indonesië ซึ่งสำนักพิมพ์ van Hoeve ได้เริ่มจัดทำออกมาตั้งแต่ ค.ศ. 1947 เป็นองค์กรสำคัญองค์กรใหม่ ที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ ทว่าวารสารนี้ มีอายุอยู่เพียงสิบปีเท่านั้น วารสาร *Indonesia* ฉบับแรก ซึ่งโครงการอินโดนีเซียสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ (Cornell Modern Indonesia Project) จัดทำขึ้นในปีค.ศ. 1966ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เชี่ยวชาญเรื่องอินโดนีเซียมีแนวโน้มที่จะจำกัดขอบเขตของตัวเองแคบเกินไป คืออยู่ในกรอบภายในสาขาวิชาของตนเท่านั้น วารสารนี้จึงตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะตีพิมพ์บทความที่ครอบคลุมเนื้อหาและใช้วิธีการพิจารณาในมุมกว้าง วารสารนี้ยังคงเปิดทางสำหรับการแสดงผลงานที่แปลกใหม่และกระตุ้นความคิด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะ “กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและการวิพากษ์” ในสิงคโปร์ วารสารประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ *Journal of Southeast Asian History* เริ่มจัดทำออกมาในค.ศ. 1960 และในค.ศ. 1969ได้มีการตัดสินใจที่จะขยายขอบเขตของวารสารนี้ให้กว้างขึ้น และเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ เป็น *Journal of Southeast Asian Studies* วารสาร *Archipel* ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1977 เป็นต้นมา ภายใต้การอุปถัมภ์ของสถาบันฝึกอบรมระดับสูง École Pratique dés Hautes-Études ในปารีส ได้ให้เวทีสำหรับผลงานการศึกษาวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในส่วนที่เป็นเกาะ นอกจากนี้ ยังมีสิ่งพิมพ์ในหัวข้อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นมาเป็นชุด ๆ เพื่อสนองตลาดที่เติบโตขึ้นเป็นลำดับ ได้แก่ หนังสือในชุด Data Paper Series ของโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ หนังสือชุด Interim Report Series and the Monograph Series ของโครงการอินโดนีเซียสมัยใหม่ของคอร์แนลเช่นกัน หนังสือชุด Monograph Series ของมหาวิทยาลัยเยล หนังสือชุดของศูนย์ Center for International Studies Series ของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ หนังสือชุด Monograph Series ของมหาวิทยาลัยโมแนช หนังสือชุด Southeast Asia Publication Series ของสมาคมเอเชียศึกษาของออสเตรเลีย และอื่น ๆ อีกมากมาย

แม้จะเป็นความจริง หากจะกล่าวว่า ความเพียรพยายามระลอกใหม่ ส่วนใหญ่ มุ่งเพื่อการศึกษาสภาพการณ์ร่วมสมัย ทว่าการศึกษาอดีตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีสถานภาพสำคัญอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างถึงรากเหง้าเช่นเดียวกัน

ระหว่างค.ศ. 1956 ถึง 1958 สถาบันตะวันออกและแอฟริกันศึกษาแห่งลอนดอน ได้จัดการสัมมนาขึ้นอย่างเป็นลำดับต่อเนื่อง เพื่อสำรวจสภาวะการเขียนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ที่ประชุมสัมมนาได้พยายามประเมินสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วในช่วงก่อนสงคราม

และในช่วงสิบสองปีแรก หลังสงคราม ที่ประชุมฯตั้งข้อสังเกตเกี่ยวการเปลี่ยนแปลงบางประการที่กำลังเกิดขึ้นระยะนั้น และตั้งคำถามสำหรับอนาคต มีการชักนำให้ให้ความเอาใจใส่แก่ปัญหาพิเศษหลากหลายเรื่องราวที่นักประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหลายเผชิญอยู่ ได้แก่ความขาดแคลนและความยากลำบากในการหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุคโบราณของภูมิภาค ภาษาในพื้นถิ่นที่มีอยู่อย่างมากมาย ทั้งภาษาของชาวบ้านและของชนชั้นสูง ซึ่งรวมถึงภาษาต่าง ๆ ของยุโรปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับแนวโน้มของนักวิชาการรุ่นก่อน ที่เพ่งเล็งไปที่ส่วนต่าง ๆ ของภูมิภาค โดยที่มิได้ตระหนักอย่างเต็มที่ต่อเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ในส่วนอื่น ๆ และปัญหาความเปลี่ยนแปลงที่มุมมอง ในขณะเมื่อมีชาติใหม่ ๆ ถือกำเนิดขึ้นมา

เป็นเรื่องน่าสนใจ ที่จะมองย้อนกลับไปที่ข้อเขียนต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการสัมมนาเหล่านี้ เมื่อเวลากว่าสามสิบปีผ่านไป[40] น่าจะเป็นการยุติธรรมที่จะลงความเห็นว่า ทัศนะของผู้ที่เข้าร่วมการสัมมนานั้น เป็นการปะปนระคนกันอย่างซับซ้อนระหว่างความถ่อมตนกับความเชื่อมั่น พวกเขาถ่อมตน เมื่อเผชิญกับความยากลำบากแสนเข็ญของภาระหน้าที่ และตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดจากอคติในประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอคติที่เกิดจากมุมมองที่ถือยุโรปเป็นศูนย์กลางของนักประวัติศาสตร์ชาวยุโรปในอดีต หรือจากมุมมองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มาจากนักประวัติศาสตร์ชาตินิยมรุ่นใหม่ ทว่าอคติเป็นสิ่งที่มองกันด้วยเงื่อนไขง่าย ๆ โดยส่วนเปรียบเทียบ คือในฐานะที่เป็นสิ่งซึ่งสามารถแก้ไขหรือหลีกเลี่ยงได้ โดยใช้ความใส่ใจระมัดระวังและด้วยเจตนาดี และนี่คือที่เข้ามาของพื้นฐานที่สร้างความเชื่อมั่นของพวกเขา บรรณาธิการของหนังสือที่รวมข้อเขียนของนักวิชาการที่เข้าร่วมสัมมนาตั้งคำถามว่า เป็นไปได้หรือไม่ “ที่จะเขียนประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัยก่อนการเข้ามาของพวกยุโรป?” (หน้า 7) ดูเหมือนว่าจะมีความคาดหวังกันว่า เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ดี ปัญหาในที่นี้ เป็นปัญหาเรื่องแหล่งข้อมูล และปัญหาที่ว่า จะมีแหล่งข้อมูลที่สามารถให้ความรู้อย่างเป็นที่น่าพอใจได้หรือไม่ นั่นคือ ความรู้ที่สามารถเปรียบได้กับความรู้เช่นที่เราได้มาเกี่ยวกับกรีซและโรม สิ่งที่ไม่เคยมีใครตั้งคำถาม แต่แน่นอนว่าเป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์รุ่นหลังน่าจะหยิบยกขึ้นมา ก็คือความคิดเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์ที่แท้จริง” อันเป็นความคิดที่ชวนให้คำนึงถึงความเชื่อมั่นของแอ็คตันที่ปรากฏในคำนำของหนังสือประวัติศาสตร์สมัยใหม่เล่มแรกของเคมบริดจ์ (*Cambridge Modern History*) ในทำนองเดียวกัน ดี.จี.อี. ฮอลล์ ในฐานะที่เป็นผู้จัดการประชุมสัมมนาเหล่านี้ ก็ได้กล่าวถึง “การให้ความกระจ่างทางปัญญายุคใหม่” ในวิธีการที่นักวิชาการตะวันตกนำมาใช้สำหรับศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ซึ่งปรากฏให้เห็นที่ความพร้อม ที่จะมองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากศูนย์กลางแห่งใดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แทนที่จะมองจากภายนอก และในอันที่จะการหาวิธีการตั้งชื่ออย่างเป็นระบบและหาวิธี “การจัดยุคสมัย อย่างที่ปลอดพ้นจากนัยที่เกี่ยวพันอยู่กับเรื่องอาณานิคม” (หน้า 9) นอกจากนี้ ฮอลล์ยังได้กล่าวโยงไปถึงความคิดเรื่องการไต่สวนตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ได้มา

---

[40] D.G.E. Hall, ed., ***Historians of South-East Asia***, London, 1961.

ซึ่งประวัติศาสตร์ “ที่แท้จริง” อันที่จริงแล้ว ความรับรู้ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกี่ยวกับอดีตของตนเอง และ “ความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงที่บังเกิดมีขึ้นในระยะแรก ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์” นั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นผลิตผลของการที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สัมผัสกับขนบที่เป็นวิทยาศาสตร์ของตะวันตก (หน้า 2) นักประวัติศาสตร์ที่มาร่วมชุมนุมกันที่ลอนดอนในครั้งนั้น แม้ว่าจะใส่ใจระมัดระวังต่อปัญหาที่เกี่ยวกับการพิจารณาอดีตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็แน่นอนว่า พวกเขามิได้เดือดเนื้อร้อนใจมากมายนักกับข้อกังขาที่มีความสำคัญอย่างถึงขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับงานฝีมือของพวกเขา

เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังนี้แล้ว เราอาจตัดสินมาตรฐานทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ในสมัยหลังสงครามได้ จากการที่ในระยะแรก ภายหลังจากวันที่ได้มีการสัมมนาที่ลอนดอน วงการวิชาการด้านประวัติศาสตร์ยังคงแสดงถึงความมั่นใจอย่างมาก ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ -- เป็นความมั่นใจซึ่งสอดคล้องกันอย่างมาก กับความมั่นใจของเพื่อนร่วมงานในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ของพวกเขา ในการเข้าต่อกรกับปัญหาต่าง ๆ ของโลกสมัยใหม่—ทว่าด้วยความตระหนักมากขึ้นเป็นลำดับถึงความยากลำเค็ญ ในอันที่จะสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถึงวัฒนธรรมอื่น ๆ และยุคอื่น ๆ ทัศนคติดังกล่าว มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การศึกษาประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น เป็นไปได้ที่จะตรวจพบความรู้สึกไม่แน่ใจ และความตระหนักถึงลักษณะที่คลอนแคลนของความรู้ด้านประวัติศาสตร์ในหมู่ผู้ทำงานด้านประวัติศาสตร์โดยทั่วไปในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ แน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า นี่เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความคลางแคลงใจที่มีอยู่ในยุคนั้น

อารมณ์ของนักประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะแรกเริ่มของช่วงหลังสงคราม แน่นอนว่าเป็นความมั่นใจ—ความมั่นใจซึ่งจะต้องมองโดยพิจารณาถึงภูมิหลังของการขยายตัวของการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไปดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้แล้วว่า การขยายตัวดังกล่าว เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการ รวมทั้งในเรื่องจุดมุ่งเน้น เนื่องจากแรงจูงใจส่วนมากมาจากปัญหาเร่งด่วนทางด้านนโยบาย ดังนั้น ในระยะแรก จึงได้มีการทุ่มเทความเพียรพยายามเป็นอันมาก ให้แก่การศึกษาปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนั้น นั่นคือ ปัญหาเกี่ยวกับแนวโน้มด้านการเมืองและเสถียรภาพทางการเมือง ลักษณะของระบบการเมืองที่กำลังจะเกิดขึ้นมา ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายโภคทรัพย์ ผลก็คือ วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้กันนั้น ในระดับที่มากทีเดียวเป็นวิธีการของศาสตร์ต่าง ๆ ทางด้านสังคม ทั้งเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา วิธีการของศาสตร์ในสาขาวิชาเหล่านี้ถือกันว่า มีแนวโน้มที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจโลกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ได้

ทัศนะโดยทั่วไปในลักษณะเดียวกันนี้ ย่อมจะต้องพบว่ามีอยู่ในหมู่นักประวัติศาสตร์ ในระยะหลังสงคราม พวกเขาได้รับผลกระทบทั้งจากแนวคิดหลักทางด้านวิธีวิทยาของบรรดาเพื่อนร่วมงานในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสังคม และจากความกังวลกับปัญหาเฉพาะหน้าที่มีอยู่ในสภาวการณ์หลังสงคราม ในแนวรบด้านวิธีวิทยานั้น พวกเขาเรียนรู้มากขึ้นเป็นลำดับ ที่จะดึงวิธีการและการค้นพบ

ของวิทยาการในสาขาใกล้เคียงมาใช้ ในบทความที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างสูงของตอนต้นทศวรรษ 1960 เอช.เจ. เบนด้า กล่าวไว้อย่างแข็งขันว่า นักประวัติศาสตร์จะต้องเป็นนักสังคมศาสตร์ด้วย และควรจะทุ่มเทความพยายามของตน ให้กับการพิจารณาโครงสร้างของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในลักษณะที่แตกต่างจาก "เพียงการเขียนผังการเปลี่ยนราชวงค์หรือบันทึกเหตุการณ์สงครามตามลำดับเวลา โดยถือว่านั่นเป็นจุดมุ่งหมายอยู่ในตัวของมันเอง" [41] เบนด้าพยายามหาทางที่จะกำหนดหลักการจัดยุคสมัย อย่างมิใช่เพียงการอาศัยพัฒนาการด้านการเมืองเป็นพื้นฐานเท่านั้น หากยังอาศัยการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างที่สำคัญ ภายในความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาคด้วย ดับเบิลยู.เอฟ.เวอร์เธียม เรียกร้องต่อนักประวัติศาสตร์ ในทำนองเดียวกัน ให้นำเทคนิคของสังคมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[42] ส่วนเจ.เอช. รอเมียน ก็เร่งเร้าให้นักประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นำวิธีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ มาใช้เป็นวิถีในการพัฒนาวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น และเป็นวิถีในการทำความเข้าใจกระบวนการดังเช่นลัทธิชาตินิยม การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในสังคมต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย[43] ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างมีประสบการณ์ร่วมกันอย่างกว้างขวางในช่วงสองศตวรรษก่อน ในส่วนที่เกี่ยวกับลัทธิจักรวรรดินิยมของตะวันตก ความจริงข้อนี้ โดยตัวของมันเอง ก็เป็นแรงกระตุ้นอย่างหนึ่ง ให้เกิดการพัฒนาวิธีการไต่สวนในเชิงเปรียบเทียบ เราจำต้องยอมรับว่า แม้ว่ามีแนวโน้มและความต้องการที่จะเห็นเอเชียจะวันออกเฉียงใต้ในฐานะภูมิภาคหนึ่ง ผลงานมากมายทางด้านประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ในระยะหลังสงคราม ยังคงจับประเด็นมุ่งเน้นไปที่แต่ละประเทศยิ่งกว่าการพิจารณาภูมิภาคทั้งหมดโดยรวม อย่างไรก็ดี นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างก็ตระหนักถึงข้อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบ แม้ขณะเมื่อมุ่งประเด็นอยู่เพียงบริเวณหนึ่ง และความตระหนักนี้ ก็ให้สารัตถะแก่ความคิดที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม

การเน้นถึงความจำเป็นที่นักประวัติศาสตร์ จะต้องนำเทคนิคของสาขาวิชาที่ใกล้เคียงมาใช้นั้น เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ควบคู่มากับการเน้นประเด็นที่ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งผ่านพ้นไปเป็นสำคัญ การมุ่งเน้นในประเด็นที่ใกล้ปัจจุบันเช่นนี้ จริง ๆ แล้ว เป็นลักษณะเด่นของวิธีการที่ใช้พิจารณาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไป อย่างน้อยก็ในช่วงสองทศวรรษแรกของช่วงระยะ

---

[41] H.J. Benda, "The Structure of Southeast Asian History: Some Preliminary Observations," in JSEAH, 3 (1962), reprinted in ***Continuity and Change in Southeast Asia: Collected Journal Articles of Harry J. Benda***, Yale University Southeast Asian Studies Monograph Series, No. 18, New Haven, 1972.

[42] W.F. Wertheim, "The Sociological Approach," in Soedjatmoko, Mohammad Ali, G.J. Resink and G. McT. Kahin eds, ***An Introduction to Indonesian Historiography,*** Ithaca, 1965, 340ff.

[43] J.H. Romein, "The Significance of the Comparative Approach in Southeast Asian Historiography," ibid., 380ff.

หลังสงคราม นักประวัติศาสตร์ ต่างมีความกังวลกันโดยทั่วไป เกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญด้านการเมือง และปัญหาระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ในระยะนั้น และมิใช่เรื่องแปลกอันใด ที่พวกเขาจะมุ่งประเด็นการไต่สวนของตน ไปที่ภูมิหลังของสภาวการณ์เช่นที่เป็นอยู่ในขณะนั้นโดยตรง จนถึงจุดที่เส้นแบ่งแยกระหว่างวิชาการสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อยู่ระหว่างรัฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ มีแนวโน้มที่จะพร่ามัว[44] ผลงานของจอร์จ แม็คที. คะฮิน นักรัฐศาสตร์ซึ่งเรียนมาทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นตัวอย่างแสดงถึงรูปแบบที่โดดเด่นแบบหนึ่ง คะฮินปฏิบัติงานภาคสนามในอินโดนีเซียในค.ศ. 1948 และ 1949 สร้างสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นผู้นำของสาธารณรัฐที่ยังเยาว์วัย และเป็นผู้สังเกตการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ในขณะเมื่อสถานการณ์คลี่คลายออกมาในช่วงเดือนท้าย ๆ ของการต่อสู้เพื่อเอกราช ฐานะที่มีอภิสิทธิ์เช่นนี้ ทำให้ผลงานการศึกษาพิเคราะห์การปฏิวัติของเขา มีความคมชัดและความใกล้ชิด ทว่าเขาได้เสริมความลุ่มลึกและความต่อเนื่องในด้านการวิเคราะห์ ด้วยการนำเหตุการณ์นี้ ผสานเข้าไว้ในเรื่องราวในอดีตสมัยการปกครองของดัตช์ รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดของขบวนการชาตินิยม และผลกระทบจากการยึดครองของญี่ปุ่น[45]

ลักษณะเช่นนี้ ได้กลายมาเป็นแบบแผนที่คุ้นเคยกันแบบแผนหนึ่ง ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของพม่าของจอห์น เอฟ. เคดี้ เรื่อง *A History of Modern Burma* (Ithaca, 1958) สละเนื้อที่กว่าครึ่ง ให้กับประวัติศาสตร์สมัยก่อนสงคราม ผลงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่า ตั้งแต่สมัยราชอาณาจักรจนถึงสมัยสาธารณรัฐ ชื่อเรื่อง *Burma from the Kingdom to Republic* ของเอฟ.เอ็น. ทราเจอร์ (London, 1966) ซึ่งตั้งชื่อรองไว้ว่า "การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และการเมือง" เป็นการศึกษาการปกครองของอังกฤษในฐานะภูมิหลังเพื่อไปสู่เอกราช ขนบประเพณีตามแบบของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ในอันที่จะเชื่อมโยงรัฐศาสตร์เข้ากับประวัติศาสตร์ ยังได้ปรากฏต่อมาอีก ในตำราเล่มสำคัญเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เล่มหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรื่องว่า *Government and Politics of Southeast Asia* โดยผู้เขียนเจ็ดท่าน ผู้เขียนบรรยายเนื้อหาตามแบบแผนที่ได้รับมอบหมายมา อันเป็นแบบแผนซึ่งมีเนื้อหาด้านประวัติศาสต์บทหนึ่ง นำหน้ามาก่อนบทที่จะพิจารณาถึงสภาวการณ์ร่วมสมัยและกระบวนการทางการเมืองของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[46]

ในเมื่อแบบอย่างเป็นเช่นนี้ บางครั้งจึงเป็นการยาก ไม่เฉพาะแต่ในเรื่องการจำแนกความแตกต่างระหว่างงานเขียนทางประวัติศาสตร์ กับงานเขียนของนักรัฐศาสตร์เท่านั้น (อาทิเช่น ผลงานดังเช่นการสอบสวนถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของเจ. เอช.บริมเมล หรือเรื่องราว

---

[44] สำหรับการอภิปรายถึงปัญหาเหล่านี้ J.D. Legge, "Southeast Asian History and the Social Sciences," in C.D. Cowan and O.W. Wolters, eds, ***Southeast Asian History and Historiography: Essays Presented to D.G.E.Hall,*** Ithaca and London, 1976.

[45] George McT. Kahin, ***Nationalism and Revolution in Indonesia,*** Ithaca, 1952.

[46] George McT. Kahin, ed., Ithaca, 1959.

ของ เอลเลน เจ. แฮมเมอร์ที่เล่าถึงขั้นตอนแรกเริ่มของความขัดแย้งในอินโดจีน)[47] หากยังเป็นการยากที่จะแยกแยะสาระทางด้านประวัติศาสตร์ออกจากเนื้อหาที่ใหญ่โตมโหฬารของผลงานที่อยู่ในรูปการรายงานสภาวการณ์ร่วมสมัยอย่างสุขุม และแยกออกจากความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาวการณ์ดังกล่าว เราอาจกล่าวถึงผลงานเกี่ยวกับสงครามในอินโดจีนของเบอร์นาร์ด ฟอลล์ เรื่อง *Street Without Joy: Indochina at War, 1964-1954* (Harrisburg, 1961) หรือผลงานที่มีออกมาหลังจากนั้นอีกสิบปีของฟรานเซส ฟิตซ์เจอรัลด์ (Frances Fitzgerald) เกี่ยวกับชาวเวียดนามและชาวอเมริกันในเวียดนาม เรื่อง *Fire in the Lake: The Vietnamese and the Americans in Vietnam,* (Boston, 1972) ในฐานะที่เป็นตัวอย่างที่มีชื่อเสียงโดดเด่น ข้อเขียนบางชิ้น ซึ่งอยู่ตรงรอยต่อระหว่างสาขาวิชาประวัติศาสตร์กับรัฐศาสตร์ และกับศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ ดูจะพะวงกับการสร้างกรอบการวิเคราะห์แนวคิดด้วยความตั้งใจ มากกว่าข้อเขียนชิ้นอื่น ๆ จนเกินพอดีซึ่งก็ช่วยให้เรารู้ว่า ข้อเขียนเหล่านี้ แตกต่างเป็นคนละพวก จากเรื่องราวที่เขียนในลักษณะพรรณา เฮอร์เบิร์ต ฟีท นักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่ง นำประวัติศาสตร์การเมืองในช่วงสิบปีแรกของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เข้ามาอยู่ในกรอบซึ่งใช้สำหรับเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้นำ—ได้แก่แบบที่เป็นผู้สร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กับแบบนักบริหาร–และเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองในแบบต่าง ๆ –ระหว่างวัฒนธรรมแบบชนเชื้อสายผู้ดีในชวากับแบบนักธุรกิจของอิสลาม—ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการอธิบายถึงความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่รับช่วงงานต่อกันมาเป็นลำดับในช่วงทศวรรษ 1950[48] จี.ดับเบิลยู. สกินเนอร์ นำวิธีการพิจารณาตามแบบสังคมวิทยามาใช้อย่างตรงชัด ในผลงานของเขา ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสังคมชาวจีนในประเทศไทย[49] นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือในด้านแนวคิดชนิดอื่น ๆ ที่นักวิชาการทั้งหลายนำมาใช้ ดังที่ปรากฏในผลงานของเฟรด ริกส์ ซึ่งแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างสังคมชนิด “แยกกระจายออกจากกัน” “มีหลากหลายสีสัน” และ “สะท้อนออกไปทุกทิศทุกทาง”[50] รวมทั้งที่ปรากฏในผลงานของลูเซียน พาย ซึ่งสำรวจลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ที่กำหนดแบบอย่างในการเป็นผู้นำในสังคมต่าง ๆ ที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ[51] ในผลงานของคาร์ล ดอยสช์ ซึ่งพยายามที่จะระบุลักษณะเฉพาะที่เป็นแก่นของลัทธิชาตินิยม[52] ในผลงานอันเป็น

---

[47] J.H. Brimmell, ***Communism in South-East Asia***, London, 1959; Ellen J.Hammer, ***The Struggle for Indochina 1940-1955,*** Stanford, 1955.

[48] Herbert Feith, ***The Decline of Constitutional Democracy in Indonesia,*** Ithaca, 1962.

[49] G.W. Skinner, ***Chinese Soceity in Thailand: An Analytical History,*** Ithaca, 1957.

[50] Fred Riggs, ***Administration and Developing Countries: The Theory of Prismatic Society,*** Boston, 1964.

[51] Lucian Pye, ***Politics Personality and Nation Building: Burma’s Search for Identity,*** New Haven, 1962.

[52] Karl Deutsch, ***Nationalism and Social Communication,*** New York, 1953.

ข้อพิจารณาของจอห์น เคาท์สกี้เกี่ยวกับการก่อตัวของชนชั้น[53] และในผลงานจากความคิดของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ เกี่ยวกับความภักดีที่มีมาแต่ครั้งบรรพกาล เกี่ยวกับ "สายธาร" ทางวัฒนธรรม และความยุ่งเหยิงวุ่นวายในภาคเกษตร [54]

ใช่ว่านักประวัติศาสตร์ทุกคน จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และภาวะแวดล้อมของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของตนก็หาไม่ ทว่านักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่มุ่งการไต่สวนไปถึงยุคสมัยก่อน ๆ หน้านี้ ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีแนวโน้มที่จะคงการไต่สวนของตนไว้ภายในช่วงที่มีการติดต่อระหว่างยุโรปกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วอลเตอร์ เวลล่า, เอ.แอล. โมฟแฟต และเดวิด วายอัตต์ ได้สำรวจรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสืบราชสมบัติติดต่อกันมา[55] นักประวัติศาสตร์อีกท่านหนึ่ง คือ เอ็ม.เอ. พี. เมลิงค์-เรอลอฟซ์ กับนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ คริสทอฟ คลามานน์ ได้นำเครื่องมือในแบบที่แตกต่างกัน มาใช้ศึกษาการค้าในบริเวณหมู่เกาะของอินโดนีเซีย[56] วอง ลิน เคน สำรวจพัฒนาการของอุตสาหกรรมดีบุกของมลายู และต่อมาภายหลัง อาร์.อี. เอลสัน ก็นำเรื่องระบบการเพาะปลูกในชวาสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้ามาตรวจสอบใหม่อย่างพิถีพิถัน[57] ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับจักรวรรดิ ในลักษณะที่มีจุดรวมความสนใจที่แรงจูงใจและการเมืองของประเทศมหาอำนาจที่เป็นเมืองแม่ ยังคงเป็นหัวข้อที่ศึกษากันอย่างต่อเนื่องในสมัยหลังสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์ของอังกฤษในมลายู นิโคลาส ทาร์ลิ่ง พิจารณาสภาวการณ์ที่แวดล้อมความสนใจของอังกฤษ ที่มีต่อโลกมาเลย์ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบแปด

---

[53] John Kautsky, ***Political Change in Underdeveloped Countries: Nationalism and Communism,*** New York, 1963

[54] Clifford Geertz, ***The Religion of Java,*** Glencoe, 1962; ***Agricultural Involution,*** Berkeley, 1963; ***Peddlers and Princes: Social Change and Modernization in Two Indonesian Towns,*** Chicago, 1963; และ ***The Social History of an Indonesian Town,*** Cambridge, Mass., 1965.

[55] อาทิ Walter Vella, ***Siam Under Rama III,*** New York, 1957; A.L.Moffat, ***Mongkut, the King of Siam,*** Ithaca, 1961; David Wyatt, ***The Politics of Reform in Thailand: Education in the Reign of King Chulalongkorn,*** New Haven, 1969.

[56] M.A.P.Meilink-Roelofsz, ***Asian Trade and European Influence in the Indonesian Archipelago between 1500 and about 1630,*** The Hague, 1962. Kristof Glamann, ***Dutch-Asiatic Trade, 1620-1740,*** Copenhagen and the Hague, 1958. หนังสือสองเล่มของซี.อาร์.บ็อกเซอร์ คือ ***The Dutch Seaborne Empire, 1600-1800,*** London, 1965. และ ***The Portuguese Seaborne Empire,*** 1415-1825, London, 1969, แม้ว่าจะเป็นผลงานของผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ของดินแดนริมทะเล แต่ก็ใช้วิธีการและรูปแบบที่คร่ำคร่ากว่า

[57] Wong Lin Ken, ***The Malayan Tin Industry to 1914,*** Tuscon, 1965; R.E. Elson, ***Javanese Peasants and the Colonial Sugar Industry: Impact and Change in an East Java Residency, 1830-1940,*** Singapore, 1984.

และต้นคริตส์ศตวรรษที่สิบเก้า [58] แมรี่ เทิร์นบัลล์ สืบย้อนวิวัฒนาการของนโยบายของอังกฤษในอาณานิคมบริเวณสเตรท เซ็ทเทิลเมนท์[59] ซี.เอ็น. พาร์กินสัน และซี.ดี.โควัน พิจารณาเหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง "ขบวนการก้าวไปข้างหน้า" (forward movement) ของอังกฤษในมลายู จากมุมมองที่ต่างกัน[60] นอกจากนี้ ยังมีผลงานการศึกษาพิเคราะห์อีกจำนวนหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับวิธีการและลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของการปกครองของอังกฤษ และเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของบริเวณคาบสมุทร [61]

นักประวัติศาสตร์ที่เขียนถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ มีความพร้อมที่จะนำวิธีการและแนวคิดในระบบต่าง ๆ ของสาขาสังคมศาสตร์ที่ใกล้เคียงมาใช้มากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ที่ให้ความเอาใจใส่กับความคลี่คลายของเหตุการณ์ในระยะหลังกว่านั้น เอ็ดการ์ วิกค์เบิร์กนำทักษะของนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและนักประวัติศาสตร์สังคมมาใช้ในการศึกษาวิจัยชุมชนชาวจีนในฟิลิปปินส์ในช่วงห้าสิบปีสุดท้ายที่อยู่ภายใต้การปกครองของสเปน วิกค์เบิร์กให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษกับโครงสร้างและจิตสำนึกภายใน และกับความสัมพันธ์ของชุมชนชาวจีนกับสังคมที่อยู่รายรอบ ในช่วงระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว [62] ผลงานการศึกษามนิลาระหว่างปีค.ศ. 1900 จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สองของแดเนียล โดปเปอร์ส --อันเป็นการศึกษาถึงความสามารถในการปรับเปลี่ยนของสังคม—ให้ความเอาใจใส่เป็นสำคัญกับนครนี้ ในฐานะที่ประกอบด้วย "โครงสร้างต่าง ๆ ชุดหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและในฐานะที่เป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้น" และเสริมสิ่งที่ได้ค้นพบให้มีสาระหนักแน่นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติอย่างละเอียด [63] นักประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย ซาร์โตโน การ์โตเดิร์ดโจ เพียรพยายามกับการวางระบบการตั้งชื่อเพื่อ

---

[58] Nicholas Tarling, ***British Policy in the Malay Peninsula and the Archipelago, 1824-1871,*** Singapore, 1957; ***Anglo-Dutch Rivalry in the Malay World, 1780-1824,*** St Lucia, Qld, and Cambridge, UK, 1962; and ***Piracy and Politics in the Malay World,*** Melbourne and Singapore, 1963.

[59] Mary Turnbull, ***The Straits Settlements, 1826-67: Indian Presidency to Crown Colony,*** London, 1972.

[60] .N.Parkinson, ***British Intervention in Malaya, 1867-77,*** Singapore, 1960; C.D.Cowan, ***Nineteenth-Century Malaya: The Origins of British Political Control,*** London, 1961.

[61] E.Sadka, ***The Protected Malay States, 1874-1895,*** Kuala Lumpur, 1968; Eunice Thio, ***British Policy in the Malay Peninsula, 1880-1910***, Singapore, 1969; Khoo Kay Kim, ***The Western Malay States, 1850-1873,*** Kuala Lumpur, 1972; G.C. Allen and Audrey Donnihorne, ***Western Enterprise in Indonesia and Malaya,*** London, 1957; J. Norman Parmer , ***Colonial Labor Policy and Administration: A History of Labor in the Rubber Plantation Industry in Malaya,*** New York, 1960.

[62] Edgar Wickberg, ***The Chinese in Philipine Life, 1850-1898,*** New Haven and London, 1965.

[63] Daniel Doeppers, ***Manila, 1900-1914: Social Change in a Late Colonial Metropolis,*** New Haven, 1984.

จัดจำแนกประเภทของการก่อจลาจลของเกษตรกรในชวา[64] ไมเคิล อาดาส ใช้ความรู้ความชำนาญในด้านภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ขณะพยายามที่จะวางกรอบอย่างใหม่สำหรับการวิเคราะห์การปกครองของอังกฤษในพม่า โดยให้ความเอาใจใส่เป็นการเฉพาะที่ "ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำของพม่า" ("Burma Delta") การใช้ความรู้ในสาขาดังกล่าว ทำให้เขาสามารถพัฒนาความคิดของเฟอร์นิวัลล์เกี่ยวกับสังคมพหุภาพ*ได้ ขณะเดียวกัน การใช้วิธีการของสาขาวิชาประชากรศาสตร์ ซึ่งอาศัยข้อมูลที่นำมาจากรายงานเกี่ยวกับการตั้งชุมชนของหน่วยงานสรรพากร ก็ทำให้อาดาส สามารถผสานบทบาทของเกษตรกรเข้ากับบทบาทของประมุขดังที่มีมาแต่ดั้งเดิม รวมทั้งผสานบทบาทของเกษตรกรเข้ากับบทบาทของผู้บริหารชาวอังกฤษ และเข้ากับบทบาทของชนชั้นสูงที่เป็นนักลัทธิชาตินิยม นับตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าเป็นต้นมา[65] ตัวอย่างอื่น ๆ ยังมีให้หยิบยกขึ้นมาอ้างได้อีกมากมาย บรรดาผู้ที่มีข้อเขียนรวมอยู่ในหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมของฟิลิปปินส์ ซึ่งเอ.ดับเบิลยู แม็คคอย และ อี. เดอจีซัส เป็นบรรณาธิการ ชื่อเรื่อง *Philippines Social History: Global Trade and Local Transformations* (Quezon City and Sydney, 1982) ใช้ผลงานที่ทำกันไว้อย่างละเอียด เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ส่วนภูมิภาคของฟิลิปปินส์ในช่วงสองทศวรรษก่อน เป็นจุดตั้งต้น แล้วนำเทคนิคของสาขาวิชาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมศาสตร์มาใช้ในการประเมินสังคมฟิลิปปินส์ในช่วงปลายยุคอาณานิคม ในประเทศไทย จิตร ภูมิศักดิ์ เสนอการตีความสิ่งที่เขาเห็นว่าเป็นลัทธิศักดินาของไทย ในแง่ของชนชั้น[66] และภายหลังจากที่มีการลุกฮือของนักศึกษาในปีค.ศ. 1973 ก็สามารถมองเห็นได้ว่า การศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทย มีแนวทางการเน้นความสำคัญอย่างใหม่ นั่นคือการเน้นที่ประวัติศาสตร์ด้านสังคม-เศรษฐกิจ อันมีนักวิชาการอย่างเช่นฉัตรทิพย์ นาถสุภา ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และนิธิ เอียวศรีวงค์ เป็นผู้นำ นักวิชาการเหล่านี้มุ่งที่การศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมในยุคก่อนทุนนิยม ในลักษณาการที่ต่าง ๆ กันออกไป[67]

ลักษณะการเน้นที่คริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบในช่วงหลังสงคราม ซึ่งมีขึ้นภายในปริบทของ "อุตสาหกรรม" การศึกษาเอเชีย ซึ่งขยายตัวอย่างมโหฬารนั้น มีแนวโน้มที่จะข่มการศึกษาถึงยุคก่อนหน้านี้ ทว่ามิได้บดบังเสียทีเดียว ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ยังคงได้รับความเอาใจใส่

---

[64] Sartono Kartodirdjo, ***Protest Movements in Rural Java,*** Singapore, 1973.

* plural society สังคมที่ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติและชนเผ่า ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตต่าง ๆ กัน

[65] Michael Adas, ***The Burma Delta: Economic Development and Social Change on an Asian Rice Frontier, 1852-1941,*** Madison, 1974.

[66] ***The Real Face of Thai Feudalism Today,*** 1957, trans. Craig J. Reynolds in ***Thai Radical Discourse: The Real Face of Thai Feudalism Today,*** Ithaca, 1987.

[67] Craig J. Reynolds, "Marxism in Thai Historical Studies," JAS, 43, 1 (1983).

จากนักวิชาการที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งหลาย การตรวจสอบแบบแผนการค้าสมัยโบราณของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของวาง กุงวูก็ดี การศึกษาการพาณิชย์ยุคโบราณของอินโดนีเซียและจังหวะจะโคนทางด้านการเมืองในโลกมาเลย์ในคริสต์ศตวรรษที่สิบสี่และสิบห้าของโอ.ดับเบิลยู โวลเทอร์ส ก็ดี ตลอดจนงานด้านจารึกของเจ.จี.เดอ กาสปารีส์ และพอล วีทลีย์ ในการสร้างภาพด้านภูมิศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ของคาบสมุทรมลายูตอนก่อนค.ศ. 1500 ล้วนเป็นผลงานที่สามารถหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างได้[68] ในช่วงหลังสงครามระยะล่ากว่านั้น ประวัติศาสตร์ยุคโบราณของภูมิภาคนี้ ดึงดูดความสนใจของนักวิชาการที่เยาว์วัยกว่าจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ อาทิเช่น ไมเคิล ออง-ธวิน (พุกาม) ปีแอร์-อีฟ มองแกง (ศรีวิชัย) นิธิ เอียวศรีวงค์ (พระนคร) และเค. ดับเบิลยู. เทย์เลอร์ กับเจ.เค.วิทมอร์ (เวียดนามสมัยคริสต์ศตวรรษที่เก้าและสิบ)[69] ดังนั้น ความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์ครั้งโบราณ ที่มีขึ้นในหลาย ๆ ด้านในระยะหลัง ๆ จึงเป็นความก้าวหน้าที่มีคุณสมบัติเป็นความก้าวหน้าในด้านโบราณคดี[70] การไต่สวนในด้านโบราณคดีโดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงทัศนะเกี่ยวกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ในภูมิภาคนี้เช่นกัน หน่วยงานด้านโบราณคดีของสาธารณรัฐต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ในการไต่สวนเรื่องราวเหล่านี้ และได้สร้างคุณูปการให้แก่การทบทวนข้อสรุปของการวิเคราะห์วิจัยในสมัยก่อนสงคราม ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

---

[68] Wang Gungwu, 'The Nanhai Trade: A Study of the Early History of Chinese Trade in the South China Sea', JMBRAS, 31 (1958); O.W. Wolters, ***Early Indonesian Commerce: A Study in the Origins of Srivijaya,*** Ithaca, 1967, and ***The Fall of Srivijaya in Malay History***, London, 1970; J.G. de Casparis, ***Prasasti Indonesia***; Paul Wheatley, ***The Golden Khersonese,*** Kuala Lumpur, 1961.

[69] ดูบทความของไมเคิล ออง-ธวิน นิธิ เอียวศรีวงค์ เค.ดับเบิลยู. เทย์เลอร์ และเจ.เค. วิทมอร์ ใน J.K. Whitmore and K.R. Hall, eds, ***Explorations in Early Southeast Asian History: The Origins of Southeast Asian Statecraft,*** Ann Aarbor, 1976; Pierre-Yves Manguin, "Études Sumatranaises: I. Palembang et Sriwijaya: anciennes hypothèses, recherches nouvelles," BEFEO, 76 (1987); K.W. Taylor, ***The Birth of Vietnam,*** Berkeley, 1983; และบทความของนักวิชาการหลายท่านใน David Marr and A.C. Milner, eds, ***Southeast Asia in the 9th to 14th Centuries,*** Singapore and Canberra, 1986.

[70] ดูตัวอย่างได้จาก Alastair Lamb, "Takuapa: The Probable Site of a Pre-Malaccan Entrepôt in the Malay Peninsula" in J. Bastin and R. Roolvink eds, ***Malayan and Indonesian Studies: Essays Presented to Sir Richard Winstedt,*** Oxford, 1964; E. Edwards McKinnon, "Kota Cina: Its Context and Meaning in the Trade of Southeast Asia in the Twelfth to Fourteenth Centuries," Ph.D. thesis, Cornell University, 1984, McKnnon และ A.C. Milner, "A Letter from Sumatra: A visit to some early Sumatran historical sites," ***Indonesia Circle***, 18 (1978); C.C. Macknight, ***The Voyage to Marege,*** Melbourne, 1976; J.N. Miksic, "From Seri Vijaya to Melaka: Batu Tagak in Historical and Cultural Context", JMBRAS, 60, 2 (1987).

เกี่ยวกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตลอดช่วงเวลานับพัน ๆ ปี รวมทั้งทำให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงอิทธิพลจากภายนอกภูมิภาค ที่มีมาก่อนหน้านี้[71]

หัวข้อสำคัญในการศึกษาและวิจัยสมัยหลังสงคราม

ท่ามกลางภูมิหลังของการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการพิจารณาการเขียนประวัติศาสตร์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและจุดมุ่งเน้นในข้อเขียนเหล่านั้น เราอาจระบุหัวข้อหลัก ๆ ในบางหัวข้อที่กระตุ้นความสนใจของนักประวัติศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้

หนึ่งในบรรดาหัวข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด คือหัวข้อที่เข้าไปสานต่อการอภิปรายสมัยก่อนสงคราม เกี่ยวกับลักษณะและความสำคัญของอิทธิพลจากภายนอก ที่มีต่อสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งอิทธิพลของอินเดีย อิสลามและยุโรป ผลงานที่พิมพ์เผยแพร่ในค.ศ. 1955 ซึ่งเป็นงานแปลวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกกับข้อเขียนอื่น ๆ ของฟาน เลอร์ ออกเป็นภาษาอังกฤษภายใต้ชื่อกว้าง ๆ ว่า การค้าและสังคมอินโดนีเซีย: ความเรียงที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์สังคมและเศรษฐกิจของเอเชีย (van Leur, *Indonesian Trade and Society: Essays in Asian Social and Economic History,* The Hague and Bandung, 1955) กระตุ้นให้นักประวัติศาสตร์หันมาให้ความสนใจกันมาก งานเขียนนี้ ได้รื้อฟื้นการอภิปรายที่มีมาก่อนหน้านี้ และสานต่อไปในทิศทางที่ค่อนข้างต่างไปจากเดิมสักเล็กน้อย ในสมัยก่อนสงครามนั้น ประเด็นถกเถียงส่วนใหญ่ มีศูนย์รวมอยู่ที่กระบวนการ “แพร่กระจายวัฒนธรรมอินเดีย” และขอบข่ายที่กระบวนการนี้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือถูกวัฒนธรรมท้องถิ่นปรับเปลี่ยน ทว่าการอภิปรายที่เริ่มขึ้นใหม่หลังสงคราม ดำเนินไปในระดับที่กว้างกว่า และเป็นในแง่แนวคิดมากกว่า การอภิปรายครั้งนี้สนใจแนวคิดเรื่อง “ความเป็นอิสระ” ของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำถามที่เกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียนั้น แน่นอนว่า มิได้ถูกละเลย มีผู้สร้างผลงานใหม่ ๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่งานของเอช. จี. ควอริตช์ เวลส์ อลาสแตร์ แลมบ์ โอ.ดับเบิลยู. โวลเทอร์ส ไอ.ดับเบิลยู. แมบเบตต์ และคนอื่น ๆ โวลเทอร์สสร้างความกระจ่างให้แก่ลักษณะการค้าในย่านหมู่เกาะก่อนสมัยคริสต์ศตวรรษที่เจ็ดในผลงานที่ส่งผลสืบเนื่องต่อมาอย่างสำคัญ นั่นคือหนังสือเกี่ยวกับการพาณิชย์ของอินโดนีเซียในครั้งโบราณ ชื่อเรื่อง *Early Indonesian Commerce* โวลเทอร์สใช้การค้นพบศรีวิชัยครั้งใหม่ของเซเดส์ เป็น

---

[71] สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับการค้นพบด้านโบราณคดีสมัยหลังสงคราม ดู R.B. Smith and W. Watson eds, ***Early South East Asia: Essays in Archeology, History and Historical Geography,*** London and New York, 1979. ดูเช่นกันที่ Peter Bellwood, ***Man's Conquest of the Pacific: The Prehistory of Southeast Asia and Oceania,*** New York, 1979, และ ***Prehistory of the Indo-Malaysian Archipelago,*** Sydney, 1985.

จุดตั้งต้น[72] ศรีวิชัยตั้งอยู่ตรงไหนกันแน่ และเป็นราชอาณาจักรประเภทไหน ยังคงเป็นเรื่องที่คลุมเครืออยู่ก็จริง ทว่าโวลเทอร์สพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า ทำไมกำเนิดของมหาอำนาจทางทะเลในสุมาตราตอนใต้ในคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด จึงได้เป็นสิ่งที่มีเหตุผล ทั้งนี้ โดยอาศัยความคิดของเขา เกี่ยวกับ "ชายฝั่งทะเลที่เอื้ออำนวย" ของสุมาตรา แม้ว่าโวลเทอร์สจะมิได้สนใจอย่างจริงจังนัก กับกระบวนการรับวัฒนธรรมอินเดีย แต่เรื่องนี้ก็เป็นส่วนสำคัญในข้อโต้แย้งของเขาที่ว่า "การขยายการค้าในสมัยนั้น เป็นความสำเร็จของท้องถิ่น มิใช่ของอินเดีย"[73]

โวลเทอร์สเผชิญหน้ากับคำถามที่ว่าด้วยอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียอย่างตรงชัดยิ่งกว่า ในตอนที่พิจารณาถึงกระบวนการรับอิทธิพลของฮินดูเข้ามาในกัมพูชา ในบทความซึ่งตีพิมพ์ในปีค.ศ. 1979 เขานำความคิดเรื่อง "ความสามารถเป็นยอด" มาแทนที่ความคิดเกี่ยวกับการสืบเชื้อสายและราชวงศ์ ในฐานะปัจจัยในการทำความเข้าใจถึงอำนาจทางการเมืองในกัมพูชาสมัยคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด และสืบประเด็นนี้ต่อไปโดยกล่าวว่า ความสามารถอย่างยิ่งยวดดังว่านั้น ทำให้สามารถนำความคิดเกี่ยวกับอำนาจของฮินดูมาใช้ประโยชน์ได้ ชาวเขมรสามารถนำศาสนาฮินดูมาอรรถาธิบายได้ด้วยลักษณาการเช่นนี้และในลักษณาการอื่น ๆ โดยใช้ถ้อยคำที่พวกเขาคุ้นเคยภายในวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ ชาวเขมรยังสามารถ "เข้าถึงจิตใจ" ของศาสนาฮินดูได้ โดยอาศัยประสบการณ์แบบ "เขมรมากเท่า ๆ กับแบบ 'ฮินดู'"[74] ในผลงานชิ้นอื่น โวลเทอร์สได้เสนอความคิดเรื่อง "การปรับให้เหมือนท้องถิ่น" (localization) เพื่อแจงลักษณาการที่อิทธิพลภายนอกอาจได้รับการซึมซับเข้ามาในท้องถิ่น และนำมาป่าวประกาศใหม่ ด้วยสำนวนซึ่งเป็นของท้องถิ่น จนถึงระดับที่ความคิดขัดแย้งกันระหว่างท้องถิ่นกับภายนอก ไม่อยู่ในประเด็นอีกต่อไป[75]

แมบเบตต์กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ผู้เข้าร่วมการอภิปรายรุ่นก่อน ๆ สับสนกับเรื่องของประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันอยู่ เขาได้นำข้อโต้แย้งต่าง ๆ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียและลักษณะของหลักฐานที่เกี่ยวข้อง มาประมวลเข้าด้วยกัน พร้อมกับศึกษาในเชิงสำรวจตรวจสอบไว้อย่างน่าเชื่อถือ[76] คุณูปการของแมบเบตต์ คือการให้ความกระจ่างแก่เรื่องต่าง ๆ ด้วยการแยกแยะประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างกันและแยกจากกัน ประเด็น

---

[72] Cœdès, *"Le Royaume de Çrivijaya,"*

[73] O.W. Wolters, ***Early Indonesian Commerce***, 247. การอภิปรายสืบเนื่องเกี่ยวกับที่ตั้งของศรีวิชัย สามารถพบได้ใน Bennet Bronson, "The Archaeology of Sumatra and the Problem of Srivijaya," in Smith and Watson, eds, ***Early Southeast Asia,*** 406-26, และใน Manguin, "***Études Sumatranaises,"***

[74] "Khmer 'Hinduism' in the Seventh Century," Smith and Watson, 427.

[75] ***History, Culture and Reigion in Southeast Asian Perspectives,*** Singapore, 1984.

[76] Mabbett, "The 'Indianization' of Southeast Asia": I. Reflections on the Prehistoric Sources; II. Reflections on the Historical Sources, JSEAH, 8, 1 and 2 (1977).

ปัญหาเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับแบบแผนของเกษตรกรรมที่วิวัฒนาการขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในยุคซึ่งอาจเป็นช่วงเวลาที่การเพาะปลูกข้าวนาดำได้เริ่มขึ้น นอกจากประเด็นนี้แล้ว ก็มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของระเบียบแบบแผนทางการเมือง ซึ่งอาจมีมาก่อนที่จะเกิดราชอาณาจักรที่รวมศูนย์อำนาจดังเช่นพระนคร และลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับเรื่องราวในคัมภีร์ภาษาสันสกฤต ซึ่งอาจพัฒนาขึ้น ไม่เพียงเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น หากอาจพัฒนาขึ้นในอินเดียเองด้วย แมบเบตต์ ชี้ว่า เราไม่อาจลงข้อสรุปจากหลักฐานได้ และยังได้เสนอให้แยกข้อโต้แย้งเกี่ยวกับกระบวนการซึ่งอิทธิพลของอินเดียแพร่กระจายออกมา ออกจากข้อโต้แย้งส่วนที่เกี่ยวกับระดับซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า อิทธิพลดังกล่าว เข้ามาครอบงำวัฒนธรรมท้องถิ่น แล้วจากนั้น เขาก็ยุติข้อโต้แย้งทั้งสองพวก หลังจากที่แบบเบตต์ได้สำรวจตรวจสอบหลักฐานที่นักวิชาการในแวดวงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางได้เสนอไว้แล้ว[77] เขาก็ชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงแล้ว ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับกระบวนการแพร่กระจายดังกล่าวอยู่เลย หลักฐานทั้งหมดเท่าที่เรามีอยู่ ที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลของจีน จารึกและแหล่งโบราณคดี ล้วนระบุว่ารัฐทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอิทธิพลของอินเดียปรากฏให้เห็นอยู่แล้วทั้งสิ้น ส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาประเภทที่สอง ที่ว่าอิทธิพลอินเดียเข้ามาครอบงำอิทธิพลท้องถิ่นนั้น แมบเบตลงข้อสรุปว่า การยกเรื่องจักรวรรดินิยมอินเดีย มาคัดง้างกับความเป็นอิสระของท้องถิ่นนั้น เมื่อพิจารณาถึงความสลับซับซ้อนของแบบแผนต่าง ๆ ในท้องถิ่นแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเสนอสิ่งที่ขัดแย้งกันอย่างลวง ๆ และรวมทั้งเมื่อพิจารณาถึงความจริงในข้อที่ว่า ถึงอย่างไรก็ไม่มี “อินเดีย” ที่มีลักษณะสมานกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียว และในข้อที่ว่า แม้ในอินเดียเอง “การปรับให้เป็นสันสกฤต” (Sanskritization) ก็ยังเกิดขึ้นเป็นหย่อม ๆ ไม่สม่ำเสมอกัน

ในขณะที่การเสาะหาหลักฐานเกี่ยวกับกระบวนการแพร่กระจายและคุณสมบัติของอิทธิพลอินเดียตลอดจนการวิเคราะห์และอภิปรายถึงหลักฐานเกี่ยวกับกระบวนการและคุณสมบัติดังกล่าว ดำเนินสืบต่อมา ความสนใจหลักของนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ก็ถูกยื้อไปยังแง่มุมอื่น ๆ ของข้อเขียนของฟาน เลอร์

ข้อโต้แย้งทั้งหมดของฟาน เลอร์ ซึ่งเป็นความสนใจของตอนปลายทศวรรษ 1950 และต้น ทศวรรษ 1960 นั้น ที่น่าสนใจมากเป็นพิเศษมีอยู่ด้วยกันสองลักษณะที่สำคัญก่อนอื่น ได้แก่วิธีการซึ่งเขานำมาใช้ในการให้เหตุผลเพื่อพิสูจน์ประเด็นของเขา การอภิปรายสมัยก่อนสงครามส่วนใหญ่เกี่ยว ข้องกับการตีความหลักฐานบางชิ้นที่บอกถึงการปรากฏตัวของอินเดีย หรือการขาดหลักฐานที่ชี้ถึงการเข้ายึดครองและตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดีย และดังที่เราได้เห็นแล้ว ผู้ที่มองว่าการได้รับอิทธิพลของอินเดีย เป็นกระบวนการปรับแต่งที่มองเห็นได้ชัดเจน

---

[77] ได้แก่ H.G. Quaritch Wales, H.A. Lamb, Paul Wheatley, W.G. Solheim II, R.D. Hill, L. Malleret, K.A.N. Sastri, K.C. Chang, B. Bronson และคนอื่น ๆ

ต่างถือว่า การพาณิชย์ที่มีฐานอยู่ที่อินเดีย เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง ของการถ่ายทอดอิทธิพล ดังกล่าว ฟาน เลอร์นั้นตรงกันข้าม ข้อสรุปของเขามิได้พัฒนาขึ้นจากการตรวจสอบหลักฐานที่มีอยู่อย่างละเอียด แต่ด้วยการนำเสนอหลักฐานใหม่ ซึ่งอาศัยการนิยามการค้าประเภทต่าง ๆ แน่นอนว่า โดยสาระสำคัญแล้ว วิทยานิพนธ์ของเขาเป็นการอภิปรายถึงวิธีการใช้หลักเหตุผลในการไต่สวน หลักสำคัญของคำโต้แย้งของเขา คือการนิยามคำว่า ลัทธิทุนนิยม ซึ่งมิใช่ในแง่ของการสั่งสม การลงทุนและผลกำไร หากในแง่ที่แคบกว่านั้น คือเป็น "ลัทธิทุนนิยมสมัยใหม่" – ในแง่ที่เป็นการผลิตสินค้าในปริมาณมาก ๆ โดยมีตลาดเสรีเป็นฐาน มีระบบการเงินที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ และตลาดเสรีสำหรับการจำหน่ายขายสินค้า---ซึ่งแน่นอนว่าทั้งหมดนี้ ไม่มีสิ่งใดเลย ที่ตรงกับกิจกรรมการพาณิชย์ของเอเชียครั้งโบราณกาล[78] เขาระบุว่า การค้าของเอเชียนั้น มีรากฐานอยู่ที่การผลิตงานฝีมือ โดยได้รับการสนับสนุนด้านการเงินมิใช่จากชนชั้นนายทุนหากแต่โดยประมุขหรือชนชั้นสูงซึ่งเป็นผู้ลงทุนไปกับการเดินทางแต่ละเที่ยว ๆ จากกรอบแนวคิดเช่นนี้ ก็มีแนวคิดต่อเนื่องตามมา เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการค้าเร่ กล่าวคือแม้ว่าการค้าจะกระทำข้ามแดนเป็นระยะทางไกล ๆ แต่ตัวการประกอบการค้าเองนั้น อยู่ในมือของผู้ค้ารายย่อย—ผู้ค้าเร่—ซึ่งเป็นผู้ขนสินค้าไปแลกเปลี่ยนและเป็นผู้ที่สร้างแดนวัฒนธรรมต่างด้าวขึ้นตามเมืองท่าต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อสรุปในตอนท้ายที่สุด กอปรเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระบบแนวคิดเดิมเสียใหม่ ในทัศนะของฟาน เลอร์แล้ว เขาเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่มีเหตุผลที่จะสรุปว่า การพาณิชย์ ไม่อาจเป็นหลักสำคัญให้แก่การถ่ายทอดวัฒนธรรมในรูปแบบที่สูงส่งได้ เขาเห็นว่าอิทธิพลที่มีผลให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมดังว่านั้น น่าจะเป็นผลลัพธ์ของหยิบยืมวัฒนธรรมอินเดียในบางลักษณะมาใช้ นั่นคือ จำพวกที่มีประโยชน์สำหรับราชอาณาจักรที่กำลังก่อตัวขึ้นมาในภูมิภาค และดังนั้น จึงเท่ากับว่า อินเดียมิได้บีบบังคับให้วัฒนธรรมพื้นถิ่น รับวัฒนธรรมของตนมาใช้แต่อย่างใด[79] เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิได้กลายเป็นผู้รับอิทธิพลจากภายนอกอย่างดูดาย ทว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างแข็งขันในกระบวนการดังกล่าว เพียงลงมือครั้งเดียวเท่านี้ เครื่องมือด้านแนวคิดนี้ ก็ทำให้กรอบของประเด็นที่ถกเถียงอภิปรายกัน พลิกกลับไปเป็นตรงกันข้ามได้

ลักษณะที่สองของการอภิปรายในช่วงหลังสงคราม ตามหลังวิธีการวิเคราะห์นี้มาติด ๆ ฟาน เลอร์หันเหความสนใจออกไปจากรายละเอียดของหลักฐาน และหวนไปสู่ความคิดเรื่องความเป็นอิสระที่มีลักษณะครอบคลุมมากกว่า โดยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการอภิปรายอย่างเฉียบแหลม ถ้าหากจะมองว่าอิทธิพลจากอินเดียเสมือนสิ่งที่หยิบยืมหรือซึมซับเข้ามาแล้ว อิทธิพลจากอินเดียนี้ก็จะต้องยินยอมให้วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเป็นอิสระและมีอำนาจที่จะสืบเนื่องต่อไปได้ หาไม่

---

[78] *Indonesia Trade and Society,* 17.

[79] Ibid., 103.

แล้ว ก็อาจมองได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น ตกเป็นเบี้ยล่างหรือถูกแรงกดดันจากภายนอกบีบบังคับให้ต้องยอมจำนน

ถ้าหากว่าข้อโต้แย้งนี้สามารถนำมาใช้ได้กับอิทธิพลของอินเดียและกับการเข้ามาของอิสลามได้ ข้อโต้แย้งนี้ก็น่าจะนำมาประยุกต์ใช้ได้เช่นกันกับยุคที่ยุโรปแทรกตัวเข้ามาในภูมิภาคใช่หรือไม่? คำถามนี้ ซึ่งเป็นหัวข้อที่อภิปรายกันเป็นพิเศษเป็นเวลาหนึ่งทศวรรษภายหลังปีค.ศ. 1955 มีนัยยะเรื่องค่านิยมอยู่อย่างเห็นได้ชัด ทัศนะที่พิจารณาว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ "กำกับควบคุม" ประวัติศาสตร์ของตนเองอย่างสืบเนื่อง เป็นที่ชื่นชอบแก่ชาติทั้งหลายที่พะวงอยู่กับการเสริมสร้างเอกราชที่เพิ่งได้มาใหม่ ๆ เช่นเดียวกับผู้สังเกตการณ์ภายนอก ที่ฝันใฝ่ ใคร่ที่จะคิดคำนึงถึงความเป็นอิสระของภูมิภาคนี้ ในแง่ของการเป็นหัวข้อในการศึกษาวิจัยหัวข้อหนึ่ง

ฟาน เลอร์เองก็แสดงความคิดเห็นว่า นักประวัติศาสตร์รุ่นก่อน ๆ นั้น เน้นถึงอิทธิพลของ ยุโรปมากเกินไปจริง ๆ เขาพิสูจน์ข้อคิดเห็นนี้โดยใช้เครื่องมือด้านแนวคิดแนวเดียวกับที่เขานำมาใช้สนับสนุนการอภิปรายเรื่องวัฒนธรรมพื้นถิ่นกับการเลือกหยิบยืมวัฒนธรรมอินเดียมาปรับใช้ บริษัทดัตช์อีสต์อินเดียในคริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ดและสิบแปด มิได้ต่างจากพวกเจ้าที่ทำการค้า ด้วยการให้เงินทุนสนับสนุนการเดินทางอย่างต่อเนื่อง และลูกจ้างของบริษัทในย่านอินดีส ก็ปฏิบัติหน้าที่ที่คล้ายคลึงกับบรรดาผู้ค้าเร่ทั้งหลาย บริษัทดำเนินการสอดคล้องกับแบบแผนการค้าของย่านหมู่เกาะเพียงขนาดนั้น แม้ขณะเมื่ออำนาจของบริษัทขยายกว้างขวางออกไป จนสามารถเข้าผูกขาดการค้าทั่วบริเวณนี้ แล้วเข้ายึดดินแดนเป็นที่มั่น บริษัทก็ยังคงห่างไกลจากการเป็นผู้ปกครองดินแดนที่มีอำนาจสูงสุดเยี่ยงกษัตริย์ ฟาน เลอร์ให้ความเห็นว่า ความสัมพันธ์ของบริษัทกับบรรดาผู้ครองอำนาจอยู่ในพื้นถิ่น เป็นเหมือนเช่นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างประมุขกับราษฎร อันเป็นประเด็นซึ่งจี.เจ. เรซิงค์ จะขยายความในรายละเอียดในเวลาต่อมา[80] อย่างมากที่สุดจริง ๆ ที่อาจกล่าวได้ก็คือ บริษัทเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่และทรงอิทธิพลยิ่งกว่ารัฐอื่น ๆ ทว่าในเรื่องคุณสมบัติแล้ว มิได้แตกต่างจากรัฐทั้งหลายเสียทีเดียว

ในขณะที่คำวิพากษ์ของฟาน เลอร์ ที่กล่าวว่า นักประวัติศาสตร์ที่มองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านสายตาของชาวยุโรป ได้รับการยอมรับด้วยดี และความคิดเรื่องประวัติศาสตร์ที่มีเอเชียเป็นศูนย์กลาง ก็กลายเป็นเป้าหมายที่ต้องบรรลุถึง ด้วยวิธีการพิจารณาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างละเมียดละไม ทว่าข้อโต้แย้งของเขาที่ว่า การเข้ามาของพวกยุโรป แทบมิได้ทำให้เกิดความแตกต่างอันใดขึ้นมา อย่างน้อยก็จนกระทั่งถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบแปด ดูจะเป็นคำกล่าวที่เกินความเป็นจริงมากไป หากจะใช้ตัวอย่างที่ฟาน เลอร์มุ่งเน้นเป็นสำคัญแล้ว ก็จะเห็นว่า บริษัทอีสต์อินเดียของ

---

[80] "Inlandsche Staten in den Oosterschen Archipel, 1873-1915," BKI, 116 (1960), translated as "Native States of the Eastern Archipelago, 1873-1915," in G.J. Resink, ***Indonesian History between the Myths***, The Hague, 1958.

ดัตช์นั้น นับเป็นองค์กรที่มีความแตกต่างอย่างมาก จากบรรดาผู้ค้าเร่ซึ่งฟาน เลอร์มองเห็นว่าเป็นผู้แบกรับหน้าที่กระทำการค้าในอดีต ทั้งในเรื่องขนาด ขอบข่ายของการปฏิบัติงาน และในเรื่องอิทธิพล บริษัทสามารถบีบบังคับเพื่อควบคุมการค้า และในเวลาต่อมา ก็สร้างอิทธิพลครอบครองดินแดนอีกด้วย แน่นอนว่าเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะแยกแยะกิจกรรมของบริษัทที่อาจมองได้ว่า เป็นกิจกรรมที่อยู่ในรูปของการค้าครั้งโบราณ ให้เป็นที่ปรากฏชัดเจน ทั้งเป็นการเหมาะสมเช่นกันที่จะเน้นถึงปัจจัยเรื่องความต่อเนื่องกับยุคก่อนที่ชาวยุโรปจะเข้ามา ทว่าก็เป็นเรื่องสมควรเช่นกัน ที่จะหันมาให้ความเอาใจใส่กับปัจจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและความไม่ต่อเนื่อง ซี.อาร์. บ็อกเซอร์ ได้พิจารณาผลกระทบของระบบการพาณิชย์ของโปรตุเกสอย่างละเอียดละออ ส่วนเอ็ม.เอ.พี.เมริงค์-เรอลอฟซ์ ก็มองว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล เกิดขึ้นตามหลังการบุกรุกของโปรตุเกสและดัตช์ เข้ามาในวงการการค้าของภูมิภาคนี้ แม้กระทั่งฟาน เลอร์เองก็ยังยอมรับว่า เมื่อถึงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดและต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า อิทธิพลของผู้บุกรุกชาวยุโรปที่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มีมากถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญขึ้นในประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเนื่องจากผลงานมากมายของนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งตรงไปที่การศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ อันเป็นช่วงระยะเวลาที่ผลกระทบจากตะวันตกรุนแรงมากที่สุด จึงเป็นการยากสำหรับนักประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นนักประวัติศาสตร์ภายในภูมิภาคหรือจากนอกภูมิภาค ในอันที่จะหลีกเลี่ยงการตีความที่อยู่ภายในเงื่อนไขของการท้าทายของพวกยุโรป และการตอบสนองจากทางฝ่ายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ยากที่จะหลีกเลี่ยง แต่ก็คงไม่ถึงกับเป็นไปไม่ได้ เรื่องของมุมมองและความเป็นอิสระได้กลายเป็นจุดรวมความสนใจที่สำคัญในการอภิปรายอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ในค.ศ. 1961 จอห์น สเมล ได้ระบุไว้ในบทความที่ทรงอิทธิพลเรื่องหนึ่ง ว่าความคิดเรื่องลัทธิการถือยุโรปเป็นศูนย์กลางสามารถมีความหมายไปต่าง ๆ นานาได้อย่างไรบ้าง[81] ในประการแรกอาจมีความหมายพาดพิงไปถึงมุมมองของนักประวัติศาสตร์ ในแง่ที่ว่าประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ ควรมองจากทัศนะของผู้สังเกตการณ์ภายนอก หรือว่าของคนในพื้นถิ่นเอง? หรือไม่เช่นนั้น ในประการที่สองก็เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนถึงความลำเอียงและค่านิยมของนักประวัติศาสตร์ ซึ่งจะว่าไปก็เหมือนกับว่า ในการเล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น พวกเขาเข้าข้างฝ่ายไหน? ประการที่สาม เรื่องนี้อาจมีความหมายโยงไปถึง ดุลยพินิจเกี่ยวกับความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ ว่าอะไร คือปัจจัยชี้ขาด ที่เป็นตัวกำหนดแนวทางของประวัติศาสตร์? แน่นอนว่า สามความหมายนี้ มักจะไปด้วยกันอยู่เนือง ๆ หากว่ามุมมองเป็นของผู้บุกรุกชาวยุโรป (และมักจะมีอันตรายจากมุมมองเช่นนี้อยู่เสมอ ในเมื่อ

---

[81] John Smail, “On the Possibility of an Autonomous History of Modern Southeast Asia,” JSEAH, 2, 2 (1961).

ข้อมูลของนักประวัติศาสตร์ มักได้มาจากแหล่งที่ฝ่ายบุกรุกสร้างทำขึ้นมา) ก็น่าจะเป็นไปได้ว่า ดุลยพินิจในเรื่องค่านิยม จะชวนให้สนับสนุนบทบาทของชาวยุโรป และเป็นได้ว่า จะชวนให้ยกชาวยุโรปเป็นจุดเด่นในการวิเคราะห์ ในฐานะที่เป็นผู้กำหนดรูปการณ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ สเมลแสดงความคิดเห็นว่า โลกทางความคิดของการไต่สวนอย่างเป็นวิทยาศาสตร์สมัยใหม่—ทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและมนุษยศาสตร์—มาบัดนี้เป็นโลกทางความคิดที่เป็นสากลไปแล้ว และนักประวัติศาสตร์ที่สุขุมทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักประวัติศาสตร์ในซีกโลกตะวันตกหรือตะวันออก ต่างก็ต้องทำงานอยู่ภายในโลกทางความคิดเดียวกันนี้ด้วยกันทั้งสิ้น ในสภาวการณ์เช่นนี้ สิ่งที่สเมลเองข้องใจ ก็คือทัศนะด้านศีลธรรมและโลกทัศน์ของนักประวัติศาสตร์ คำว่าโลกทัศน์นี้ดูเหมือนว่าเขาจะหมายถึงดุลยพินิจเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งที่เป็นมูลเหตุ สเมลตั้งข้อสังเกตว่า นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ ซึ่งเป็นนักชาตินิยม ย่อมต้องมีจุดยืนด้านศีลธรรมที่ตรงกันข้ามกับนักประวัติศาสตร์รุ่นเก่าสมัยอาณานิคม ซึ่งเท่ากับเป็นการ “เปลี่ยนจากการมีอคติอย่างเป็นระบบในแนวหนึ่ง ไปสู่การมีอคติอย่างเป็นระบบในอีกแนวหนึ่ง” แม้ในขณะที่ยังคงมีโลกทัศน์ในแบบที่มีแนวโน้มที่จะมองพวกยุโรปว่ายังคงเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ เป้าหมายของสเมลนั้น ตรงกันข้าม กล่าวคือเขาพยายามก่อให้เกิดความเป็นกลางในแง่ศีลธรรม และโลกทัศน์ในแบบที่ถือเอเชียเป็นศูนย์กลาง อันเป็นเป้าหมายซึ่งเขาเชื่อว่าอาจบรรลุถึงได้ ด้วยการนำวิธีการของสังคมวิทยามาปรับใช้ หากว่าเราเพ่งความสนใจไปที่แบบแผนด้านวัฒนธรรมในขั้นพื้นฐาน การกระทำต่าง ๆ ของผู้ปกครองอาณานิคม ก็มีทีท่าว่าจะปรากฏออกมาในลักษณะที่ดูเหมือนว่าเป็นการกระทำชนิดผิวเผินหรือมีผลเพียงระยะเวลาสั้น ๆ หรืออย่างน้อย ก็ด้อยความสำคัญลง วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ทรหดบึกบึน ทนทานต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถกลืนสลายสิ่งที่ยุแยงมาจากภายนอกได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และแม้กระทั่งเมื่อการบุกรุกของพวกยุโรปดูเหมือนจะส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างมองเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด—ด้วยการกระตุ้นให้เกิดชนชั้นสูงรุ่นใหม่ และเกิดชนชั้นคนงานในชุมชนเมือง เป็นอาทิ—เรื่องเหล่านี้ก็ยังคงสามารถมองได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการในท้องถิ่น ข้อสรุปของสเมลก็คือ ความขัดแย้งที่ตรงกันข้ามกัน ระหว่างการถือยุโรปเป็นศูนย์กลางและการถือเอเชียเป็นศูนย์กลางนั้น เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง เป้าหมายนั้น ไม่ควรเป็นการเขียนประวัติศาสตร์ในแบบที่ถือเอเชียเป็นศูนย์กลาง แต่เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ “ที่เป็นอิสระ”

เมื่อมองย้อนกลับไปที่การอภิปรายเรื่องเหล่านี้ ทำให้ดูเหมือนว่าเราจะมองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ปัญหาเรื่องมุมมอง เป็นเหมือนกับสิ่งที่ผันแปรไปตามประเด็นต่าง ๆ ที่นักประวัติศาสตร์สนใจ และขึ้นอยู่กับวิธีการตั้งคำถามที่เป็นหลักสำคัญ แรงจูงใจและนโยบายของประเทศมหาอำนาจที่เป็นเมืองแม่ เป็นหัวข้ออันควรแก่การวิจัยไต่สวน แรงจูงใจและนโยบายดังกล่าว เป็นตัวกำหนดกรอบที่ต่างออกไปจากกรอบที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน

ยุคที่มีการขยายอำนาจของยุโรป อย่างไรก็ดี แน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า การอภิปรายเรื่องจุดยืนและมุมมอง ย่อมส่งผลกระทบถึงลักษณาการซึ่งนักประวัติศาสตร์วางกรอบของคำถามของตน แม้ผลงานการศึกษาพิเคราะห์ ซึ่งยังคงมุ่งเน้นไปที่ยุคอาณานิคมอย่างต่อเนื่อง ก็เลิกที่จะมองสิ่งที่เกิดขึ้นใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคนี้ อย่างแทบจะเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ยุโรปเช่นที่นักประวัติศาสตร์รุ่นก่อน ๆ มีแนวโน้มที่จะมองกันอีกต่อไป ตรงกันข้าม ผลงานเหล่านี้ แสดงให้เห็นความเพียรพยายามอย่างตั้งอกตั้งใจ ในอันที่จะเปลี่ยนมุมมองให้จงได้ อาทิเช่นมิลตัน ออสบอร์น เพียรพยายามที่จะมองทั้งสองด้านของสมการอาณานิคม เมื่อเขาศึกษาเรื่องการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีน[82] เช่นเดียวกับเดวิด มาร์ -ซึ่งผลงานของเขาเกี่ยวกับการต่อต้านลัทธิอาณานิคมของเวียดนาม ชื่อเรื่อง *Vietnamese Anticolonialism 1885-1925* (Berkeley, 1971) พรรณาถึงความคิดทางการเมืองของเวียดนาม ซึ่งวิวัฒนาการขึ้นภายในสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นแท้ ๆ นักวิชาการทั้งสองท่านนี้ ใช้ข้อมูลจากแหล่ง กวอค-งู (ภาษาเวียดนาม) รวมทั้งแหล่งฝรั่งเศสด้วย ส่วนในการพิจารณาถึงประเทศไทยประเทศเดียวซึ่งหลีกเลี่ยงชะตากรรมของการตกอยู่ใต้การปกครองของอาณานิคมได้นั้น เดวิด วายอัตต์ก็ได้บรรยายภาพการปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มิใช่ในแง่ของความคิดริเริ่มของกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีความคิดความอ่านแบบตะวันตก หากในแง่ที่เป็นการตอบสนองต่อตะวันตก “ซึ่งเป็นไปตามครรลองของประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไทยเอง ด้วยความลำบากยากเข็ญ ทว่าก็เป็นดังเช่นที่คาดกัน” [83]

การเข้ามาของอิสลามยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และผลกระทบที่การเข้ามานี้มีต่อสังคมต่าง ๆ ในภูมิภาคเป็นหัวข้อสำคัญมากยิ่งขึ้นไปอีก สำหรับนักประวัติศาสตร์ในสมัยหลังสงคราม แม้ว่าการอภิปรายเรื่องนี้ จะกระทำในเงื่อนไขที่แตกต่างจากการอภิปรายเรื่องการรับวัฒนธรรมอินเดียและความเป็นอิสระของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตามที แน่นอนว่าฟาน เลอร์ได้ขยายการวิเคราะห์ลักษณะของอิทธิพลอินเดียและความผิวเผินโดยส่วนเปรียบเทียบของผลกระทบของอินเดียที่มีต่อภูมิภาค ให้กว้างขวางออกไปครอบคลุมถึงการแทรกตัวของอิสลามด้วย แต่โดยสาระสำคัญแล้ว เขากระทำไปอย่างมิได้ตั้งใจ และในฐานะที่เป็นผลสืบเนื่องของจุดยืนในเรื่องระเบียบวิธีการวิจัยที่เขาใช้อยู่เท่านั้น ในสายตาของฟาน เลอร์นั้น การเข้ามาของอิสลาม มิได้ก่อให้เกิดขั้นตอนใหม่ หรือสร้างยุคใหม่ ให้แก่ประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่อย่างใด ฟาน เลอร์แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การค้าของมุสลิม มิได้ทำให้แบบแผนทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้น และในแง่วัฒนธรรมแล้วเขามองเห็นว่าอิสลามเป็นสิ่งที่ได้รับและซึมซับเข้ามา มิใช่โดยการบังคับใช้กับผู้ที่เปลี่ยนศาสนา

---

[82] Milton Osborne, *The French Presence in Cochin China and Cambodia: Rule and Response, 1859-1905,* Ithaca, 1969.

[83] David Wyatt, *The Politics of Reform in Thailand,* vii.

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปแล้ว ข้อโต้แย้งที่เขานำมาใช้เป็นเหตุผลรองรับข้อสรุปเหล่านี้ มีพัฒนาการน้อยกว่าข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องกับการรับอิทธิพลอินเดีย กล่าวคือค่อนข้างจะเป็นการนำประเด็นดังว่านี้เข้ามาอยู่ภายในกรอบความคิดอย่างกว้าง ๆ ของเขามากกว่าจะเป็นการนำเสนอหลักฐานใหม่หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักฐานเก่า

ในทศวรรษ 1950 และ1960ไม่มีการโต้แย้งที่สำคัญใด ๆ ต่อภาพกว้าง ๆ เช่นนี้ ส่วนใหญ่แล้วนักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมอบหมายงานไต่สวนให้แก่ตนเองสามประเภท ได้แก่ ประเภทแรกไต่สวนถึงจุดต่าง ๆ ที่ทำให้อิสลามแพร่กระจายมาถึงบริเวณคาบสมุทรและหมู่เกาะ สอง ลักษณะของผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะแรกเริ่ม และสาม วิวัฒนาการของแนวความคิดแบบอิสลามกับการจัดองค์กรของอิสลามในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

ประเด็นที่อภิปรายกันเกี่ยวกับวิธีการแทรกตัวของอิสลาม มีอยู่สามชั้นด้วยกัน ได้แก่ หนึ่ง พ่อค้าจากกุเจรัตเป็นผู้นำเข้ามาในสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบสามและสิบสี่ใช่หรือไม่ หรือว่า สอง จะมีที่มาที่เก่าแก่กว่านี้อยู่ในอินเดียใต้ หรือว่า สาม เบงเกอลเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นหลักสำคัญ จี.อี.มาร์ริสันและจี.ดับเบิลยู.เจ. ดรูวส์ อยู่ในหมู่ผู้ที่เข้าร่วมการอภิปรายนี้ นักวิชาการสองท่านนี้ มีแนวโน้มที่จะมองเห็นว่า อิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มาจากชายฝั่งทะเลโจโรมานเดลของอินเดีย[84] เอส.คิว.ฟาติมิ นั้นตรงกันข้าม คือแสดงความเห็นว่าเบงกอลน่าจะเป็นจุดแพร่กระจาย แต่เขาก็ยอมรับว่ามีความเป็นไปได้ที่จะมีจุดแพร่กระจายหลายจุด โดยที่แต่ละจุดอาจจะมีบทบาทในช่วงเวลาที่ต่างกัน[85]

เคียงข้างมากับคำถามเรื่องแหล่งกำเนิด คือการอภิปรายประเภทที่สอง ซึ่งเกี่ยวเนื่องด้วยลักษณาการที่อิสลามเข้ามาตั้งมั่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแบบแผนที่อิสลามใช้ ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมในท้องถิ่น หรือที่อิสลามใช้ในการเปลี่ยนแปลงสภาพท้องถิ่น อิสลามเป็นฝ่ายกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมอย่างกว้างขวาง หรือว่าอิสลามเองเป็นฝ่ายปรับตัว ทำตัวให้คุ้นเคยกับสภาพท้องถิ่นแล้วกลืนไปกับท้องถิ่น เหมือนเช่นที่ฟาน เลอร์ประกาศ ปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงเพราะการเข้ามาของอิสลามนั้น มีอยู่อย่างมองเห็นได้ชัด ทั้งที่ความเชื่อและระเบียบแบบแผนด้านสังคม วัตรปฏิบัติตามพิธีทางศาสนาอิสลามที่แทบจะเป็นสากลในสังคมที่เปลี่ยนศาสนาแล้วก็ดี การเข้าร่วมพิธีที่สุเหร่าก็ดี ตลอดจนการเรียกให้มาร่วมกันทำละหมาด การถือศีลอด และการเดินทางไปแสวงบุญ ทั้งหมดนี้ ดูจะพิสูจน์ถึงการเปลี่ยนศาสนากันอย่างทั่วถึงไปทั้งหมด ทว่าเป็นการเปลี่ยนที่ไม่สม่ำเสมอ ศาสนาอิสลามมีที่มั่นที่แข็งแกร่งตามส่วนต่าง ๆ ของย่านหมู่เกาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าระหว่างประเทศมากที่สุด – ได้แก่อาเจะห์ ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของสุมาตรา เมละกา ชายฝั่งทะเลตอนเหนือของชวา มากาสซาร์—ทว่าในสังคมเกษตรกรรมที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินของชวานั้น

---

[84] G.W.J Drewes, “New Light on the Coming of Islam to Indonesia?” BKI, 124 (1968), 433 ff. G.E. Marrison, “The Coming of Islam to East Indies,” JMBRAS, 24 (1951).

[85] S.Q. Fatimi, ***Islam Comes to Malaysia,*** Singapore, 1963, 53.

มองเห็นได้ชัดว่า การแทรกตัวของอิสลามไม่ลึกซึ้งเท่า สังคมเกษตรกรรมดังกล่าว มีขนบประเพณีการแบ่งชนชั้นและมีความสามารถในการนำอิสลามมาประสมรวมเข้ากับความเชื่อตามขนบธรรมเนียมที่เก่าแก่กว่า สภาวะเช่นนี้ดูเหมือนจะชี้ถึงความแตกต่างในเรื่องบทบาทในการเปลี่ยนแปลงของอิสลาม ความตึงเครียดระหว่างศาสนาใหม่กับขนบประเพณีที่มีมาก่อน มองเห็นได้ชัดว่ามีอยู่ในระยะแรก ๆ ซึ่งความตึงเครียดนี้ มีลักษณะแตกต่างกันไปตามสถานที่ และกลายเป็นเรื่องรุนแรงขึ้นมาเป็นครั้งคราวในบางแห่ง

นักประวัติศาสตร์เน้นย้ำทั้งความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง เอ.เอช. จอห์นส์ เน้นถึงบทบาทของชาวซูฟี* ในการนำอิสลามนิกายที่มีศาสตร์ลึกลับเจือปนอยู่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความพร้อมของซูฟี ที่จะยอมรับและใช้องค์ประกอบของวัฒนธรรมที่มิใช่อิสลาม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อิสลามได้รับการยอมรับในสภาพแวดล้อมเช่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[86]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเน้นถึงความสามารถในการทำให้เป็นที่ยอมรับของศาสนาอิสลามนิกายซูฟิสม์ แต่ความสนใจของจอห์นส์โดยมากดูจะอยู่ที่เครือข่ายสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงนครรัฐต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ากับศูนย์กลางการเรียนการสอนศาสนาอิสลามในไคโร เมดินาและเม็กกะ ตลอดจนเข้ากับสำนักต่าง ๆ หลากหลายสำนัก และบรรดาครูผู้ทรงอิทธิพล ความสนใจเรื่องเครือข่ายของจอห์นส์นี้มีมากยิ่งกว่าเรื่องผลกระทบที่ศาสนาใหม่ มีต่อสังคมที่รับศาสนาใหม่นี้เข้ามา จอห์นส์ตั้งข้อสังเกตว่า ภายในภูมิภาคนี้ ไม่มี "แกนของอารยธรรมอิสลามและการศึกษาอิสลามที่เป็นหลักและมั่นคง"[87] และเน้นให้ให้ความสนใจต่อขนบประเพณีด้านเทววิทยาและด้านภูมิปัญญาของโลกมุสลิมที่กว้างขวางยิ่งกว่า อันเป็นขนบประเพณีซึ่งผู้นำมุสลิมของเมละกา อาเจะห์และเมืองท่าอื่น ๆ สามารถนำมาใช้ได้ จอห์นส์ย้ำว่า ขนบดังว่านี้ "มิใช่ขนบประเพณีที่เป็นหนึ่งเดียว หากมีเครือข่ายโยงใยที่ซับซ้อน"[88] ภายในความหลากหลายเช่นนี้นิกายซูฟิสม์ ได้เป็นกระแสหลักให้แก่อิสลาม จนกระทั่งความเฟื่องฟูของขบวนการวาห์หะบีที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่สิบแปด กระตุ้นกลุ่มผู้ยึดคัมภีร์ตามตัวบท (fundamentalist) ให้เพียรพยายามฟันฝ่า "สิ่งที่พอกพูนขึ้นและนวัตกรรมใหม่ ๆ" ที่ทบขึ้นมาตลอดระยะเวลาหลายร้อยปี แล้วกลับไปสู่สิ่งที่ขบวนการนี้เห็นว่าเป็นศาสนาดั้งเดิม

แม้ว่าจอห์นส์จะสนใจโลกของอูลามา (ผู้มีความรู้) ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักคำสอน แต่นักเขียนท่านอื่น ๆ กลับมุ่งให้ความเอาใจใส่กับกรรมวิธีในการปรับตัวของอิสลามมากกว่า โซมาร์ซาอิด โมเออร์โตโน ได้สำรวจตรวจสอบความทรหดและทนทานของแบบแผนและความคิดต่าง ๆ ของขนบฮินดู-

---

* Sufi สมาชิกของศาสนาอิสลามนิกายซูฟิสม์ (Sufism)

[86] A.H. Johns, "Sufism as a Category in Indonesian Literature and History," JSEAH, 2, 2 (1961).

[87] "Islam in Southeast Asia: Reflections and New Directions", ***Indonesia,*** 19 (1975) 33.

[88] Ibid, 42. ดูเช่นกันที่ Johns, "Islam in Southeast Asia: Problems of Perspective," in Cowan and Wolters, eds, ***Southeast Asian History and Historiography.***

ชวาที่ยังคงอยู่เรื่อยมา แม้ภายหลังจากที่ราชอาณาจักรมะตะรัมของชวา ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม[89] ในหมู่ประชากรทั่วไปนั้น อิสลามได้ให้ฐานที่มั่นสำหรับต่อต้านการกดขี่บังคับ ทว่าในระดับราชสำนัก ปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบของชวาเดิม ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป เอ.ซี. มิลเนอร์ เป็นผู้ที่จับประเด็นเป็นสำคัญที่กษัตริยภาพด้วยเช่นกัน ได้เน้นถึงลักษณาการซึ่งผู้ปกครองในท้องถิ่น รับความคิดแนวอิสลามเข้ามาในแบบเลือกสรร กล่าวคือรับเฉพาะด้านซึ่งพวกเขาสามารถ "เป็นใจด้วย" ได้ –อันได้แก่ขนบประเพณีของกษัตริยภาพตามแบบของเปอร์เชีย หรือความคิดในแนวของศาสตร์ลึกลับเกี่ยวกับ "บุคคลที่สมบูรณ์พร้อม" – ซึ่งเท่ากับว่า นำความคิดเหล่านี้ เข้ามาจัดให้อยู่สภาวะแวดล้อมในท้องถิ่น แทนที่จะนำมาใช้เปลี่ยนแปลงสภาพท้องถิ่น[90] การประนีประนอมประเภทนี้ กลายเป็นเรื่องยากยิ่งขึ้น ที่จะกระทำต่อไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สถานภาพของอิสลาม และเมื่อ "ความเอาใส่ใจกับ*ชารีอา*[*]" เติบใหญ่ขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า

การไต่สวนประเภทที่สาม—ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของแนวคิดและแนวปฏิบัติของมุสลิม—ในส่วนหนึ่งได้รับการส่งเสริมจากความห่วงใยโดยทั่วไปต่อสภาพความเป็นไปของปัจจุบันในขณะนั้นของนักวิชาการที่ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงหลังสงคราม นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งนักวิชาการสาขาอื่น ๆ ถูกดึงให้เข้าร่วมพิจารณาไต่สวน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งและบทบาททางสังคมและการเมืองของอิสลามในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ในดินแดนทั้งสองนี้ความตึงเครียดระหว่างมุสลิมและผู้ที่มิใช่มุสลิม ระหว่างมุสลิมประเภทต่าง ๆ และระหว่างมุสลิมกับรัฐ เป็นส่วนสำคัญของความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ในมาเลเซียนั้น รัฐเองได้พยายามหาทางที่จะทำให้สังคมเป็นอิสลาม แต่ในอินโดนีเซียนั้น อิสลามกลับเป็นพื้นฐานให้แก่การต่อต้านรัฐบาลซูฮาร์โต้ ทว่าการแยกแยะระหว่างสองสถานการณ์ดังกล่าวด้วยเงื่อนไขง่าย ๆ เช่นนี้ รังแต่จะบดบังความสลับซับซ้อนของทั้งสองสถานการณ์ รวมทั้งบดบังความซับซ้อนของความแตกต่างที่มีอยู่ภายในประชาคมอิสลาม ให้ยิ่งคลุมเครือยิ่งขึ้น ในมาเลเซียตะวันตก ภายในชุมชนมาเลย์ มีการแข่งขันชิงชัยกันภายในหมู่ชนชั้นสูงซึ่งมีการเปลี่ยนฝักย้ายฝ่ายกันอยู่ไปมา มีอยู่คราวหนึ่ง ชนชั้นสูงที่เป็นพวกผู้ดี ซึ่งชุมนุมกันอยู่รายรอบราชสำนักของประมุขมาเลย์ เริ่มแสดงความขัดแย้งกับผู้นำของ*อูลามา* และอีกคราวหนึ่ง ชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษาจากทางตะวันตก แม้ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นมุสลิม แต่ก็มิได้มีความต้องการ ร่วมไปกับบรรดาผู้นำทางศาสนา ที่หวังจะให้เกิดการจัดระเบียบทางการเมืองบนพื้นฐานของ*ชารีอา* ในอินโดนีเซีย ภาพจะดูซับซ้อนเพราะความแตกต่างของภูมิภาค อิสลามที่เคร่งครัดในขนบดั้งเดิม (แม้ว่ายังอาจจะถกเถียงกันอยู่ว่า ที่ว่าเคร่งครัดในขนบดั้งเดิม

---

[89] Soemarsaid Moertono, ***State and Statecraft in Old Java: A Study of the Later Mataram Period, 16th to 19th century,*** Ithaca, 1968.

[90] .C. Milner, "Islam and the Muslim State", in M.B. Hooker ed., ***Islam in Southeast Asia,*** Leiden, 1983.

[*] shari'ā กฎอิสลามตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์กุรอ่านและขนบประเพณีของอิสลาม

นั้น เป็นอย่างไร) ได้ลงหลักปักฐานอยู่ในสุมาตรา สุลาเวสีตอนใต้และชวาตะวันตก ได้อย่างมั่นคงยิ่งกว่าในบริเวณชวาตอนกลางและชวาตะวันออก และแม้กระทั่งในภูมิภาคเหล่านี้เอง ก็ยังมีความตึงเครียดกันอยู่บ้าง ระหว่างฝ่ายที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด กับฝ่ายที่ปฏิบัติไปตามธรรมเนียมในชวากลางและชวาตะวันออก มีการแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็นมุสลิม "แต่ในนาม" (*อาบานกาน*) --ซึ่งศาสนาของพวกเขา พัฒนาขึ้นจากพื้นฐานของการประนีประนอมโดยการปรับประสานรวมเข้ากับความเชื่อที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น--กับชุมชน*สันตรี* ซึ่งสมาชิกประกาศตนว่ายึดมั่นต่อหลักคำสอนที่ตายตัวอย่างเคร่งครัด ความขัดแย้งแตกต่างทำนองนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการสร้างแนวร่วมทางการเมืองและต่อความขัดแย้งทางการเมือง ทว่าไม่ว่าประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่เหล่านี้เป็นเรื่องศาสนาและเทววิทยา หรือเป็นความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและสังคม ที่สวมอาภรณ์ให้ปรากฏโฉมออกมาภายนอกว่าเป็นเรื่องศาสนา อาจเป็นเรื่องที่ต้องอภิปรายกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นในทางใด มิติทางศาสนาก็ยังคงเป็นสภาพความเป็นจริงประการหนึ่งของการเมืองสมัยใหม่

นักประวัติศาสตร์ได้เข้าร่วมมีบทบาทในการไต่สวนประเภทนี้ด้วย พวกเขาจับประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการในด้านแนวคิดและแนวปฏิบัติของมุสลิมในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ โดยให้ความเอาใจใส่กับหัวข้อที่เป็นเรื่องเดิม ๆ ที่มักนำมาอภิปรายกันเมื่ออภิปรายถึงอิสลาม รวมทั้งให้ความเอาใจใส่กับความขัดแย้งแข่งขันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งต่างยืนยันว่ากลุ่มตนเคร่งครัดในขนบดั้งเดิม คริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า เป็นช่วงที่มีพัฒนาการของหลักคำสอนแนวฟันดาเมนทัลลิสต์ ซึ่งแตกแขนงมาจากโลกมุสลิมที่กว้างไกลออกไป พร้อมกับการคัดง้างแนวปฏิบัติที่มีอยู่ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง อาทิเช่น ขบวนการวาห์หะบี ซึ่งมีกำเนิดในอาระเบีย โจมตีการประนีประนอมที่อิสลามกระทำต่อธรรมเนียมปฏิบัติ และเรียกร้องให้กลับคืนไปสู่ความเรียบง่ายและสมถะเคร่งครัดตามหลักศาสนาแต่ดั้งเดิม เมื่อถึงตอนปลายคริสต์ศตวรรษ ขบวนการโมเดิร์นนิสต์ (Modernist movement) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ไคโร ได้แสดงการคัดค้านในประเภทที่ค่อนข้างต่างออกไปอยู่สักหน่อย เช่นเดียวกันขบวนการนี้เอาใจใส่กับการกำจัดสิ่งที่พอกพูนขึ้นมาจากหลักคำสอน ซึ่งขบวนการนี้เชื่อว่า ทำให้บดบังคำสอนของท่านศาสดา นอกจากนี้ ขบวนการโมเดิร์นนิสต์ยังพยายามหาทางที่จะทำให้มีการปรับเข้าหากันระหว่างอิสลามกับกำลังฝ่ายต่าง ๆ ของโลกสมัยใหม่ ด้วยความเชื่อว่า ศาสนาที่บริสุทธิ์—และมีเหตุผล—สามารถลงรอยไปด้วยกันได้ กับวิทยาศาสตร์และแนวความคิดร่วมสมัย

นักประวัติศาสตร์พิจารณาประเด็นปัญหานี้ จากหลากหลายแง่มุม คริสติน ดอบบิน และเทาฟิค อับดุลลาห์ พิจารณาสภาวการณ์อันมีลักษณะพิเศษของมินังกาเบา ดอบบินมุ่งความเอาใจใส่ที่ประเด็นการฟื้นฟูศาสนาในคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดและต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า ซึ่งก้าวสู่จุดสูงสุดโดยการเกิดขบวนการปาดรี[91] ความสนใจของอับดุลลาห์นั้น อยู่ที่ความสัมพันธ์ของศาสนากับธรรมเนียมปฏิบัติ

---

[91] Christine Dobbin, *Islamic Revivalism in a Changing Peasant Economy: Central Sumatra, 1784-1847,* London and Malmő, 1983.

ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ เขามีความเห็นว่า ธรรมเนียมของมินังกาเบา คือสิ่งที่ทำให้ความคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์ที่ศาสนาอิสลามมีอยู่กับชนเชื้อชาติต่าง ๆ รวมทั้งที่มีอยู่กับความคิดและจารีตที่อยู่นอกใจกลางมินังกาเบา ปรากฏชัดเจนขึ้นมา ดังนั้น จึงมองเห็นได้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีนั้น มีความคิดเรื่องการแปลงเปลี่ยนรูปโฉมของตนเองอยู่ในตัว จากภูมิหลังเหล่านี้ อับดุลลาห์ได้พิจารณาถึงความขัดแย้ง—ซึ่งในส่วนหนึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างคนต่างรุ่น ในอีกส่วนหนึ่งเป็นความขัดแย้งด้านเทววิทยา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของอุดมการณ์—ระหว่างกำลังฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายอนุรักษ์ ที่มีอยู่ภายในประชาคมอิสลาม[92] ดีเลียร์ โนเออร์ เขียนผังแสดงการเติบโตของขบวนการโมเดิร์นนิสต์ในคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ การก่อตั้งองค์การนักปฏิรูป คือมูฮัมมาดิยาห์ ใน ค.ศ. 1912 และการพัฒนาบทบาททางการเมืองสำหรับอิสลาม ในช่วงทศวรรษท้าย ๆ ของการปกครองของดัตช์[93] แม้ว่าโนเออร์จะได้สำรวจปัญหาเรื่องหลักคำสอน—อาทิเช่น สิทธิในการตีความของปัจเจกบุคคลและบทบาทของเหตุผล – แต่ประเด็นที่เขาให้ความเอาใจใส่มากเป็นพิเศษ คือผลสะท้อนของคำสอนทางศาสนาที่มีต่อการใช้อำนาจทางการเมือง แน่นอนทีเดียวว่า บทบาททางการเมืองของอิสลาม ดูจะเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่พ้น เมื่อพิจารณาจากคำประกาศอย่างเด็ดขาดของอิสลาม ดังที่สรุปไว้ในทัศนะของโนเออร์ที่ว่า อิสลามนั้น “เป็นทั้งสังคมศาสนาประชาสังคมและสังคมการเมือง” (หน้า1) กระนั้นก็ดี ชาวมุสลิมทั้งหลาย ก็มีแนวโน้มที่จะมีความเห็นแตกต่างกัน ในข้อที่ว่า ควรนำคำประกาศดังกล่าวนั้น มาปฏิบัติอย่างไร ผลงานวิจัยของดับเบิลยู.อาร์. รอฟฟ์ ที่ว่าด้วยกำเนิดของลัทธิชาตินิยมมาเลย์ เกี่ยวข้องกับมิติอิสลามของชนชั้นสูงพวกที่เขาสามารถระบุได้ว่ากำลังจะปรากฏขึ้นมา[94] สำหรับอินโดนีเซียนั้น บี.เจ. โบแลนด์ พิจารณาตรวจสอบลักษณาการซึ่งความสัมพันธ์ของศาสนากับรัฐ ดำเนินในรูปแบบทางการเมืองในประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐที่มีเอกราชแห่งนี้[95] กรณีพิเศษนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับประชาคมมุสลิมในฟิลิปปินส์ ซึ่งซี. เอ. มาจุล ได้พิเคราะห์บทบาทของพวกเขาไว้[96]

ในขณะที่นักวิชาการบางคน มุ่งให้ความสนใจแก่บทบาททางการเมืองของมุสลิม นักวิชาการคนอื่น ๆ ก็กำหนดแนวการไต่สวนของตนไปที่กิจกรรมด้านเศรษฐกิจของพวกเขา คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะที่ว่า ความสมถะมัสยัสถ์ของอิสลามและการยืนกรานเรื่องความเสมอภาคของเหล่าผู้นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้อิสลามเป็นศาสนาที่เหมาะสมสำหรับชนชั้นกลางที่กำลังอยู่ในขั้น

---

[92] Tuafik Abdullah, “Modernization in the Minangkabau World: West Sumatra in the Early Decades of the Twentieth Century,” in Claire Holt, B.R. O’G. Anderson and James Siegel, eds, ***Culture and Politics in Indonesia,*** Ithaca, 1972.

[93] Deliar Noer, ***The Modernist Muslim Movement, 1900-1942,*** Singapore and Kuala Lumpur, 1973.

[94] W.R. Roff, ***The Origins of Malay Nationalism,*** New York and London, 1967.

[95] B.J Boland, ***The Struggle of Islam in Modern Indonesia,*** The Hague, 1971.

[96] C.A. Majul, ***Muslims in the Philippines,*** Quezon City, 1973

เริ่มก่อกำเนิดขึ้นมา เกียร์ตซ์ยังได้กล่าวเป็นนัยถึงความคล้ายคลึงระหว่างบทบาทของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับบทบาทที่เวเบอร์* เห็นว่าเป็นบทบาทของนิกายโปรเตสแตนท์ในยุโรป – นั่นคือ บทบาทในการทำให้พฤติกรรมการพาณิชย์ กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาชนชั้นวาณิชขึ้นมา[97] ข้อเสนอแนะนี้ มีนักประวัติศาสตร์อย่างน้อยหนึ่งท่าน ที่เกิดความสนใจ นั่นคือ แลนซ์ คาสเทิลส์ ผู้ซึ่งมีผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบุหรี่ในคูดุส[98] ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตอนเหนือของชวากลาง คาสเทิลส์ได้พยายามที่จะทดสอบสมมุติฐานของเกียรต์ซ ผลงานการวิจัยของเจมส์ ซีเกิล เกี่ยวกับผู้ประกอบการค้าชาวอาเจะห์ ได้กล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับเหตุผลของอิสลาม (*อากัล*) ว่าเป็นไปได้ที่ความคิดนี้ จะส่งเสริมลัทธิปัจเจกชนนิยมของชนชั้นวาณิช[99]

โดยรวมแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า การไต่สวนทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รุกหนักไปยังสิ่งซึ่งสามารถบรรยายได้ว่า เป็นพฤติกรรมด้านการเมืองและเศรษฐกิจของมุสลิมในปัจจุบัน และในอดีตที่เพิ่งจะผ่านพ้นไปไม่นานนัก มิใช่เป็นการไต่สวนเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนและความเชื่อถือศรัทธา และแน่นอนว่า ประเด็นที่ให้ความเอาใจใส่เหล่านี้ สอดคล้องตรงกันกับประเด็นที่แวดวงนักวิชาการสมัยหลังสงคราม ครุ่นคำนึงกันอยู่โดยทั่วไป

อีกหัวข้อหนึ่ง ที่นักประวัติศาสตร์ให้ความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับ ได้แก่คุณสมบัติของผู้ครองอำนาจตามขนบดั้งเดิม และระเบียบแบบแผนของสังคม—ซึ่งหากจะยืมชื่อผลงานที่สำคัญสองชิ้นมาใช้ก็กล่าวได้ว่า หัวข้อดังกล่าวนี้จะมีชื่อว่า “ราชากับอาณาจักร” และ “รัฐกับความเป็นรัฐบุรุษ[1]—และลักษณะของความคิดซึ่งดูเหมือนว่าจะค้ำจุนผู้ครองอำนาจนั้น

ดังที่โรเบิร์ต ฮีน-เกิลเดิร์น บรรยายถึงรัฐตามแบบฉบับดั้งเดิมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ในบทความที่ทรงอิทธิพลสมัยปีค.ศ. 1942[2] ว่า ในแง่ทฤษฎีแล้ว รัฐดังว่า มีลักษณะรวมศูนย์อย่างสูงและกอปรด้วยความคิดต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากอิทธิพลของอินเดีย คือความคิดเกี่ยวกับกษัตริย์ที่มีฐานะเทียบเท่ากับเทพ และความคู่ขนานกันที่มีอยู่ระหว่างระเบียบของจักรวาลและของโลก ราชธานีของพระประมุข เป็นศูนย์กลางที่ทรงไว้ด้วยเวทย์มนต์อันศักดิ์สิทธิ์ของราชอาณาจักร

---

* แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1864-1920) นักสังคมศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน

[97] Clifford Geertz, ***The Development of the Javanese Economy,*** Boston, 1956, 91.

[98] Lance Castles, ***Religion, Politics and Economic Behaviour in Java: The Kudus Cigarette Industry,*** New Haven, 1967.

[99] James Siegel, ***The Rope of God,*** Berkeley and Los Angeles, 1969.

[1] B.J.O. Schrieke, ***Ruler and Realm in Early Java,*** The Hague, 1957, ซึ่งเป็นหนังสือรวมข้อเขียนซึ่งชรีคกำลังจัดทำอยู่ในตอนที่เขาถึงแก่กรรมในค.ศ. 1942 และ Moertono, ***State and Statecraft***.

[2] Robert Heine-Geldern, “Conceptions of State and Kingship in Southeast Asia,” ***Far Eastern Quarterly,*** 2, 1 (November, 1942).

และดังนั้นจึงเป็นที่ประดิษฐานของพระอารามหรือพระราชวัง ซึ่งมีหอสูง ทางเดินและทิศทางที่ตั้ง ที่ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับระบบสัญลักษณ์ที่มีความหมายแจงไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน พระอารามหรือพระราชวังดังกล่าว เป็นตัวแทนแสดงถึงเขาพระสุเมรุ อันเป็นที่พำนักของเหล่าเทพทั้งหลาย ในเมื่อราชอาณาจักรเป็นส่วนย่อของจักรวาล ดังนั้น กษัตริย์ซึ่งประทับอยู่ในราชธานีของพระองค์ และทรงเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพ หรือเป็นเทพอวตารลงมานั้น – ซึ่งอาจจะเป็นพระศิวะหรือพระวิษณุ พระอินทร์หรือพระพรหม – ก็ทรงรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของราชอาณาจักร ให้เหมือนเช่นความเป็นระเบียบของจักรวาล แน่ นอน ว่า สภาพความเป็นจริงของการเมือง ย่อมแตกต่างอย่างมาก จากหลักคำสอนที่ทางศูนย์กลางยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง และแน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า ก็เพราะความเป็นจริงในข้อที่เกี่ยวกับดุลอำนาจและการแบ่งแยกนั่นเอง ที่เป็นเหตุให้ทฤษฎีดังกล่าวมีลักษณะรวมศูนย์อย่างหนักแน่นเป็นอันมาก ที. ปิโกด ซึ่งเขียนถึงชวา ได้เน้นถึงลักษณะที่ไร้ความมั่นคงแน่นอนของพระราชอำนาจของกษัตริย์ และมองว่า “การแบ่งแยกและการกลับมาร่วมมือกันใหม่ในอาณาจักร ที่มีอยู่เป็นนิจนิรันดร” เป็นคุณสมบัติตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของระบบนี้[3]

ความสนใจเรื่องระเบียบทางการเมืองและทฤษฎีการเมืองครั้งโบราณ ในทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากการมุ่งให้ความเอาใจใส่แก่ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและอดีตที่เพิ่งผ่านพ้นไป พฤติกรรมทางการเมืองของสิ่งที่เรียกกันว่า “รัฐใหม่” นั้น สามารถทำให้เป็นที่กระจ่างแจ้งได้ อาจจะโดยการสำรวจรูปแบบและความรู้สึกนึกคิดที่เก่าแก่กว่า แนวคิดดังว่านี้เป็นวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญของบทความของบี.อาร์.โอ’จี. แอนเดอร์สันที่ว่าด้วย “ความคิดเกี่ยวกับอำนาจในวัฒนธรรมของชวา”[4] แม้ว่าเนื้อหาของงานเป็นการสำรวจตรวจสอบวัฒนธรรมครั้งโบราณของชวาและพยายามหาทางที่จะแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมดังกล่าวนั้น มีทฤษฎีทางการเมืองที่มีหลักเกณฑ์แน่ชัด แต่สิ่งที่งานนี้ให้ความเอาใจใส่เป็นสำคัญ คือลักษณาการซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจการเมืองของอินโดนีเซียในขณะนั้นได้ดีขึ้น อาทิเช่น ด้วยการอธิบายถึงลักษณะการเป็นผู้นำของซูการ์โน ความตึงเครียดระหว่างศูนย์กลางกับส่วนที่อยู่รอบนอก และบทบาทของลัทธิอุดมการณ์ในปฏิบัติการทางการเมือง ความคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ เกี่ยวกับ “เวทีแสดง, รัฐ” (theatre, State) ที่เขาเสนอไว้ในข้อเขียนเกี่ยวกับอิสลามเรื่อง *Islam Observed* (New Haven, 1968) และที่เขาได้ขยายความต่อมาในการวิเคราะห์ลักษณะของรัฐย่อม ๆ ของบาหลี[5] ในสมัยคริสต์สตวรรษที่สิบเก้าก็ดำเนินบทบาททำนองเดียวกันนี้เช่นกัน งานวิจัยอื่น ๆ ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์อย่างเคร่งครัดกว่า เกี่ยวข้องกับ

---

[3] T. Pigeaud, ***Java in the Fourteenth Century: A Study in Cultural History: The Nagara-Kertagama by Rakawi Prapañca of Majapahit, 1365 AD,*** The Hague, 1960, IV. 122.

[4] B.R.O’G. Anderson, “The Idea of Power in Javanese Culture,” in Holt et al., eds, ***Culture and Politics in Indonesia.***

[5] Clifford Geertz, ***Negara: The Theatre State in Nineteenth-Century Bali,*** Princeton, 1980.

การสำรวจตรวจสอบแนวคิดเรื่องอำนาจในครั้งโบราณ โดยไม่มีเป้าหมายอื่น หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นการพิจารณาสอบสวนถึงรัฐใดรัฐหนึ่งเป็นการเฉพาะ ในยุคใดยุคหนึ่งเป็นการเฉพาะ

ตัวอย่างของผลงานในแบบแรก ได้แก่ผลงานของไอ. ดับเบิลยู. แมบเบตต์ ซึ่งได้ตรวจสอบข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะของระบบกษัตริย์เขมรที่ดายโมนิเออร์ ฟิโนต์ เซเดส์ และคนอื่น ๆ ได้ทำไว้ และตั้งคำถามว่า ความคิดเรื่องเทวกษัตริย์นั้น เป็นคำกล่าวอ้างตรงตามคำนั้น หรือว่าเป็นคำกล่าวอ้างในแบบอุปมาอุปมัย เขาได้สาธยายพร้อมยกตัวอย่างให้เห็นถึงความคลุมเครือที่อ้างถึง "เทวราช" ไว้ในจารึก และความคลุมเครือในการแสดงแนวคิดดังกล่าว ที่รูปแบบของพิธีกรรมและที่สถาปัตยกรรม[6] เขาลงข้อสรุปว่า ระบบสัญลักษณ์ของลัทธิการบูชาเทวราชนั้น เป็นทำนองภาษาซึ่งนำมาใช้ประกาศแสดงถึงระเบียบด้านศีลธรรมและการเมือง เฮอร์มานน์ กุลเก ก็แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกัน ว่าลัทธิการบูชาเทวราชนั้น สัมพันธ์อยู่กับการบูชาพระศิวะ ในฐานะที่เป็นกษัตริย์แห่งเทพทั้งหลาย มิได้เป็นการบูชาเทวกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ถึงแม้ว่าบรรดากษัตริย์ทั้งหลาย อาจจะเป็น "ผู้มีส่วนร่วม" ในการปกครองของเทพก็ตามที[7]

ที่อยู่ในประเภทที่สอง ได้แก่ผลงานดังเช่นการศึกษาพิเคราะห์รัชสมัยของสุลต่านมังกุภูมีในยอกยาการ์ตาของเอ็มซี. ริคเลฟส์ เนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการแบ่งแยกอาณาจักรและการพิจารณาถึงความคิดต่าง ๆ ของชวา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะตัวของอาณาจักร—และเกี่ยวกับความแบ่งแยกมิได้ของอาณาจักร[8] ในคำบรรยายของริคเลฟส์นั้น เขาระบุว่า ลักษณะรวมศูนย์ของทฤษฎีการเมืองของชวานั้น เป็นหน้ากากที่ใช้ปกปิดสภาพความเป็นจริงที่ว่าอำนาจนั้น มีการแบ่งแยกอยู่ หรือไม่เช่นนั้น ก็อาจเป็นได้ว่า เป็นการตอบสนองต่อสภาพความเป็นจริงดังกล่าว ผลงานของโมเออร์โตโน ก็มุ่งประเด็นไปที่ประวัติศาสตร์ของชวาในยุคนั้นเช่นกัน คือยุคมะตะรัมตอนปลายระหว่างคริสต์ศตวรรษที่สิบหกถึงสิบเก้า ผลงานที่ใช้วิธีการและแนวทางการพิจารณาที่มีลักษณะค่อนไปทางสังคมวิทยามากกว่า ได้แก่ผลงานของ ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ ซึ่งตรวจสอบระเบียบทางสังคมและการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย ที่เป็นไปตามความสัมพันธ์ในแบบของระบบอุปถัมภ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ[9] ข้อเขียนของวิคเตอร์ ลีเบอร์แมน เกี่ยวกับวงจรของราชวงศ์ในพม่า ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่

---

[6] I.W. Mabbett, "Devarāja," in JSEAH, 10, 2(1969).

[7] Hermann Kulke, ***The Devaraja Cult,*** 1974, translated from the German, Ithaca, 1978. สำหรับการสำรวจคำถามนี้ต่อไปอีก ดู J. Filliozat, " Sur le **Ç**ivaisme et le Boudhisme du Cambodge', BEFEO, 70 (1980), และ Claude Jacques, 'The Kamraten Jagad in Ancient Cambodia', in Norobu Karashima, ed., ***Indus Valley to Mekong Delta: Explorations in Epigraphy***, Madras, 1985.

[8] M.C.Ricklefs, ***Jogjakarta Under Sultan Mangkubumi, 1749-1792,*** London, 1974.

[9] Akin Rabibhadana, ***The Organization of Thai Society in the Early Bangkok Period, 1782-1873,*** Ithaca, 1969, and "Clientship and Class Structure in the Early Bangkok Period," in G. William Skinner and A.

สิบหกถึงสิบแปด เป็นการเพียรพยายามที่จะอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการแบ่งแยกและการกลับมารวมตัวกันใหม่ ภายในโครงสร้างการปกครองของราชอาณาจักรพม่า แม้ว่าจะพยายามระมัดระวังที่จะยึดอยู่กับกรณีที่เขาเลือกสรรมา แต่ลีเบอร์แมนก็ยังให้การเสนอแนะไว้เป็นนัย ๆ อยู่ว่าภายในกระบวนการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประกอบการเกษตรทั้งหมด มีลักษณะที่สอดคล้องตรงกันในขั้นมูลฐาน และเขาได้สรุปผลงานของเขา ด้วยการเปรียบเทียบกรณีของพม่า กับกรณีของสยามและของมะตะรัม [10]

ส่วนหนึ่งของความเอาใจใส่โดยทั่วไปในทำนองเดียวกับที่มีให้แก่ผู้ครองอำนาจและระเบียบในสังคม ได้แก่ความสนใจที่มีต่อสังคมเกษตรกรและการจลาจล การลุกฮือ และขบวนการต่อต้านต่าง ๆ ที่เกษตรกรก่อขึ้นเป็นครั้งคราว เหตุการณ์เหล่านี้ ในบางครั้ง มองกันว่า เป็นการแสดงออกในระยะเริ่มต้น ของการปฏิวัติทางด้านชาตินิยม ทว่ามีนักวิชาการจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่มุ่งประเด็นการเน้นที่ลักษณะของความเชื่อเรื่องยุคแห่งสันติสุขและความมั่งคั่งไพบูลย์ที่จะมีมา (โลกพระศรีอาริย์) ของขบวนการดังกล่าว ตลอดจนลักษณาการที่เกษตรกรประสานการประท้วงเพื่อแสดงความแค้นเคืองต่อบางอย่าง เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อและแนวปฏิบัติที่มีมาแต่ครั้งโบราณ อาทิเช่น ความคิดของชวาเกี่ยวกับประมุขผู้ทรงความยุติธรรม (*ระตู อาดิล*) ผู้ซึ่งสามารถสร้างความสมัครสมานและความมั่งคั่งไพบูลย์ให้แก่สังคมที่ปั่นป่วนวุ่นวาย ความคิดเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในขบวนการต่าง ๆ ดังที่ซาร์โตโน การ์โตเดิร์ดโจ ได้บรรยายไว้ในงานของเขา ในงานนี้ซาร์โตโนพยายามที่จะจัดจำแนกการประท้วงของเกษตรกรในชวาออกเป็นประเภท ๆ ซาร์โตโนกล่าวเน้นถึงลักษณะผสมผสานของหลักลัทธิอุดมการณ์ ซึ่งจะพบได้ในกรณีต่าง ๆ ที่เขาหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์เป็นราย ๆ ไป การประท้วงเพื่อต่อต้านการบังคับขู่เข็ญในกรณีเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะที่เกี่ยวโยงกับบุคคลที่จะมากู้ชาติช่วยประชาชน ประสมกับความถวิลหวังที่จะกลับคืนไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตสมัยดึกดำบรรพ์ และประสมกับความคิดเรื่องสงครามศาสนา[11] นักวิชาการท่านอื่น ๆ ก็ได้สำรวจสารัตถะทำนองเดียวกันนี้ในกรณีอื่น ๆ โยเนียว อิชิอิ และฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้บรรยายถึงความสามารถในการเป็นผู้นำของ “ผู้มีบุญ” และ “ผู้วิเศษ” ในการก่อความไม่สงบในประเทศไทย[12] เดวิด ชันด์เลอร์พิจารณาปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกันนี้

Thomas Kirsch, eds., ***Change and Persistence in Thai Society: Essays in Honor of Lauriston Sharp,*** Ithaca, 1975.

[10] Victor Lieberman, ***Burmese Administrative Cycles,*** 6 and 271ff.

[11] Sartono Kartodirdjo, ***Protest Movements,*** Ch.1. ดูเช่นกันที่ข้อเขียนของเขา คือ “Agrarian Radicalism in Java,” in Holt et al., eds, ***Culture and Politics in Indonesia.***

[12] Yoneo Ishii, “A Note on Buddhistic Millenarian Revolts in North-eastern Siam,” JSEAH, 6, 2 (1975) and Nartsupha, “The Ideology of Holy Men Revolts in North East Thailand,” in Andrew Turton and Shigeharu Tanabe, eds, ***History and Peasant Consciousness in South East Asia,*** Osaka, 1984.

ในกัมพูชา[13] ส่วนเรย์นัลโด อิลเอโต ได้แสดงให้เห็นว่า ความคิดแนวคาทอลิก ได้ถูกนำมาผสมผสานและทำให้เหมาะเจาะกับลัทธิความเชื่อในท้องถิ่นในฟิลิปปินส์[14] ไมเคิล อาดาส ได้พยายามที่จะวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบอย่างห้าวหาญ โดยใช้กรณีตัวอย่างการกบฏต่าง ๆ กัน 5 กรณี ในแอฟริกา อินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโอเชียเนีย ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับยุคแห่งความสมบูรณ์พูนสุขในกาลข้างหน้า เขาเน้นถึงบทบาทที่มีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ของการมีผู้วิเศษที่สามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า มาเป็นผู้นำในการกำหนดแนวการกบฏเหล่านี้ ภายในสภาวการณ์ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอัตราเร่ง และมีความวุ่นวายไร้ระเบียบภายใต้การปกครองแบบอาณานิคม [15]

สารัตถะเหล่านี้ ได้รับการนำมาสำรวจและพิจารณา โดยวิธีหยิบยกกรณีต่าง ๆ มากมายขึ้นมาวิเคราะห์เป็นราย ๆ ไป ดังเช่นการวิเคราะห์ของซาร์โตโน เกี่ยวกับกบฏบันเตนในค.ศ. 1888[16] และในผลงานการวิเคราะห์วิจัยของเอช.เจ เบนด้า และแลนซ์ คาสเทิลส์ เกี่ยวกับขบวนการซามินในชวา[17] กรณีศึกษาเช่นนี้ ก็เช่นเดียวกับในสาขาอื่น ๆ คือนักประวัติศาสตร์ ได้รับอิทธิพลจากผลงานการศึกษาวิจัยในด้านมานุษยวิทยา ดังเช่นผลงานของ เจมส์ สก็อตต์ ซึ่งได้สำรวจสถานะทางสังคมของเกษตรกรและการต่อต้านของเกษตรกรในมลายู [18]

การอภิปรายเรื่องความเป็นอิสระ ซึ่งเปลี่ยนจุดเน้นในวิธีการที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์อิสลามก็ดี ความสนใจที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ต่ออดีตที่ห่างไกลยิ่งขึ้นก็ดี อีกทั้งการเพ่งพิจารณาที่ลักษณะของโครงสร้างทางด้านสังคมและอำนาจทางการเมืองก็ดี เหล่านี้เป็นเพียงบางหัวข้อที่กุมความสนใจของนักประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญด้วยเช่นกัน ได้แก่การศึกษาวิเคราะห์ชนชั้นสูงที่เพิ่งก้าวขึ้นมา บทบาทของพวกเขาในขบวนการชาตินิยมที่ต่อต้านการปกครองแบบอาณานิคม การศึกษาสถาบันต่าง ๆ ที่ได้

---

[13] David Chandler, “An Anti-Vietnamese Rebellion in Early Nineteenth-Century Cambodia: Pre-Colonial Imperialism and a Pre-Nationalist Response,” JSEAH, 6, 1 (1975).

[14] Reynaldo Ileto, ***Pasyon and Revolution: Popular Movements in the Philippines, 1840-1910,*** Quezon City, 1979.

[15] Michael Adas, ***Prophets of Rebellion: Millenarian Protest Movements against the European Colonial Order***, Chapel Hill, 1979.

[16] Sartono Kartodirdjo, ***The Peasants’ Revolt of Banten in 1888,*** The Hague, 1966.

[17] H.J. Benda and Lance Castles, “The Samin Movement”, BKI, 125 (1969), republished in H.J. Benda, ***Continuity and Change,*** New Haven, 1972.

[18] James Scott, ***The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia,*** New Haven, 1976, and ***Weapons of the Weak,*** New Haven, 1985.

พัฒนาขึ้นมาเพื่อการปกครองรัฐใหม่ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติและชนชั้น[19] นักประวัติศาสตร์ชาวเวียดนามและนักประวัติศาสตร์ไทยบางท่าน ใช้กรอบสำหรับการวิเคราะห์ในแบบมาร์กซิสต์ ทว่าทั้งสองกรณีนี้ ต่างมีทัศนวิสัยดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น เป็นตัวกำหนดด้วยกันทั้งคู่[20] ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็กลายมาเป็นแขนงที่สำคัญของการไต่สวนด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีผู้ดำเนินงานกันหลายฝ่าย ทั้งนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ของนักศึกษาเหล่านี้ รวมทั้งนักประวัติศาสตร์สมัครเล่นผู้กระตือรือร้น ดังนั้น จึงสามารถคาดได้ว่า อีกไม่นาน ประวัติศาสตร์แขนงนี้ จะให้พื้นฐานที่กว้างขวางสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ แม้ว่าชีวประวัติยังมิได้เป็นลักษณะสำคัญของการเขียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็มีตัวอย่างมากมาย ทั้งในกรณีของบุคคลสำคัญทางการเมืองในยุคที่ค่อนข้างล่า (ผลงานของโพเอเซ ในการวิเคราะห์ตัน มาลากา และผลงานของดาห์มเกี่ยวกับช่วงต้นของการก้าวขึ้นมาของซูการ์โน เป็นอาทิ)[21] และการวิเคราะห์บุคคลสำคัญยุคก่อน ๆ โดยอาศัยต้นฉบับโบราณเป็นหลัก[22] วิธีการใหม่ที่มีความสำคัญวิธีหนึ่งในการพิจารณาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ ได้แก่ความพยายามของแอนโทนี รีด ในการนำวิธีการของสำนักแอนนัล ของฝรั่งเศส มา

---

[19] งานนิพนธ์เกี่ยวกับลัทธิชาตินิยม มีอยู่กว้างขวาง ตัวอย่างซึ่งหยิบยกมาอย่างแทบจะไม่ใช้กฎเกณฑ์ใด ๆ ได้แก่ J.E. Ingleson, ***The Raod to Exile: The Indonesian Nationalism Movement, 1927-1934,*** Kuala Lumpur, 1979; R.T. McVey, ***The Rise of Indonesian Communism,*** Ithaca, 1965; C.A. Majul, ***The Political and Constitutional Ideas of the Philippine Revolution,*** Quezon City, 1967; David Marr, ***Vietnamese Anti-Colonialism,*** Berkeley, 1971; W.R. Roff, ***The Origins of Malay Nationalism,*** New Haven and London, 1967; R. van Niel, ***The Rise of the Modern Indonesian Elite,*** The Hague and Bandung, 1960; Alexander Woodside, ***Community and Revolution in Modern Vietnam,*** Boston, 1976.

[20] Reynolds, "Marxism in Thai Historical Studies," J.K. Whitmore, "Communism and History in Vietnam," in W.S. Turley, ed., ***Vietnamese Communism in Comparative Perspective,*** Boulder, 1960.

[21] Harry A. Poeze, ***Tan Malaka: Strijden voor Indonesie's vrijheid,*** I: ***Levensloop van 1897 tot 1945,*** The Hague, 1976; and Bernhard Dahm, ***Sukarnos Kampf um Indonesiens Unabhangigkeit,*** Hamburg, 1966, trans. Mary F. Somers Heidhues as ***Sukarno and the struggle o\for Indonesian Independence,*** Ithaca, 1969. See also J.D. Legge ***Sukarno : A Political Biography,*** London, 1972 2nd edn, Sydney, 1985.

[22] Ann Kumar, ***Surapati: Man and Legend: A Study of Three Babad Traditions,*** Leiden, 1976, และการวิเคราะห์ความเป็นผู้นำของของเจ้าทิพนครในสงครามชวาปีค.ศ. 1825 ในข้อเขียนของพีเทอร์ แครีย์ (Peter Carey) เกี่ยวกับ ***Babad Dipanagara*** ในฉบับของเขา คือ ***Babad Dipanagara: An Account of the Outbreak of the Java War, 1825-1830,*** a transliteration and translation of the Surakarta Court version of the Babad, Kuala Lumpur, 1981.

ประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิเคราะห์ภูมิภาคนี้ จุดมุ่งหมายของรีดคือ การบรรจุถึงซึ่ง "ประวัติศาสตร์ทั้งมวล" ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบบเดียวกับที่เฟอร์นานด์ เบราเดล ศึกษาโลกเมดิเตอร์เรเนียน [23]

ในการศึกษาสารัตถะเหล่านี้และสารัตถะอื่น ๆ ย่อมเป็นไปได้ที่จะรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงบางประการ ในด้านวิธีการซึ่งนักประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ใช้ในการกำกับและนำเสนอเรื่องราวในหัวข้อของตน ฉะนั้นจึงอาจเป็นการเหมาะสมที่จะกล่าวถึงสมัยนิยมในการตีความ ซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ หรือกล่าวถึงทัศนะที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในข้อที่ว่า อะไรบ้าง ที่ประกอบขึ้นเป็นคำอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างน่าพอใจ ทั้งนี้มิใช่จะกล่าวว่า มีเส้นแบ่งที่คมชัดคั่นอยู่ระหว่างวิธีการพิจารณาและศึกษาในแบบต่าง ๆ ที่ดำเนินต่อ ๆ กันมา หรือคั่นระหว่างยุคต่าง ๆ ที่ดำเนินต่อเนื่องกันมาตามลำดับ สิ่งที่เป็นข้อถกเถียงกันอยู่ ค่อนข้างจะได้แก่การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดอ่อนในเรื่องการเน้นหรือในการจับประเด็น ที่เกิดขึ้นภายในวาทกรรมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะสำรวจเรื่องเหล่านี้ต่อไป อาจเป็นการเหมาะสม ที่จะให้การพิจารณาเป็นอันดับแรก แก่พัฒนาการทางการเมืองซึ่งช่วยกำหนดทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ทั้งทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับอดีตและกับปัจจุบันของภูมิภาค ส่วนใหญ่แล้ว นักวิชาการตะวันตกที่ศึกษาเหตุการณ์ร่วมสมัยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ต่างมีความคาดหวังอย่างผู้มองการณ์ในด้านดี ต่ออนาคตของรัฐใหม่ที่กำลังก้าวขึ้นมา สำหรับอินโดนีเซียนั้น ดูเหมือนมีความเป็นไปได้ ที่การถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยของดัตช์ จะเปิดทางให้แก่อนาคตที่มีเอกราช และเป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนผ่านไปสู่เอกราชอย่างสันติของมลายูและฟิลิปปินส์ ก็ชวนให้คาดหวังในทำนองเดียวกัน ทว่าลู่ทางสำหรับพม่าและเวียดนามนั้น หม่นมัวกว่า อย่างไรก็ดี สภาพความเป็นจริงกลับปรากฏว่าแตกต่างออกไป ประสบการณ์ด้านรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียนั้น หากจะใช้คำของฟีท ก็นับว่า "เสื่อม" ลงแนวโน้มของลัทธิอัตตาธิปไตย กลับมาปรากฏขึ้นที่ฟิลิปปินส์ และพม่าก็หวนกลับเข้าสู่ภายใน เพื่อไปสู่ระบอบสังคมนิยมในแบบฉบับที่ไม่เหมือนใคร เหตุการณ์ที่คลี่คลายออกมาในลักษณะเช่นนี้ จำเป็นอยู่เอง ที่จะกระทบกระเทือนถึงมุมมองของนักวิชาการรุ่นหลัง ๆ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของพลังฝ่ายต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสภาพการณ์ช่วงสงครามยุติลงใหม่ ๆ และมุมมองในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งก่อให้เกิดพลังเหล่านั้นขึ้นมา แต่สิ่งที่มีความสำคัญอย่างท่วมท้นสำหรับผู้สังเกตการณ์ในรุ่นนี้ทั้งหมด ได้แก่ทิศทางที่เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเวียดนามดำเนินไป ความขัดแย้งในเวียดนามเปลี่ยนแปลงกรอบที่ใช้ในการวิจัยไต่สวน และส่งผลกระทบกระเทือนถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อรากฐานของการศึกษาทางด้านวิชาการ เฉกเช่นเดียวกับที่สงครามโลกครั้งที่สอง ได้สร้าง

---

[23] Anthony Reid, ***Southeast Asia in the Age of Commerce, 1450-1680, I: The Lands Below the Winds,*** New Haven, 1988. Fernand Braudel, ***The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II,*** trans. S. Reynolds, New York, 1976.

สภาพแวดล้อมที่ใหม่อย่างน่าตื่นตาตื่นใจ ให้แก่การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของทั้งนักวิชาการตะวันตกและของนักวิชาการพื้นถิ่นเลยทีเดียว

ความขัดแย้งสมัยหลังสงคราม ระหว่างฝรั่งเศส ซึ่งกระหายที่จะเข้าถือสิทธิในการควบคุมอินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง กับฝ่ายขบวนการชาตินิยมเวียดนาม มีความละม้ายคล้ายคลึงกันอยู่บ้างในบางประการกับการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินโดนีเซีย ทว่าในเวียดนามมีปัจจัยที่สร้างความยุ่งเหยิงเป็นพิเศษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าแทรกแซงของสหรัฐ ซึ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากเวียดนามก็ถูกมองในเงื่อนไขของสงครามเย็นระดับโลกมากขึ้น ๆ

ข้อเขียนนี้ ไม่ใช่เวทีที่เหมาะแก่การพิจารณาครรลองของการต่อสู้ ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือพิจารณาถึงผลสะท้อนขั้นชี้ขาดที่น่าขมขื่นสำหรับสหรัฐกับบรรดาพันธมิตรของสหรัฐ ในเมื่อความรู้สึกนึกคิดในแบบต่าง ๆ ที่ขัดกับข้อพิจารณาข้างต้น เกี่ยวกับสถานการณ์นี้ ก็เกิดมาขัดแย้งซึ่งกันและกันเสียเอง การกระทำของอเมริกัน เป็นเรื่องของการสนับสนุนเวียดนามใต้ เพื่อต่อต้านการรุกรานจากฝ่ายเหนือ ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นการปกป้องโลกเสรีหรือเปล่า? หรือว่าจริง ๆ แล้ว การแทรกแซงนี้เป็นกรณีการสนับสนุนฝ่ายหนึ่ง ในสภาพการณ์ซึ่งโดยแท้ที่จริงแล้ว เป็นสงครามกลางเมืองภายในเวียดนาม? ความแตกต่างในเรื่องมุมมอง เป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญเลยใช่ไหม หากพิจารณาถึงความจริงในข้อที่ว่า รัฐบาลฮานอย เป็นรัฐบาลคอมมิวนิสต์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจีน? การหลอมรวมข้อพิจารณาด้านอุดมการณ์ เข้ากับข้อพิจารณาเรื่องดุลอำนาจระดับโลก ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความกลัวผลสะท้อนที่จะตามมา หากฝ่ายเหนือมีชัยชนะ—นั่นคือความคาดหมายว่าชัยชนะนี้จะนำไปสู่ความล่มสลายของบรรดาประเทศเพื่อนบ้านเหมือนกับตัวโดมิโน สำหรับวัตถุประสงค์ของเราในที่นี้ เพียงแค่การตั้งข้อสังเกตถึงการตอบสนองในแบบต่าง ๆ ที่นักวิชาการที่ศึกษาภูมิภาคนี้ มีต่อความขัดแย้งนี้ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ผลงานที่มีแนวทางการพิจารณาสภาพการณ์เพื่อที่จะประกาศความคิดเห็นในเชิงเห็นอกเห็นใจ ไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งในเวียดนาม ที่สามารถหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างได้ ได้แก่การศึกษาวิจัยอย่างละเอียดของดักลาส ไพก์ เกี่ยวกับการจัดองค์กรและเทคนิคของเอ็นแอลเอฟ. (แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ) ในเวียดนามใต้เรื่อง *Viet Cong,* (Cambridge, Mass., 1966) แม้ว่าผลงานจะพยายามไม่ใช้อารมณ์ และ “เป็นกลางในด้านความรู้สึก” แต่ก็ยังมองเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นปฏิปักษ์ต่อเอ็นแอลเอฟ. อีกเล่มหนึ่งคือผลงานของเจฟฟรีย์ เรซ เรื่อง *War Comes to Long An: Revolutionary Conflict in a Vietnamese Province* (Berkeley, 1972). ซึ่งพยายามที่จะให้คำอธิบายถึงความทรหดของเวียดกง ด้วยความเห็นอกเห็นใจมากกว่า มุมมองของผลงานทั้งสองชิ้นนี้ มีการตัดสินเป็นนัย ๆ เกี่ยวกับการแทรกแซงของอเมริกัน ว่าเป็นการถูกต้องสมควรหรือไม่ ผลงานชิ้นอื่น ๆ จับประเด็นไปที่การแทรกแซงอย่างตรงชัดมากกว่าคือ งานของ จอร์จ คะฮิน กับจอห์น ดับเบิลยู. ลิวอิส ซึ่งโหมการวิพากษ์อย่างไม่ราข้อไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง *The United States in Vietnam* (1967) เช่นเดียวกับเกเบรียล โกลโก ในผลงานเล่มที่ล่ากว่าของเขาเรื่อง *Anatomy of a War* (New York, 1985). การประเมินโยบายของอเมริกันอย่างที่มีลักษณะเห็นอกเห็นใจมากขึ้นบ้างเล็กน้อย ทว่ายังคง

ตำหนิอยู่ ได้แก่ผลงานของจี.ลิวอี้ ชื่อ *American in Vietnam* (New York, 1978) ผลงานที่สำคัญในรูปของรายงานข่าวเหตุการณ์และบทวิจารณ์ที่ขึงขังตามแบบฉบับของนักข่าวหนังสือพิมพ์มีอยู่เป็นจำนวนมาก ข้อเขียนเรื่อง *Street Without Joy* ของเบอร์นาร์ด ฟอลล์เป็นเรื่องหนึ่งซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้ว ผลงานของโรเบิร์ต แชปเลน *The Last Revolution* (London, 1966) เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ผลงานการวิเคราะห์วิจัยชิ้นอื่น ๆ ที่พยายามพิจารณาความขัดแย้งนี้ โดยใช้การปกครองแบบอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นภูมิหลังได้แก่ ผลงานของโดนัลด์ แลงคาสเตอร์เรื่อง *The Emancipation of French Indochina* (London, 1966). หนังสือเล่มนี้เล่าถึงการต่อสู้สมัยหลังสงคราม ในท่ามกลางการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีน ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้ กินเนื้อที่ประมาณสามในสี่ของหนังสือทั้งเล่ม หนังสือเล่มสุดท้ายที่ควรจะกล่าวถึงได้แก่ผลงานเล่มมหึมาของจอร์จ คะฮิน *Intervention: How America Became Involved in Vietman* (New York, 1986). ซึ่งศึกษาขั้นตอนการเข้ามาติดขังของอเมริกาและตกอยู่ในฐานะที่จะต้องสืบเนื่องการปฏิบัติตามคำมั่น หนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของกรอบการพิจารณาของคะฮิน ซึ่งเห็นว่า จนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1966 ซึ่งเป็นปีที่เขาจบเรื่องราวของเขา อเมริกายังมีทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจจะทำกระได้

ดังจะเห็นว่า สงครามเวียดนามเป็นตัวปลุกเร้าให้มีการไต่สวนอย่างจริงจังเป็นอันมากและในหลาย ๆ ระดับ ผลงานการไต่สวนเหล่านี้ มีอยู่เป็นอันมาก ที่อาจบรรยายได้ว่า เป็นการวิเคราะห์เชิงวิชาการ เกี่ยวกับสภาพเหตุการณ์ร่วมสมัย หรือเกี่ยวกับภูมิหลังที่ใกล้ชิด หรือเกี่ยวกับประวัติความขัดแย้งในระยะที่ยาวนานยิ่งกว่า และกับสภาพการณ์แวดล้อมซึ่งความขัดแย้งนั้นได้เกิดขึ้น งานเหล่านี้มีอยู่มาก ที่เป็นการตำหนิติเตียนนโยบาย หรือปกป้องนโยบาย ด้วยความเร่าร้อน การไต่สวนเชิงวิชาการ กับอารมณ์อันเร่าร้อน ไม่จำเป็นว่าเป็นสิ่งที่แยกจากกันและกันเสมอไป มีผลงานทางวิชาการในสัดส่วนที่มากทีเดียว ที่ได้รับแรงกระตุ้นจากข้อพิจารณาด้านศีลธรรมแท้ ๆ และมุ่งหมายเพื่อที่จะตรวจสอบหลักฐานที่ส่งผลถึงประเด็นทางการเมืองที่เป็นปัญหา นี่เป็นหลักเหตุผลขององค์กรคณะกรรมการนักวิชาการเอเชียผู้มีความห่วงใย (Committee of Concerned Asian Scholars) และจดหมายข่าวของคณะกรรมการนี้ ดังจะเห็นว่า การไต่สวนในลักษณะนี้ เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับกระแสความเร่าร้อนและความขมขื่น ที่เชือดเฉือนไปทั่วบริเวณมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของอเมริกา และสร้างความสะเทือนใจให้แก่ส่วนอื่น ๆ ของสังคมอเมริกัน

ดังที่เราได้เห็นกันแล้วว่า การขยายตัวของเอเชียศึกษาในช่วงหลังสงคราม สะท้อนถึงความห่วงใยโดยทั่วไป ที่มีต่อปัญหาเกี่ยวกับนโยบายระดับชาติและระดับนานาชาติ สงครามเวียดนาม ให้จุดรวมความสนใจแก่ประเด็นปัญหาเหล่านี้ ทว่าในขณะที่ในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 มีความเชื่อมั่นกันอยู่ว่า การสั่งสมความรู้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะสามารถสร้างพื้นฐานที่มั่นคงและที่เห็นพ้องต้องกัน สำหรับนำมาใช้เป็นหลักในการวางนโยบายได้ แต่เมื่อถึงปลายทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 ก็น่าจะเป็นความจริง หากจะกล่าวว่า ผู้สังเกตการณ์ทั้งหลายต่างมีแนวโน้มที่จะวิพากษ์ความเพียรพยายามที่จะผลักดันนโยบายที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ

ตะวันตก รวมทั้งที่จะตั้งข้อกังขากับสมมุติฐานเบื้องต้น อันเป็นรากฐานที่มาของนโยบายเหล่านั้นด้วย และที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์ดังกล่าว ก็คือการยอมรับรู้ถึงความยากลำบากที่จะต้องประสบ กว่าจะได้มาซึ่งความเข้าใจอย่างแท้จริง เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ได้แปรรูปโฉมของสังคมทั้งหลายใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเปลี่ยนแปลงที่การตีความ

เรื่องนี้พาเราย้อนกลับมาที่ข้อเสนอแนะที่ให้สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทีละน้อยซึ่งคงจะรู้สึกได้ตั้งแต่ตอนต้นทศวรรษ 1960 กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงแบบอย่างในการตีความของนักประวัติศาสตร์

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การตีความระดับต่าง ๆ หลายระดับด้วยกัน สำหรับวัตถุประสงค์ในการอภิปรายในขณะนี้ เราอาจแยกแยะประเด็นปัญหานี้ ออกเป็นสี่แง่มุม ที่มาก่อนอื่นใด คือการเปลี่ยนแปลงที่มุมมอง หรือการเปลี่ยนแปลงที่แง่มุมซึ่งใช้สำหรับการพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกนึกคิด ว่าสิ่งใด มีความสำคัญ ควรแก่การศึกษาวิจัย กล่าวคือ ดุลยพินิจเกี่ยวกับเนื้อหาของหัวข้อการวิจัย ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงที่ประเภทที่จัดจำแนกให้กับคำอธิบาย—นั่นคือการเปลี่ยนแปลงที่ความคิดเกี่ยวกับว่าสิ่งใดบ้าง ที่จะประกอบกันขึ้นเป็นเรื่องราวที่น่าพอใจ เกี่ยวกับเหตุการณ์และกระบวนการในอดีต และประการสุดท้าย คือการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดและสำคัญ ที่สภาวการณ์แวดล้อมที่เป็นอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคสมัยใหม่ ซึ่งย่อมต้องส่งผลกระทบถึงวิธีการที่ใช้ในการตีความอดีต การจัดเรียงลำดับแนวคิดเกี่ยวกับการค้าในเอเชียเสียใหม่ เช่นที่ฟาน เลอร์กระทำไว้ เป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมของประเภทที่หนึ่ง ประเภทที่สอง ก็มีแสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัด อาทิ จากการตั้งคำถามใหม่ ๆ ของจีน เกิล แมน เทย์เลอร์ เกี่ยวกับเชื้อสายวงศ์วานและความสัมพันธ์ระหว่างตระกูล ในสังคมของชนเชื้อชาติผสมในอินดีส ซึ่งได้สร้างรูปโฉมที่ต่างออกไปให้แก่ประวัติศาสตร์สังคมของอินดีสในคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดและสิบเก้า และบทความของเจมส์ วอร์เรน ใน “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคนลากรถในสิงคโปร์ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมิได้จากสังคมและเศรษฐกิจของสิงคโปร์[24] ทว่าในที่นี้ เราตั้งใจที่จะจับประเด็นเน้นที่ประเภทที่สามและสี่

ความพร้อมของนักประวัติศาสตร์มากมาย ในอันที่จะรับรูปแบบด้านแนวคิดของสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ –เป็นต้นว่าของรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา—มาใช้ในการอธิบายเพื่อสร้างความกระจ่างแก่แง่มุมต่าง ๆ ของอดีตของภูมิภาคนั้น เป็นเรื่องที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว และนี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับแบบแผนในการคิดตรองเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ทว่า

---

[24] Jean Gelman Taylor, ***The Social World of Batavia: European and Eurasian in Dutch Asia,*** Madison, 1983; James Warren, ***Rickshaw Coolie: A People's History of Singapore, 1880-1940,*** Singapore, 1986.

สิ่งที่เราจะกล่าวถึงในที่นี้ มีสารัตถะเกินเลยไปกว่าการหยิบยืมวิธีวิทยาเฉพาะทาง กล่าวคือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มโดยทั่วไป ซึ่งเพิ่มทวีขึ้นเป็นลำดับ ในอันที่จะขยับออกจากการตีความในเงื่อนไขทางการเมืองอย่างแคบ ๆ ไปสู่การพิจารณาถึงสิ่งที่นักวิชาการทั้งหลายมองเห็นว่ามีแบบแผนด้านวัฒนธรรมลึกซึ้งถึงแก่นยิ่งกว่าการเมือง ดังที่เราได้ตั้งข้อสังเกตไปแล้ว ว่าปัญหาเฉพาะหน้าของโลกหลังสงคราม มีความสำคัญ ในแง่ที่กระตุ้นให้เกิดการขยายการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กว้างขวางออกไปอย่างมหาศาล ปัญหาเหล่านี้ ถูกมองว่าเป็นปัญหาการเมืองในระดับที่มากทีเดียว กล่าวคือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดุลแห่งอำนาจระหว่างประเทศ โครงสร้าง คุณสมบัติ และการเมือง ของ “รัฐใหม่” ซึ่งส่งผลกระทบต่อดุลแห่งอำนาจนั้น นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบของรัฐธรรมนูญและลักษณะของผู้นำ การศึกษาเรื่องเหล่านี้กระทำที่ระดับการเมืองอย่างมากทีเดียว นั่นคือศึกษาในแง่ที่เกี่ยวกับพรรคต่าง ๆ เกี่ยวกับชนชั้นผู้นำที่ก้าวขึ้นมาใหม่และแรงกดดันทางการเมือง ตลอดจนแนวคิดดังเช่นสถานภาพความเป็นรัฐ ลัทธิชาตินิยม ประชาธิปไตย ลัทธิคอมมิวนิสต์ การสำรวจเรื่องเหล่านี้แฝงไว้ด้วยการเปรียบเทียบเป็นนัย ๆ กับสถานการณ์ต่าง ๆ ในซีกโลกตะวันตก ประเด็นการเน้นพวกนี้ จำต้องเปลี่ยนแปลงไป เมื่อนักวิชาการรุ่นใหม่เข้ามาสู่วงการศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการเหล่านี้สร้างความคืบหน้าไปทีละน้อย ๆ พวกเขาเรียนรู้ภาษาที่จำเป็น หาความรู้เกี่ยวกับสังคมต่าง ๆ ที่พวกเขาทำงานเกี่ยวข้องด้วยอย่างละเอียดลออยิ่งขึ้น โดยผ่านการเรียนในระดับปริญญาเอกและการทำงานภาคสนาม โดยการนี้พวกเขาจึงมีความเข้าใจมากขึ้น ในความแตกต่าง—มิใช่ความคล้ายคลึง—ของสังคมเหล่านี้ พวกเขาเกิดความตระหนักถึงมิติที่ลึกซึ้งของขนบประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความยอมรับผลกระทบที่สิ่งเหล่านี้ ก่อให้เกิดแก่แบบแผนของปฏิบัติการทางด้านการเมือง อาจจะเป็นได้ว่า ในขณะที่นักวิชาการที่ศึกษาโลกสมัยใหม่พยายามที่จะสร้างทักษะในการตีความในระดับที่กล่าวมา พวกเขาก็มีความตื่นตัวมากขึ้น กับความยากลำบากในการทำความเข้าใจกับ “ความมุ่งเข้าสู่ภายใน” ของสังคมอื่น ๆ และหากจะคิดดูให้ดีแล้ว ก็กล่าวได้ว่า เป็นความยุ่งยากในการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวกับการทำความรู้จักกับ “อีกพวกหนึ่ง”

การเปลี่ยนแปลงในส่วนของกรอบของการตีความซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเหล่านี้ ส่วนหนึ่ง อาจเนื่องมาจากอิทธิพลของนักสังคมศาสตร์ จำเพาะสาขาที่เอาใจใส่เป็นพิเศษ กับการอธิบายความหมายที่แฝงเร้นอยู่ในวัฒนธรรมต่าง ๆ นั่นคือนักมานุษยวิทยา นักสังเกตการณ์ดังเช่น คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ มีบทบาทมากทีเดียว ในการสร้างความกระจ่างแก่สภาพเหตุการณ์ร่วมสมัย ในแบบที่มีความสำคัญ ทั้งต่องานของนักรัฐศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ โดยผ่านการสำรวจภูมิหลังทางสังคมของพฤติกรรมทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับผู้ที่ศึกษาวิจัยเรื่องของอินโดนีเซียแล้ว งานที่ส่งผลสะท้อนแตกแขนงไปมากของเกียร์ตซ์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ความคิดของเขาเกี่ยวกับความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในภาคเกษตรกรรม ความยากจนของประชาชนทั่วไป ความจงรักภักดีที่มีมาแต่ครั้งบรรพกาล *อาลิรัน* (สายธารวัฒนธรรม) และ “นาฏรัฐ” (theatre state) แม้ว่าจะตกเป็นเป้าการวิพากษ์ของนักวิชาการรุ่นหลัง แต่ความคิดเหล่านี้ เมื่อผสานเข้าด้วยกัน ก็ทำให้วิถีใน

การรับรู้ และการทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป เรื่องที่ว่า การกำหนดชื่อกำหนดประเภทดังกล่าว ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือด้านแนวคิดของนักประวัติศาสตร์ในระดับใดนั้น อาจพิจารณาได้จากผลงานดังเช่น ข้อเขียนแสดงความคิดเห็นของเบเนดิคต์ แอนเดอร์สัน เกี่ยวกับเหตุการณ์ปีแรกของการปฏิวัติอินโดนีเซีย ในแง่ของโครงสร้างขั้นพื้นฐานของสังคมชวา[25] ซึ่งมีอยู่ในบทความของเขา เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอำนาจของชวาดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาได้จากผลงานของคนอื่น ๆ ได้แก่งานของรูท แม็คเวย์ ซึ่งสำรวจวิธีการซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย ใช้ชักจูงเกษตรกรชวา โดยผ่านความสามารถของพรรค ในอันที่จะใช้ประโยชน์จากความรู้สึกนึกคิดที่มีแต่ดั้งเดิม[26] งานของฮีเทอร์ ซูเทอร์แลนด์ เกี่ยวกับผลกระทบของการปกครองแบบอาณานิคมที่มีต่อพวกผู้ดีชั้นสูงชาวชวา[27] ในงานการศึกษาวิเคราะห์ซูการ์โนของเบิร์นฮาร์ด ดาห์ม ซึ่งเห็นว่า แม้สิ่งที่ปรากฏออกมาให้เห็นทุกอย่าง จะบ่งบอกว่าเขาเป็น ผู้นำสมัยใหม่ของรัฐสมัยคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ แต่เขาก็แสดงลักษณะนิสัยและแบบแผนการคิดตามแบบของวัฒนธรรมชวาอันเป็นรากฐานที่เขาเติบโตขึ้นมา[28] เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เป็นไปไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ที่จะมองปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของอินโดนีเซียโดยพิจารณาเรื่องพรรค แรงกดดันและสถาบันต่าง ๆ เป็นหลัก ในทำนองเดียวกัน บทความของเดวิด มาร์ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของเวียดนามเรื่อง *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945* (Berkeley, 1981). ก็ได้สอบสวนถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของชาวเวียดนาม นอกจากนี้ ยังมองเห็นว่า ปัญญาชนเวียดนามก็ยังคำนึงถึงแนวความคิดที่มีมาตามจารีตเดิมของตนอยู่เสมอ

เมื่อมองในเงื่อนไขที่กว้างขวางยิ่งกว่า และเมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่ได้กล่าวไปแล้ว เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ระบอบสังคมและทฤษฎีการเมืองอันเป็นแบบฉบับมาตรฐานที่มีมาแต่ครั้งเก่าก่อน ก็อาจจะเป็นไปได้ที่จะบรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่ของความสนใจที่จะใช้ขนบประเพณี เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ความกระจ่าง อีกทั้งบรรยายถึงแนวโน้มที่ควบคู่มาด้วยกัน คือการเน้นย้ำถึงความเฉื่อยชาของขนบประเพณี ผู้สังเกตการณ์ทั้งหลาย มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนประเด็นที่ตนให้ความเอาใจใส่กันมากขึ้นเรื่อย ๆ คือเปลี่ยนจากการให้ความเอาใจใส่แก่สิ่งที่ดูเหมือนว่าจะอยู่ในกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว -- กล่าวสั้น ๆ คือกำลังทางการเมืองฝ่ายต่าง ๆ – ไปให้ความเอาใจใส่แก่สิ่งที่ดูจะมั่นคงถาวร มีรากฝังลึกอยู่ในอดีตอย่างไม่ยอมผันแปรไปได้ง่าย ๆ แน่นอนว่า การจับประเด็นเช่นนี้ สอดคล้องกับจุดเน้นที่มีมาตั้งแต่สมัยผลงานของฟาน เลอร์ คือการเน้นถึงความเป็นอิสระโดยแก่นแท้ของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถ้าหากว่ากิจกรรมและสถาบันต่าง ๆ –ซึ่งดู

---

[25] Benedict Anderson, ***Java in a Time of Revolution,*** Ithaca, 1972.

[26] Ruth McVey, ***The Rise of the Indonesian Communist Party,*** Ithaca, 1965.

[27] Heather Sutherland, ***The Making of a Modern Bureaucratic Elite: The Colonial Transformation of the Javanese Priyayi,*** Kuala Lumpur, 1979.

[28] Bernhard Dahm, ***Sukarno and the Struggle for Indonesian Independence.***

เหมือนว่า จะเป็นตัวการที่ทำให้กระบวนการสร้างความทันสมัยของลัทธิจักรวรรดินิยมยุโรป เริ่มต้นขึ้น และทำให้การปฏิรูปอย่างถึงรากเหง้าในยุคหลังอาณานิคม ดำเนินสืบทอดต่อไป—ซึ่งเมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดยิ่งขึ้น ก็พบว่ากิจกรรมและสถาบันพวกนี้ยังคงติดตรึงอยู่ภายในแบบแผนตามขนบประเพณีที่มีมาแต่กาลก่อนอย่างลึกซึ้งโดยแท้จริง หากเป็นดังนี้เราก็สามารถถือได้ว่า ยุคอาณานิคมเอง ไม่เพียงแต่จะเป็นการแสดงสลับฉาก ที่มาคั่นประวัติศาสตร์อันยาวนานของภูมิภาคนี้เท่านั้น หากยังเป็นการแสดงสลับฉาก ซึ่งมิได้เปลี่ยนแปลงแบบแผนดั้งเดิมของพื้นถิ่นนี้อย่างถึงพื้นฐานแต่อย่างใด วิธีการมองสิ่งต่าง ๆ ในแบบเดียวกันนี้ มีอยู่ในความคิดเรื่อง "การกำจัดลัทธิอาณานิคม" (decolonization) ของแฮรี เบนด้า ซึ่งมิใช่เป็นเพียงแค่เรื่องของการยุติการปกครองแบบอาณานิคมเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการยุติวิถีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยสายตาของนักประวัติศาสตร์ตะวันตก และการกำจัดน้ำหนักส่วนเกินของอิทธิพลที่นักประวัติศาสตร์ตะวันตกมีแนวโน้มที่จะถือว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปกครองแบบอาณานิคม [29]

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ความขัดแย้ง "สมัยใหม่" โดยหมายอาศัยขนบประเพณีเป็นกรอบที่จะช่วยอธิบาย ก็มีความยุ่งยากอยู่ในตัวเอง ความเป็นสมัยใหม่และขนบประเพณีดั้งเดิม ต่างเป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม และมีแนวโน้มที่จะบิดเบือนความสลับซับซ้อนของสภาพความเป็นจริงขึ้นได้ หากว่านำมาใช้ในฐานะที่เป็นสองสิ่งที่ตรงกันข้ามกันอย่างง่าย ๆ ในการศึกษาในเชิงตรวจสอบสังคมเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตัวความคิดเรื่องขนบประเพณีเดิม มีนัยหมายถึงคำตัดสินที่มีต่อแบบแผนและความเชื่อในอดีต ซึ่งกระทำกันในขณะปัจจุบัน แนวคิดนี้มีแนวโน้มที่จะมีนัยหมายต่อไปอีกด้วยว่า ถึงแม้จะมิใช่อดีตที่หยุดนิ่ง ปราศจากการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปรเสียเลย แต่ก็เป็นอดีตที่มั่นคงและเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้า ความคิดเกี่ยวกับ "ความเฉื่อยชา" ของขนบประเพณี ก็เป็นส่วนหนึ่งของความคิดดังกล่าวนี้อย่างแยกไม่ออก ตรงนี้ เราจึงมีปัญหาที่ใหญ่โตมโหฬารเกี่ยวกับแนวคิดและเกี่ยวกับการวิเคราะห์อยู่ สิ่งที่จะต้องถือว่าเป็น "ขนบประเพณีดั้งเดิม" และสิ่งที่จะต้องมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง นั้น ส่วนหนึ่ง จะต้องขึ้นอยู่กับว่า ตัวผู้สังเกตการณ์นั้น กำหนดจุดยืนของตนที่ตรงไหน อาทิเช่น เราจะมองอิทธิพลของอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีอยู่เรื่อยมานับจากคริสต์ศตวรรษที่สองและสาม ว่าเป็นอิทธิพลจากภายนอก เมื่อเทียบกับขนบประเพณีท้องถิ่นที่เก่าแก่กว่าหรือเปล่า? แล้วกรณีของอิสลามเล่า? ดังที่เราได้มองเห็นแล้วว่า ฟาน เลอร์มิได้มีข้อกังขาใด ๆ ในข้อที่ว่า "ความเรืองรองของศาสนาสำคัญ ๆ ของโลก" เป็น "วัสดุบาง ๆ ที่เคลือบอยู่ภายนอก และหลุดลอกได้ง่าย" ทว่านักสังเกตการณ์คนอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะมองเห็นว่า ปัจจัยเหล่านี้ ได้รับการซึมซับรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่แยกออก มิได้จากแบบแผนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ข้อโต้แย้งในทำนองเดียวกันนี้ สามารถนำมาใช้ได้ ในเวลาที่ประเมินกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วใน

---

[29] Harry Benda, "Decolonization in Indonesia: The Problem of Continuity and Change", *American Historical Review,* 70 (1965).

คริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ เราควรจะจัดประเภทชนชั้นสูงที่เกิดขึ้นมาใหม่ว่าอยู่ในพวก "สมัยใหม่" อย่างไม่มีการตั้งคำถามใด ๆ หรือว่าจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวเชิงวิวัฒน์ในท้องถิ่น ที่ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง เราไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอนที่จะนำมาใช้พิจารณาได้ การเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างขนบประเพณีเดิมกับความเป็นสมัยใหม่ บางครั้ง ก็อาจสนองวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ที่มีประโยชน์ได้ แต่ก็เพียงเพื่อเป้าหมายพิเศษบางประการ และเฉพาะภายในกรอบของการไต่สวนบางประการเท่านั้น นอกจากนี้ ยังต้องระลึกไว้ด้วยว่า การนำการจัดประเภท โดยแบ่งเป็นขนบประเพณีเดิมกับความเป็นสมัยใหม่เช่นที่กระทำกันในปัจจุบันนี้ และแน่นอนว่า อาจจะมองเห็นกันว่า เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาในสมัยใหม่นั้น—เป็นความรู้สึกนึกคิดของสมัยใหม่ ที่มีต่อสิ่งซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านพ้นไปนานพอสมควรแล้ว หากพิจารณาในขั้นนี้แล้ว ขนบประเพณีเดิม ก็ย่อมจะกลายเป็นนฤมิตรกรรรมที่ผู้สังเกตการณ์สมัยใหม่สร้างสรรค์ขึ้นมา[30]

ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับขนบประเพณีดั้งเดิม แน่นอนว่า มีควบคู่มากับการตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและฉับพลัน ที่ทำให้สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปลี่ยนรูปโฉมไป คำดังเช่น "ด้อยพัฒนา" ถูกแทนที่ด้วยคำว่า "กำลังพัฒนา" หรือ "อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ" ในฐานะที่เป็นคำคุณศัพท์ที่ใช้บรรยายถึงสังคมต่าง ๆ เช่นที่เป็นอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ นอกจากนี้ยังมีการให้ความเอาใจใส่แก่ปัจจัย ที่เป็นองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เป็นการพิเศษในบางปัจจัย รวมทั้งการให้ความเอาใจใส่แก่แบบแผนในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นแบบแผนที่สามารถบรรยายถึงปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างชัดเจนที่สุด อาทิเช่น "ชนชั้น" เป็นการจัดประเภทที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์สังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือไม่? มีประโยชน์มากเพียงใด ที่จะพูดถึงการก่อตัวของชนชั้นใหม่? ผลลัพธ์ของการส่งออกสินค้าทางการเกษตร ภายในโครงสร้างของเกษตรกรรมตามขนบดั้งเดิม ทำให้ชาวไร่ ชาวนา อยู่ในกระบวนการที่จะกลายไปเป็นชาวกรรมาชีพ ใช่หรือไม่? มีสัญญาณอะไรบ้างไหม ที่บ่งบอกว่ามีชนชั้นกลางเกิดขึ้นมาภายในสภาวะอันประกอบด้วยระดับชั้นต่าง ๆ ทางสังคมที่ประกอบเกษตรกรรมเป็นหลัก? [31]

---

[30] สำหรับการอภิปรายประเด็นเหล่านี้ ดู S.N. Eisenstadt, "Reflections on a Theory of Modernization", J.C Heesterman, "Political Modernization in India" and J.R. Gusfield, "The Social Construction of Tradition: An Interactionist View of Social Change," in J.D. Legge, Convenor, ***Traditional Attitudes and Modern Styles in Political Leadership,*** Sydney, 1973.

[31] ดูตัวอย่างเช่น การอภิปรายถึงลักษณะของแรงงานในอุตสาหกรรมน้ำตาลในชวาและฟิลิปปินส์ใน G.R. Knight, "Capitalism and Commodity Production in Java," in H. Alavi, ed., ***Capitalism and Colonial Production,*** London, 1982; Knight, "Peasant Labour and Capitalist Production in Late Colonial Indonesia: The 'Campaign' at a North Java Sugar Factory, 1840-1870," JSEAS, 19, 2 (1988); J.A. Larkin, ***The Pampangans,*** Berkeley, 1972; A.W. McCoy, "A Queen Dies Slowly: The Rise and Decline of Iloto City," in

การอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวประเภทนี้ จำเป็นต้องมีการแยกแยะระหว่างการเปลี่ยนแปลง “ที่แท้จริง” ที่เกิดขึ้น กับความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวของผู้ที่ดำเนินการไต่สวนเรื่องราว หรืออย่างน้อย ก็ต้องสังเกตถึงความจำเป็นทางด้านทฤษฎี ที่จะต้องมีการแยกแยะดังกล่าว แม้ว่า ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นการยากที่จะกระทำด้วยความมั่นใจ คำถามเช่นที่เพิ่งจาระไนยเป็นตัวอย่างมาข้างต้น ไม่สามารถถือได้ว่าเป็นคำถามที่มีคุณสมบัติที่เป็นกลางและ “เป็นวิทยาศาสตร์” คำถามเหล่านี้ ถูกถ่วงด้วยค่านิยม และวิธีการที่ใช้ในการตอบคำถามพวกนี้ ก็อาจสะท้อนถึงทัศนคติของผู้สังเกตการณ์ ยิ่งกว่าจะสะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่เข้าไปทำการสังเกต ถึงหากว่าจะสามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่การใช้กรอบการวิเคราะห์ที่มีลักษณะเฉพาะ ก็ยังอาจส่งอิทธิพลถึงสิ่งที่เป็นเป้าการพิจารณา พร้อมกับนำค่านิยมของตัวกรอบการวิเคราะห์นั้น ๆ เข้ามาสอดแทรกสิ่งที่พิจารณาโดยไม่รู้ตัวก็ได้ อาทิเช่น การวิเคราะห์ที่เน้นในเรื่องความเฉื่อยชาของขนบประเพณี อาจมีผลกระทบในเชิงอนุรักษนิยม ซึ่งหันเหความสนใจของทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมและผู้สังเกตการณ์ ให้เหห่างไปจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงได้พอ ๆ กัน ในทำนองเดียวกัน การมุ่งเน้นที่การแบ่งสังคมตามแนวตั้ง -- ซึ่งอาจเป็นการแบ่งโดยใช้เชื้อชาติเผ่าพันธุ์เป็นเกณฑ์หรือโดยใช้ภูมิภาคเป็นเกณฑ์ โดยที่ภูมิภาคเหล่านี้ มีการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันอยู่ -- ก็อาจลดความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านชนชั้น และไปเน้นที่อุปสรรคที่ขัดขวางหนทางการจัดและปรับโครงสร้างของสังคมเสียใหม่อย่างถึงพื้นฐาน และดังนั้น ก็เท่ากับเป็นการสนองผลประโยชน์ของชนชั้นสูงธำรงอยู่ขณะนั้น ซึ่งชนชั้นนี้ ย่อมไม่เต็มใจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ว่าอาจเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจครอบงำของพวกเขา (และแน่นอนว่า กระทั่งการชี้ประเด็นนี้ออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ ก็อาจเป็นการสนองเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้)

ประวัติศาสตร์นิพนธ์สมัยใหม่ของไทย ให้ตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า มีทัศนคติที่ซ่อนเร้นอยู่จริง ๆ ประเทศไทยไม่จำเป็นต้องพัฒนาประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมขึ้นมาเพื่อใช้รับมือกับประสบการณ์การตกเป็นอาณานิคม และนักประวัติศาสตร์ไทยในระยะหลังบางท่าน ก็แสดงความคิดเห็นว่า นักประวัติศาสตร์รุ่นก่อน ๆ ซึ่งรวมทั้งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ให้การเน้นที่ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ไทย และที่บทบาทในการปฏิรูปประเทศของพระมหากษัตริย์มากเกินไป อาจเป็นไปได้ว่า การเน้นมีมากจนถึงจุดที่ความคิดเรื่องความต่อเนื่อง กลายเป็นอาวุธอย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้ชนชั้นสูงตามจารีตประเพณี รักษาอำนาจการปกครองของตนให้ยืนยงต่อไปได้[32] บี.อาร์.โอ’จี. แอนเดอร์สัน ก็

McCoy and De Jesus, eds, ***Philippine Social History.*** ดูเช่นกันที่ Rex Mortimer, “Class, Social Cleavage and Indonesian Communism,” ***Indonesia,*** 8 (1969).

[32] ดู Charnvit Kasetsiri, “Thai Historiography from Ancient Times to the Modern Period,” in Reid and Marr, 166.

เสนอทัศนะทำนองเดียวกันนี้เช่นกัน[33] แอนเดอร์สันดึงความสนใจมาที่การเน้นที่นักวิชาการตะวันตกและไทย ให้กับความแผกพิเศษของวัฒนธรรมไทย และกับบทบาทของกษัตริย์ไทยในคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าและยี่สิบ ในฐานะที่เป็นสถาบันแห่งชาติและสถาบันที่สร้างความทันสมัย แอนเดอร์สันกล่าวว่าการมุ่งจับประเด็นเช่นนี้ มีความนัยที่แฝงด้วยค่านิยมอย่างรุนแรง การพิจารณาเห็นว่ากษัตริย์เป็นสถาบันที่สร้างความทันสมัย ก็เท่ากับถือว่า กษัตริย์ทรงแสดงบทบาทระดับชาติ เขาแสดงความเห็นว่าระบบกษัตริย์ควรได้รับการมองอย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งกว่านี้ คือในฐานะที่เปรียบกันได้กับรัฐบาลเจ้า*อาณานิคม*ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งก็ได้ปรับการปกครองให้ทันสมัยขึ้นตามวิถีทางของตนเองด้วยเช่นกัน ทว่ามิใช่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของคณะผู้นำแห่งชาติ ของสังคมที่มีเสถียรภาพมั่นคงดังที่มักกระทำกัน นักสังคมนิยมไทย จิตร ภูมิศักดิ์ ท้าทายทัศนคติเช่นที่กล่าวนี้ไว้ในค.ศ. 1957 ซี.เจ. เรย์โนลส์ กล่าวว่า งานของจิตร เป็นเครื่องหมายบอกถึง “การเปลี่ยนแปลงอย่างสะท้านแผ่นดินในเรื่องหลักเกณฑ์การใช้ถ้อยคำ” ในสังคมไทย ตามที่วงการประวัติศาสตร์นิพนธ์ทั้งของยุโรปและไทยเข้าใจกันอยู่[34] และภายหลังค.ศ. 1973 เมื่องานของจิตรได้รับการค้นพบใหม่อีกครั้ง วิธีการพิจารณาในแบบอื่น ๆ แม้ว่าจะยังคงมุ่งเน้นที่ความต่อเนื่องของวัฒนธรรมไทย แต่ก็กระทำด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างออกไป คือใช้เป็นปัจจัยในการอธิบายถึงความยืนหยัดในการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยหรือไม่เช่นนั้น ก็เน้นถึงความสามารถในการปรับตัวของวัฒนธรรมไทย และสมรรถนะในการนำอิทธิพลจากภายนอก มาประสมประสานเข้ากับวัฒนธรรมไทย[35]

ความตระหนักว่ามีมิติทางด้านค่านิยมเช่นนั้นอยู่ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง ในด้านการตีความที่เรากำลังกล่าวบรรยายถึงต่อไปอีก นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ ต่างคอยระวังกันมากขึ้น ๆ มิให้มีจุดยืนในเรื่องค่านิยมและมีการคิดสรุปเรื่องราวทางด้านการเมืองไว้ล่วงหน้า มาฝังอยู่ในสิ่งซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นการวิเคราะห์อย่างไร้อารมณ์มากที่สุด และความระวังระไวตนเองนี้เอง ที่ขัดเกลาเครื่องมือของการสืบสวนให้มีประสิทธิภาพขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็บ่อนทำลายความมั่นใจที่เคยมีมาในอดีต ในการใช้เครื่องมือเหล่านั้นพร้อมกันไปด้วย แน่นอนว่า มีบางครั้งบางคราว ที่ผู้สืบสวนเรื่องราวในอดีต นำค่านิยมของตนมาโอ้อวดด้วยความ

---

[33] B.R.O'G. Anderson, “Studies of the Thai State: The State of Thai Studies,” in Eliezer B. Ayal, ***The Study of Thailand: Analyses of Knowledge, Approaches and Prospects in Anthropology, Art History, Economics, History and Political Science,*** Athens, Ohio, 1978.

[34] C.J. Reynolds , ***Thai Radical Discourse***, 139, 150.

[35] ดู Chatthip Nartsupha, “Thai Studies by Thai Scholars since 1973,” Paper presented to the 36th Congress of the Japan Association of Historians of Southeast Asia, 7 December 1986. ฉัตรทิพย์ยกกรณีของชัยอนันต์ สมุทรวณิชและชูสิทธิ์ ชูชาติ เป็นตัวอย่างของทัศนะแบบแรก และนิธิ เอียวศรีวงศ์ ในฐานะที่เป็นตัวอย่างของทัศนะแบบที่สอง ดูเช่นกันที่ Reynolds, ***Thai Radical Discourse,*** 9-10, ซึ่งว่าด้วยการสร้างความต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ไทย

ภาคภูมิใจ ถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ที่เป็นนักชาตินิยม จะกระวนกระวายกับการรักษามาตรฐานทางวิชาการที่เคร่งครัด แต่ก็เป็นธรรมดาที่นักประวัติศาสตร์เหล่านี้ จะเอาใจใส่กับการพัฒนาการมองอดีตในแบบฉบับของชนพื้นถิ่น ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของชาติใหม่ ๆ ให้คงอยู่ต่อไป และก็น่าจะเป็นไปได้ที่จะบรรยายถึงนักวิชาการตะวันตกที่ศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะหลังสงครามยุติลงใหม่ ๆ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของความหัวโบราณแบบใจกว้างดังที่ได้กล่าวอ้างไปแล้ว ว่าลักษณาการที่นักวิชาการเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะเข้าข้างขบวนการปลดแอกทั้งหลายนั้น มีให้สังเกตเห็นอยู่ใน เอเชีย และพวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะมองการณ์ในด้านดี เกี่ยวกับความก้าวหน้าด้านการเมืองและเศรษฐกิจในอนาคตของรัฐใหม่ ในทันทีที่สลัดแอกอาณานิคมออกไป การเกิดมีทฤษฎีที่ว่าด้วยความด้อยพัฒนาและการตกอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาในช่วงทศวรรษ 1970 ให้ตัวอย่างเสริมเข้ามาอีก ถึงความยึดมั่น ของวงการวิชาการ ในอันที่จะมียุดยืนเรื่องค่านิยมอย่างเปิดกว้าง บรรดาผู้สนับสนุนวิธีการพิจารณาในแบบดังกล่าว ต่างพะวงกับความยากจนของโลกที่สามโดยทั่วไป และแสดงความคิดเห็นที่ต่างกันในหลาย ๆ แบบ ในทำนองที่ว่า มีความไม่เสมอภาคอย่างเป็นระบบ และความไม่เสมอภาคนี้ ฝังอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจส่วนที่ด้อยพัฒนากับส่วนที่พัฒนาแล้ว ความไม่เสมอภาคนี้ สามารถกำจัดออกไปได้ มิใช่ด้วยความช่วยเหลือและการลงทุนของต่างชาติ ดังที่ทฤษฎีความเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นหลักตายตัว ตามที่เชื่อกันมานมนานว่าไว้ หากแต่ด้วยยุทธศาสตร์ทางเลือก ที่มุ่งหมายเพื่อปฏิรูปชนบทให้เป็นผลสำเร็จ[36] อย่างไรก็ดี ผู้ที่ครองอำนาจอยู่ มิได้มีทีท่าว่าจะเลือกใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว ดังนั้น การแก้ไขปัญหา จึงพอจะคิดเห็นว่าเป็นไปได้ ก็เฉพาะในสถานการณ์ซึ่งอำนาจของฝ่ายที่ครองผลประโยชน์อย่างมั่นคง -- ซึ่งกระตือรือร้นที่จะรักษาสภาพการณ์ให้เป็นอยู่เช่นเดิม -- ถูกทำลายลงไปเท่านั้น ทฤษฎีการตกอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพา (Dependency theory) ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ล่วงหน้าแล้ว นั่นคือ จำจะต้องมีการปฏิวัติทางสังคมครั้งใหญ่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิ่งที่เมื่อมองทีแรก ดูเหมือนว่าจะเป็นการวิพากษ์ทฤษฎีความเติบโตทางเศรษฐกิจธรรมดา ๆ ในแง่เทคนิค แต่เมื่อตรวจสอบอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น กลับดูเหมือนว่าจะบรรจุการวิพากษ์ศีลธรรมจรรยาของชนชั้นที่มีอำนาจที่ดำรงอยู่ ขณะนั้นและแสดงการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง -- ในแบบที่เป็นไปได้ว่าจะมีการใช้ความรุนแรง -- อย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา

มิใช่ว่าทุกคนที่ดำเนินงานวิเคราะห์วิจัยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเปิดเผยและจริงใจกับสิ่งที่ตนเองเห็นสมควร หรือตระหนักถึงความนิยมเป็นพิเศษของตนเองกันทั้งหมด ค่านิยมอาจถูก

---

[36] มีงานนิพนธ์อยู่มากมายกว้างขวาง เกี่ยวกับทฤษฎีความด้อยพัฒนา/การตกอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพา (Underdevelopment / dependency theory หรือ UDI) งานชิ้นสำคัญ ๆ ได้แก่ Andre Gunder Frank, ***Capitalism and Underdevelopment in Latin America,*** New York and London, 1969, M. Barratt Brown, ***Essays on Imperialism,*** Nottinghanm, 1972, Samir Amin, ***Accumulation on a World Scale,*** New York and London, 1974 และ ***Imperialism and Unequal Development***, New York, and London, 1977, Immanuel Wallerstein, ***The Modern Word System,*** New York, 1974

ปกปิดไว้ในวิธีการตั้งคำถาม ในตัวอย่างต่าง ๆ ที่หยิบยกมาสำรวจในเชิงวิเคราะห์ หรือในถ้อยคำที่ใช้ในการนำเสนอ จำเป็นอยู่เองที่นักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักว่า การณ์ย่อมเป็นเช่นนี้ ทั้งย่อมมีผลสะท้อนอย่างลึกซึ้งต่อความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อพวกเขา และต่องานนิพนธ์ของพวกเขา ในอดีตที่ผ่านมา นักประวัติศาสตร์ ต่างตระหนักถึงอันตรายของอคติที่ปกปิดไว้ แต่ถึงกระนั้น ก็มีความเชื่อว่า แม้จะมีอันตราย แต่โดยหลักการแล้ว ความจริงเป็นสิ่งที่เราสามารถฝ่าฟันไปจนบรรลุถึงได้ ในระยะหลังจากนั้นเมื่อไม่นานมานี้ ได้เกิดมีความรู้สึกกันขึ้นมาว่า ในเมื่อการหยั่งถึงความหมายของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต จำต้องมีผู้สังเกตการณ์เป็นผู้กระทำ เค้าความคิดเกี่ยวกับความจริงที่แท้จริง จึงยากจะเป็นสิ่งที่นำมาใช้การอะไรได้ ทั้งหมดเท่าที่เราสามารถหวังที่จะกระทำให้สำเร็จได้ คือ การเปรียบเทียบข้อสังเกตต่าง ๆ ความตื่นเต้นซึ่งให้แรงกระตุ้นแก่ครูดังเช่นเบนด้า ได้รับการถ่ายทอดไปยังลูกศิษย์ของท่านอย่างเป็นผล ดังเห็นได้จากการที่พวกเขาดูเหมือนจะแสดงความระมัดระวังและความลังเลอย่างเปิดเผยในขณะที่มุ่งมั่นกับทำความเข้าใจโลกรอบตัว

ผลกระทบจากข้อพิจารณาเหล่านี้ จะเป็นประเด็นหลักของเนื้อหาในส่วนสุดท้ายของบทนี้

การรื้อโครงสร้างประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับนักประวัติศาสตร์เอเชียตะวันเฉียงใต้ที่เป็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากจำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการต่อสู้ตามยุคสมัยแล้ว พวกเขายังประสบปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งกว่านักประวัติศาสตร์ชาติอื่น ๆ อีก สำหรับนักประวัติศาสตร์ชาวอินโดนีเซีย ลักษณะของภาวะตกที่นั่งลำบากของพวกเขา ได้รับสำรวจไว้อย่างค่อนข้างละเอียดพอสมควร ในการสัมมนาครั้งใหญ่ ซึ่งมหาวิทยาลัยกัดจาห์มาดา กับมหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซียร่วมกันจัดขึ้นในค.ศ. 1957 การสัมมนาครั้งนี้ ได้นำไปสู่การประชุมทางวิชาการเพื่อรวบรวมความคิดเห็นในลักษณะประเมินตนเองในอีกหลายปีต่อมา การประชุมดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุปัญหาที่เกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย และกำหนดทิศทางที่เป็นไปได้สำหรับอนาคต ผู้นำเสนอผลงานในการประชุมครั้งนี้ ประกอบด้วยชาวยุโรปและเอเชียหลายคน กับชาวอเมริกันหนึ่งคน บทความที่นำเสนอดังกล่าว สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยคอร์แนล เป็น ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่[37] ในข้อเขียนที่เป็นบทสรุป โซเอ็ดจัทโมโกได้พยายามชี้ให้เห็นปัญหาพิเศษที่เกิดแต่เฉพาะกับนักประวัติศาสตร์ชาวอินโดนีเซียสมัยใหม่เท่านั้น และอาจขยายรวมไปถึงนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชาติอื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ที่ยึดหลักการใช้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป นักประวัติศาสตร์ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องมี “ความเอาใจใส่อย่างทุ่มเทให้กับอดีต และกับความแผกพิเศษนานัปการที่มีอยู่ในตัวอดีตนั้น” ทว่าในขณะเดียวกัน พวกเขาก็จำต้องเข้าไปข้องเกี่ยวอย่างมีอารมณ์ร่วมไปกับเรื่อง

---

[37] Soedjatmoko, Mohammad Ali, G.J. Resink and G. McT. Kahin, eds, *An Introduction to Indonesian Historiography,* Ithaca, 1965.

ในปัจจุบันด้วย เป็นที่คาดหวังว่า ความสนใจที่พวกเขามีต่ออดีต จะช่วยสนองความต้องการของปัจจุบัน ซึ่งในกรณีของ อินโดนีเซีย หมายถึงการสร้างทัศนคติในแนวชาตินิยม และอาจจะเป็นไปได้ว่า หมายถึงการสร้างเรื่องราวใหม่ ๆ ขึ้นมา—หรืออย่างน้อย ก็สร้างภาพลักษณ์ของอดีตขึ้นมา—เพื่อค้ำจุนสำนึกในอัตลักษณ์และความเข้าใจตนเอง สำหรับประเทศชาติในปัจจุบัน กระนั้น ภาพลักษณ์ดังกล่าว ก็จำต้องมีข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ ตามหลักวิชาการ[38] ประเด็นนี้เป็นความขัดกันตรงเงื่อนไข หรือว่าทั้งสองวัตถุประสงค์สามารถสมานเข้าด้วยกันได้? โซเอ็ดจัทโมโก ได้อ้างถึง "การตีความ" สภาพความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ ซึ่ง "สามารถทำได้หลายแบบ" กับความยากลำบากในการหาความจริงที่ปราศจากอคติ ทั้งเขายังโน้มน้าวให้เอาใจใส่กับปัญหาอื่น ๆ ด้วย นักประวัติศาสตร์ทุกวันนี้ ปฏิบัติงานอยู่ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นช่วงเวลาซึ่ง "ภาพลักษณ์เกี่ยวกับอดีตทั่วโลก มีการผันแปรไปจากเดิมอยู่ตลอดเวลา" ในสถานการณ์ที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนั้น การรับรู้ของเรา แม้กระทั่งการรับรู้ถึงปัจจุบันซึ่งเป็นฐานของการมองอดีต ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างต่อเนื่อง ในท่ามกลางความผันแปรไม่แน่นอนทั้งหลายนี้ เราจะระบุอย่างชัดเจนลงไปได้อย่างไร ว่าแบบแผนที่มีความหมายของเหตุการณ์ในอดีตนั้น อยู่ที่ตรงไหน ในสภาวการณ์เช่นนี้ นักประวัติศาสตร์ด้วยเหตุที่ได้ผ่านการฝึกฝนอบรมตามสาขาวิชาชีพของตน พวกเขาจึงสูญเสียอิสรภาพจากความรู้สึกผิด เพื่อที่พวกเขาจะสามารถเขียนประวัติศาสตร์ในแบบของผู้รักชาติดังที่สังคมของตนต้องการได้

โซเอ็ดจัทโมโกเสนอวิธีการตอบสนองต่อสิ่งที่สร้างความอะหลักอะเหลื่อเช่นนี้ไว้อย่างค่อนข้างจะมองการณ์ในด้านดีพอประมาณ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์นั้น อย่างดีที่สุดก็เป็นสิ่งที่ธำรงอยู่เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง และนักประวัติศาสตร์ จำต้องยอมรับขีดจำกัดในเรื่องนี้ และตระหนักว่า พวกเขาสามารถปฏิบัติงานได้ ก็เฉพาะเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสถานการณ์ "ในแบบใหม่ แต่ยังคงมีขีดจำกัด" การกระทำเช่นนี้ ก็เท่ากับนักประวัติศาสตร์ ยังคงเป็นผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ของยุคสมัย พร้อมด้วยเสรีภาพและความรับผิดชอบซึ่งเป็นผลสะท้อนที่ติดตามมา ทว่าการยึดมั่นอย่างเคร่งครัด ต่อข้อกำหนดที่จำเป็นสำหรับการศึกษาวิจัยตามหลักวิชาการในสาขาของตน จะช่วยให้นักประวัติศาสตร์รอดพ้นจากผลกระทบจากวัฒนธรรมแวดล้อม ที่จะส่งผลให้เกิดความบิดเบือน ขึ้นได้

โซเอ็ดจัทโมโกพยายามที่จะสมานความคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ให้ลงรอยกันได้กับความมีส่วนร่วม ด้วยลักษณาการตามที่ได้กล่าวข้างต้น นักประวัติศาสตร์คนอื่น ๆ ไม่มั่นใจมากเท่ากับเขา ว่าจะสามารถสร้างความสมัครสมานดังกล่าวได้ หรือมิเช่นนั้น ก็เกิดมีความรู้สึกขึ้นมาอย่างรุนแรง ว่าความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับอดีตถูกกำหนดโดยปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมใน

---

[38] โครงการประวัติศาสตร์แห่งชาติของอินโดนีเซีย ได้พยายามที่จะสร้างการประสมประสานระหว่างวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์กับทัศนคติของคนในชาติดังกล่าว ดู Sartono Kartodirdjo, Djoened Poesponegoro, Nugroho Notosusanto, eds, ***Sejarah Nasional Indonesia,*** 6 vols. Jakarta, 1973.

หลาย ๆ ประการ และดังนั้น ย่อมส่งผลสะท้อนให้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทั้งหลาย มีลักษณะลำเอียงและไม่สมบูรณ์ หากว่าผลงานการเขียนประวัติศาสตร์ในแบบที่กระทำมาตามจารีตประเพณีเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม ดังที่ได้เสนอแนะข้างต้น ก็แน่นอนว่า เราน่าจะพูดถึงสิ่งที่เรียกกันว่าประวัติศาสตร์ "ที่เป็นวิทยาศาสตร์" ว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่มองจากจุดที่ได้เปรียบ ที่มีอภิสิทธิ์ คือมองจากยุคปัจจุบัน อีกทั้งสิ่งที่คิดเหมาเอาเองว่าจะต้องมีต้องเป็น และสิ่งที่เลือกสรรค์มาอธิบายและให้ความเห็นนั้น จำเป็นอยู่เองที่ต้องกำหนดขึ้นจากความสนใจ จากวัตถุประสงค์ และจากวัฒนธรรม และเมื่อพิจารณาในระดับที่กว้างขวางขึ้น ก็ย่อมเป็นการสะท้อนถึงความคิดความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามรากฐานที่มีมาแต่ดั้งเดิม เกี่ยวกับลักษณาการที่ทำให้โลกเป็นเช่นนี้

เอ็ดเวิร์ด ซาอิด บุคคลหนึ่งซึ่งวิพากษ์การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเอเชียตามแบบอย่างของตะวันตก ได้สังเกตพบกรอบชนิดที่ครอบคลุมทั่วทุกอย่าง ที่ใช้ในการสังเกตสภาพการณ์ของเอเชีย เป็นกรอบซึ่งเขาตั้งชื่อเรียกว่า "ลัทธิตะวันออก" (Orientalism) เขามิได้ตั้งใจที่จะหมายความเพียงง่าย ๆ ถึงการศึกษาวิจัยตะวันออก ในฐานะที่เป็นดินแดนที่ดำรงอยู่โดยภาวะวิสัย ซึ่งไม่มีความคิดความรู้สึกมาแผ้วพานให้เกิดอคติ จริงอยู่ ถึงแม้จะแย้งว่า "ตะวันออก" นั้น แทบจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ของยุโรปอยู่แล้ว แต่เขาก็ยอมรับว่า มีสิ่งที่เป็น "ตะวันออก" อยู่จริง ๆ ทว่าขณะเดียวกัน เขาก็ยังเป็นห่วง ซึ่งไม่ใช่ในเรื่องสภาพความเป็นจริงดังกล่าว แต่กับวิธีการพิจารณา "ตะวันออก" โดยมีเอเชีย ครองตำแหน่งพิเศษอยู่ในประสบการณ์และจินตนาการของยุโรป และกับการที่ "ลัทธิตะวันออก" เป็นหัวข้อการอภิปรายหัวข้อหนึ่ง สำหรับซาอิดแล้ว ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตะวันออกตามแบบฉบับของตะวันตก เป็นวิธีการหนึ่ง ในการทำความเข้าใจ—และควบคุม—ตะวันออก ลัทธิตะวันออกเป็น "สถาบันบริษัท" สำหรับการจัดการกับตะวันออก "จัดการกับตะวันออก ด้วยการออกคำประกาศเกี่ยวกับตะวันออก ให้ความเห็นชอบอย่างเป็นทางการแก่ทัศนะที่เกี่ยวกับตะวันออก บรรยายถึงตะวันออก ด้วยการอบรมสั่งสอนตะวันออก เข้าไปตั้งรกรากอยู่ในตะวันออก เข้าไปปกครองตะวันออก" กล่าวสั้น ๆ ลัทธิตะวันออกเป็น "การครอบงำตะวันออก การจัดโครงสร้างใหม่ให้กับตะวันออก และการเข้าไปวางอำนาจบงการตะวันออก ตามแบบอย่างของตะวันตก" [39]

จุดใหญ่ใจความสำคัญของการวิเคราะห์ของซาอิด คือความคิดเรื่องอิทธิพลครอบงำชาติอื่น อิทธิพลครอบงำชาติอื่นซึ่งเขากล่าวอ้าง สำแดงให้เห็นที่โครงสร้างของวิทยาการสาขาต่าง ๆ –ทั้งประวัติศาสตร์ ภาษา สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และอื่น ๆ --ซึ่งนำมาใช้เพื่อพิจารณาตรวจสอบ "ตะวันออก" นอกจากนี้ยังสำแดงให้เห็นที่สมมุติฐานต่าง ๆ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของวิทยาการเหล่านั้น สำหรับซาอิดแล้ว ความคิดเรื่องอิทธิพลครอบงำชาติอื่น เป็นลักษณะพิเศษที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตของลัทธิตะวันออก—และพร้อมกันนั้น ก็เป็นการสรุปความเป็น "ลัทธิตะวันออก" ตามที่ได้สำรวจตรวจสอบ (ด้วยวิธีการที่มาจากความคิดดังกล่าว) ซาอิดเปิดโปงอิทธิพลครอบงำชาติอื่นที่ว่านี้

---

[39] Edward Said, ***Orientalism,*** London, 1978, 3.

ในลักษณาการซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้ง โดยซาอิดได้ลำดับเรื่องราวของเขาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่สิบแปดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน และชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลครอบงำชาติอื่นนี้ มีอยู่ทั้งในเรื่องราวเชิงวิชาการและเรื่องราวในจินตนาการ มีอยู่ในภาษา ในแบบอย่างการทำงานศิลปะ และในการจัดจำแนกประเภทเช่นที่ได้นำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์สังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของเอเชีย แน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า ข้อโต้แย้งของซาอิด มีสาระที่น่ารับฟังอยู่ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าจำเป็นต้องสาธิตให้เห็นอย่างระมัดระวังยิ่งกว่านี้ และให้ข้อโต้แย้งเป็นกรณี ๆ ไป แทนที่จะสร้าง "ลัทธิตะวันออก" ชนิดที่ครอบคลุมทั่วไปทั้งหมดเช่นนี้ ซึ่งโดยตัวของมันเองแล้ว ก็คืออาวุธที่บรรทุกค่านิยมไว้อย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งคิดขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับโจมตีตอบโต้ เมื่อ "ลัทธิตะวันออก" นี้ได้รับการบัญญัติศัพท์ ขึ้นมาแล้ว ก็สามารถหาตัวอย่างได้อย่างมากมายนับไม่ถ้วน ที่สอดคล้องกับภาพรวมโดยทั่วไปได้อย่างเหมาะเจาะ คำถามจึงมีอยู่ว่า ลัทธิตะวันออกเป็นปรากฏการณ์เดียว หรือว่าหลาย ๆ ปรากฏการณ์ และกระทั่งซาอิดเองก็ยอมรับถึงความเป็นไปได้ว่า "วงการวิชาการมิได้เสื่อมเสีย ...มากเหมือนเช่นที่ปรากฏในเรื่องราวส่วนใหญ่ที่ข้าพเจ้าบรรยายมา" [40] อันที่จริงคงจะเป็นเรื่องแปลกพิลึกพิลั่นเหลือเกิน หากว่าความคิดความเข้าใจเอเชียของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่สิบแปดกับของสมัยคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและปราศจากการเปลี่ยนแปลงเสียจนสามารถใช้คำ (ลัทธิตะวันออก) ๆ เดียวมาใช้อธิบายความได้ครบถ้วนอย่างเป็นที่น่าพอใจ หรือหากว่าคำว่า "ตะวันออก" ของนักภาษาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ เป็นส่วนหนึ่งของ "ตะวันออก" ในความหมายเดียวกันกับ "ตะวันออก" ของนักเศรษฐศาสตร์หรือนักประวัติศาสตร์หรือนักรัฐศาสตร์ได้อย่างแท้จริง แล้วนักวิชาการตะวันตกที่ศึกษาประเทศจีนเล่า พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์เดียวกับนักวิชาการตะวันตกที่ศึกษาอินเดียหรือไม่? แล้วนักวิชาการชาวอินเดียที่ศึกษาอินโดนีเซีย หรือนักวิชาการชาวญี่ปุ่นที่ศึกษาประเทศไทยเล่า? การทำงานวิชาการตามขนบของสากล ทำให้พวกเขาเป็น "นักลัทธิตะวันออก" มากเกินควรในความรู้สึกของซาอิดหรือไม่? เราอาจตั้งข้อสงสัยได้เป็นอย่างเป็นการสมควรว่า ส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ กอปรขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของ "ทั้งหมดที่ใหญ่กว่า" จริง ๆ ดังที่ซาอิดกล่าวอ้างหรือไม่ [41]

อย่างไรก็ดี การตั้งโจทย์ดังกล่าวขึ้นมาเช่นที่ซาอิดกระทำ และการโน้มน้าวให้หันมาให้ความเอาใจใส่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการสร้างอิทธิพลครอบงำชาติอื่นในด้านวัฒนธรรมนั้น ซาอิดจงใจเน้นย้ำในรูปแบบที่ชวนให้ตื่นเต้น ถึงลักษณาการที่การไต่สวนทั้งหลายทั้งปวงในด้านสังคมและประวัติศาสตร์ มีแนวโน้มที่จะเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรม กรอบที่ใช้ในการไต่สวนเป็นกรอบที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ จึงเปิดโอกาสให้มีการรื้อถอนลงได้ กับทั้งยังเปิด

---

[40] Ibid., 326.

[41] Ibid., 24. ซาอิดกล่าวเตือนไว้เป็นการเฉพาะแก่นักวิชาการชาวเอเชียที่ศึกษาเอเชีย ให้ระวังอันตรายที่เกิดจากการนำโครงสร้างของการครอบงำด้านวัฒนธรรม มาใช้กับตนเองและกับคนชาติอื่น ๆ

โอกาสให้มีการตีแผ่ให้เห็นอิทธิพลและผลประโยชน์ ที่ได้สร้างกรอบให้อยู่ในรูปแบบหนึ่ง แทนที่จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง รวมทั้งตีแผ่ให้เห็นบทบาททางการเมืองในแบบต่าง ๆ ที่อาจมีผู้มองว่ากรอบดังกล่าวดำเนินอยู่ ในเงื่อนไขกว้าง ๆ แล้ว เท่ากับซาอิดได้ให้แนวคิดแนวหนึ่ง เกี่ยวกับปัญหาในการทำความเข้าใจกับ "อีกฝ่ายหนึ่ง" สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหานั้น แน่นอนว่า มิใช่เป็นเพียง "อีกฝ่ายหนึ่ง" ในแง่ของวัฒนธรรม อันที่จริงแล้ว การศึกษาวิเคราะห์ข้ามวัฒนธรรม มีความยุ่งยากอย่างสำคัญของตนเองอยู่แล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์และความหมายต่าง ๆ แต่หากจะขยายความต่อไป ก็จะเห็นว่า ความยุ่งยากเหล่านี้ มีความหมายโยงไปถึงความพยายามที่จะทำความเข้าใจวัฒนธรรมย่อย ๆ ที่อยู่ภายในสังคมหนึ่ง โยงไปถึงการทำความเข้าใจกับชนชั้นต่าง ๆ หรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่มิใช่ชนชั้นหรือกลุ่มสังคมเดียวกับเรา ซึ่งเท่ากับเป็นการทำความเข้าใจบุคคลอื่น ๆ -- และแน่นอนว่า ย่อมรวมถึงการทำความเข้าใจยุคสมัยอื่น ๆ ด้วย ดังที่แอล.พี.ฮาร์ตลีย์* ได้กล่าวไว้ว่า "อดีตเป็นแดนประหลาด ผู้คนที่โน่นเขาทำอะไร ๆ ไม่เหมือนเรา"

ความไม่มั่นใจและความลังเลที่เกิดขึ้นจากความตระหนักในความยุ่งยากเหล่านี้ ยิ่งเด่นชัดมากขึ้นในระยะไม่กี่ปีมานี้ ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการในแวดวงของทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทประพันธ์ ซึ่งมองกันว่ามีความนัยพาดพิงไปถึงการศึกษาวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณของเอเชีย อันเป็นความเกี่ยวพัน ซึ่งมีมากเกินกว่าการศึกษาสารัตถะที่มีอยู่ในงานต้นฉบับในความหมายแคบ ๆ

ตัวอย่างหนึ่งของวิธีการวิเคราะห์งานต้นฉบับแบบใหม่ซึ่งมีขึ้นในช่วงต้น ๆ ของยุคหลังสงครามคือ งานเขียนของ ซี.ซี.เบิร์ก ผู้ซึ่งได้ออกโรงวิพากษ์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสารัตถะที่ดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่แน่นอนในประวัติศาสตร์สมัยโบราณของชวา ซึ่งนักวิชาการชาวดัตช์สมัยก่อนสงคราม เป็นผู้นำเสนอไว้ การโจมตีของเบิร์ก มุ่งตรงไปที่ผลงานของกรอมมากเป็นพิเศษ ในบทความชุดที่เบิร์กเขียนขึ้นจากทัศนะแนวโครงสร้างนิยม* อย่างถึงแก่นนั้น เขาได้กล่าวแสดงความเห็นว่า สิ่งที่เรียกขานกันว่า ผลงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ของชวาในคริสต์ศตวรรษที่สิบสี่ คือ *นครเกียรติคม* กับผลงานที่เป็นไปได้ว่าเก่าแก่ยิ่งกว่า คือ*พาราราตอน* และผลงานในสมัยถัดคือ *บาบัด ทานาห์ ยาวี* เขากล่าวว่าผลงานเหล่านี้ล้วนมิใช่ผลงานประวัติศาสตร์แต่อย่างใดทั้งสิ้น และสามารถทำความเข้าใจได้ ก็เฉพาะเมื่อพิจารณาภายในกรอบของสังคมซึ่งผลิตผลงานเหล่านี้ขึ้นมาเท่านั้น[42] (เบิร์กกล่าวว่า) กรอมทึกทักเอาว่า ต้นฉบับโบราณเหล่านี้ มีพื้นฐานของความเป็นจริงบรรจุอยู่ วิธีการของกรอมนั้น ก็คือใช้งานต้นฉบับโบราณเป็นเป้าของการวิพากษ์ภายในอย่าง

---

* Leslie Poles Hartley (1895-1972) นักประพันธ์ชาวอังกฤษ

* structralism หมายถึงการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ โดยคำนึงถึงโครงสร้างของมัน

[42] C.C. Berg, "Kartanegara, de Miskende Empire builder", ***Orientatie,*** 1950; "De Sedang-Oorlog en de Mythe van Groot-Majapahit," ***Indonesie,*** 5 (1951); "De Geschiedenis van Pril Majapahit," ***Indonesie***, 4 and 5 (1950 and 1951); 'The Work of Professor Krom," in Hall ed., ***Historians,*** 164ff.

เข้มงวด ทว่าถึงกระนั้น ก็ดำเนินการไปตามสมมุติฐานที่ว่า งานนิพนธ์เหล่านี้ ให้หลักฐานเกี่ยวกับอดีตที่เกิดขึ้นจริง เบิร์กใช้ถ้อยคำว่า วิธีการของกรอมนั้น คือ "กันคำกล่าวอ้างที่ไม่น่าจะเป็นไปได้โดยตัวของมันเองออกไปเสีย ส่วนในกรณีที่คำกล่าวอ้างขัดแย้งกัน ก็เลือกคำกล่าวอ้างที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด และตัดกล่าวกล่าวอ้างอื่น ๆ ทิ้งไปพลางก่อน" [43] เบิร์ก กล่าวว่า แทนที่นักวิชาการเช่นกรอมจะกระทำเช่นที่กล่าวมาข้างต้น เขาน่าจะตระหนักถึง บทบาท – ซึ่งมักเป็นบทบาทที่เกี่ยวกับอำนาจลึกลับมหัศจรรย์—ที่ต้นฉบับโบราณดังกล่าวได้ดำเนินมา อาจเป็นได้ว่า เป็นบทบาทในการจัดหาบรรพชนต้นตระกูลที่ชอบธรรมให้กับ ผู้แย่งชิงราชสมบัติ หรือถ่ายทอดตำนานอภินิหารที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งช่วยรองรับทัศนะการมองโลกในเวลาต่อมา เบิร์กอาศัยวิธีการของเขาเอง ในการนำเสนอการตีความบทประพันธ์โบราณเหล่านี้ในแบบสุดโต่ง และตั้งข้อกังขากับประวัติศาสตร์การเมืองซึ่งกรอมกระตือรือร้นที่จะยอมรับ ตัวอย่างเช่น เขาไม่เชื่อเรื่องราวเกี่ยวกับการที่เจ้าไอร์ลังคะทรงแบ่งแยกราชอาณาจักรให้กับโอรสสองพระองค์ เขาตั้งคำถามกับความมีอยู่จริงของประมุขสองพระองค์แรกของราชวงศ์สิงหัดส่าหรีในชวาในคริสต์ศตวรรษที่สิบสาม และกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า เรื่องราวใน*นครเกียรติคม* ในระดับขั้นที่เกี่ยวข้องกับจักรวรรดิ มัชปาหิตนั้น มิได้มีเนื้อหาสาระอะไรมากไปกว่าการแสดงถึงความรู้ด้านภูมิศาสตร์ กล่าวโดยย่อ ข้อมูลมากมายจากแหล่งผลงานด้านวรรณคดี ซึ่งกรอมนำมาใช้ในการเรียบเรียงประวัติศาสตร์ฮินดู-ชวาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่เก้าถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่สิบสาม มิได้เป็นหลักฐานพิสูจน์ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทว่าหากว่าตีความอย่างเหมาะสมแล้ว ก็เพียงแต่ช่วยให้มองเห็นเค้าโครงของสังคมชวาเท่านั้น

แม้ว่าทัศนะของเบิร์กจะส่งผลกระทบสืบเนื่องต่อมาอย่างมหาศาล ต่อสมมุติฐานที่เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณเหล่านี้ แต่ทัศนะดังกล่าวก็มิได้เปลี่ยนแปลงข้อสรุปซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการเสียทั้งหมด นักวิชาการรุ่นหลัง ๆ มีแนวโน้มที่จะพิจารณาเห็นว่า เบิร์กนำเสนอข้อโต้แย้งของเขาอย่างใหญ่โตมากเกินความเป็นจริง เอฟ.ดี.เค. บอสช์ กล่าวไว้ในบทความที่เขียนลงในวารสาร *Bijdragen* ในค.ศ. 1956 ว่า แม้ว่าหลักฐานที่สนับสนุนลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองที่กรอมยอมรับ อาจจะอ่อน แต่การตีความของเบิร์กซึ่งอยู่ในอีกแนวหนึ่งก็ไม่มีหลักฐานที่หนักแน่นมาสนับสนุนเช่นกัน[44] บอสช์กล่าวหาว่าเบิร์กตั้งต้นมาจากคลื่นสมองส่วน "ที่เป็นลางสังหรณ์" ซึ่งเบิร์กนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้าง "หอคอยที่ง่อนแง่นอย่างที่สุด ซึ่งประกอบด้วยการนำสมมุติฐานต่าง ๆ มาซ้อนต่อยอดกันขึ้นไปเรื่อย ๆ" [45] ข้อเขียนของเดอ กาส์ปารีส์ ซึ่งปรากฏออกมาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ก็มีท่วงทำนองเฉียบขาดพอ ๆ กัน กาส์ปารีส์โต้มาจากจุดยืนของผู้เชี่ยวชาญ

---

[43] "The work of Professor Krom," in Hall, 167.

[44] F.D.K. Bosch, "C.C. Berg and Ancient Javanese History," BKI, 1956, 112.

[45] นอกเหนือจากสิ่งอื่น ๆ แล้ว บทวิจารณ์ของบอสช์ยังได้พิจารณาถึงเนื้อหาสาระของข้อโต้แย้งของเบิร์กอย่างละเอียด ในส่วนที่เกี่ยวกับประมุขสองพระองค์แรกของสิงหัดส่าหรีและขนาดของจักรวรรดิมัชปาหิต

ในการอ่านจารึก เขายืนกรานว่า ผลการตีความข้อความในจารึก อย่างน้อยก็ในจารึกบางหลัก ได้ผ่านการพิสูจน์จนพ้นข้อกังขาไปหมดสิ้นแล้วอย่างแท้จริง และว่า หลักฐานประเภทนี้ ไม่สามารถจะปัดทิ้งไปได้ง่าย ๆ ด้วยความพยายามที่จะเสนอสมมุติฐานที่แหวกแนว ซึ่งอาศัย “รากฐานที่ง่อนแง่นหรือกระทั่งเป็นรากฐานในจินตนาการ” [46]

อย่างไรก็ดี สิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการอภิปรายในตอนนี้ คือความมั่นใจของเบิร์ก ในการเสนอการตีความที่แหวกแนวของเขา เห็นได้ชัดว่า ทั้งเขาและผู้ที่วิพากษ์เขา ต่างมองว่าตนเองมีความเดือดเนื้อร้อนใจกับสิ่งที่อาจเรียกได้ว่า เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง ลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองของชวาในคริสต์ศตวรรษที่สิบสามเป็นอย่างไรกันแน่? มัชปาหิตเป็นอาณาจักรที่ใหญ่โตกว้างขวางหรือเปล่า? และพวกเขาต่างมีความเชื่อเหมือนกันว่า ถ้าหากว่าดำเนินการอย่างเหมาะสมแล้ว การศึกษาวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณ จะช่วยให้ความกระจ่างได้บ้างว่า ความเป็นจริงนั้นมีท่วงทำนองเป็นอย่างไร พวกเขามีความเห็นไม่ตรงกัน ในข้อที่ว่า การดำเนินการอย่างเหมาะสมนั้น ประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ที่ไม่มี ข้อข้องใจกันเลยก็คือ มีความจริงให้ค้นพบได้จากการตรวจสอบหลักฐานประเภทนี้ นักทฤษฎีรุ่นหลังจากนี้ เป็นฝ่ายที่จะตั้งข้อกังขากับความเป็นไปได้ (ในการขุดค้นความจริง) ดังกล่าวอย่างหนักหน่วงยิ่งขึ้น

นักทฤษฎีรุ่นหลังที่ว่านี้ คือพวกที่รับวิธีการของสัญวิทยาและวิธีการตามแนวโครงสร้างนิยมมาใช้ในการตีความงานนิพนธ์ของพื้นถิ่น การใช้วิธีพิจารณาตามแนวทางโครงสร้างนิยม และแนวทางภายหลังโครงสร้างนิยม* ดำเนินไปพร้อมกันไปในหลาย ๆ ระดับ งานส่วนหนึ่ง เป็นการสำรวจธรรมชาติของภาษา สัญลักษณ์ และความหมาย รวมทั้งสำรวจลักษณะของความเกี่ยวพันระหว่างระบบภาษากับระบอบสังคม สำรวจวิธีการสอดแทรกความหมายซ่อนเข้าไว้ภายในสัญลักษณ์และภายในเรื่องราวเชิงอุปมาอุปมัย งานบางส่วนมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับสิ่งที่อ่าน โดยเสนอความเห็นไว้ในรูปที่เป็นกฎเกณฑ์กลาย ๆ ว่า ความหมาย ดำเนินบทบาทอยู่ภายในความสัมพันธ์นั้น และไม่สามารถดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระจากความสัมพันธ์นั้นได้ ผู้อ่านจะสรรค์สร้างผลการตีความของตนออกมา โดยไม่มีบรรทัดฐานสำหรับความเป็นจริงที่มากน้อยไปกว่านี้ ไม่มีความหมายที่เกี่ยวโยงกับสิ่งที่อยู่ภายนอก ที่จะต้องระบุให้แน่นอนลงไป และนอกจากนี้ ยังมีนัยหมายไปถึงบทสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของสภาพความเป็นจริง และเกี่ยวกับมูลบทของความรู้ ในตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา การอภิปรายถึงความคิดเหล่านี้และความคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์

---

[46] De Casparis, “Historical Writing on Indonesia (Early Period)” in Hall, ed., ***Historians***, 160.

* Post-structuralism แนวคิดที่สืบเนื่องจากแนวคิดโครงสร้างนิยม (structuralism) เป็นการวิพากษ์และชี้จุดบกพร่องและผิดพลาดของโครงสร้างนิยม แนวคิด “หลังโครงสร้างนิยม” จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่าเป็นแนวคิดที่ว่าด้วย “การรื้อโครงสร้าง” (Deconstruction)

กัน –วิวัฒนาการขึ้นในหมู่นักวิชาการอย่างเช่นเซอส์ซูร์ เลวี-สเตราส์ เจค็อบเซน บาร์ทส์ คูลเล่อร์ เดอร์ริดา และคนอื่น ๆ อีกมากมาย - การอภิปรายเหล่านี้ได้สร้างผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากเหง้าแก่วงการวิจารณ์วรรณกรรม การอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเหล่านี้ยังทำให้เกิดความตระหนักอย่างแรงกล้ายิ่งขึ้น ไม่เฉพาะในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาบทประพันธ์ต่าง ๆ เท่านั้น หากแน่นอนว่าย่อมต้องรวมไปถึงนักวิชาการพวกที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม และนอกเหนือจากนี้แล้ว การอภิปรายดังกล่าว ยังส่งอิทธิพลถึงนักวิชาการสมัยใหม่ ที่ศึกษาหลักฐานที่เป็นงานต้นฉบับโบราณของประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลงานของนักวิชาการเหล่านี้ ได้กลายเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสนใจที่เกิดขึ้นมาใหม่ที่มีต่อประวัติศาสตร์ยุคโบราณของภูมิภาค รวมทั้งความสนใจที่มีต่อบทประพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ และการแสดงออกในด้านวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

ในเรื่องประเด็นที่ให้ความเอาใจใส่และเรื่องวิธีการแล้ว ผลงานการศึกษาวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณของนักวิชาการรุ่นหลังเหล่านี้ แตกต่างอย่างเด่นชัด จากผลงานซึ่งโดยทั่วไปแล้วเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัย และต่างจากแบบฉบับของศาสตร์ด้านสังคมที่นิยมทำกันในสมัยทศวรรษ 1950 และ 1960 แม้กระทั่งผลงานของนักประวัติศาสตร์ในช่วงระยะเวลาเมื่อสงครามยุติลงใหม่ ๆ ซึ่งมุ่งความสนใจไปที่ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ –ตัวอย่างเช่น ที่การพิจารณาโครงสร้างของอำนาจของราชอาณาจักรยุคแรก ๆ (สมัยคลาสลิค) ที่เป็นแบบฉบับให้กับอาณาจักรในยุคต่อ ๆ มา—ผลงานเหล่านี้ ก็ยังมีแนวโน้มที่จะพิจารณาในเงื่อนไขของการจัดประเภทในลักษณะกว้าง ๆ เช่นรัฐที่มีการสืบทอดอำนาจจากบิดา ชนชั้นสูงในระบบการบริหารราชการ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ระบบสถานภาพ และการแบ่งชั้นในสังคม แทนที่จะพิจารณาเพื่อตรวจสอบถึงการแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมของอดีตครั้งโบราณในช่วงเวลาต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอยู่ในตัวเอง ยิ่งไปกว่านั้น ดังที่เราได้เห็นแล้ว ว่า สิ่งที่พวกเขาสนใจเป็นหลัก มักเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองในสมัยใหม่ ที่จะได้จากการศึกษาระเบียบแบบแผนครั้งโบราณ นอกจากนี้ผลงานของนักวิชาการรุ่นหลังเหล่านี้ ยังแตกต่างจากขนบ “ลัทธิตะวันออก” ที่มีมาก่อนหน้านี้ด้วย เมื่อมองทีแรก ความสนใจในการศึกษาต้นฉบับโบราณที่เพิ่มขึ้น อาจดูเหมือนเป็นการแกว่งกลับไปสู่ความสนใจตามแบบฉบับมาตรฐานของวงการวิชาการเช่นที่ทำกันมาในอดีต คือให้ความเอาใจใส่ในด้านภาษา วรรณคดีและปรัชญา ทว่าอันที่จริงแล้ว การประยุกต์ใช้ทฤษฎีแนวโครงสร้างนิยม ได้ชักนำการศึกษาต้นฉบับโบราณเข้าสู่หนทางใหม่ ๆ ในการวิจัยไต่สวน ได้แก่ การตรวจสอบแบบแผนที่เป็นทางการขั้นพื้นฐาน การตรวจสอบความสัมพันธ์ภายใน รหัสและสัญลักษณ์ ที่แทรกอยู่ในวรรณคดีจารึก และบันทึกอื่น ๆ เกี่ยวกับอดีตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพื่อที่จะเผยความหมายที่อยู่เบื้องใต้พื้นผิวนอกของต้นฉบับโบราณ และเพื่อการทำความเข้าใจกับระเบียบแบบแผนทางด้านวัฒนธรรม และการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งย่อมมีตัวผู้สร้างสรรค์แหล่งข้อมูลเหล่านี้สถิตย์อยู่ภายในโดยผู้สร้างผลงานเองก็มิได้รู้ตัว ซึ่งจะว่าไปแล้ว ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงลักษณาการที่

สังคมเหล่านี้ มองตนเอง ซึ่งพวกเขาเองก็อาจไม่รู้ตัว ส่วนเรื่องภาษา (ที่ต้นฉบับโบราณทั้งหลายใช้ในการสื่อความหมาย) นั้น มาตอนนี้ ก็ (พิจารณาในฐานะที่) เป็นภาษาอันกอปรด้วยภาพลักษณ์และตำนานในเชิงอภินิหาร วาทกรรม เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมทั้งกอปรด้วยรหัสและการสร้างเหตุการณ์อย่างเป็นเรื่องเป็นราว บรรจุลงในบทประพันธ์ประเภทต่าง ๆ

ตัวอย่างของศึกษาการศึกษาในแนวทางดังกล่าว ได้จากผลงานของเจมส์ ซีเกิล ซึ่งสอบสวนไปถึงความคิดเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของชาวอาเจะห์ บทความของเชลลีย์ เออร์ริงตัน ที่ว่าด้วยสมมุติฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในงานเขียนภาษามาเลย์ การสำรวจแนวคิดเรื่องกาลเวลา คำพยากรณ์และแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงของชวาของแอนโธนี เดย์ ข้อพิจารณาของไมเคิล ออง–ธวิน เกี่ยวกับคำพยากรณ์ โชคลาง และงานประพันธ์ในรูปบทสนทนา ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ของพม่า การศึกษาของเอ.ซี มิลเน่อร์ เกี่ยวกับความคิดด้านการเมืองซึ่งแทรกเป็นนัย ๆ อยู่ภายในต้นฉบับโบราณบางเล่มของมาเลย์ การใช้ต้นฉบับโบราณของคีธ ดับเบิลยู. เทย์เลอร์ เพื่อสืบหาทัศนะของฝ่ายต่าง ๆ ในเวียดนามสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเอ็ด และความเพียรพยายามของไมเคิล วิคเคอร์รี ในอันที่จะจำแนกแยกแยะลักษณะการก่อตั้งรัฐในกัมพูชา[47] ตัวอย่างหนึ่งของการประยุกต์ใช้วิธีการเดียวกันนี้กับประวัติศาสตร์ในระยะล่ากว่า อาจพบได้ในผลงานของเคร็ก เรย์โนลด์ ซึ่งพิจารณาถึงวิธีการเขียนประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ [48]

ผลงานที่มีความสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างวิธีการนี้ ได้แก่ผลงานของโอ.ดับเบิลยู. โวลเทอร์ส ความพยายามของโวลเทอร์ส เพื่อตรวจหาความนัยที่ละเอียดอ่อน ที่สอดแทรกอยู่ภายในโครงสร้างของงานนิพนธ์ของเวียดนามสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบสามและสิบสี่ ทำให้ผลงานของเขาจัดว่าเป็นผลงานที่ยอดเยี่ยมชิ้นหนึ่งของงานประเภทนี้ [49] ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในงานของโวลเทอร์ส

---

[47] James Siegel, ***Shadow and Sound,*** Chicago, 1979; Shelly Errington, "Some Comment on Style in the Meanings of the Past," in Reid and Marr; Anthony Day, "Ranggawarsita's Prophecy of Mystery," in David K. Wyatt and Alexander Woodside, eds, ***Moral Order and the Question of Change: Essays on Southeast Asian Thought,*** New Haven, 1982; Michael Aung-Thwin, "Prophecies, Omens and Dialogue: Tools of the Trade in Burmese Historigraphy," in Wyatt and Woodside; A.C. Milner, ***Kerajaan: Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule,*** Tuscon, 1982; Keith W. Taylor, "Authority and Legitimacy in 11th-Century Vietnam" and Michael Vickery, "Some Remarks on Early State Formation in Cambodia" in Marr and Milner, eds, ***Southeast Asia.***

[48] Craig Reynolds, ***Thai Radical Discourse.***

[49] O.W. Wolters, "Possibilities for a Reading of 1293-1357 Period in the Vietnamese Annals", in Reid and Marr; Wolters, ***History, Culture and Region;*** "Narrating the Fall of the Ly and the Rise of the Tran Dynasties," ***ASAA Review,*** 10, 2 (Novermber 1986); ***Two Essays on Dai-Viet in the Fourteenth Century***, New Haven: Yale Southeast Asia Studies, 1988.

คือการที่เขาให้ความเอาใจใส่กับตัวสารัตถะในต้นฉบับที่เขาตีความอยู่อย่างเคร่งครัดมากกว่าผู้ปฏิบัติงานคนอื่น ๆ มากมาย ในการนำวิธีนี้มาประยุกต์ใช้นั้น โวลเทอร์สถือเป็นหลักการที่จะไม่พยายามอาศัยคำอธิบายเรื่องราวที่อยู่นอกต้นฉบับโบราณเหล่านั้น หรือใช้สารัตถะในผลงานต้นฉบับโบราณเหล่านั้น เป็นหลักฐานแสดงถึงสภาพความเป็นจริงที่อยู่นอกต้นฉบับโบราณดังกล่าว[50]

แม้ว่างานมากมายที่ได้กระทำภายใต้อิทธิพลของขบวนการโครงสร้างนิยม จะมีทิศทางมุ่งไปที่การศึกษาวิเคราะห์สารัตถะในต้นฉบับโบราณอย่างตรงตามตัวอักษร—ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดาร จารึก กวีนิพนธ์ และนฤมิตรกรรมที่เกี่ยวกับการประพันธ์ประเภทอื่น ๆ – แต่วิธีการเดียวกันนี้ ก็อาจนำมาประยุกต์ใช้กับต้นฉบับ ในประเภทที่ต่างออกไป กล่าวคือบางสิ่งที่ให้สารัตถะเหมือนเช่นต้นฉบับโบราณทั้งหลาย คุณลักษณะทางด้านวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะตัว แบบแผนของพฤติกรรมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายตามที่ยอมรับกันเป็นปกติธรรมดา ก็อาจถือได้ว่า โดยตัวของตัวเองก็จัดเป็น “ต้นฉบับโบราณ” ที่จะต้อง “อ่าน” ด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ ก็เหมือนเช่นภาษา ซึ่งมีความสัมพันธ์ภายใน ที่ต้องให้ความเอาใจใส่ การกระทำของมนุษย์เอง ก็สะท้อนถึงระบบสัญลักษณ์* ของผู้ที่กระทำการเหล่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมมิได้เพียงแต่ “คล้าย” ภาษาวัฒนธรรมถูกภาษาของตนเอง ปรับแต่งมากมาย จนมีลักษณะเช่นที่เป็นอยู่ และอันที่จริงแล้ว ตัวพฤติกรรมทางด้านสังคมเอง ก็เป็นภาษา ๆ หนึ่ง โลกชนิดที่อยู่ภายนอก ที่มีความ “บริสุทธิ์” และไร้อคติ นั้น ไม่มีให้เราได้รู้เห็น ผู้ที่ศึกษาสังคม ได้แต่เพียงสังเกตระบบสัญลักษณ์และขนบของภาษา ซึ่งกระทำได้โดยการเผชิญกับสังคมนั้น ทว่าระบบสัญลักษณ์และขนบของภาษา อาจเป็นเรื่องเร้นลับเฉพาะตัว มากเสียจน ผู้สังเกตการณ์ภายนอก แทบไม่ มีความหวังที่จะเข้าถึงสังคมนั้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้แล้ว มันยังอาจถูกบิดเบือนโดยกระบวนการของการสังเกตการณ์อีกด้วย ทว่าการเอาใจใส่กับรูปแบบ ก็อาจทำให้นักวิชาการผู้ศึกษา “ต้นฉบับโบราณ” ทั้งที่อยู่ในรูปของงานนิพนธ์และที่ปรากฏออกมาที่การกระทำ คาดหวังได้ระดับหนึ่ง ว่าจะสามารถเจาะระบบภาษาเข้าไปได้ แล้วจากนั้น ก็เหมือนกับถอดรหัสที่อยู่ภายใน อันเป็นที่ซึ่งความหมายถูกซุกซ่อนไว้ ตัวอย่างเช่นผลงานของเรย์นัลโด อิลเอโต ซึ่งได้ถอดรหัสภาษาและการแสดงออกในแบบต่าง ๆ ของเหล่าชาวนาที่ก่อการกบฏในฟิลิปปินส์ ผลงานนี้นับเป็นการทำงานเกี่ยวกับต้นฉบับ ทั้งที่อยู่ในรูปข้อเขียน และที่ปรากฏในการกระทำ

---

[50] สังเกตวิธีการที่โวลเทอร์สแยกแยะความแตกต่าง ระหว่างวิธีการ “ที่ใช้กับถ้อยความ” และวิธีการที่อาศัยเอกสารต่าง ๆ ในการศึกษาวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณ ที่ O.W Wolters, ***History, Culture and Region,*** 69. เราอาจเปรียบเทียบวิธีการนี้ กับวิธีการของวิคเตอร์ ลีเบอร์แมน ผลงานของลีเบอร์แมน ก็อาศัยการวิเคราะห์ต้นฉบับโบราณอยู่มาก ทว่าลีเบอร์แมนให้ความเอาใจใส่เป็นสำคัญกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ซึ่งได้หลักฐานจากต้นฉบับโบราณ มากกว่าจะให้ความเอาใจใส่กับโครงสร้างของตัวต้นฉบับเอง Victor Lieberman, ***Burmese Administrative Cycles.***

* ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ประเภทหนึ่ง

รากฐานด้านทฤษฎีที่รองรับวิธีการที่ยึดหลักการเดียวกับการศึกษาพิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ โดยไม่ใช้มาตรฐานภายนอกสิ่งนั้นมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับท่วงทำนองที่แสดงให้เห็นที่แนวปฏิบัติ ท่วงทำนองที่แสดงออกนี้ เกี่ยวข้องกับการพิจารณาถ้อยคำและการกระทำ ด้วยความรอบคอบ สุขุมและพิถีพิถัน ในการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ในเวียดนามสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบสามและสิบสี่ โวลเทอร์สได้แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่าง "การเลือกที่จะกระทำการบางอย่าง กับ อดีต" และ "การนำอดีตมากระทำการบางอย่าง" [51] ทางเลือกอย่างแรกนั้น เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปโฉมของอดีต โดยมีอันตรายว่า รูปโฉมดังกล่าวนั้น อาจ "ได้รับอิทธิพลจากความคิดเห็นที่มีอยู่ก่อนแล้ว เกี่ยวกับลักษณะของอดีตที่ว่านั้น" ทางเลือกอย่างหลัง เกี่ยวข้องกับ "การว่าไปตามทิศทางที่ระบบภาษาและระบบโครงสร้างกำหนด และตามที่สารสนเทศที่ระบบภาษาและระบบโครงสร้าง (ภายในสารัตถะของต้นฉบับโบราณ) บอกมา ระบบดังกล่าวเหล่านั้น จะบอกความหมายของแหล่งข้อมูลนั้น ๆ เมื่อเราอ่านแหล่งข้อมูลนั้น ๆ เหมือนเช่นนี้เราอ่านต้นฉบับโบราณ" เราอาจตั้งข้อกังขาถึงความถูกต้องสมควรของการจำแนกแยกแยะเช่นนี้ (อาทิ ความคิดเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วเกี่ยวกับลักษณะของอดีต จะไม่ส่งผลกระทบถึงการทำความเข้าใจเรื่องทิศทางและสารสนเทศดอกหรือ? และการตีความสารสนเทศทั้งหลาย มิใช่การสร้างรูปลักษณ์ของอดีตในลักษณะหนึ่งดอกหรือ?) กระนั้นก็ดี การจำแนกแยกแยะก็ย่อมสื่อถึงสำนึกในความเอาใจใส่ ความแยบคายและละเอียดอ่อน ซึ่งจะต้องมีให้แก่การศึกษาแหล่งข้อมูลเหล่านั้น

วิธีการนี้ ให้ดอกผลออกมาแล้ว แม้ว่าความคิดต่าง ๆ ซึ่งบางครั้ง ควบคู่มากับวิธีการนี้และหนุนให้วิธีการแข็งแกร่งมั่นคงขึ้น อาจรบกวนจิตใจอยู่บ้าง ความคิดที่ว่าสารัตถะของต้นฉบับใช้ตัวของมันเองเป็นมาตรฐาน โดยมิได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่อยู่ภายนอก—นั่นคือการพินิจพิเคราะห์ต้นฉบับจะกระทำได้ก็โดยอาศัยเฉพาะสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวต้นฉบับเองเป็นมาตรฐาน มิใช่อาศัยสภาพความเป็นจริงที่อยู่ภายนอกตัวต้นฉบับมาตัดสิน--และความคิดที่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ใคร ๆ นำต้นฉบับไป ตีความในลักษณาการต่าง ๆ นานาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด—ความคิดดังว่าเหล่านี้อาจดูเหมือนชักนำไปสู่ความเชื่อที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นสิ่งสัมพัทธ์* อย่างสมบูรณ์ แบบแผนและโครงสร้างต่าง ๆ ที่อยู่ภายในต้นฉบับ ซึ่งจำเป็นจะต้องแยกแยะออกมาทำความเข้าใจให้ชัดเจน เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัย--ปราศจากความคิดเห็นเข้ามาสอดแทรก หรือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งที่ผู้ตีความสร้างขึ้นมาในความคิด และเมื่อเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ก็ย่อมเปิดโอกาสให้รื้อถอนลงได้ใช่หรือไม่? มีสิ่งที่เรียกกันว่า การตีความอย่างชอบด้วยเหตุผลแล้วหรือไม่? หรือว่าจะต้องเลื่อนคำวินิจฉัยออกไปอยู่ตลอดเวลา ดังที่เดอร์ริดากล่าว นั่นคือจะต้องมีการรื้อโครงสร้างของโวหารที่ปรากฏอยู่ในตัว

---

[51] Wolters, ***Dai-Viet in the Fourteenth Century,*** ix.

* relativism ทฤษฎีซึ่งถือว่าคุณค่าของทุกสิ่ง และดุลยพินิจเกี่ยวกับทุกสิ่ง ล้วนสัมพัทธ์ (หรือสัมพันธ์) กับสิ่งอื่น ๆ นั่นคือเปลี่ยนแปลงไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด ขึ้นอยู่กับสภาวการณ์ สภาวะแวดล้อม บุคคล วัฒนธรรม ฯลฯ

ต้นฉบับ และที่ปรากฏในการตีความต้นฉบับ ไม่ว่าในทางใด ๆ อย่างต่อเนื่อง ใช่หรือไม่? นักวิชาการที่ศึกษาสารัตถะในต้นฉบับโบราณ รวมทั้งผู้ที่ศึกษาสิ่งที่มีคุณสมบัติบางอย่างเหมือนเช่น "สารัตถะในต้นฉบับโบราณ" ในท้ายที่สุดแล้ว ก็จะได้มาเพียงแค่ "ความไม่แน่ชัด" อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ใช่หรือไม่?

คำถามประเภทนี้ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมที่ว่าด้วยวิธีวิทยา ซึ่งศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ใช้กันอยู่ และได้ช่วยส่งเสริมให้นักประวัติศาสตร์โดยทั่วไป --และมิใช่เพียงเฉพาะนักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาวัฒนธรรมที่มิใช่วัฒนธรรมของชาติตนเท่านั้น -- ได้เกิดความรับรู้ถึงความยุ่งยากอย่างมหาศาลของภารกิจที่พวกเขาเผชิญอยู่ แน่นอนว่า ความยากลำบากทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนมีอยู่ในการไต่สวนที่มนุษย์กระทำเพื่อศึกษาวิเคราะห์ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการไต่สวนในเรื่องใด ๆ ความตระหนักเช่นนี้ ส่งผลกระทบถึงสมมมุติฐานขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เป็นรากฐานสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ สำหรับนักประวัติศาสตร์ที่ศึกษา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อมีการสัมมนาที่ลอนดอนในทศวรรษ1950 เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจน พวกเขามิได้พูดถึงโอกาสความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งประวัติศาสตร์ "ที่แท้จริง" ด้วยความมั่นใจเช่นเดิมอีกต่อไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือว่าของที่อื่นใด หรือพูดถึงความพยายามที่จะ "ไปให้ถึงซึ่งความรู้สึกว่ามีคุณค่าสมเป็นประวัติศาสตร์โลกที่แท้จริง" [52]

ข้อเขียนนี้มิใช่สถานที่ที่จะแสวงหาคำตอบให้แก่คำถามต่าง ๆ ที่หยิบยกขึ้นมากล่าวข้างต้น ทว่าอาจจะสนองอย่างสั้น ๆ ด้วยการเสนอความเห็นว่า คำกล่าวอ้างมากมายที่พบในทฤษฎีโครงสร้างนิยม เป็นการอ้างในเชิงปรัชญา มิใช่คำกล่าวอ้างที่จะนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ ทั้งเป็นคำกล่าวอ้างที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและรากฐานของความรู้ มิได้เกี่ยวข้องกับโลกอย่างที่เราอาจจะรับรู้ทำความเข้าใจกันได้ แม้ว่าผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ จะต้องตระหนักอย่างแน่นอนว่า ภาษาที่เป็นสิ่งถูกสร้างขึ้นมาในสังคม และลีลาการใช้ถ้อยคำเป็นส่วนหนึ่งที่ฝังอยู่ภายในการตีความต้นฉบับ* แต่ในท้ายที่สุดแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญ ก็คือลักษณาการที่พวกเขาจะพิสูจน์ถึงความถูกต้องของเนื้อความที่ตนจะกล่าวแถลง นักวิชาการที่ศึกษาประวัติศาสตร์ ถูกตรึงอยู่กับโลกที่แปรเปลี่ยนอย่างหาความแน่นอนไม่ได้ และจะต้องรับมือกับโลกนี้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยการบรรยายและการวิเคราะห์ โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ แม้หากพวกเขาจะศึกษาพิเคราะห์โดยอาศัยเฉพาะสิ่งที่อยู่ภายในต้นฉบับเป็นเกณฑ์ แต่พวกเขาก็จะต้องพิสูจน์ความถูกต้องของสิ่งที่พวกเขากล่าวแถลง ด้วยการอ้างอิงต้นฉบับเหล่านั้นกับสิ่งอื่น เมื่อมาถึงระดับนี้ ต้นฉบับก็จะต้องข้องเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือออกไปจากตัวต้นฉบับ ซึ่งขัดกับหลักการของขบวนการโครงสร้างนิยม อย่างน้อยก็ที่บางปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลักของหลักการนั้น นักประวัติศาสตร์อาจไม่มีวันประสบความสำเร็จในการจับสภาพ

---

[52] Hall, ed., ***Historians,*** 7 and 9.

* หรือสิ่งใดๆ ที่เป็นเป้าของการศึกษาพิเคราะห์

ความเป็นจริงออกมาแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ได้ แต่นั่นก็มิใช่จะกล่าวว่า ไม่มีความเป็นจริงที่จะให้จับได้

ความคิดแนวโครงสร้างนิยมในแง่มุมของการวิเคราะห์ต้นฉบับ โดยใช้เฉพาะปัจจัยภายในต้นฉบับนั้นเอง มิได้จำเป็นต้องนำไปสู่ภาวะสัมพัทธ์ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลใด ๆ ขึ้นมา ดังที่มีผู้กล่าวอ้าง แน่นอนว่า ความตระหนักในตนเองที่ความคิดแนวโครงสร้างนิยมนี้นำมา และการได้ล่วงรู้ถึงความยากลำบากในการทำให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ ขึ้นมาบ้าง อาจดูเหมือนแสดงถึงการถอยหลัง ห่างไปจากความมั่นใจ ซึ่งการอภิปรายในที่นี้ ถือเป็นเครื่องหมายที่บอกถึงภาวะของการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงปีแรก ๆ หลังสงคราม แต่อาจเป็นได้ว่าเรื่องนี้ควรบรรยายว่าเป็นความก้าวหน้า ยิ่งกว่าเป็นการถอยหลังกระมัง? ถ้าหากว่าสภาวะที่เกิดขึ้นทำให้นักประวัติศาสตร์มีความระมัดระวังและตรวจสอบตนเองมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความยุ่งยากที่ตั้งขวางอยู่บนหนทางในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ แล้ว สภาวะดังกล่าวจะทำให้พวกเขายังคงมีความรับผิดชอบที่ต้องกระทำต่อไป กล่าวคือการทำความเข้าใจกับสภาพของอดีตของสังคมต่าง ๆ ที่พวกเขาศึกษา ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

บทนำ

งานส่วนนี้ให้เรื่องราวของภูมิภาคไปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 บทเริ่มต้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มต่างๆ ในภูมิภาค ซึ่งร่างขึ้นโดยอาศัยหลักฐานทางด้านโบราณคดี มานุษยวิทยา และภาษาศาสตร์ อีกสามบทถัดมา ให้เรื่องราวในแนวเดียวกับส่วนต่อๆ ไปของงานในชุดนี้ กล่าวคือ ประกอบด้วยโครงสร้างทางการเมืองของภูมิภาค ซึ่งตามต่อมาด้วยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม ในบทสุดท้ายจะว่าด้วยประสบการณ์ทางด้านศาสนากับความเชื่อต่างๆ ของชนทั่วไป

บทที่สองพิจารณาสภาพแวดล้อมของภูมิภาคตามกระแสแห่งกาลเวลา และต่อจากนั้นจะพยายามประสานข้อมูลจากสาขาวิชาต่างๆ เพื่อใช้พิจารณาสมมุติฐานที่มีอยู่มากมายเกี่ยวกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาค ประเด็นที่อภิปรายคือ ขอบข่ายความเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ที่จำแนกโดยเกณฑ์ทางชีววิทยา วัฒนธรรม และภาษาก่อนที่รัฐแรกๆ ในยุคประวัติศาสตร์จะถือกำเนิดขึ้นมา

เนื้อหาของบทที่ 3 เริ่มด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับระบอบการปกครองของเวียดนาม และความสัมพันธ์ที่เวียดนามมีอยู่กับจีนอันมีลักษณะพิเศษ ผิดแผกจากความสัมพันธ์กับประเทศอื่นใด จากนั้นจะพิจารณาพัฒนาการของระบอบการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศอื่นๆ เนื่องจากความอัตคัดของข้อมูล การพยายามใช้วิธีการศึกษาแบบเปรียบเทียบจึงมีข้อจำกัด ทว่า เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับทัศนคติที่มีต่อประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอยู่ในระบอบการปกครองของหลายๆ ประเทศเหล่านั้น ในทางกลับกันทัศนคติเหล่านี้เป็นแนวชี้นำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของระบอบการปกครองนั้นๆ ด้วย ตามข้อสรุปของเรา จามปามิใช่ราชอาณาจักรตามความหมายของคำนี้ตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ส่วนระบอบการปกครองของเขมรที่พระนครพึ่งพาอยู่กับนาข้าว ซึ่งเป็นความแตกต่างกันอีกประเด็นหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเปรียบเทียบระหว่างพุกามกับพระนครได้พบว่า แอ่งอิรวดีมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่า และแข่งขันกันสูงกว่า ความจำเป็นที่จะต้องยืนยันคุณลักษณะทางจริยธรรมของผู้มีอำนาจทางการเมืองจึงต้องสูงยิ่งกว่า ระบอบการปกครองของทั้งสองราชอาณาจักรนี้มาถึงจุดจบในช่วงที่ชนเผ่าไท (ไต) เชื้อสายต่างๆ ปรากฏตัวขึ้นในส่วนที่ลุ่มของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระบอบการปกครองของชนเผ่าไทอันรวมถึงล้านนา ล้านช้าง และอยุธยาก่อตัวขึ้น โดยเฉพาะระบอบการปกครองหลังสุดนี้ มีความยืนนานมากที่สุด

ประวัติศาสตร์ของโลกมาเลย์เป็นการเรียบเรียงขึ้นในสมัยใหม่ โดยอาศัยบันทึกของจีน ของอาหรับ-เปอร์เซีย และจารึก ร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดี ชาวมาเลย์แทบไม่เหลือความทรงจำใด ๆ เกี่ยวกับศรีวิชัย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองของสุมาตราตอนใต้หรือระบอบการปกครองของสมัยคริสต์ศตวรรษที่เจ็ดถึงสิบสี่ ความต้องการที่จะเป็นใหญ่ของมาเลย์ถูกจำกัดด้วยการขยายอำนาจของมหาอำนาจสยามเข้าไปในคาบสมุทรมลายู กับความเจริญของมัชปาหิตในชวา ทว่าต่อมาความ

ทะเยอทะยานนี้ก็ฟื้นขึ้นมาอีก ด้วยพัฒนาการของเมละกา (มะละกา) ในฐานะศูนย์กลางการพาณิชย์แห่งใหม่

การค้าทางทะเลหรือการปลูกข้าว หรือทั้งสองประการกอปรกันขึ้นเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของระบอบการปกครองเหล่านี้ เรื่องราวเกี่ยวกับการค้าทางทะเลและการปลูกข้าวนี้บรรยายอยู่ในบทที่ 4 พร้อมไปกับพลวัตทางการเมืองของรัฐต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับกิจกรรมทั้งสองอย่างนี้ บทนี้ใส่ใจเป็นพิเศษต่อราชอาณาจักรชวาและมัชปาหิต แต่ก็ได้อภิปรายถึงพระนคร และพุกาม รวมทั้งดินแดนจามและเวียดนาม ซึ่งเป็นอาณาจักรที่ต่างออกไปมาก แม้ในมัชปาหิตจะมีโครงสร้างในแบบที่ไม่ยึดกับตัวบุคคลปรากฏขึ้น แต่เศรษฐกิจการเมืองของมัชปาหิตยังคงคล้ายคลึงมากกว่าจะแตกต่างจากที่อื่นๆ ในภูมิภาค

ศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่ามีจิตวิญญาณเป็นแรงกระตุ้นแต่ก็เป็นพื้นฐานของอำนาจทางการเมืองและการระดมทรัพยากรอยู่ด้วย บทที่ 5 จะแสดงให้เห็นว่าศาสนารวมอยู่ในชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม และมิได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่แยกออกไป เช่นในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ แหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาเรื่องนี้มีมากกว่าส่วนข้อมูลด้านอื่นๆ ของอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพียงแต่ความมากน้อยมีอยู่ไม่เท่ากันในแต่ละภูมิภาค ระยะเวลา และระดับสังคม ข้อมูลเหล่านี้แสดงถึงการซึมแทรกของวัฒนธรรมอินเดีย และศาสนาต่างๆ ของอินเดีย กับการปรับให้เข้ากัน หรือทำให้สอดคล้องกันกับความเชื่อ และวิถีปฏิบัติที่มีอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อมูลเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ที่แตกต่างไปคนละทางระหว่างส่วนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ และส่วนหมู่เกาะ ในกรณีของส่วนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ พุทธศาสนานิกายเถรวาทซึ่งแพร่กระจายมาจากพม่าขึ้นมามีอิทธิพลครอบงำ ในเกาะชวาการนับถือพระศิวะเป็นรูปแบบการนับถือศาสนาฮินดูที่แพร่หลาย ส่วนพุทธศาสนานิกายมหายานเจริญรุ่งเรืองอยู่ในเกาะสุมาตรา คาบสมุทรมลายู และกาลิมันตันตะวันตก อิสลามปรากฏขึ้นในภูมิภาคนี้ หลังจากศาสนานี้ถือกำเนิดขึ้นมาได้หกศตวรรษ การเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามในระยะแรก เกิดขึ้นอย่างช้าๆ การเปลี่ยนศาสนาของผู้ปกครองเมละกา เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่สิบห้า เป็นก้าวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เมื่อสิ้นคริสต์ศตวรรษที่สิบห้า อิสลามได้รับการสถาปนาอย่าง มั่นคงในบริเวณสุมาตราตอนเหนือ คาบสมุทรมลายู ชวาเหนือ และกาลิมันตันตะวันตก

บทที่ 2

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความสลับซับซ้อนทางด้านมานุษยวิทยาและโบราณคดี มีลักษณะเด่นที่ความหลากหลายของวัฒนธรรม ซึ่งภูมิภาคนี้ได้หล่อเลี้ยงมานับตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม พิจารณาในแง่ภูมิศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยอาณาบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมเป็นที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม คั่นสลับด้วยทะเล เป็นหย่อม ๆ ปะติดปะต่อกัน แผ่ขยายข้ามเส้นรุ้งภายในเขตร้อนไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5000 กิโลเมตร จากพม่า (เมียนมาร์) ไปจนถึงอินโดนีเซียทางตะวันออก ก่อนที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นแรก ๆ จะปรากฏขึ้นเมื่อประมาณ 2000 ปีก่อน ทั่วภูมิภาคนี้ มีตัวอย่างของสังคมที่มีระดับความเจริญในแง่สังคม-เศรษฐกิจหลายหลาก นับตั้งแต่สังคมแบบนักล่าและนักเก็บของป่า สังคมเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นสังคมแบบชนเผ่า ไปจนถึงสังคมที่มีการจัดระดับชนชั้นทางสังคมภายใต้ผู้นำ - ซึ่งเป็นสังคมที่มีความรอบรู้และชำนาญอย่างสูงในการประดิษฐ์สิ่งของจากสำริดและเหล็ก ที่สอดแทรกอยู่ทั่วระดับสังคม-เศรษฐกิจเหล่านี้ คือความหลากหลายอย่างมากทีเดียวในด้านภาษาและชีววิทยาของมนุษย์ ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงการปรับตัว นวัตกรรม การตั้งถิ่นฐาน และการติดต่อระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นเวลายาวนานหลายพันปี

ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความสำคัญต่อโลกด้วยเหตุผลหลายประการ พิจารณาในแง่การเป็นต้นตระกูลของมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุด บริเวณนี้ก็นับว่าเป็นแหล่งหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ถึงการขยายตัวของโฮมินิด (ต้นตระกูลมนุษย์) จากแอฟริกาเข้าสู่เอเชียเมื่อราวหนึ่งล้านปีก่อน นอกจากนี้ยังเป็นบริเวณที่ได้พบการเดินทางข้ามทะเลของมนุษย์ ที่เก่าแก่ที่สุดในโลกเท่าที่ทราบกัน คือการเดินทางเข้าสู่เขตแปซิฟิคตะวันตกและออสเตรเลีย ซึ่งเริ่มขึ้นอย่างน้อยเมื่อ 40,000 ปีก่อน อาณาบริเวณทางตอนเหนือของภูมิภาคยังอาจเป็นกุญแจสำคัญที่ไขปริศนาเรื่องการริเริ่มปลูกข้าวเจ้า ซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาอาหารจากพืชที่สำคัญที่สุดของโลกสมัยใหม่ ภูมิภาคนี้ทั้งมวลอาจเป็นแหล่งริเริ่มการนำพืชป่าที่สำคัญๆ อื่นๆ อีกมากมายมาเพาะปลูก รวมทั้งมันบางชนิด พืชที่มีหน่อและหัว (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเผือก) กล้วย และอาจรวมถึงอ้อย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังให้ภูมิหลังในด้านสภาพ แวดล้อมยุคต้นๆ รวมทั้งภูมิหลังในฐานะภูมิภาคซึ่งเป็นแหล่งที่มาของการแยกกระจายกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติภาษาเดียวออกเป็นสาขาต่างๆ กว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ นั่นคือกลุ่มชนผู้พูดภาษาออสโตรนีเซียน ซึ่งเมื่อถึงศตวรรษแรกๆ ของสมัยคริสต์กาล ชนกลุ่มนี้ได้กระจายออกไปไกลกว่าครึ่งทางรอบโลก ไปจนถึงมาดากาสการ์และเกาะอีสเตอร์

การค้นคว้าวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์ขณะนี้ อยู่ในขั้นตอนที่น่าตื่นเต้น เนื่องจากมีการค้นพบและการตีความใหม่ๆ ปรากฏขึ้นเกือบจะเป็นประจำทุกปี ดังนั้นจึงอาจเป็นการสมควรที่จะท้าวความถึงแนวโน้มในข้อเขียนของนักวิชาการที่มีอยู่มากมายในช่วงก่อนกลางทศวรรษ 1960 งานเขียนในช่วงนั้นถือว่ายุคก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ มิได้มีความสำคัญมากไปกว่า ติ่งที่ล้าหลังของวัฒนธรรมอินเดียและจีนที่ก้าวหน้ากว่า แต่ขณะนี้ เป็นที่กระจ่างชัดแล้วว่า ทัศนะเช่นนี้ตื้นเกินไป เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สลับซับซ้อนและมีการสร้างสรรค์ในท้องถิ่นมากพอ ๆ กับภูมิภาคที่สำคัญอื่นๆ ของยูเรเชีย ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคซึ่งมีช่วงเวลายาวนานถึง 40,000 ปี ยังช่วยให้ภูมิภาคนี้เป็นแหล่งที่มาขั้นสุดท้ายของประชากรของออสเตรเลียและหมู่เกาะต่างๆ ในแปซิฟิค กล่าวคือประชากรผู้มีความหลากหลาย และในปัจจุบันมีความสำคัญในแง่มานุษยวิทยามากดังเช่นชาวอะบอริจินในออสเตรเลีย ชาวเมลานีเซียน ไมโครนีเซียน และโพลีนีเซียน

การเขียนเรื่องราวที่ปะติดปะต่อกันเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์จำเป็นต้องพิจารณาผลการศึกษาทางวิชาการหลายแขนงที่แยกสาขากัน เพราะเรื่องราวมีขอบเขตกว้างเกินกว่ารายละเอียดจำเพาะของหลักฐานทางโบราณคดี ภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งคือการพิจารณาสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคนี้ แล้วตรวจสอบว่า อาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลามาอย่างไรบ้าง นอกเหนือจากนี้แล้ว หากต้องการระบุว่าสมมุติฐานใดมีความสำคัญต่อมนุษย์จริง เราจำเป็นต้องเปรียบเทียบ และนำข้อมูลจากสาขาวิชาอิสระต่างๆ เช่น มานุษยวิทยาเชิงชีววิทยา ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและโบราณคดี มาประมวลเข้าด้วยกัน จากนั้นจะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า มีการตีความหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์อย่างแน่นอนตายตัวเพียงไม่กี่กรณี ที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการหมดทุกคน เราจึงต้องพิจารณาสมมุติฐานต่างๆ ในขอบข่ายที่กว้างขวาง สมมุติฐานเหล่านี้สะท้อนถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมและศาสตร์แขนงต่างๆ ของเจ้าของสมมุติฐานมากพอ ๆ กับการคิดคำนวณไปตามสภาพวัตถุวิสัยเชิงวิทยาศาสตร์อย่างเครื่องจักรกล อย่างไรก็ดี มีบางประเด็นที่มีความเห็นพ้องต้องกันอยู่ ที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือการจัดกลุ่มมนุษย์ในเชิงชีววิทยามีความคาบเกี่ยวกันอย่างมาก รวมทั้งความคาบเกี่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภาษา ยิ่งเมื่อเราใช้มาตราส่วนทางภูมิศาสตร์ในส่วนกว้าง เราจะยิ่งพบว่าการจัดจำแนกประเภทที่ชัดเจนอย่างแย้งไม่ได้ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้การสำรวจอย่างคร่าวๆ ถึงหลักฐานทางด้านชาติวงศ์วรรณา ยังปรากฏให้เห็นว่า คนที่ดูเหมือนมีลักษณะทางชีววิทยาที่แตกต่างกันมาก ยังอาจพูดภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน (อาทิเช่น ชาวนิกริโตกับชาวมองโกลอยด์ตอนใต้ในฟิลิปปินส์) และชนชาติ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันมากในด้านสรีระ ก็อาจแตกต่างกันอย่างยิ่งในแง่ของภาษาและภูมิหลังทาง วัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี สภาวการณ์ดังกล่าว ไม่น่าจะนำไปสู่ทัศนะที่ว่า ความแตกต่างและหลากหลายทั้งปวงในด้านชีววิทยา ภาษาและวัฒนธรรม ไม่มีสหสัมพันธ์ระหว่างกันและกันไปเสียทั้งหมด กรณีมิได้เป็นไปเช่นนั้น และถึงจะเป็นกรณีของโลกสมัยใหม่ ซึ่งมีอัตราการผสมปะปนกันในด้านชีววิทยาและ

วัฒนธรรมมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนก็ตาม จึงอาจเป็นการดีกว่า ที่จะลงความเห็นว่า สหสัมพันธ์มีอยู่อย่างค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น และในหมู่ประชากรส่วนใหญ่ที่ยังไม่เป็นชาวเมืองผู้อาศัยอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนรัฐแห่งแรกๆ ในประวัติศาสตร์ถือกำเนิดขึ้น จากนั้นจึงอาจเสาะหาคำอธิบายโดดๆ โดยเฉพาะสำหรับสถานการณ์ที่ตรงกันข้าม ซึ่งเห็นได้ชัดว่า จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวในวิถีชีวิตจริง อันเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการติดต่อและสมรสข้ามเชื้อชาติซึ่งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชนที่อยู่ใกล้ชิดติดกัน

สภาพแวดล้อมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน

มองในแง่ภูมิศาสตร์แต่เพียงประการเดียว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถแบ่งได้อย่างสะดวกออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นผืนแผ่นดินใหญ่ (หรือภาคพื้นทวีป) ซึ่งประกอบด้วยจีนตอนใต้บริเวณแม่น้ำแยงซี[1] พม่า(เมียนมาร์) ไทย อินโดจีน และมาเลเซียส่วนคาบสมุทร กับส่วนที่เป็นเกาะ (หรือภาคพื้นสมุทร) ซึ่งประกอบด้วยอินโดนีเซีย มาเลเซียตะวันออก บรูไน ฟิลิปปินส์และไต้หวัน อย่างไรก็ดี หากมองในแง่ชีวภูมิศาสตร์แล้ว ส่วนที่สำคัญตั้งอยู่เลยไปทางตะวันออกอีกมาก เนื่องจากเกาะสุมาตรา เกาะชวา เกาะบอร์เนียว เกาะบาหลีและเกาะพาลาวัน ตั้งอยู่ในบริเวณไหล่ทวีปซุนดา (ซุนดาแลนด์) ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสูงเหนือผืนน้ำ ซุนดาแลนด์จึงเป็นผืนแผ่นดินเอเชียที่ยื่นออกไป (แผนที่ 2.1) และมีความมั่นคงในแง่ภูมิศาสตร์ เพียงแต่ปัจจุบันนี้จมอยู่ใต้น้ำเป็นบางส่วน ในยุคที่เกิดธารน้ำแข็งซึ่งระดับน้ำทะเลต่ำ ซุนดาแลนด์ส่วนใหญ่เชื่อมต่อเป็นผืนแผ่นดินแห้งกับส่วนอื่นทั้งหมดของเอเชีย สภาวการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันเช่นนี้ (การโผล่ขึ้นและจมลงใต้น้ำ) มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งต่อกำเนิดของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และต่อมนุษย์รุ่นโบราณที่สุดที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว

เลยไปทางตะวันออกของบาหลีและบอร์เนียว ข้ามแนวฮักซ์ลีย์ของนักชีวภูมิศาสตร์จะเป็นทะเลลึกกับหมู่เกาะฟิลิปปินส์และบริเวณวอลลาเซีย บริเวณวอลลาเซียนี้ (ประกอบด้วยสุลาเวสี นูซา เทงการา และมาลุกุ) ได้ชื่อจากชื่อนักธรรมชาติวิทยาสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า อัลเฟรด รัสเซล วอลเลซ บริเวณนี้ไม่เคยเชื่อมต่อติดกับดินแดนส่วนอื่นจึงไม่เคยมีสิ่งมีชีวิตข้ามเข้ามาการที่พืช สัตว์

---

[1] ต้องไม่ลืมว่า การควบจีนตอนใต้เข้ามาอยู่ในพรมแดนด้านการเมืองและวัฒนธรรมของอารยธรรมจีนฮั่น เพิ่งเกิดขึ้นในรอบพันปีแรกก่อนคริสต์กาล ก่อนหน้านี้ จีนใต้ เป็นส่วนหนึ่งที่ไม่อาจแยกออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่วัฒนธรรมและภาษา ผู้คนมากมายหลายล้านคน ที่พูดภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท ทิเบต-พม่า แม้ว-เย้า และออสโตรเอเชียติค ยังคงอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของพรมแดนจีนตอนใต้ในปัจจุบัน การทำความเข้าใจช่วงหลังๆ ของยุคก่อนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยไม่กล่าวถึงจีนตอนใต้จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

และมนุษย์จะดำรงอยู่หรือเข้ามาอยู่อาศัยได้ ส่วนใหญ่แล้ว จำเป็นต้องข้ามบริเวณที่ผืนน้ำคั่นอยู่ เลยต่อไปอีกทางตะวันออก ซึ่งเลยขอบเขตของเนื้อหาของบทนี้ไปเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นที่ตั้งของไหล่ทวีปซาฮุล ซึ่งเชื่อมออสเตรเลียเข้ากับนิวกินี

ในแง่ของธรณีวิทยาและธรณีสัณฐานวิทยา ผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่ก่อตัวขึ้นมาจากลุ่มแม่น้ำที่อยู่ในแนวค่อนข้างจะเป็นแนวเหนือ-ใต้ คือลุ่มแม่น้ำอิระวดี สาละวิน เจ้าพระยา แม่น้ำโขงและแม่น้ำแดง (ฮวง) กับแคว่ต่างๆ ของแม่น้ำเหล่านี้ ประกอบกับบริเวณที่สูงที่แทรกอยู่ เช่นสันเขาเตรือง ซัน ของอินโดจีนและเทือกเขาซึ่งแยกไทยออกจากพม่า ดังนั้น ความแตกต่างทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญภายในภูมิภาคนี้ จึงอยู่ที่ความแตกต่างระหว่างที่ต่ำและที่ราบชายฝั่งแม่น้ำที่กว้างขวาง กับที่ราบสูงที่เกิดจากสิ่งที่น้ำพัดพามาทับถมกัน ที่ราบสูงนี้ ยังรวมถึงที่ราบสูงโคราชทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีความสำคัญในด้านโบราณคดี กับที่ดอนที่แทรกอยู่ ความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมนี้เอง ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดที่สุดกับการแบ่งสังคม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้บนแผ่นดินใหญ่ในทางมานุษยวิทยา ออกเป็นอารยธรรมชายฝั่งทะเล/ชายฝั่ง แม่น้ำของที่ลุ่ม กับอารยธรรมของ “ชาวเขา” ที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน/ที่ดอน

ผืนแผ่นดินซึ่งตั้งอยู่ในเขตไหล่ทวีปซุนดา ซึ่งได้แก่คาบสมุทรไทย-มลายู และหมู่เกาะของอินโดนีเซียตะวันตก เมื่อผ่านมาถึงยุคน้ำแข็งละลายซึ่งระดับน้ำทะเลสูง ได้กลายสภาพเป็นบริเวณซึ่งอยู่ภายในวงล้อมของภูมิประเทศที่มีระดับสูงต่ำต่างกันอย่างมาก ทำให้บริเวณนี้ต้องมีหมู่แม่น้ำที่สั้นกว่าส่วนที่ไม่ใช่คาบสมุทรของแผ่นดินใหญ่ แม้ว่าความแตกต่างระหว่างที่ราบชายฝั่งแม่น้ำ และที่ราบชายฝั่งทะเลกับบริเวณที่สูงที่อยู่ลึกเข้าไปในผืนแผ่นดิน ยังคงมีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมอยู่มาก แต่การจำแนกความแตกต่างในด้านสภาพแวดล้อมที่สำคัญของเขตนี้ จะอยู่ที่การจำแนกระหว่างพื้นที่ซึ่งมั่นคงและไม่มีภูเขาไฟที่ยังคุกรุ่น (คาบสมุทรมลายู บอร์เนียว สุมาตราตะวันออก) กับพื้นที่ที่เกิดขึ้นมาจากแนวโค้งของภูเขาไฟซุนดา-บานดาที่น่าเกรงขาม แนวภูเขาไฟที่น่าตื่นเต้นประทับใจ ซึ่งประกอบด้วยกรากะตั้วที่มีชื่อเสียง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเกาะชวากับสุมาตรา เป็นผลที่เกิดจากการเคลื่อนตัวของพื้นมหาสมุทรอินเดียแถบด้านใต้ของอินโดนีเซีย ตั้งแต่บริเวณสุมาตราตะวันตก ผ่านชวาและบาหลี ไปถึงมาลุกุ แนวภูเขาไฟโค้งขึ้นต่อไปทางเหนือ ผ่านสุลาเวสีและฟิลิปปินส์ แล้วต่อไปถึงญี่ปุ่น บางส่วนของบริเวณภูเขาไฟเหล่านี้ ซึ่งมีดินอุดมและสภาพอากาศแบบมรสุม เป็นที่เกษตรกรรมส่วนที่จัดว่ามีความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุดในโลก ขณะที่บริเวณลึกเข้าไปในแผ่นดินซึ่งมีความมั่นคงในแง่ธรณีวิทยาและไม่สู้อุดมสมบูรณ์ของบอร์เนียวตอนในกับส่วนต่างๆ ของสุมาตราตะวันออก จัดว่าอยู่ในกลุ่มบริเวณมีประชากรอยู่อาศัยเบาบางที่สุด จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้

เขตทางชีวภูมิศาสตร์ของวอลลาเซียระหว่างไหล่ทวีปซุนดาและซาฮุลนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการก่อตัวของแนวภูเขาไฟ บริเวณนี้อยู่ในทะเลโล่งและลึก มิได้ติดกับไหล่ทวีปในลักษณะเดียวกับที่ส่วนตะวันตกของแนวซุนดา-บานดาบรรจบกับซุนดาแลนด์ ดังนั้น เกาะในวอลลาเซีย จึงเล็กกว่าเกาะ

ในบริเวณซุนดาแลนด์ และยังมีลักษณะโดดเดี่ยวมากกว่าตลอดยุคทางธรณีวิทยา หมู่เกาะฟิลิปปินส์มีกำเนิดจากภูเขาไฟในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และเห็นได้ชัดว่า ไม่เคยเชื่อมต่อเป็นส่วนเดียวกับผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียทั้งหมด ยกเว้นเฉพาะเกาะพาลาวัน ซึ่งตั้งอยู่บนไหล่ทวีปซุนดา การที่ไม่มีพื้นแผ่นดินขนาดใหญ่ เพื่อเป็นสะพานเชื่อมภูมิภาคส่วนนี้เข้าด้วยกันเป็นเหตุให้ทั้งสองเขตที่แยกจากกันนี้มีวิวัฒนาการของพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่แตกต่างกัน และยังอาจเป็นเหตุกีดขวางมิให้โฮมินิดกระจายออกสู่ตะวันออก ในช่วงยุคก่อนไพลสโทซีนตอนปลาย โดยทำให้โฮมินิดไม่อาจกระจายออกเกินไปกว่าบาหลี และบอร์เนียวได้

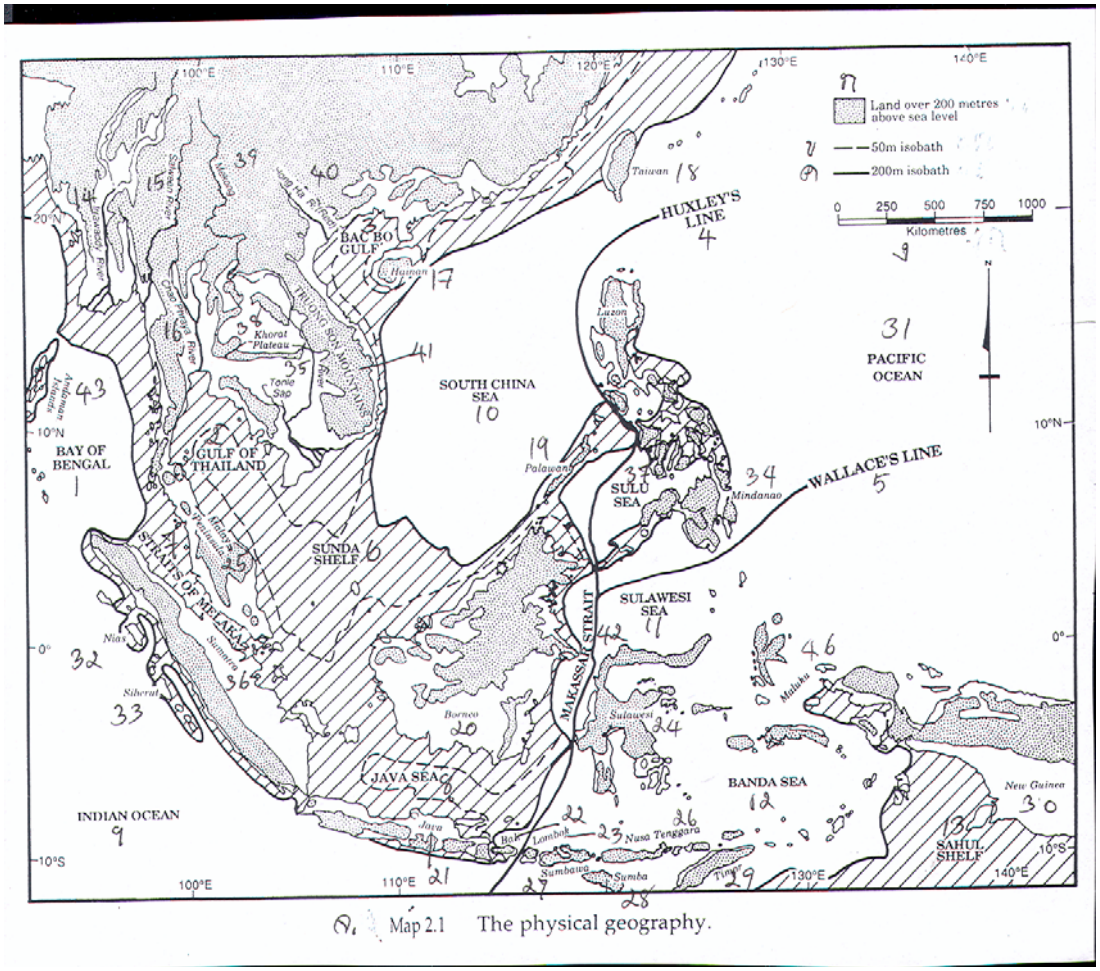

Map 2.1 The physical geography.

ก. แผ่นดินที่อยู่เหนือระดับน้ำทะเลเกิน 200 เมตร

ข. ความลึกสม่ำเสมอที่ 50 เมตร

ค. ความลึกสม่ำเสมอที่ 200 เมตร

ง. กิโลเมตร

จ. แผนที่ 2.1 ภูมิศาสตร์กายภาพ

1. อ่าวเบงกอล
2. อ่าวไทย
3. อ่าวบัคโบ
4. แนวฮักซ์ลีย์
5. แนววอลเลซ
6. ไหล่ทวีปซุนดา
7. ช่องแคบเมละกา
8. ทะเลชวา
9. มหาสมุทรอินเดีย
10. ทะเลจีนใต้
11. ทะเลสุลาเวสี
12. ทะเลบานดา
13. ไหล่ทวีปซาฮุล
14. แม่น้ำอิระวดี
15. แม่น้ำสาละวิน
16. แม่น้ำเจ้าพระยา
17. ไฮหนาน
18. ไต้หวัน
19. พาลาวัน
20. บอร์เนียว
21. ชวา
22. บาหลี
23. ลอมบอก
24. สุลาเวสี
25. คาบสมุทรมลายู
26. นูซา เทงการา
27. ซัมบาวา
28. ซัมบา
29. ติมอร์
30. นิวกินี
31. มหาสมุทรแปซิฟิค
32. นีอาส
33. สิเบรุต
34. มินดาเนา
35. ทะเลสาบ
36. สุมาตรา
37. ทะเลซูลู
38. ที่ราบสูงโคราช
39. แม่น้ำโขง
40. แม่น้ำฮองฮา
41. เทือกเขาเตรืองซัน
42. ช่องแคบมากาสซาร์
43. หมู่เกาะอันดามัน
44. มาลุกุ

อากาศตามฤดูกาลกับพืชพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั่วทั้งภูมิภาคตั้งอยู่ในเขตร้อน และดังนั้น จึงอยู่ในเขตที่มีอุณหภูมิสูงเหมือนกันหมด ยกเว้นเฉพาะในบริเวณที่สูง อย่างไรก็ดี ลักษณะปริมาณฝนต่อปีในเขตศูนย์สูตรแตกต่างจากเขตร้อนที่อยู่ด้านข้างถัดขึ้นไป (แผนที่ 2.2) เขตศูนย์สูตรอยู่ในอินโดนีเซียและมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ ภายในระยะห้าองศาของเส้นศูนย์สูตร (บวกกับส่วนที่ยื่นไปทางเหนือในภาคตะวันออกของฟิลิปปินส์) เขตศูนย์สูตรนี้มีสภาพดินฟ้าอากาศแบบไม่มีฤดูกาล คือมีฝนตกหนักตลอดทั้งปีตรงกันข้ามกับเขตร้อนที่อยู่ถัดไป (หรือเขตอินเตอร์ทร็อปปิคัล) ซึ่งระบุลักษณะเฉพาะได้จากฤดูแล้ง "หนาว" ฤดูแล้ง "หนาว" นี้หากขยับลงใต้มุ่งไปทางออสเตรเลียและขึ้นเหนือไปทางจีนตอนใต้จะยิ่งมีช่วงระยะเวลาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงเกือบครึ่งปี

การแบ่งเขตโดยอาศัยสภาพอากาศตามฤดูกาลสำหรับยุคก่อนประวัติศาสตร์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก เขตศูนย์สูตรแสดงถึงลักษณะสภาพแวดล้อมหลายอย่าง ซึ่งอาจถือได้ว่าไม่เอื้อต่อการที่มนุษย์จะมาตั้งถิ่นฐานอยู่ได้ง่ายๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มาเที่ยวเก็บของป่าหรือทำการเกษตร[2] ดินของเขตศูนย์สูตรยังมีแนวโน้มที่จะเป็นดินเหนียวซึ่งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายนอกเขตที่ภูเขาไฟเพิ่งสงบลงได้ไม่นาน สารอาหารของเขตนี้ส่วนใหญ่จึงมิใช่อยู่ที่ผิวดิน หากแต่หมุนเวียนอยู่อย่างมหาศาลภายในชีวสารของป่าทึบที่มีฝนตกชุก ป่าในเขตศูนย์สูตรมีพืชและสัตว์ป่าที่กินได้น้อย แน่นอนว่า จำนวนสายพันธุ์ย่อมขยายเพิ่มออกไปมาก ทว่าอาหารจากพืชที่เหมาะแก่การบริโภคของมนุษย์มีหย่อมใหญ่ๆ อยู่ไม่มาก ทั้งสัตว์ก็อยู่อย่างกระจัดกระจายหรือเป็นชนิดที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ ซึ่งยากต่อการล่า แม้จะมีการผลิตทางการเกษตร แต่การต้องลงแรงเพื่อถางป่าในสภาพที่มีความชื้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวัชพืชเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ย่อมไม่ส่งเสริมให้มีประชากรอาศัยอยู่

---

[2] เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีผู้เสนอว่า เขตป่าทึบที่มีฝนตกชุกบริเวณศูนย์สูตรซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน น่าจะมีอาหารไม่พอที่จะเลี้ยงผู้คนที่ยังชีพเฉพาะด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า หากว่าทัศนะนี้ถูกต้อง บริเวณป่าทึบที่มีฝนชุกแถบศูนย์สูตรที่อยู่ลึกเข้าไปข้างในของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่แล้ว อาจไม่เคยมีคนอยู่อาศัยเลย จนกระทั่งเมื่อมีการพัฒนาเกษตรกรรมขึ้นมา อย่างไรก็ดี เขตชายฝั่งทั้งหลาย แน่นอนว่าได้รองรับการเข้ามาอยู่อาศัยของมนุษย์อยู่บ้าง ดังที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี เช่นเดียวกับส่วนตอนในของมาเลเซียส่วนคาบสมุทร (ดูหน้า 108-109) ดังนั้น สภาวการณ์จึงซับซ้อนอยู่มาก ดู T.N. Headland, "The Wild Yam Question: How Well Could Independent Hunter-Gatherers Live in a Tropical Rain Forest Ecosystem?," ***Human Ecology,*** 15 (1987); R. C. Bailey et al., "Hunting and Gathering in Tropical Rainforest: Is It Possible?," ***American Anthropologist,*** 91 (1989); P. Bellwood, "From Late Pleistocene to Early Holocene in Sundaland," in C. Gamble and O. Soffer, eds, ***The Late Palaeolithic Global Record,*** II, London, 1990.

หนาแน่นโดยเฉพาะในยุคก่อนอุตสาหกรรม ภูมิภาคต่าง ๆ มากมายในเขตศูนย์สูตร จึงยังคงมีประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบางอย่างเป็นที่สังเกตเห็นได้ในปัจจุบัน

ตรงกันข้าม บริเวณซึ่งตั้งอยู่ภายในเขตอินเตอร์ทร็อปปิคัล โดยเฉพาะบริเวณที่มีฤดูแล้งแน่นอนและยาวนานถึงสามเดือนหรือมากกว่านั้น บริเวณนี้จะหล่อเลี้ยงป่ามรสุมแบบที่โปร่งกว่า ทั้งมีแนวโน้มที่จะมีการผลัดใบในช่วงที่อากาศแห้งที่สุด เขตอินเตอร์ทร็อปปิคัลนี้แน่นอนว่ามีอยู่ทั้งทางเหนือและใต้ของเส้นศูนย์สูตร ประกอบด้วย ส่วนใหญ่ของส่วนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือบริเวณที่อยู่ทางตอนเหนือของมาเลเซีย หมู่เกาะที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินโดนีเซีย ตั้งแต่ชวาไปจนถึงติมอร์ และส่วนต่างๆ ของสุลาเวสีและฟิลิปปินส์ตะวันตก บริเวณเหล่านี้มีหลายส่วนที่มีดินอุดมสมบูรณ์มาก ดินดีกับแดดฤดูแล้งที่มีความแห้งพอที่จะทำให้รวงข้าวเจ้างามเต็มที่ เมื่อผสานเข้าด้วยกัน ย่อมเป็นผลให้บางบริเวณมีการทำเกษตรกรรมที่ใช้การชลประทานช่วยอย่างสูง และประชากรเพิ่มขึ้นอย่างหนาแน่น แม้เมื่อพิจารณาย้อนไปในแง่การล่าสัตว์และเก็บของป่าในช่วงก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นช่วงที่ยังไม่ถูกจำกัดด้วยการตัดแยกไปเป็นเกาะ และด้วยความขาดแคลนสัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ชีวสารประเภทสัตว์ในเขตนี้ยังน่าจะมีมากกว่าบริเวณป่าทึบที่มีฝนตกชุกในบริเวณศูนย์สูตร ข้อสังเกตนี้หมายเป็นพิเศษถึงสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่กินหญ้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ และเกาะต่างๆ ในซุนดาแลนด์[3]

อย่างไรก็ดี การแพร่กระจายของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่และพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่นหนึ่งๆ โดยทั่วไป มิได้ถูกกำหนดเพียงจากดินดีกับฝน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้คาบคร่อมเขตที่มีการเปลี่ยนผ่านทางชีวภูมิศาตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในโลกแห่งหนึ่ง เขตซึ่งโดยทั่วไปแล้ว แยกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดที่มีสายรกในท้องของยูเรเชียออกจากสัตว์ในตระกูลมาร์ซูเพียล ของออสเตรเลียและนิวกินี ซึ่งอุ้มตัวอ่อนไว้ที่กระเป๋าหน้าท้อง เกาะต่างๆ บนไหล่ทวีปซุนดาทางตะวันตกของแนวฮักซ์ลีย์ กอปรขึ้นเป็นพรมแดนทางด้านตะวันออกของเอเชียอย่างแท้จริง และมีสัตว์สายพันธุ์ของเอเชีย (ไม่นับกรณีสัตว์ที่สูญพันธุ์ไปจากท้องถิ่นแล้ว) อย่างเช่นวัวควาย กวาง หมู ช้าง เสือ ลิง ชะนีและลิงอุรังอุตัง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดที่มีสายรกในท้อง ที่เป็นสัตว์พื้นถิ่นของออสเตรเลียและนิวกินี มีแค่สายพันธุ์ประเภทหนูและค้างคาวชนิดต่างๆ สัตว์เหล่านี้สามารถข้ามห้วงทะเลในยุคก่อนมีมนุษย์เข้ามาถึงบริเวณเหล่านี้จนได้

---

[3] อาทิเช่น ฝูงวัวแดง จะมีความหนาแน่นอยู่ระหว่าง 1-2 ตัวต่อหนึ่งร้อยเฮคทาร์ในเขตที่เป็นป่าทึบที่มีฝนตกชุกมาแต่เดิม แต่จะเพิ่มขึ้นไปถึง 10-15 ตัวต่อหนึ่งร้อยเฮคทาร์ในเขตทุ่งหญ้าแบบซาวานนาในชวาตะวันออก (ที่ซึ่งเคยมีสถิติว่ามีฝูงวัวแดงที่มีจำนวนมากถึง 246 ตัว) ดู P.Pfeffer, “Fauna of Humid Tropical Asia,” in ***Natural Resources of Humid Tropical Asia,*** Paris: Unesco, 1974.

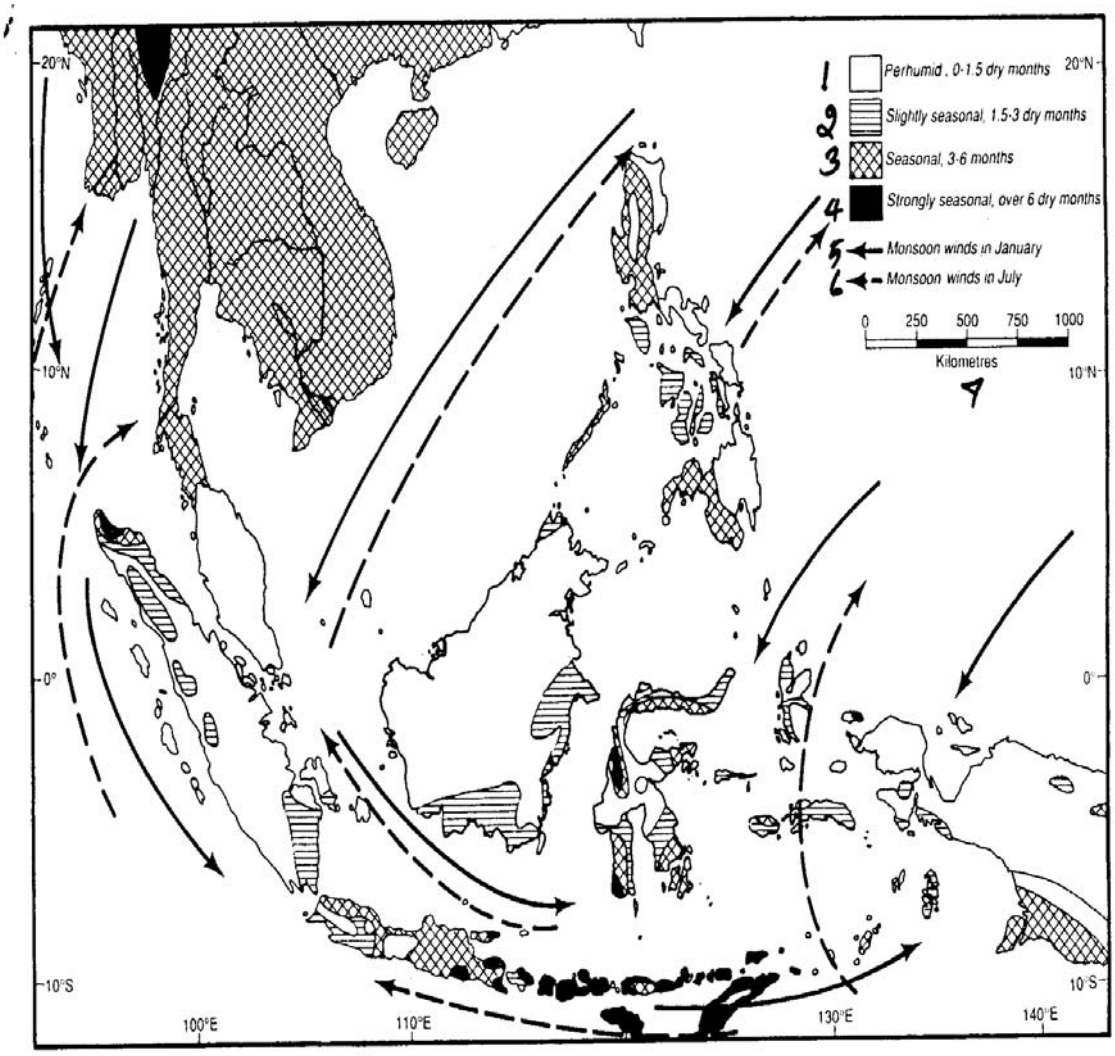

Map 2.2 Rainfall and monsoon patterns.

1. ความชื้นสูงสุด ช่วงเวลาที่ไม่มีฝน 0-1.5 เดือน
2. มีฤดูกาลเล็กน้อย ช่วงเวลาแล้งฝน 1.5-3 เดือน
3. มีฤดูกาล 3-6 เดือน
4. มีฤดูกาลมาก มีช่วงเวลาที่แล้งฝนนานเกิน 6 เดือน
5. ลมมรสุมในเดือนมกราคม
6. ลมมรสุมในเดือนกรกฎาคม
7. กิโลเมตร
8. แผนที่ 2.2 : *ลักษณะการเกิดฝนและมรสุม*

บนเกาะต่างๆ ในเขตวอลลาเซียมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่เป็นสัตว์พื้นถิ่นเพียงไม่กี่ชนิด สัตว์พวกนี้ ส่วนใหญ่มีกำเนิดในซุนดาแลนด์ ไม่ใช่ในออสตราเลเซีย ตัวอย่างเช่น สุลาเวสี มีสัตว์พื้นถิ่นคือ บาบิรูซา ซึ่งคล้ายหมู และอานัว ซึ่งคล้ายควาย รวมทั้งสัตว์ในตระกูลมาร์ซูเพียล ที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้อีกสามสายพันธุ์ อีกชนิดหนึ่งคือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็กที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ ซึ่งสันนิษฐานว่าต้นตระกูลของสัตว์พวกนี้ คงข้ามเกาะมาจากเขตซาฮุลตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีมนุษย์ในถิ่นนี้ ความจริงง่าย ๆ ที่ว่า ซุนดาแลนด์และซาฮุลแลนด์ไม่เคยมีสะพานแผ่นดินเชื่อมต่อกันโดยตรง เป็นสิ่งหนึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความสำคัญอย่างมหาศาลต่อเรื่องราวการขยายตัวของมนุษย์ไปทางตะวันออก

ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอของสภาพแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลักฐานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระยะเวลาย้อนกลับไปได้ราวหนึ่งล้านปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ลักษณะภูมิประเทศและสภาพดินฟ้าอากาศของภูมิภาคนี้ ผันผวนเปลี่ยนแปลงมาก ทั้งนี้เป็นไปตามจังหวะวงจรการเปลี่ยนแปลงซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับการขยายตัวของธารน้ำแข็งในยุคไพลสโทซีนเข้าไปในเขตเส้นรุ้ง ซึ่งอากาศอบอุ่น ก่อนที่จะนำเสนอหลักฐานเกี่ยวกับมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจความมโหฬารของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เสียก่อน ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะหยิบยกขึ้นมาอภิปรายตามมาตรฐานการแบ่งยุค ซึ่งมีลำดับศักราชดังนี้คือ ไพลสโทซีนตอนต้น (ราว 1.6 ล้านถึง 700,000 ปีก่อน) ยุคไพลสโทซีนตอนกลาง (700,000 ถึง 125,000 ปีก่อน) และไพลสโทซีนตอนปลาย (125,000 ถึง 10,000 ปีก่อน) ยุคไพลสโทซีนตอนปลายนั้น ตรงกับช่วงที่น้ำแข็งละลายครั้งสุดท้าย กับยุคน้ำแข็งครั้งสุดท้าย ยุคที่เกิดขึ้นถัดมาคือยุคโฮโลซีน เป็นช่วงอากาศอบอุ่นของยุคปัจจุบันภายหลังน้ำแข็งละลาย เป็นช่วงเวลาซึ่งดูเหมือนว่าพัฒนาการทุกอย่างของมนุษย์ภายหลังยุคหินเก่าได้บังเกิดขึ้น

ผลการศึกษาฟอสซิลของเกสรดอกไม้ที่พบตามลำดับชั้นความลึกที่ขุดพบและการหาอัตราส่วนการเปลี่ยนแปลงของไอโซโทปของอ็อกซิเจนในเปลือกของจุลชีพที่อาศัยอยู่ในน้ำ ทำให้เป็นที่ทราบกันในปัจจุบันแล้วว่า นับตั้งแต่เริ่มยุคไพลสโทซีนตอนกลางเป็นต้นมา ธารน้ำแข็งเคยแผ่ลามลงมาถึงบริเวณเส้นรุ้งที่เป็นเขตอบอุ่นและถอยกลับไป ประมาณเจ็ดครั้ง ยุคน้ำแข็งครั้งอื่นๆ ซึ่งอาจไม่รุนแรงเท่าและกินเวลาน้อยกว่า เคยเกิดขึ้นย้อนกลับไปจนถึงยุคไพลโอซีน ช่วงที่เกิดธารน้ำแข็งซึ่งอุณหภูมิต่ำจริงๆ นั้นสั้นมาก (ประมาณ 10,000 ปี) เช่นเดียวกับช่วงเวลาที่อุณหภูมิสูงจริง ๆ ในช่วงเวลาที่ธารน้ำแข็งละลายก็สั้นมากเช่นกัน อาทิเช่น “รูปลักษณ์” โดยทั่วไปของวงจรการเกิด และการละลาย

ของธารน้ำแข็งที่สมบูรณ์ครั้งล่าสุด (ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันดีที่สุด) ประกอบด้วยการที่อุณหภูมิเพิ่มขึ้นจากยุคน้ำแข็งครั้งก่อนสุดท้ายอย่างรวดเร็วมาก อันนำไปสู่ช่วงน้ำแข็งละลายครั้งสุดท้าย ต่อจากนั้น ก็มีช่วงที่อุณหภูมิลดต่ำลงอย่างไม่คงเส้นคงวาเป็นระยะเวลานานมาก จากช่วงน้ำแข็งละลายครั้งสุดท้าย (ประมาณ 120,000 ปีก่อน) เข้าสู่ขั้นที่หนาวมากที่สุดครั้งล่าสุด (ประมาณ 18,000 ปีก่อน) ปรากฏการณ์การฟื้นตัวอย่างรวดเร็วของสภาพอากาศตามฤดูกาลในช่วงหลังยุคน้ำแข็ง มีความสำคัญมากเป็นพิเศษ เนื่องจากยุคน้ำแข็งครั้งล่าสุดนี้ เห็นได้ชัดว่า เกี่ยวข้องกับกำเนิดของการปลูกธัญญาหารและพืชชนิดที่มีหน่อและหัวใต้ดิน ซึ่งอาจเป็นเพราะอุณหภูมิและปริมาณฝนสูงขึ้นและระดับการมีฝนตาม ฤดูกาลเพิ่มขึ้น

แน่นอนว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นเขตร้อนนี้ ไม่เคยมีธารน้ำแข็งปกคลุมอย่างแท้จริง แม้จะเป็นที่ทราบกันว่า ยอดน้ำแข็งของภูเขาสูง ๆ ในนิวกินีจะยื่นสูงขึ้นไปจากเดิมอย่างมาก เช่นเดียวกับกรณีของภูเขาคินาบาลุในซาบาห์ และภูเขาไฟสูงๆ บางแห่งในสุมาตรา ทว่าในระดับที่น้อยกว่า เขตแนวที่มีต้นไม้ใหญ่น้อย ถดถอยลงมาสอดคล้องกับระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเล บางแห่งถอยลงมากเกินกว่าบริเวณที่ระดับความสูง 1500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ผลลัพธ์สำคัญ ๆ ของการเกิดธารน้ำแข็งที่มีต่อมนุษย์ในเขตร้อนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ น่าจะได้แก่การลดต่ำลงของอุณหภูมิโดยถัวเฉลี่ยในแต่ละปี[4] ปริมาณฝนถัวเฉลี่ยต่อปีลดลงอย่างมาก และเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะของพันธุ์พืช ในขณะเดียวกัน ระดับน้ำทะเลก็ลดต่ำลงมาก โดยต่ำกว่าปัจจุบันถึง 130 เมตร เนื่องจากน้ำในปริมาณมาก ถูกกักเก็บไว้ในแผ่นน้ำแข็งที่อยู่ในเขตเส้นรุ้งสูงๆ การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล น่าจะมีผลกระทบอย่างน่าตื่นเต้นต่อการย้ายถิ่นและการขยายตัวของมนุษย์ และเป็นเรื่องที่เราจะนำมาพิจารณาเป็นอันดับแรก

ไหล่ทวีปซุนดาเป็นไหล่ทวีปที่จมอยู่ใต้น้ำตื้นๆ ในอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ที่สุดในโลก ในช่วงที่ไหล่ทวีปนี้โผล่ขึ้นพ้นน้ำอย่างเต็มที่เป็นดินแห้งในยุคน้ำแข็ง บริเวณนี้น่าจะกลายเป็นอนุทวีปขนาดกว้างใหญ่เกินกว่าสี่ล้านตารางกิโลเมตร บรรดาสิ่งที่ทับถมอยู่บนพื้นดินซึ่งขณะนี้ประกอบกันขึ้นเป็นก้นทะเลจีนใต้และทะเลชวา ให้หลักฐานอย่างพอเพียงในเรื่องนี้ เช่นเดียวกับหลักฐานที่พบในแอ่งระหว่างหุบเขาหลายแห่งซึ่งขณะนี้จมอยู่ใต้แม่น้ำและหลักฐานในรูปเกสรดอกไม้ของต้นโกงกางที่พบอยู่เนืองๆ ในแกนที่เจาะลงไปในก้นทะเล อย่างไรก็ดี การโผล่ขึ้นพ้นน้ำเต็มที่ของ

---

[4] การลดต่ำลงมีมากถึง 8 องศาเซลเซียสในที่สูง แต่ในเขตที่ลุ่มและที่ระดับน้ำทะเลคงจะต่ำกว่านี้มาก ดู J.R. Flenley, "Late Quaternary Changes of Vegetation and Climate in the Malesian Mountains," ***Erdwissenschaftliche Forschung,*** 18 (1984); D. Walker and Sun Xiangjun, "Vegetational and Climatic Changes at the Pleistocene-Holocene Transition across the Eastern Tropics," *in* ***The Palaeoenvironment of East Asia from the Mid-Tertiary,*** I, Centre of Asian Studies, University of Hong Kong, 1988.

ไหล่ทวีปนั้น จนทำให้บรรดาเกาะทั้งหลายซึ่งขณะนี้โผล่ขึ้นมาจากฐานของไหล่ทวีป เคยมีแผ่นดินแห้งที่เชื่อมติดต่อกันจากตัวเกาะไปจนถึงขอบไหล่ทวีป ข้อเท็จจริงนี้ไม่น่าจะเป็นสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นสามัญนัก ครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อราว 18,000 ปีก่อน โดยโผล่พ้นน้ำอยู่นานราว 2-3 พันปี ก่อนหน้านั้นเคยเกิดขึ้นเมื่อราว 135,000 ปีก่อน[5] และอาจเป็นไปได้ว่าในยุคไพลสโทซีนตอนกลาง ก็เกิดขึ้นเป็นระยะๆ ในช่วงระหว่าง 90,000 กับ 120,000 ปี (ภาพ 2.1) การจมน้ำของไหล่ทวีปซุนดาลงไปถึงระดับของผิวมหาสมุทรในปัจจุบัน น่าจะเคยเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ในช่วงห่างพอๆ กัน โดยช่วงสำคัญๆ ครั้งล่าสุด เกิดขึ้นเมื่อ 6,000 ปี และ 125,000 ปีก่อน และอีกตัวเลขหนึ่งที่อาจเป็นได้คือ ประมาณ 210,000 ปีก่อน ระดับน้ำทะเลเมื่อประมาณ 6,000 ปีก่อน น่าจะสูงกว่าขณะนี้เล็กน้อย การที่น้ำทะเลซึ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากในช่วงหลังยุคน้ำแข็ง ทำให้บริเวณพื้นที่ราบลุ่มของซุนดาแลนด์ประมาณสองล้านตารางกิโลเมตร จมอยู่ใต้น้ำเป็นเวลานานประมาณ 8,000 ปี

ความเห็นพ้องต้องกันเรื่องวงจรการจมลงและโผล่ขึ้นของซุนดาแลนด์เมื่อครึ่งล้านปีก่อนมีน้อยยิ่งกว่า มิใช่เฉพาะความเห็นที่แตกต่างกันเรื่องขนาดและลำดับเวลาของวงจรการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลเท่านั้น แต่รวมถึงหลักฐานทางธรณีวิทยาและที่เกี่ยวพันธุ์สัตว์ต่างๆ ซึ่งเปิดช่องให้เกิดการตีความที่ต่างกันออกไปได้ด้วย นักวิชาการบางคนเห็นว่าซุนดาแลนด์เคยโผล่พ้นน้ำอย่างต่อเนื่องพอสมควรและมีลักษณะเป็นทวีปมาจนกระทั่งถึงเมื่อประมาณ 500,000 ปีก่อน แต่นักวิชาการบางส่วนเน้นความสำคัญของช่วงการแยกตัวเป็นเกาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของชวา[6] แม้จะมีความไม่แน่นอนดังกล่าวมานี้ แต่ก็เห็นได้ว่าในช่วงยุคไพลสโทซีนตอนกลางและตอนปลายนั้น ระดับน้ำทะเลแปรเปลี่ยนอยู่เกือบตลอดเวลา โดยน่าจะอยู่ต่ำกว่าระดับในปัจจุบันระหว่าง 20 ถึง 80 เมตร เรื่องนี้กระตุ้นให้เกิดการตั้งข้อสังเกตบางประการที่สำคัญอย่างมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระจายของมนุษย์

---

[5] การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลในยุคไพลสโทซีนในออสเตรเลียและนิวกินี ได้กระทำกันไว้เป็นอย่างดี และผลลัพธ์ที่ได้ อาจนำมาปรับใช้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างกว้าง ๆ แม้ว่าจะมีความผันแปรในเรื่องการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกอันเกิดจากการกดดันอยู่บ้าง สำหรับทัศนะในปัจจุบัน ขอให้ดู J. Chappell and N.J. Shackleton, "Oxygen Isotopes and Sea Level," ***Nature***, 324 (1986); และบางบทใน M.J. Tooley and Ian Shennan, eds, ***Sea Level Changes***, Oxford, 1987.

[6] ดูการโต้แย้งในหนังสือของข้าพเจ้าเรื่อง ***Prehistory of the Indo-Malaysian Archipelago***, Sydney, 1985 (ซึ่งหลังจากนี้ จะเรียกว่า PIMA), 30-1 สำหรับทัศนะที่ว่าชวาเคยเป็นเกาะเมื่อราวหนึ่งล้านปีก่อน ขอให้ดู J.M. Leinders, F. Azis, P.Y. Sondaar and J. de Vos, "The Age of the Hominid-Bearing Deposits of Java," ***Geologie en Mijnbouw,*** 64 (1985). ทัศนะที่ตรงกันข้าม ซึ่งอาศัยองค์ประกอบของพันธุ์สัตว์เป็นพื้นฐาน มีปรากฏอยู่ใน L.R.Heaney, "Zoogeographic Evidence for Middle and Late Pleistocene Land Bridges to the Philippine Islands," MQRSEA, 9 (1985).

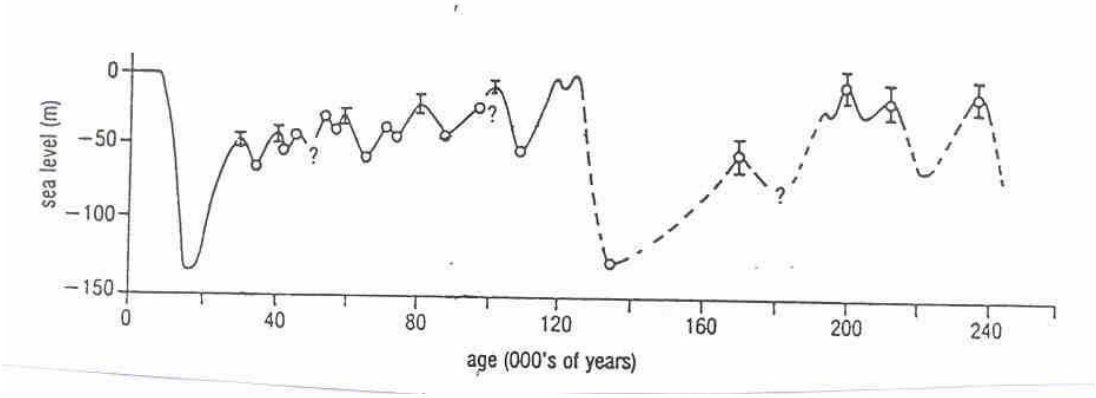

ยุค (พันปี)

ภาพ 2.1 : *กราฟแสดงระดับน้ำทะเลในช่วง 250,000 ปีที่ผ่านมา โดยอาศัยข้อมูลจากแหลมฮูออน ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของปาปัวนิวกินี*

วาดขึ้นใหม่จากกราฟเดิมของ J.Chappell and N.J. Shackleton, "Oxygen Isotopes and Sea Level," ***Nature*****,** 324 1986), 137-40.

ตัวอย่างเช่นในช่วงที่ระดับน้ำทะเลต่ำกว่าปัจจุบัน 20 เมตร คาบสมุทรมลายู สุมาตรา และชวา น่าจะเชื่อมต่อกัน และต่อกับเอเชีย บอร์เนียวก็น่าจะเชื่อมต่ออยู่ด้วยเช่นกันเมื่อน้ำทะเลต่ำกว่าปัจจุบัน 50 เมตร ข้อสมมุติฐานนี้หมายความว่า ชวาและสุมาตราอาจเชื่อมต่อกับเอเชียมาตลอดช่วงเวลาครึ่งหนึ่งหรืออาจจะถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ของยุคไพลสโทซีนตอนกลางและตอนปลาย ส่วนบอร์เนียวอาจเชื่อมต่ออยู่ไม่นานเท่า[7] อย่างไรก็ดีเมื่อระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและเกาะต่างๆ แยกออกจากกัน แน่นอนว่าสภาพนี้ย่อมทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่บนบกสูงขึ้นอย่างมาก[8] เราคงได้แต่เพียงคาดเดาว่า สภาพดังกล่าวน่าจะส่งผลกระทบทางชีววิทยาในประการใดบ้างต่อมนุษย์ *โฮโมอีเร็คตัส*ที่กระจายอยู่ในจำนวนไม่มากนัก เพราะเป็นที่คาดกันว่ามนุษย์พวกนี้ไม่น่าจะมีความสามารถพอที่จะข้ามทะเลกลับไป เพื่อคงรักษาความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมร่วมกับคนเอเชียอื่น ๆ ที่ตนเคยมีสังกัดร่วมมาแต่ดั้งเดิมได้

---

[7] ค่าประเมินเหล่านี้ ในระดับหนึ่งสะท้อนถึงสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ของสัตว์สายพันธุ์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมของถิ่นนี้ซึ่งมีอยู่ในเกาะเหล่านี้ในปัจจุบัน สัตว์สายพันธุ์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่บนบกของมลายูมีเพียง 4.5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ที่เป็นสัตว์พื้นถิ่น ในขณะที่สัดส่วนคิดเป็นเปอร์เซ็นต์สำหรับสุมาตรา ชวา บอร์เนียวและพาลาวัน เท่ากับ 10.3, 23.0, 32.5 และ 63.3 ตามลำดับ สัตว์สายพันธุ์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่บนบกของสุลาเวสี เป็นสัตว์พื้นถิ่น 100 เปอร์เซ็นต์ ดู C. Groves, "Plio-Pleistocene Mammals in Island Southeast Asia," MQRSEA 9 (1985).

[8] ดู L.R. Heaney, "Biogeography of Mammals in Southeast Asia: Estimates of Rates of Colonization, Extinction and Speciation," ***Biological Journal of the Linnean Society,*** 28 (1986).

ภายในเขตวอลลาเซีย ระดับน้ำทะเลที่ขึ้นๆ ลงๆ ในยุคไพลสโทซีน ไม่น่าจะก่อให้เกิดสะพานแผ่นดินที่สำคัญอะไร แต่ส่วนใหญ่ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ยกเว้นพาลาวัน น่าจะเชื่อมต่อกันเป็นเกาะใหญ่หนึ่งหรือสองเกาะในยุคไพลสโทซีนตอนกลาง เช่นเดียวกับบางส่วนของนูซา เทงการาซึ่งน่าจะเชื่อมต่อจากลอมบอคไปทางตะวันออก อย่างไรก็ดี ดูเหมือนว่าภูมิภาคส่วนนี้ไม่เคยมีแผ่นดินแห้งเชื่อมต่อเข้ากับซุนดาแลนด์ในช่วงระยะเวลาที่มีมนุษย์โฮมินิดเข้ามาตั้งถิ่นฐาน แม้ว่าจะมีการกล่าวอ้างมากมายในอดีตว่ามีความเป็นไปได้หลายทางว่าจะมีสะพานเชื่อมแผ่นดิน[9] ปัจจุบันนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างบ่งชี้ว่า โฮมินิดรุ่นแรกที่ข้ามแนวฮักซ์ลีย์ จะต้องข้ามทะเลมา และหลักฐานที่มีอยู่ก็ส่อว่า ผู้อพยพที่ห้าวหาญรุ่นแรกเหล่านี้ เป็นมนุษย์สมัยใหม่สายพันธุ์ *โฮโม เซเปียนส์* สมัยเมื่อราว 40,000 ปีก่อน หรือก่อนหน้านั้นเล็กน้อย

ผลกระทบอื่น ๆ ที่ธารน้ำแข็งมีต่อบริเวณเขตร้อนที่อ้างถึงข้างต้น ได้แก่ปริมาณฝนที่ลดลงและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องจากสภาพความเป็นป่าทึบที่มีฝนตกชุกกลายไปเป็นป่าโปร่ง ผลกระทบเหล่านี้น่าจะมีผลไปถึงการกระจายของมนุษย์ นอกเหนือจากผลกระทบที่มีสาเหตุเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลที่ได้กล่าวข้างต้น เนื่องจากมนุษย์จะหาอาหารในป่าทึบที่มี ฝนตกชุกมาเลี้ยงคนได้เพียงจำนวนน้อยมาก[10] ในช่วงที่เกิดธารน้ำแข็งเต็มที่มนุษย์ยุคก่อนเกษตรกรรมในแนวศูนย์สูตรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงน่าจะกระจายออกไปในบริเวณที่กว้างไกลกว่าและมีจำนวนสูงกว่าช่วงที่ธารน้ำแข็งละลาย มีหลักฐานจากหลายสาขาวิชาที่บ่งชี้ว่า สภาพดินฟ้าอากาศของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงที่ระดับน้ำทะเลต่ำตอนเกิดธารน้ำแข็ง แห้งแล้งกว่าขณะนี้มาก และอาจเป็นได้ว่า บางส่วนของภูมิภาคซึ่งปัจจุบันเป็นป่าทึบและมีฝนตกอยู่ไม่ว่างเว้นนั้น เคยมีปริมาณฝนน้อยกว่านี้มากทีเดียว[11] ผลลัพธ์ที่สำคัญ ๆ ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจได้แก่การเกิด

---

[9] ข้อโต้แย้งเมื่อไม่นานมานี้ ที่ค้านเรื่องสะพานแผ่นดินเชื่อมฟิลิปปินส์ (ไม่รวมพาลาวัน) กับสุลาเวสีในยุคไพลสโทซีน ดู L.R. Heaney, "Zoogeographic Evidence…," MQRSEA 9 (1985) และ G. Musser, "The Mammals of Sulawesi," ใน T.C. Whitmore, ed., ***Biogeographical Evolution of the Malay Archipelago,*** Oxford, 1987. สัตว์ในยุคไพลสโทซีนที่อยู่ในเกาะเหล่านี้และในนูซา เทงการา ไกลออกไปทางตะวันออกจนถึงติมอร์ ประกอบด้วยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมนานาชนิด มีขนาดต่างๆ กันไปจนถึงระดับสเตโกดอนต์ที่คล้ายช้าง การกระจายของสัตว์เหล่านี้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนหน้าการกระจายของมนุษย์เป็นเวลานาน สามารถอธิบายได้จากการเกิดสะพานแผ่นดินในยุคไพลโอซีน ตอนปลาย (ไม่ใช่ไพลสโทซีน) หรือไม่เช่นนั้น สัตว์พวกนี้อาจว่ายน้ำข้ามทะเลช่วงสั้น ๆ มาก็ได้ ดู PIMA, 23-6

[10] ดูเชิงอรรถ 2 ข้างต้น

[11] ดูผลงานดังเช่น R.J. Morley and J. R. Flenley, "Late Cainozoic Vegetational and Environmental Changes in the Malay Archipelago in Whitmore, ed., ***Biogeographical Evolution;*** W.S. Broecker et al. "New Evidence from the South China Sea for an Abrupt Termination of the Last Glacial Period," ***Nature,***

บริเวณแนวป่าค่อนข้างโปร่งหรือเกิดพืชพันธุ์ในลักษณะของทุ่งหญ้า ที่ตัดข้ามซุนดาแลนด์จากซีกโลกเหนือลงสู่ซีกโลกใต้ แนวป่าดังกล่าว น่าจะช่วยอธิบายได้ว่า มนุษย์*โฮโม อีเร็คตัส* ผู้บุกเบิกรุ่นแรกสุดเดินทางไปถึงชวาได้อย่างไร ในเมื่อไม่เคยปรากฏหลักฐานการปรับตัวให้เข้ากับสภาพป่าทึบมีฝนตกชุกในช่วงที่มนุษย์สายพันธุ์นี้วิวัฒนาการขึ้นในแอฟริกา อย่างไรก็ดี ไม่มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่า แนวป่าทึบที่มีฝนชุกซึ่งขณะนี้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรมลายู บอร์เนียว สุมาตราและสุลาเวสี เคยแยกจากกันหรือแปรสภาพเป็นอื่นอย่างเต็มรูปแบบ แนวป่าทึบดำรงอยู่เช่นนี้เสมอมา เพียงแต่อาจเป็นได้ว่าไม่ได้กินพื้นที่กว้างขวางเท่ากับที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ : หนึ่งล้านปีแรก

นักโบราณคดีได้ขุดพบซากของมนุษย์โบราณสายพันธุ์ *โฮโม อีเร็คตัส*ในชวาและจีนในอาณาบริเวณที่กว้างขวาง และทางตอนเหนือของเวียดนามก็ค้นพบเช่นกัน แต่ในระดับที่น้อยกว่า [12] การศึกษาในส่วนนี้ มุ่งเน้นที่ชวาเป็นหลัก(แผนที่ 2.3) นักชีวมานุษยวิทยาต่างมีความเห็นสอดคล้องกันทั่วไปว่าวิวัฒนาการของมนุษยชาติในระยะแรก เกิดขึ้นในแอฟริกา และมีโฮมินิดจากแอฟริกากระจายเข้าสู่บริเวณเขตร้อนของเอเชียเมื่อราวหนึ่งล้านปีก่อน มนุษย์สายพันธุ์*โฮโม อีเร็คตัส* พัฒนาเต็มที่ขณะที่ยังอยู่ในแอฟริกาตะวันออก เมื่อ 1.6 ล้านปีก่อนเป็นอย่างน้อย ส่วนโฮมินิดสายพันธุ์ที่เก่าแก่กว่าซึ่งเป็นมนุษย์วานรในจีนัส (สกุล) *ออสเตรโลพิเธคัส*นั้น ปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานที่ทำให้เชื่อว่าเคยมีอยู่นอกทวีปแอฟริกา

มนุษย์*โฮโม อีเร็คตัส*กระจายออกสู่เขตที่มีสภาพอากาศอบอุ่นในยุโรปและจีนเมื่อ 750,000 ปีก่อน ช่วงเวลานี้มนุษย์ในสายพันธุ์นี้โดยรวม ผ่านการเปลี่ยนแปลงจนเกิดความแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ในระดับหนึ่ง อย่างน้อยในแง่ความแตกต่างที่กะโหลกศีรษะ การวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับมนุษย์สายพันธุ์นี้โดยรวม มุ่งเน้นการตีความความแตกต่างไปตามภูมิภาคที่ได้พบเห็น และการอธิบายถึงจังหวะเวลาที่เชื่องช้าของวิวัฒนาการทางชีววิทยาและวัฒนธรรมของมนุษย์พวกนี้ ซึ่งเป็นพวกที่ยังอยู่

---

33 (1988); Earl of Cranbrook, "The Contribution of Archaeology to the Zoogeography of Borneo," ***Fieldiana, Zoology,*** 42 (1988).

[12] เชื่อกันว่า ฟันและชิ้นส่วนของกรามของ*โฮโม อีเร็คตัส* มีปรากฏอยู่ในก้อนหินปูนในถ้ำธัม เควี่ยน ซึ่งอยู่ทางเหนือของเวียดนาม ทว่าไม่มีรายงานละเอียด ดู Le Krung Ha, "First Remarks on the Quaternary Fossil Fauna of Northern Viet Nam," ***Vietnamese Studies***, 46 (1978); R. L. Ciochon and J. W. Olsen, "Palaeoanthropological and Archaeological Research in the Socialist Republic of Vietnam," ***Journal of Human Evolution***, 15 (1986).

ในช่วงก่อนที่จะเป็น*เซเปียนส์* คำถามที่สำคัญยิ่งกว่าการตีความและอธิบายเรื่องดังกล่าวเกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องทางพันธุกรรม กล่าวคือ ประชากรมนุษย์ในสายพันธุ์*โฮโม อีเร็คตัส* ในเอเชีย เป็นบรรพชนสายตรงของชาวเอเชียสมัยใหม่หรือไม่ หรือว่าพวกเขาถูกมนุษย์สมัยใหม่ในสายพันธุ์*โฮโม เซเปียนส์*จากแอฟริกาเข้ามาแทนที่และต้องศิโรราบแก่ชะตากรรมของการสูญพันธุ์ไปในท้ายที่สุด กำเนิดของมนุษย์สมัยใหม่ เป็นหนึ่งในบรรดาประเด็นที่สำคัญที่สุดและมีการโต้เถียงกันมากที่สุดในแวดวงมานุษยวิทยาในปัจจุบัน ทั้งหลักฐานในรูปฟอสซิลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ส่งอิทธิพลที่เอื้อให้มีการโต้เถียงดังกล่าวนี้อยู่มาก

ก่อนที่จะพิจารณาความคิดเห็นในปัจจุบันเกี่ยวกับข้อโต้แย้งระหว่างความต่อเนื่องของสายพันธุ์กับการเข้ามาแทนที่ของสายพันธุ์*โฮโม เซเปียนส์* เราจำเป็นต้องทบทวนข้อเท็จจริงบางประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชวา แม้ว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นยังสับสนและยังโต้เถียงกันอยู่ การค้นพบ “มนุษย์ชวา” ในยุคสมัยใหม่ เริ่มขึ้น ใน ค.ศ.1891 เมื่ออูจีน ดูบัวส์ พบส่วนหนึ่งของแผ่นกะโหลกศีรษะของ*โฮโม อีเร็คตัส* (รู้จักกันมากกว่าในชื่อ *“พิเธคานโธรพัส”* เป็นเวลาหลายปี) ในสันดอนข้างแม่น้ำโซโล ที่ทรินิล ทางตอนกลางของชวา บริเวณอื่นที่พบฟอสซิลมนุษย์ในศตวรรษนี้ ได้แก่ที่งันดอง และที่ซัมบุงมาจาน ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโซโลเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบที่เพอร์นิ่ง ใกล้กับโมโจเกรโตในภาคตะวันออกของชวา กับบริเวณซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือซานคีราน ซึ่งเป็นที่ซึ่งแม่น้ำเซโมโร อันเป็นแควหนึ่งของแม่น้ำโซโล ตัดเซาะเข้าไปในเนินดินที่ลาดลงทั้งสองฟาก เผยให้เห็นชั้นดินตั้งแต่ยุคไพลโอซีนไปจนถึงยุคไพลสโทซีนตอนกลางและตอนปลาย

เท่าที่ขุดค้นพบมาจนถึงในปัจจุบันซานคีรานเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลที่วางใจได้มากที่สุดในเรื่องอายุและความเกี่ยวพันที่สัตว์และสิ่งแวดล้อมมีอยู่กับมนุษย์ชวา สันดอนที่เกิดจากการทับถมของสิ่งที่น้ำพัดพามา สร้างเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมอย่างดีเยี่ยมสำหรับการแปรเปลี่ยนซากสิ่งมีชีวิตให้กลายเป็นฟอสซิล สันดอนซานคีรานเริ่มต้นด้วยตะกอนที่บริเวณฐานที่มากับน้ำทะเลและตะกอนบริเวณปากแม่น้ำของยุคไพลโอซีน และตามด้วยตะกอนจากทะเลสาบ แม่น้ำและภูเขาไฟ เรียงลำดับขั้นมาเป็นชั้น ๆ การสั่งสมที่เกิดขึ้นเหล่านี้น่าจะคาบคลุมช่วงเวลายุคไพลสโทซีนเกือบทั้งหมด ช่วงเวลาสำคัญเริ่มขึ้นเมื่อตอนที่แผ่นดินถูกดันสูงขึ้นและเกิดการกัดเซาะในระยะปลายยุคไพลสโทซีน เป็นเหตุให้การกัดเซาะเป็นไปโดยไม่เสมอกัน โดยตอนเหนือขึ้นไป จะเป็นแนวกรวดริมหาดแม่น้ำของยุคไพลสโทซีนตอนปลาย เมื่อไม่นานมานี้ มีโครงการวิจัยแหล่งซานคีรานกันอย่างละเอียดในหลายสาขาวิชาประกอบกัน การแบ่งตามระดับชั้นดินอย่างกว้าง ๆ ในบริเวณซานคีรานที่ยอมรับกัน แสดงอยู่ในผัง 2.2 ซึ่งแสดงควบคู่ไปกับสหสัมพันธ์ที่ดูหมือนซานคีรานจะมีอยู่กับบันทึกเรื่องการกลับขั้ว

ของแม่เหล็กโลก[13] การลำดับยุคอย่างสมบูรณ์ อาศัยรอยแยกของเปลือกโลกกับการหาอายุของสารจากภูเขาไฟโดยใช้หลักโปตัสเซียม-อาร์กอนและการวัดฟลูออรีนในกระดูกสัตว์ เพื่อการจัดลำดับ ในที่นี้ถือว่าพอเพียงแล้ว ที่จะระบุว่า ผู้รู้ส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า สิ่งสำคัญ ๆ เกี่ยวกับ *โฮโม อีเร็คตัส*ที่ค้นพบในบริเวณแหล่งโบราณคดีซานคีราน แหล่งทรินิลและแหล่งเพอร์นิ่ง มีอายุอยู่ระหว่างประมาณ 1.3 ล้าน ถึง 0.5 ล้านปีก่อน โดยที่อายุสูงสุด (ทว่าคงไม่น่าเป็นไปได้) อยู่ในราว 1.7 ล้านปี ซากที่งันดองและซัมบุงมาจาน มีอายุน้อยกว่ามาก และอยู่ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการเปลี่ยนผันไปเป็น *โฮโม เซเปียนส์* อย่างมาก

ลำดับยุคของสัตว์ที่นำเสนอในผัง 2.2 ขณะนี้ ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ ทัศนะดั้งเดิมซึ่งฟานโคนิกสวัลด์ และ ฮูอิเจอร์ พัฒนาขึ้น เสนอว่า สัตว์ในสายพันธุ์ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชะนี อุรังอุตัง ช้าง วัวควาย กวาง หมู ฮิโปโปเตมัส เสือโคร่ง หมี เสือดาว และสุนัขในจีนัส (สกุล) *คูออน* นั้น มีอยู่แล้วในย่าน "ซิโน-มาลายัน" เจติส (ในช่วงยุคไพลโอซีนตอนปลายถึงไพลสโทซีนตอนต้น) รวมทั้งยังมี *สเตโกดอน* ซึ่งปัจจุบันนี้สูญพันธุ์ไปแล้ว และแน่นอนว่ามีมนุษย์*โฮโม อีเร็คตัส*ด้วย ผังตามทัศนะดั้งเดิมนี้ เพิ่งมีการวิพากษ์และจัดทำเสียใหม่[14] เป็นผังซึ่งจัดให้สัตว์หลายสายพันธุ์อยู่ในยุคล่ากว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พวกที่อยู่ในป่าเขตร้อนที่มีฝนตกชุกอย่างเช่นชะนีและอุรังอุตัง ซึ่งอ้างกันว่า เพิ่งปรากฏขึ้นในชวาในช่วงน้ำแข็งละลายครั้งล่าสุดนี้เอง ปัญหาเหล่านี้ เกิดขึ้นเพราะความไม่แน่นอน

---

[13] รายงานใน N.Watanabe and D. Kadar, eds., ***Quaternary Geology of the Hominid Fossil Bearing Formations in Java***, Bandung: Geological Research and Development Centre, 1985. การอ้างอิงอื่น ๆ ที่ใช้เพื่อการประมวลเป็นข้อสรุปในตาราง 2.2 ได้แก่ D. A. Hooijer, "The Middle Pleistocene Fauna of Java," in G. Kurth, ed., ***Evolution and Hominization***, Stuttgart, 1968; S. Sartono, "The Stratigraphy of the Sambung Mekan Site in Central Java," MQRSEA. 5 (1979); A. Sémah, "A Preliminary Report on a Sangiran Pollen Diagram," ibid., 7 (1982); S. Matsu'ura, A Chronological Framing for the Sangiran Hominids', ***Bulletin of the National Science Museum***, Tokyo, Series D, 8 (1982); F. Sémah, "Le Peuplement Ancien de Java: E'bauche d'un Cadre Chronologique," ***L'Anthropologie***, 90 (1986); G.-J. Bartstra et al., "Ngandong Man, Age and Artifacts," ***Journal of Human Evolution***, 17 (1988); G. Pope, "Recent Advances in Far Eastern Palaeoanthropology," ***Annual Review of Anthropology***, 17 (1988).

[14] โดย J.J.M. Leinders et al., "The Age of the Hominid-Bearing Deposits of Java: State of the Art," ***Geologie en Mijnbouw,*** 64, (1985). ผังตามทัศนะเดิมยังคงได้รับการสนับสนุนอย่างขันแข็งจาก G.-J. Bartstra, "The Vertebrate-Bearing Deposits of Kedungbrubus and Trinil, Java, Indonesia," ibid., 62 (1983); และโดย D. A. Hooijer, "Facts and Fiction around the Fossil Mammals of Java," ibid., 62 (1983).

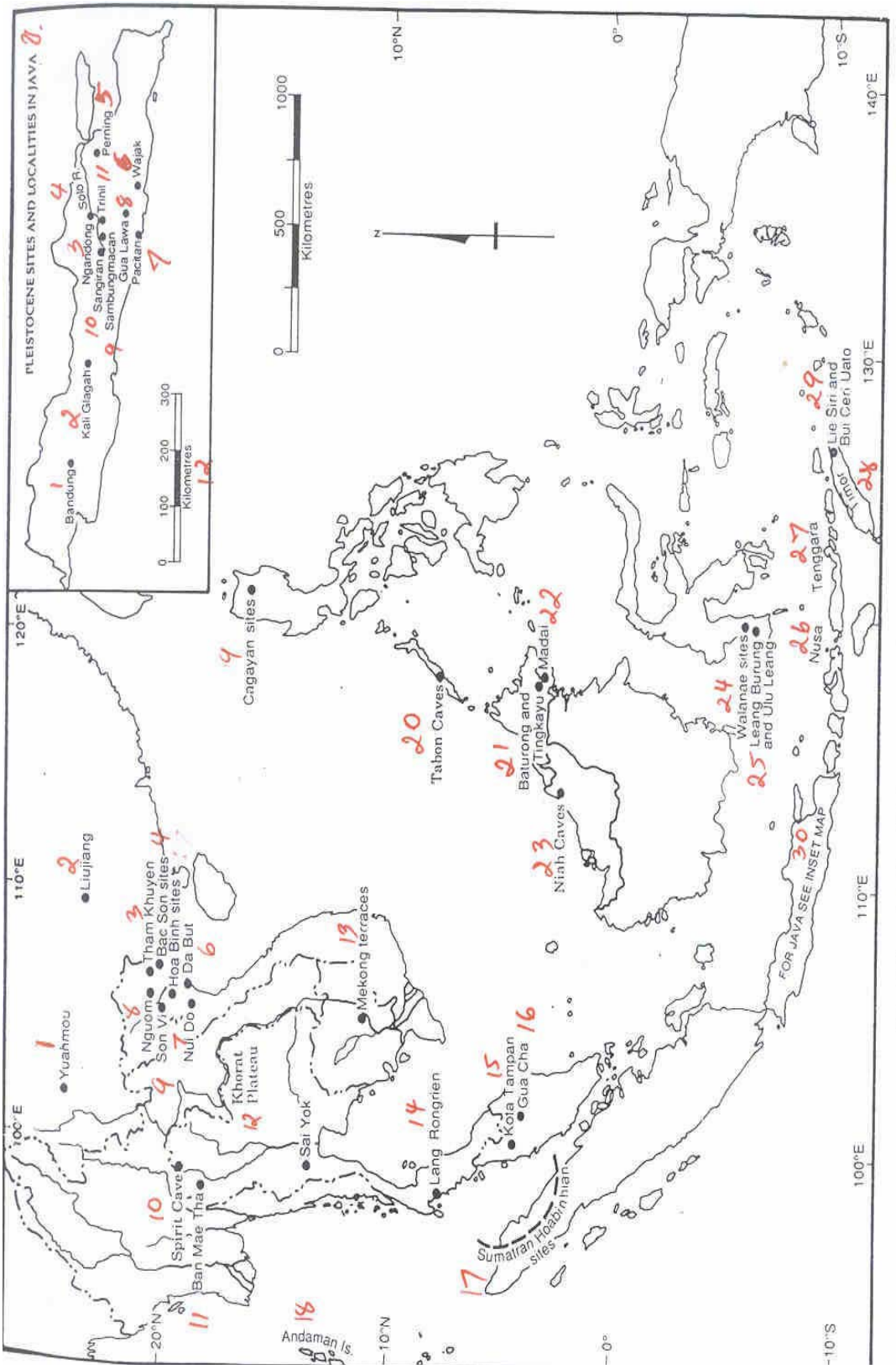

Map 2.3 Major Pleistocene and early Holocene sites.

ก. แผนที่ 2.3 แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคไพลสโทซีนและยุคโฮโลซีนตอนต้น

1. ยอนมู
2. ลิวเจียง
3. ธัม เควี่ยน
4. แหล่งโบราณคดีบัคเซิน
5. แหล่งโบราณคดีหัวบินห์
6. ทาบัต
7. นุยโด
8. งอม
9. ซอนวี
10. ถ้ำผี
11. บ้านแม่ทา
12. ที่ราบสูงโคราช
13. ตลิ่งริมแม่น้ำโขง
14. หลังโรงเรียน
15. โกตา ตัมปัง
16. กัวซา
17. แหล่งโบราณคดีหัวบินเหียน สุมาตรา
18. เกาะอันดามัน
19. แหล่งโบราณคดี จาคายาน
20. ถ้ำตาบอน
21. บาตุรองและทิงคายู
22. มาทาย
23. ถ้ำนิอาห์
24. แหล่งโบราณคดีวาลาเน
25. เลียง บุรังและอูลูเลียง
26. นูซา
27 เทงการา
28. ติมอร์
29. ลีสิริและบุย เจริ อุเอโต
30. ดูแหล่งโบราณคดีชวาในแผนที่ที่อยู่ในกรอบ

<u>ในกรอบเล็ก</u>

ข. แหล่งโบราณคดียุคไพลสโทซีนกับสถานที่ตั้งในชวา

1. บันดุง
2. กาลิ คลาคาห์
3. งันดอง
4. แม่น้ำโซโล
5. เพอร์นิ่ง
6. วาจัก
7. ปาจิตัน
8. กัว ลาวา
9. ซัมบุงมาจาน
10. ซานคีราน
11. ทรินิล
12. กิโลเมตร

เกี่ยวกับสถานที่ที่แน่ชัดที่พบกองกระดูกสัตว์ ปัญหานี้เกิดกับสถานที่ที่พบฟอสซิลมนุษย์จำนวนมากมายในที่อื่น ๆ เช่นกัน เพราะผู้ที่เก็บรวบรวมไว้ในตอนแรก เป็นชาวบ้าน มิใช่นักวิชาการที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เราแทบไม่จำเป็นต้องกล่าวเน้นเลยว่า ความไม่เห็นพ้องต้องกันในเรื่องลำดับยุคและลำดับชั้นของดินส่งผลกระทบอย่างมากต่อการศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของมนุษย์ในชวา

โฮมินิดในสภาพฟอสซิลที่เก่าแก่ที่สุดในชวา มาจากตอนบนของชั้นซานคีราน (หรือชั้นปูจานกาน) ที่แหล่งโบราณคดีซานคีราน ทว่าส่วนใหญ่ของที่พบในแหล่งโบราณคดีซานคีราน รวมทั้งกะโหลกศีรษะที่แหล่งโบราณคดีทรินิลและที่แหล่งเพอร์นิ่ง ดูจะอยู่ในชั้นบาปาง (หรือคาบุห์) ที่ทับอยู่ข้างบน ตัวอย่างฟอสซิลโฮมินิดที่เก่าแก่ที่สุดที่พบเป็นโฮมินิดที่มีลักษณะบึกบึนมากที่สุด และกล่าวโดยรวมแล้ว โฮมินิดสายพันธุ์นี้มีขนาดความจุของกะโหลกศีรษะถัวเฉลี่ย ประมาณ 950 ลูกบาศก์เซ็นติเมตร โดยมีกระดูกกะโหลกศีรษะหนา ใบหน้ากว้าง ฟันโตและกะโหลกศีรษะต่ำเตี้ย โดยส่วนที่กว้างที่สุด อยู่ตรงฐานกะโหลก โครงร่างอาจมีขนาดสูงไปได้ถึง 160 เซนติเมตร และหนักได้มากถึง 80 กิโลกรัม โฮมินิดสายพันธุ์นี้ มีท่าการทรงตัวแบบตั้งตรง กิริยาการเดินบนสองขาคล้ายคลึงมากกับมนุษย์สมัยใหม่ ความแตกต่างในเรื่องขนาดและกล้ามเนื้อระหว่างเพศทั้งสอง สันนิษฐานกันโดยทั่วไปว่ามีมากกว่าที่มีอยู่ในหมู่มนุษย์สายพันธุ์อย่างเรา

แม้ว่าฟอสซิลส่วนใหญ่ที่พบในชวา จะสอดคล้องไปได้อย่างดี ภายในขีดจำกัดด้านรูปลักษณ์ของ*โฮโม อีเร็คตัส* ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอยู่ แต่ก็มีการโต้เถียงกันเป็นระยะๆ ทว่าอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับชิ้นส่วนกรามของโฮมินิดที่มีฟันซี่โตมากเป็นพิเศษ ที่พบในบริเวณใกล้กับชั้นเกรนซ์แบ็งค์ในแหล่งโบราณคดีซานคีราน เดิมทีเดียว โฮโมนิดพวกนี้ได้ชื่อว่า *เมแกนโธรพัส* และตลอดยี่สิบปีที่ผ่านมานี้ มีผู้รู้หลายท่านอ้างว่าโฮมินิดพวกนี้ มีความเกี่ยวดองเป็นเครือญาติกับพวกออสเตรโลพิเธซีน ปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่ถือว่าโฮมินิดเหล่านี้อยู่ในข่ายของผู้ที่มีขนาดฟันที่พอจะยอมรับได้ว่าเป็นของ*อีเร็คตัส* กระนั้นก็ดี หลักฐานที่แอฟริกาแสดงให้เห็นว่า สายพันธุ์โฮมินิดสองสายนี้ สามารถดำรงอยู่และได้ดำรงอยู่ร่วมเวลาเดียวกันและในบริเวณเดียวกันของทวีปแอฟริกาเป็นเวลาประมาณหนึ่งล้านปี (คือ พวก*โฮโม* กับออสเตรโลพิเธซีนที่บึกบึน) ดังนั้น ในขณะที่ดูจะเป็นไปไม่ได้อย่างยิ่ง

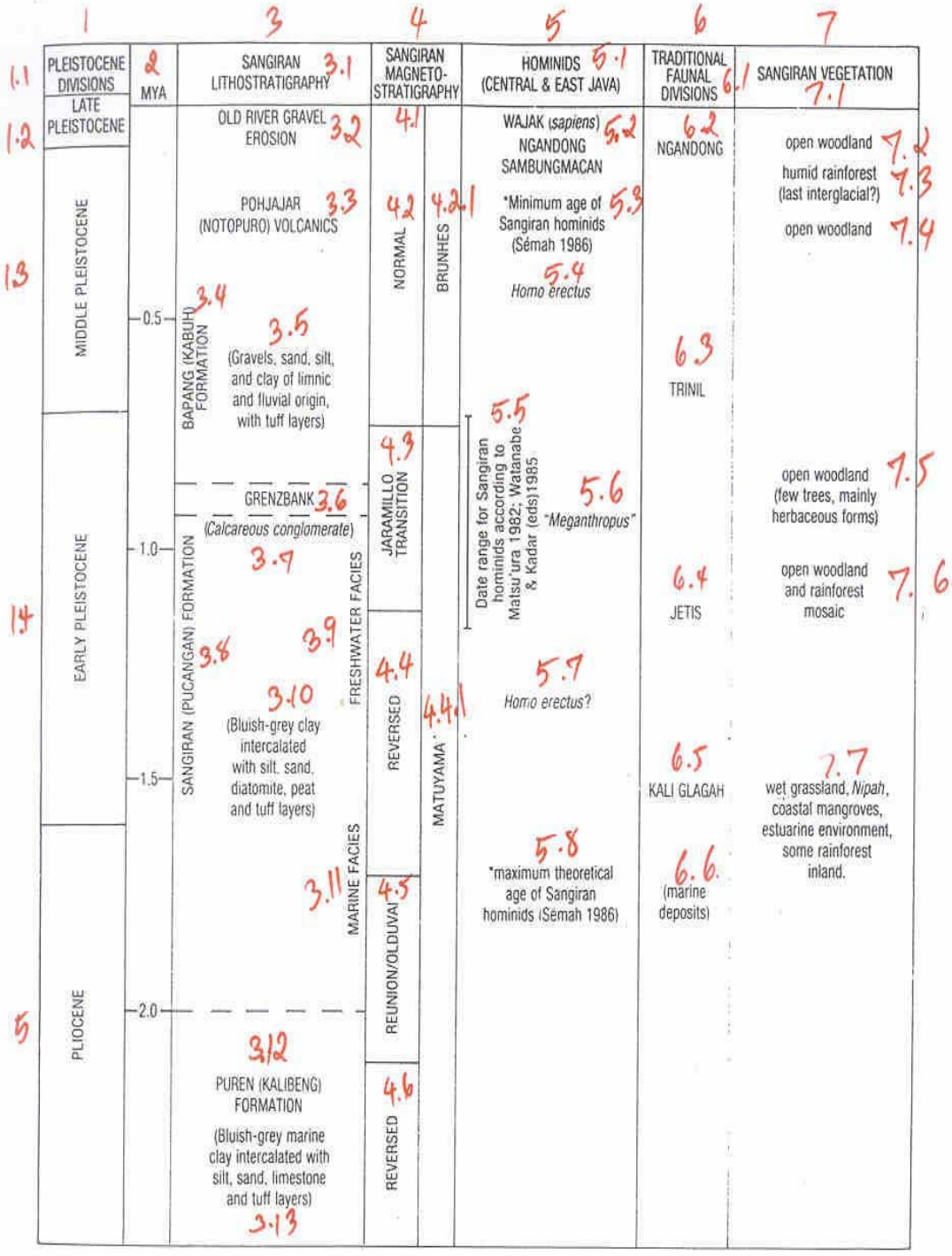

MYA=millions of years ago

Figure 2.2 The Sangiran sequence of geological formations, hominids, faunas and vegetations since the Late Pliocene.

1.

1.1 ช่วงแบ่งของยุคไพลสโทซีน
1.2 ไพลสโทซีนตอนปลาย
1.3 ไพลสโทซีนตอนกลาง
1.4 ไพลสโทซีนตอนต้น
1.5 ไพลโอซีน

2.

ล้านปีก่อน

3.

3.1 ชั้นดินซานคีราน
3.2 การสึกร่อนของกรวดริมแม่น้ำ
3.3 ภูเขาไฟโพห์จาจาร์ (โนโตปุโร) ระเบิด
3.4 ชั้นบาปาง (คาบุห์)
3.5 กรวด ทราย โคลนและดินเหนียวที่มีกำเนิดจากแม่น้ำและทะเลสาบกับเศษหินจากภูเขาไฟ
3.6 เกรนซ์แบ็งค์
3.7 (กรวดหิน มีแคลเซียมมาจับให้ติดกันเป็นก้อน)
3.8 ชั้นซานคีราน (ปูจานกาน)
3.9 ส่วนน้ำจืด
3.10 ดินเหนียวสีเทา-น้ำเงิน มีแคลเซียมจับติดเป็นก้อนกับโคลน ทราย ไดอะโทไมท์ (สาหร่ายเซลล์เดียว) ถ่านพื้ท และชั้นเศษหินจากภูเขาไฟ
3.11 ส่วนน้ำเค็ม
3.12 ชั้นปูเรน (กาลิเบง)
3.13 โคลนน้ำเค็มสีเทา-น้ำเงิน มีแคลเซียมจับให้ติดเป็นก้อนกับดินเลน ทราย หินปูนและชั้นหินจากภูเขาไฟ

4.

4.1 สภาวะแม่เหล็กของชั้นดินที่ซานคีราน
4.2 ปกติ
    4.2.1 บรูเนส์
4.3 ระยะเปลี่ยนผ่านจารามิลโล

4.4 เปลี่ยนกลับ

4.4.1 มาตูยามา

4.5 บรรจบกันใหม่/โอลดูไว

4.6 เปลี่ยนกลับ

5.

5.1 โฮมินิด (ชวากลางและชวาตะวันออก)

5.2 วาจัก (*เซเปียนส์*) งันดอง ซัมบุงมาจาน

5.3 อายุต่ำสุดของโฮมินิดซานคีราน (เซมาห์ 1986)

5.4 *โฮโม อีเร็คตัส*

5.5 ช่วงยุคของโฮมินิดซานคีรานตามทัศนะของมัตสึ อูรา 1982 วาตานาเบกับกาดาห์ (บก.) 1985 [Matsu'ura 1982; Watanabe & Kadar (eds) 1985]

5.6 "*เมแกนโธรพัส*"

5.7 โฮโม อีเร็คตัส?

5.8 อายุสูงสุดในทางทฤษฎีของโฮมินิดซานคีราน (เซมาห์ 1986)

6.

6.1 พันธุ์สัตว์ดั้งเดิม

6.2 งันดอง

6.3 ทรินิล

6.4 เจติส

6.5 กาลิ คลาคาห์

6.6 การทับถมของซากสัตว์น้ำ

7.

7.1 ลักษณะพันธุ์พืชซานคีราน

7.2 ป่าโปร่ง

7.3 ป่าทึบฝนชุก (น้ำแข็งละลายครั้งล่าสุด?)

7.4 ป่าโปร่ง

7.5 ป่าโปร่ง ต้นไม้ใหญ่มีน้อย ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก

7.6 ป่าโปร่งสลับป่าทึบฝนชุก

7.7 ทุ่งหญ้าชื้นแฉะ/ดงปาล์มนิปาห์ ป่าโกงกางริมฝั่งทะเล สภาพแวดล้อมแบบปากแม่น้ำที่บรรจบกับทะเล มีป่าทึบฝนชุกบ้างในเขตลึกเข้าไปในแผ่นดิน

8 แผนผัง 2.2 ลำดับยุคของโฮมินิด พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และของการก่อตัวทางธรณีวิทยา ณ แหล่งโบราณคดีซานคีรานนับตั้งแต่ปลายยุคไพลโอซีนเป็นต้นมา

ที่ออสเตรโลพิเธซีน จะมาถึงอินโดนีเซียได้ *หากจะกล่าวตามหลักอย่างเคร่งครัด* เนื่องจากหลักฐานที่อยู่ในรูปฟอสซิล มีอายุน้อยกว่ามาก แต่โอกาสความเป็นไปได้ที่*อีเร็คตัส* ซึ่งสืบสายต่อจากกันสองพวกจะอพยพย้ายถิ่นตามกันมา ยังไม่อาจตัดไปได้เสียทีเดียว อันที่จริงแล้ว ปัญหาทั้งหมดเกี่ยวกับการเข้ามาแทนที่ (คือ *โฮโม เซเปียนส์* เข้ามาแทนที่*โฮโม อีเร็คตัส*) ก่อให้เกิดการถกเถียงกันยิ่งกว่าการเปลี่ยนสภาพจาก *อีเร็คตัส*มาเป็น*เซเปียนส์*

ความลึกลับที่มีอยู่อย่างมากมากเกี่ยวกับ*โฮโม อีเร็คตัส*ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับชะตากรรมของมนุษย์ในสายพันธุ์นี้ ทัศนะที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางที่สุดมาจนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ คือทัศนะที่ไวเดนไรค์เป็นผู้คิดขึ้นมาก่อน และได้รับการสนับสนุนจาก เอ. จี. ธอร์น และเอ็ม. วอลพอฟฟ์[15] เมื่อไม่นานมานี้ ว่า ซากที่ชวาทั้งหมด เป็นของเชื้อสายที่มีรูปลักษณ์อย่างของภูมิภาคนี้ ซึ่งสามารถจำแนกแยกแยะออกมาต่างหากได้ เชื้อสายนี้มีผู้สืบทอดต่อมา อย่างน้อยจนถึงประชากร*โฮโม เซเปียนส์*บางกลุ่มในออสเตรเลียในช่วงต้น ๆ ของยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทำนองเดียวกัน ฟอสซิลของจีนก็อาจพิจารณาได้ว่า เป็นบรรพชนโดยตรงของชาวมองโกลอยด์สมัยใหม่ในย่านเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระยะต่อมา วอลพอฟฟ์สนับสนุน บางส่วนของทัศนะนี้ ด้วยการอ้างว่า *โฮโม อีเร็คตัส*ทั่วดินแดนโลกเก่า ผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงวิวัฒนาการในแบบจำเพาะในช่วง 1.5 ล้านปีของการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ รวมถึงการเพิ่มขนาดของสมอง การลดขนาดของกล้ามเนื้อและขนาดฟัน และลดความแตกต่างที่มีอยู่ระหว่างเพศหญิงชายให้น้อยลง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ บ่งบอกว่า มนุษย์ในสายพันธุ์ *โฮโม อีเร็คตัส*นี้ มิได้หยุดอยู่กับที่ในทางวิวัฒนาการจนกลายเป็นทางตันและสูญพันธุ์ไปเมื่อออกไปอยู่นอกแอฟริกา มนุษย์สายพันธุ์นี้ อาจวิวัฒนาการไปเป็นมนุษย์สมัยใหม่ หรืออย่างน้อยได้ถ่ายทอดพันธุกรรมให้อย่างมากแก่มนุษย์สมัยใหม่ ในภูมิภาคต่าง ๆ มากมายในดินแดนโลกเก่า[16]

การคัดค้านต่อสำนักความคิดแนวความต่อเนื่องในภูมิภาคที่สำคัญ มาจากพวกที่สนับสนุนวิวัฒนาการในแบบที่เกิดขึ้นเป็นช่วง ๆ หรือแบบ “เรือโนอาห์” คนเหล่านี้มีทัศนะว่า บรรพชนของมนุษย์*เซเปียนส์*สมัยใหม่คือ ผู้ที่สืบสายมาจาก*อีเร็คตัส*กลุ่มหนึ่งในแอฟริกา ซึ่งกระจายออกไปทั่วดินแดนโลกเก่าในช่วงเวลาที่ยังไม่อาจกำหนดได้ เมื่อประมาณ 40,000 ปีก่อนขึ้นไป[17] ทัศนะนี้ ถือว่า

---

[15] “Regional Continuity in Pleistocene Hominid Evolution,” ***American Journal of Physical Anthropology***, 55 (1981); Wolpoff, “Human Evolution at the Peripheries: the Pattern at the Eastern Edge,” in P.V. Tobias, ed., ***Hominid Evolution: Past, Present and Future***, New York, 1985.

[16] M. Wolpoff, “Evolution in *Homo Erectus*: the Question of Stasis,” ***Paleobiology,*** 10. 4 (1984) . See also A.Fisher, “The Emergence of Humanness,” ***Mosaic***, 19, 1 (1988)

[17] R. L. Cann, M. Stoneking, and A. C. Wilson, “Mitochondrial DNA and Human Evolution” ***Nature***, 325 (1987); C. B. Stringer and P. Andrews, “Genetic and Fossil Evidence for the Origin of

กระบวนการก่อตัวของมนุษย์สายพันธุ์ใหม่ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเฉพาะท้องที่ มิได้มีกระจายกว้างขวางไปทั่วทวีป การปรับตัวใหม่ก็เกิดขึ้นในเฉพาะท้องที่ จากนั้นบรรพบุรุษของผู้ที่ได้ปรับตัวแล้วจึงออกเดินทางกระจายไปตามที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น ทัศนะแนวนี้ถือว่า*โฮโม อีเร็คตัส* มีความคงที่หรือหยุดนิ่งอยู่กับที่ในแง่วิวัฒนาการ และไม่มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมให้แก่มนุษย์ในรุ่นต่อ ๆ มา ยกเว้นในแอฟริกา

แน่นอนว่าการโต้เถียงนี้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญในยุโรปมาเป็นเวลาหลายปี เนื่องจากยุโรปเป็นภูมิภาคซึ่ง (เป็นเช่นเดียวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ) อาจถือได้ว่าเป็นคาบสมุทรที่ค่อนข้างห่างไกลจากบริเวณยูเรเชียซึ่งเป็นส่วนพิเศษของทวีป ในยุโรปนั้น การโต้เถียงกันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่มนุษย์สมัยใหม่ เข้าแทนที่มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล จนทำให้มนุษย์นีแอนเดอร์ธัลสูญพันธุ์ไปฝ่ายหนึ่ง กับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าเป็นไปได้ที่มนุษย์นีแอนเดอร์ธัลจะสืบเนื่องพันธุกรรมของตนต่อมาเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกล่าวว่า การโต้เถียงนี้ มีลักษณะเปลี่ยนไปตามพื้นที่ที่พิจารณา การมีมนุษย์พวกใหม่เข้าแทนที่มนุษย์นีแอนเดอร์ธัลและการสูญพันธุ์ของมนุษย์สายพันธุ์นีแอนเดอร์ธัลนี้ ดูจะเป็นคำอธิบายที่สนับสนุนกันในฝรั่งเศส ทว่าในยุโรปตะวันออกกลับมิได้เป็นเช่นนั้น นักวิจัยของยุโรปตะวันออกหลายท่านอ้างว่า รูปร่างที่แสดงการเปลี่ยนผันจากความเป็นนีแอนเดอร์ธัลไปสู่มนุษย์สมัยใหม่นั้นมีอยู่เป็นที่น่าเสียดายว่า ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ ไม่มีหลักฐานฟอสซิลมากเพียงพอที่จะประเมินทั้งสองทฤษฎีนี้ได้อย่างเหมาะสม และอาจเป็นการเอาง่ายเข้าว่า ที่จะถือสองทฤษฎีนี้เป็นทางเลือกว่าจะเชื่อทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอย่างเต็มที่หรือไม่เชื่อเลย อันที่จริงมีนักชีววิทยาที่สนับสนุนทั้งทฤษฎีการกระจายเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมนุษย์สมัยใหม่ และทฤษฎีการกลมกลืนทางพันธุกรรมกับประชากรสายพันธุ์ที่ดำรงอยู่มาก่อน (ในระดับหนึ่ง) ไปพร้อม ๆ กัน[18] เราแทบไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่า ในช่วงเวลาไม่กี่พันปีที่มีการขยายตัวของประชากรเพื่อการเกษตรและการตั้งถิ่นฐานในดินแดนใหม่นั้น ทั้งสองกระบวนการนี้ ต่างดำเนินการในขอบข่ายที่มโหฬารมาก ทว่าจากประสบการณ์ของมนุษย์ในระยะหลัง ซึ่งได้ผสมพันธุ์สิ่งมีชีวิตข้ามสายพันธุ์กันภายในกลุ่มจนทั่วนั้น เราจึงได้แต่คาดเดาว่า จะเป็นจริงได้หรือไม่ ที่ในจีนและชวาประชากรสายพันธุ์*อีเร็คตัส*ในช่วงหลังจะผสมกับสายพันธุ์*เซเปียนส์*ที่เข้ามาใหม่ ความห่างไกลของบรรพชนร่วมกันของทั้งสองสายพันธุ์นี้อาจมีมากกว่าระดับความห่างไกลจากบรรพชนที่เชื่อมโยงมนุษย์สมัยใหม่เข้าด้วยกัน

Modern Humans," ***Science***, 239 (1988); G. P. Rightmire, "*Homo Erectus* and Later Middle Pleistocene Humans," ***Annual Review of Anthropology,*** 17 (1988)

[18] อาทิเช่น G. Brauer, "The "Afro-European ***Sapiens*** Hypothesis," and Hominid Evolution in East Asia," in P. Andrews and J.L. Franzen, eds., ***The Early Evolution of Man***, Frankfurt: Senckenberg Institute, 1984.

แม้ไม่มีข้อพิสูจน์อย่างเป็นทางการ ทว่าข้าพเจ้าก็สงสัยว่า มนุษย์*โฮโม อีเร็คตัส*ในเอเชียคงไม่ปล่อยให้มนุษย์*เซเปียนส์*เข้ามาแทนที่โดยไม่ก่อปัญหาใด ๆ *อีเร็คตัส*ในชวากับจีนสามารถเชื่อมโยงเข้ากับ*เซเปียนส์*ซึ่งอยู่ในรุ่นเยาว์วัยกว่า ในภาคตะวันออกของโลกเก่า เพราะความคล้ายคลึงกันในเรื่องรูปพรรณสัณฐานของกะโหลกศีรษะและโครงกระดูกความคล้ายคลึงกันนี้ยากที่จะอธิบายอย่าง ง่าย ๆ ว่าเป็นการคัดเลือกพันธุ์ตามธรรมชาติของสายพันธุ์ที่สืบสายต่อ ๆ กันมาโดยไม่เกี่ยวดองกัน ทว่าได้ผลลัพธ์ออกมาเหมือนกัน แม้ตัวแบบของทฤษฎี "เรือโนอาห์" ในรูปแบบบริสุทธิ์บังคับให้ต้องใช้คำอธิบายเช่นว่านั้นก็ตาม ยิ่งกว่านั้น ซากที่เยาว์วัยที่สุดของ*โฮโม อีเร็คตัส*จากชวา พวกที่ได้จากงันดองและซัมบุงมาจาน ยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงร่องรอยของวิวัฒนาการที่ไปไกลกว่ารุ่นก่อนหน้านั้น ซึ่งขุดค้นได้จากซานคีรานและทรินิล การหาอายุด้วยวิธีการยูเรเนียม-ธอเรียมกับกะโหลกศีรษะถึงสิบเอ็ดกะโหลกที่พบรวมอยู่กับกองกระดูกสัตว์ที่สั่งสมกันอย่างหนาแน่นในบริเวณตอนล่างของชั้นดินยุคไพลสโทซีนตอนปลายที่งันดอง พบว่ามีอายุอยู่ในราว 100,000 ปีก่อน[19] ส่วนบรรจุสมองมีขนาดใหญ่ (1160 ลูกบาศก์เซ็นติเมตร) และกว้างมาก กระนั้นรูปพรรณสัณฐานของกะโหลกศีรษะและลักษณะบึกบึนของใบหน้าทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าคนเหล่านี้เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายจากประชากรชวารุ่นก่อนโดยตรงภายในภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ดี พวกเขาเหล่านี้ ก้าวหน้ามากเพียงพอที่จะมีผู้เขียนบางคนถือว่าพวกเขาเป็น *เซเปียนส์*ยุคต้น ทั้งพวกเขายังเป็นโฮมินิดชวาพวกแรกที่มีหลักฐานแวดล้อมที่แน่นหนาว่ารู้จักใช้เครื่องมือหิน ดังนั้น จึงไม่ถึงกับเป็นไปไม่ได้ ที่โฮมินิดที่ใช้เครื่องมือหิน—ซึ่งวิวัฒนาการขึ้นมาใกล้เคียงกับระดับ *เซเปียนส์* และดำรงชีวิตอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนมนุษย์สมัยใหม่ที่แท้จริงพวกแรก ประมาณ 60,000 ปี จะเป็นบรรพชนของผู้สืบทอดขั้นสุดท้าย อย่างน้อยก็ในส่วนหนึ่ง

ทำนองเดียวกับการโต้เถียงถึงชะตากรรมของ*โฮโม อีเร็คตัส* ปัญหาเรื่องสถานภาพทางวัฒนธรรมของมนุษย์สายพันธุ์นี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเรื่องที่โต้แย้งกันมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีแหล่งโบราณคดีที่เป็นที่อาศัยของชนยุคดั้งเดิม ที่เก่าแก่เกิน 40,000 ปี และฟอสซิล*อีเร็คตัส*ทั้งหมดที่ชวา ก็พบในสถานการณ์ซึ่งบ่งชี้ว่าเป็นการทับถมในขั้นที่สอง โดยมิได้เกี่ยวพันกันโดยตรงและโดยชัดเจนกับเครื่องมือหิน อาทิเช่น ซากที่งันดอง ปรากฏรวมอยู่กับกระดูกสัตว์จำนวนมาก และอยู่ในสถานการณ์ซึ่งบ่งชี้ถึงการเคลื่อนที่ด้วยการกระทำของแม่น้ำ[20] ฟอสซิลก่อนหน้านั้น ก็ล้วนมาจากตะกอนที่ทับถมกันที่ริมแม่น้ำหรือบริเวณปากแม่น้ำส่วนที่ติดต่อกับทะเล ดังนั้น โฮมินิดซานคีรานและทรินิล จึงมิได้มีความเกี่ยวพันอย่างถ่องแท้กับเครื่องมือหิน การ

---

[19] G. -J. Bartstra, S. Soegondho and A van der Wijk, "Ngandong Man: Age and Artefacts," ***Journal of Human Evolution***, 17 (1988).

[20] A. P. Santa Luca, ***The Ngandong Fossil Hominids,*** New Haven, 1980.

โต้แย้งกันเรื่องความสามารถในการใช้เครื่องมือของโฮมินิดเหล่านี้ จึงไม่น่าก่อให้เกิดประโยชน์อันใดในขณะนี้[21]

อย่างไรก็ดี เป็นที่กระจ่างชัดว่า โฮมินิดที่ชวาเป็นเช่นเดียวกับประชากรสายพันธุ์ก่อนที่จะมาเป็น*เซเปียนส์*ทั้งหลายในแอฟริกาและยูเรเชีย คือชอบภูมิประเทศแบบทุ่งหญ้า มีไม้ใหญ่เป็นกลุ่ม ๆ หรือแบบป่ามรสุม ซึ่งมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอาศัยอยู่มาก โดยทั่วไปแล้วโฮมินิดเหล่านี้ มักหลีกเลี่ยงป่าเขตร้อนที่มีฝนตกชุกในเขตศูนย์สูตร หลักฐานทางโบราณคดีในแอฟริกาและจีน ซึ่งสมบูรณ์กว่าที่ชวามาก ระบุอย่างชัดเจนถึงการใช้เครื่องมือหินและการกินเนื้อ ตลอดช่วงยุคของ*โฮโม อีเร็คตัส* ในแอฟริกาตะวันออกมีหลักฐานที่ระบุเวลาย้อนกลับไปได้ถึงสองล้านปีก่อน แม้ว่าจะยังมีการโต้เถียงกันอยู่มากว่า เนื้อที่กินนั้นล่ามาได้เองหรือว่าเพียงแต่กินของเหลือจากที่สัตว์กินเนื้ออื่นฆ่าไว้ หลักฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังไม่สามารถเกื้อหนุนการโต้เถียงในเรื่องนี้ได้ เมื่อเร็ว ๆ นี้มีนักวิเคราะห์คนหนึ่งเสนอขึ้นว่า ฟันของฟอสซิลที่ชวา บ่งชี้ว่าเป็นฟันของคนกินพืช มิใช่คนกินเนื้อ[22] ข้อเสนอนี้สามารถอธิบายถึงเหตุผลที่ไม่มีเครื่องมือหินได้ หากว่าเครื่องมือหินนั้นไม่มีจริง ๆ ในอีกทางหนึ่ง เราได้พบว่าเครื่องมือหินมีความเกี่ยวพันอยู่อย่างแน่นอนกับฟอสซิลของโฮมินิดในยุคไพลสโทซีนตอนกลางในอินเดียและจีน ดังนั้น การที่ไม่มีเครื่องมือหินโดยสิ้นเชิงในชวา จึงน่าจะเป็นด้วยว่ายังไม่พบ งานภาคสนามในกาลข้างหน้าเท่านั้น ที่น่าจะไขปัญหานี้ได้

แม้จะไม่ปรากฏเครื่องมือหินที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับโฮมินิดยุคก่อน*เซเปียนส์*ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่มีการกล่าวอ้างว่าได้ค้นพบเครื่องมือมากมายในชั้นดินต่าง ๆ ที่อยู่ในยุคไพลสโทซีนตอนกลาง คำกล่าวอ้างเหล่านี้ ไม่มีอันใดที่สามารถเชื่อถือได้อย่างแน่ชัด แต่ก็สมควรพิจารณาอย่างคร่าว ๆ สักเล็กน้อย อุตสาหกรรม* ผลิตเครื่องมือหินที่กล่าวถึงเหล่านี้ส่วนใหญ่ อาศัยหินกรวดขนาดใหญ่และเครื่องมือกะเทาะหินซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม "เครื่องสับ/เครื่องมือสำหรับสับ" การผลิตเครื่องมือเหล่านี้ มีลักษณะโดยทั่วไปที่แตกต่างมาก จากอุตสาหกรรมผลิตขวานกำปั้นแบบอาชูเลียนของแอฟริกา ยุโรปและอินเดีย แม้จะต้องระลึกด้วยว่า ขวานกำปั้นชนิดสองหน้านั้น มักพบอยู่ในอุตสาหกรรมเครื่องสับ/เครื่องมือสำหรับสับด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวียดนามและชวา อย่างไรก็ดี ปัญหาในอดีตอยู่ตรงที่ว่า นักวิจัยมักสันนิษฐานว่า อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือขนาดใหญ่และหยาบประเภทนี้ ต้องอยู่ในยุค "หินเก่าตอนปลาย" และไพลสโทซีนตอนต้นหรือตอนกลาง

---

[21] R. P. Soejono, "New Data on the Palaeolithic Industry in Indonesia," ***Congrés Internationale de Paléontologie Humaine,*** Pretirage Tome 2. Nice, 1982, ระบุว่า ขุดเครื่องมือหินได้ชิ้นเดียวจากตะกอนบาปัง (คาบุ) ที่เงบุง ใกล้กับซานคีราน การค้นพบเพียงชิ้นเดียวเช่นนี้ เห็นได้ชัดว่า จำเป็นต้องได้รับการยืนยันมากกว่านี้

* อุตสาหกรรมในที่นี้มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมคือ หมายถึงแหล่งที่มีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในแบบเดียวกันหรืออยู่ในกลุ่มเดียวกัน และมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

[22] P.F. Puech, "Tooth Wear, Diet and the Artifacts of Java Man," ***Current Anthropology***, 24 (1983).

อย่างแน่นอน แต่นักวิจัยสมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องเน้นที่ลำดับเวลาของช่วงใดโดยเฉพาะ – คือจริง ๆ แล้ว ในหลายกรณีสามารถเป็นยุคโฮโลซีนได้ – และความเก่าแก่ใด ที่มีมาก่อนยุคไพลสโทซีนตอนปลายนั้น ไม่มีกรณีใดที่จะเชื่อถือได้อย่างเที่ยงแท้แน่นอน

บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา มีรายงานจากแหล่งโบราณคดีมากมายที่ระบุว่ามีการทำเครื่องมือหินกรวดประเภทนี้อย่างเป็นล่ำเป็นสัน นับตั้งแต่รายงานจากแหล่งที่อยู่บริเวณหาดริมแม่น้ำอิระวดีตอนกลางในพม่า (อุตสาหกรรม “อันยาเธียน”) จากตลิ่งริมแม่น้ำโขงในกัมพูชา และจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ที่นุยโด ในจังหวัดธันห์ หัว ซึ่งอยู่ทางเหนือของเวียดนาม แหล่งที่พบเครื่องมือเหล่านี้ ไม่มีที่ใดเลย ที่ได้ระบุอายุอย่างแน่นอนและเด็ดขาด ทว่าในระยะ หลัง ๆ นี้ มีการกล่าวอ้างว่าเครื่องมือหินที่พบที่บ้านแม่ทาในจังหวัดลำปางทางภาคเหนือของประเทศไทย มีกำเนิดมาจากภายใต้สายหินบะซอลต์ ซึ่งหาอายุด้วยวิธีโปตัสเซียม-อาร์กอน ได้ระหว่าง 600,000 ถึง 800,000 ปีก่อน[23] หากว่าคำกล่าวอ้างนี้ถูกต้อง เครื่องมือเหล่านี้ย่อมแน่นอนว่าจะเป็นเครื่องมือ ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เรื่องนี้ยังจำเป็นต้องได้รับการยืนยันอีกแหล่ง อุตสาหกรรมเครื่องมือที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเพียงแหล่งเดียวที่มีอยู่ในส่วนภาคพื้นทวีป และครั้งหนึ่ง คิดกันว่า อยู่ในยุคไพลสโทซีนตอนกลาง ได้แก่ แหล่งอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกรวดและหินกะเทาะที่เรียกกันว่า “แทมพาเนียน” ที่โกตาตัมปังในเปรัก มาเลเซีย แต่ปัจจุบันนี้ เชื่อกันว่า มีอายุเพียงประมาณ 30,000 ปีเท่านั้น[24] ดังนั้น ทั้งหมดนี้อาจปรากฏออกมาว่าเป็นลักษณะทั่วไปที่ปรากฏในยุคต้น ๆ ของวัฒนธรรมหัวบินเหียน ดังจะบรรยายต่อไปข้างล่างนี้

แหล่งอุตสาหกรรมเครื่องมือหินชนิดเครื่องสับ/เครื่องมือสับที่มีชื่อเสียงรู้จักกันมากที่สุดในบริเวณส่วนที่เป็นเกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือพาซิทาเนียน ซึ่งขุดค้นพบที่สันดอนริมแม่น้ำและในหุบเขาบริเวณตอนใต้ของชวากลาง เครื่องมือเหล่านี้ ประกอบด้วยขวานกำปั้น เครื่องมือขูดขอบลึก และเครื่องมือหินส่วนแกนแบบ “กีบม้า” รวมทั้งเครื่องมือหินกะเทาะขนาดใหญ่ ผลของการวิจัยทางธรณีวิทยาของจี. -เจ. บาร์ตสทรา ทำให้เชื่อกันในปัจจุบันว่าเครื่องมือเหล่านี้มีอายุไม่ถึง 50,000ปี อย่างไรก็ดี เมื่อไม่นานมานี้ นักวิจัยท่านนี้ เสนอว่าลักษณะอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกะเทาะจากหินกรวดในแม่น้ำ ที่พบในสภาพที่มีน้ำไหลผ่านที่เงบุง ใกล้กับซานคีราน และที่งันดอง อาจเป็นผลงานฝีมือของประชากร *โฮ โม อีเร็คตัส* รุ่นหลัง ซึ่งมีฟอสซิลปรากฏให้เห็นจากงันดองและซัมบุงมาจาน[25]

---

[23] G. Pope, “Evidence of Early Pleistocene Hominid Activity from Lampang, Northern Thailand,” BIPPA, 6 (1985); P. Sorensen, “The Prehistory of Thailand,” in C. Flon, ed., ***The World Atlas of Archaeology***, London, 1985.

[24] Zuraina Majid and H. D. Tjia, “Kota Tampan, Perak,” JMBRAS, 61, 2 (1988).

[25] “:Sangiran, the Stone Implements of Ngebung, and the Palaeolithic of Java,” MQRSEA, 9 (1985); G.-J. Bartstra et al., “Ngandong Man,” ***Journal of Human Evolution,*** 17 (1988).

เครื่องมือหินแม่น้ำนี้มีขนาดเล็กกว่าชนิดอุตสาหกรรมพาซิทาเนียน และอยู่ในยุคไพลสโทซีนตอนปลาย เครื่องมือเหล่านี้ อย่างน้อยอยู่ในวิสัยที่จะเป็นเครื่องมือเก่าแก่ที่สุดในอินโดนีเซียได้

อุตสาหกรรมเครื่องมือหินกรวดและหินกะเทาะที่อื่น ๆ ในส่วนหมู่เกาะนี้ คือที่หุบเขาจาคายานทางตอนเหนือของลูซอนและหุบเขาวาลาเนในสุลาเวสีตอนใต้ เครื่องมือจากแหล่งเหล่านี้ได้รับการจัดจำแนกว่าเก่ากว่ายุคไพลสโทซีนตอนปลายเช่นกัน เห็นได้ชัดว่า ถ้าหากว่าการจัดจำแนกเหล่านี้ถูกต้อง ทัศนะเกี่ยวกับการแพร่กระจายไปทางทะเลของโฮมินิดยุคต้น ๆ ผ่านแนวฮักซ์ลีย์ ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าเสียดายว่า ข้อมูลเหล่านี้ไม่อาจมั่นใจได้ เช่นเดียวกับเครื่องมือประเภทนี้อีกมากมายของหลายอุตสาหกรรม ที่มีรายงานว่าพบอยู่ตามแนวเส้นทางนูซา เทงการา จากลอมบอคจนถึงติมอร์[26] เครื่องมือพวกนี้ในบางกรณี ดูเหมือนกับว่ามีความเกี่ยวข้องกับกระดูกของสเตโกดอนต์[27] แต่ก็น่าจะเป็นความเกี่ยวข้องในขั้นที่สองเสียมากกว่า เหตุผลของความไม่แน่นอนเรื่องการหาอายุของเครื่องมือหินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชัดเจนพอสมควร นั่นคือ เท่าที่ทราบไม่มีแหล่งโบราณคดีในถ้ำใดอายุเก่าแก่เกินกว่า 40,000 ปี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากอัตราการละลายของหินปูนและการกัดกร่อนในเขตร้อนชื้น ซึ่งเกิดขึ้นรวดเร็วมาก การผลิตเครื่องมือหินทั้งหมดของทุก ๆ อุตสาหกรรมที่บรรยายมานี้ ได้มาจากแหล่งโบราณคดีกลางแจ้ง ส่วนใหญ่เป็นสันดอนริมแม่น้ำลำธาร ซึ่งเป็นที่ที่มักมีสันดอนระดับที่สองเกิดขึ้น และตราบจนถึงปัจจุบันนี้ ยังไม่มีวิธีการหาอายุที่แน่นอนที่จะนำมาใช้ได้ กับพื้นที่ลักษณะนี้ ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดใจที่หลักฐานทางด้านโบราณคดีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้ชัดเจนมากในช่วงหลัง 40,000 ปีลงมา ซึ่งนับจากช่วงเวลานี้ มีแหล่งโบราณคดีในถ้ำที่มีการทับถมพอกกันเป็นชั้น ๆ ทำให้มีโอกาสอยู่อย่างมากที่จะหาอายุด้วยวิธีเรดิโอคาร์บอน กล่าวโดยอุปมา อย่างน้อย เราได้เข้าสู่โลกแห่งแสงสว่าง ซึ่งเป็นโลกที่สมาชิกในสายพันธุ์ของเราเอง คือ *โฮโม เซเปียนส์* อาศัยอยู่ พวกเขาเหล่านี้สามารถเดินทางข้ามมหาสมุทรและทำเครื่องมือได้ หลักฐานทางโบราณคดีเริ่มมีการเชื่อมโยงกับปัจจุบันได้อย่างมีความหมายและจำแนกความแตกต่างได้ และเริ่มเกี่ยวโยงอย่างมีเหตุผลได้กับกำเนิดของประชาชาติทั้งหลาย ที่มีชีวิตอาศัยอยู่ในย่านนี้

บรรพชนของคนยุคปัจจุบัน

---

[26] สำหรับการค้นพบในระยะหลังในวอลลาเซีย ดู R. P. Soejono, "Stone Tools of Palaeolithic Type from Lombok," *Man and Culture in Oceania,* 3 (1987).

[27] อย่างไรก็ดี เนื่องจากหลายส่วนของซุนดาส์น้อย สามารถมองเห็นกันและกันได้ เริ่มตั้งแต่บาหลี ข้ามไปถึงลอมบอก จึงเป็นที่กระจ่างชัดว่า โอกาสความเป็นไปได้ ที่จะมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ก่อน*เซเปียนส์* ในบริเวณที่เลยไปทางตะวันออกไกลไปจนถึงติมอร์ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างจริงจัง ห้วงน้ำที่ขวางอยู่ในยุคน้ำแข็ง คงจะแคบกว่านี้

แน่นอนว่าหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นเครื่องมือหิน ยังคงเกิดขึ้นอย่างสืบเนื่องต่อจากอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เพิ่งได้บรรยายไปแล้วจนถึงอดีตที่เพิ่งผ่านพ้นไปไม่นาน อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะบรรยายถึงหลักฐานดังกล่าวนี้ เราจำเป็นต้องทำความรู้จักกับชนกลุ่มต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เสียก่อน ชนเหล่านี้เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากประชากรชาว*เซเปียนส์* ยุคต้น ๆ ที่ อยู่ในภาคตะวันออกของโลกเก่า คำถามเรื่องกำเนิดของมนุษย์*โฮโม เซเปียนส์ใน*เอเชีย ไม่ว่าจะสืบทอดมาจากมนุษย์รุ่นที่เป็น*อีเร็คตัส* ในถิ่นนี้เองหรือว่าเป็น*โฮโม เซเปียนส์*ซึ่งกระจายจากที่อื่นเข้ามาอยู่แทน เป็นเรื่องที่ได้อภิปรายไปแล้วข้างต้น ที่สมควรกล่าวเน้นไว้ ณ ที่นี้ก็คือ ภารกิจการหาหลักฐานมาพิสูจน์ ถึงกำเนิดของลักษณะทางสรีระที่ทำให้มนุษย์สมัยใหม่แตกต่างกันนั้น เป็นเรื่องทางชีววิทยาซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาพิเคราะห์คุณสมบัติทางด้านพันธุกรรมการศึกษาโครงกระดูกทั้งจากยุคโบราณและจากยุคหลัง ๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนกะโหลกศีรษะ) และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมซึ่งปรากฏให้เห็นที่ชนเชื้อชาติต่างๆ ของยุคสมัยใหม่ การสร้างภาพยุคก่อนประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยหลักฐานทางด้านภาษาศาสตร์และโบราณคดี สามารถให้ได้เพียงเค้าที่คลุมเครือเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางชีววิทยา และที่สำคัญคือ ผลลัพธ์ที่ได้จากทั้งสามสาขาวิชานี้ต้องมีความเป็นอิสระดั่งที่ควร

คนส่วนใหญ่ข้างมากจำนวน 400 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันจัดอยู่ในกลุ่มทางชีววิทยาซึ่งอาจเรียกใช้คำเรียกได้ว่าเป็น มองโกลอยด์ใต้ ความแตกต่าง ภายในประชากรกลุ่มนี้มีอยู่ระดับหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นชัดที่สุดที่สีผิวหนังที่ดำคล้ำขึ้น กับขนาดของใบหน้าและกรามซึ่งใหญ่ขึ้นไปเป็นลำดับ จากคนที่อยู่ทางเหนือลงมาทางใต้ เช่นเดียวกับจากทางตะวันตกมาทางตะวันออกภายในอินโดนีเซีย ประชากรพื้นถิ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งอยู่นอกกลุ่มมองโกลอยด์ใต้ มีเพียงพวกนิกริโตซึ่งอยู่ในแถบตอนกลางของมาเลเซียส่วนของคาบสมุทรและฟิลิปปินส์กับพวก เมลานีเซีย ซึ่งรวมกลุ่มอยู่ในและรอบ ๆ นิวกินี พื้นที่ส่วนใหญ่ของอินโดนีเซียตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาลุกุและนูซา เทงการา เป็นบริเวณหนึ่งซึ่งมีความแตกต่างทางชีววิทยาอย่างอ่อน ๆ ระหว่างมองโกลอยด์ใต้กับเมลานีเซีย แต่ก็ไม่มีพรมแดนที่แบ่งแยกความแตกต่างให้เห็นอย่างแน่ชัด ณ ที่นี้ แม้ว่าเราจะมองเห็นความแตกต่างทางพันธุกรรมที่สำคัญ ๆ อันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม หากได้เปรียบเทียบประชากรที่ร่วมเชื้อสายกันมาแต่เดิมเหล่านี้ จากปลายสุดของเส้นความแตกต่างเชิงชีววิทยาของแต่ละฟากเช่นระหว่างชาวติมอร์กับชาวบาหลี เป็นต้น

ชาวอินโดนีเซียกับชาวเมลานีเซียในที่ลุ่ม มีความเชื่อมโยงทางพันธุกรรมบางอย่างที่เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ความเชื่อมโยงกันนี้น่าจะเป็นเครื่องหมายที่บอกถึงผลลัพธ์ของกระแสทาง

พันธุกรรมซึ่งไหลบ่ามาทางการแต่งงานข้ามกันไปมาเป็นระยะเวลาหลายพันปี ระหว่างประชากรซึ่งเมื่อสืบค้นลงไปถึงที่สุดแล้ว พบว่ามีต้นกำเนิดแตกต่างกัน สมมุติฐานที่ตรงกันข้ามที่ว่า ลักษณะความแตกต่างที่สังเกตพบเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการคัดเลือกพันธุ์ตามหลักวิวัฒนาการ ซึ่งเกิดกับประชากรที่เคยอยู่รวมเป็นพวกเดียวกันและไม่มีการโยกย้ายถิ่น เป็นสมมุติฐานซึ่งน่าฟังน้อยกว่ามาก เนื่องจากเราต้องหาทางอธิบายว่าปัจจัยการคัดเลือกพันธุ์อย่างไหนที่ก่อให้เกิดประชากรมองโกลอยด์ใต้ที่มีผิวสีอ่อนและผมเหยียดตรงในเขตร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบศูนย์สูตรในอินโดนีเซีย ในขณะที่ที่อื่น ๆ ในเขตเส้นรุ้งเดียวกันนี้ในโลกเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมลานีเซียและแอฟริกา โดยทั่วไปแล้ว กลับมีแนวโน้มค่อนไปทางการเกิดผิวสีคล้ำจัดและผมหยิก[28] จริง ๆ แล้ว มีเหตุผลที่หนักแน่นทว่าซับซ้อนที่จะถือว่า มองโกลอยด์ใต้เป็นทายาทของประชากรที่ขยายตัวมาจากจีนตอนใต้ และบริเวณตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนแผ่นดินใหญ่ การขยายตัวนี้เกิดขึ้น ภายในช่วงเวลาส่วนใหญ่ของระยะเวลาเจ็ดพันปีของการเกษตรกรรมซึ่งส่งผลให้เกิดการเติบโตของประชากรในเวลาต่อมา ทว่าวิวัฒนาการไม่เคยหยุดนิ่ง และลักษณะเฉพาะทางพันธุกรรมแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ เมื่อมีประชากรกลุ่มใหม่เข้ามาในภูมิภาค หรือเมื่อประชากรที่อยู่ที่เดิม ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์อย่างใหม่ในเชิงวิวัฒนาการ คงเป็นการไม่ฉลาดอย่างยิ่งที่จะอ้างว่า ประชากรมองโกลอยด์ใต้กลุ่มต่าง ๆ อพยพย้ายถิ่นลงมาทางใต้ ในลักษณะที่เป็นกระแสกว้างใหญ่กระแสเดียว ในแบบที่เหมือน ๆ กันหมดและไม่มีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าข้อเขียนของผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านในอดีต จะชวนให้เข้าใจว่า พวกเขามองสภาพการณ์ไว้เช่นนั้น

ดังนั้น แบบฉบับที่ยอมรับได้มากที่สุดของยุคก่อนประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่ชีววิทยา จึงอาจได้แก่สมมุติฐานที่ว่า พวกมองโกลอยด์ใต้เดินทางกระจายกันออกมา และเข้าแทนที่ประชากรกลุ่มพื้นเมืองเดิมคือออสเตรโล-เมลานีเซียน การแทนที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ซับซ้อนและค่อยเป็นค่อยไป พวกนิกริโต ซึ่งน่าจะผ่านการคัดเลือกพันธุ์ในท้องถิ่นและอย่างเป็นเอกเทศ จนมีโครงร่างที่ค่อนข้างเตี้ย จึงเป็นผู้อยู่รอดเพียงพวกเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สืบสายพันธุ์ออสเตรโล-เมลานีเซียนดั้งเดิมมาอย่างต่อเนื่อง และอยู่ภายนอกเขตที่มีการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมของ

---

[28] เรื่องความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสีผิวกับเส้นรุ้ง ให้ดู G.L.Tasa et al., "Reflectometer Reports on Human Pigmentation," ***Current Anthropology***, 26 (1985) . ประชากรพื้นถิ่นกลุ่มใหญ่ในเขตศูนย์สูตรอีกเพียงกลุ่มเดียวซึ่งมิได้พัฒนาผิวสีคล้ำขึ้นมา คือพวกที่อยู่ในทวีปอเมริกา เนื่องจากบรรพชนของมองโกลอยด์อเมริกันเหล่านี้ เดินทางข้ามออกจากเอเชียอย่างน้อยเมื่อ 10,000 ปีก่อน จึงเป็นที่กระจ่างชัดว่า ความแตกต่างที่สีผิว อาจจะใช้เวลาพัฒนานานนับหมื่นปี ดู J. S. Friedlaender, ed., ***The Solomon Islands Project,*** Oxford, 1987, 357. ในทำนองเดียวกัน ออสเตรเลียก็มีประชากรผิวคล้ำจากถิ่นกำเนิดเดิมในอินโดนีเซียเขตร้อน มาตั้งรกรากอาศัยอยู่เป็นเวลานานอย่างน้อย 40,000 ปี แต่ดูเหมือนว่าการอาศัยอยู่ในบริเวณตอนใต้ของทวีปกับที่ทาสมาเนีย ซึ่งสภาพอากาศค่อนไปทางเย็น ทำให้สีผิวคลายคล้ำไปได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อินโดนีเซียตะวันออก การขยายตัวในระยะแรกของประชากรกลุ่มมองโกลอยด์ใต้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งที่เนื่องมาจากข้อได้เปรียบด้านประชากรศาสตร์ ข้อได้เปรียบนี้เป็นผลมาจากวิถีการเลี้ยงชีพแบบเกษตรกรรม ซึ่งต่างจากวิถีการเลี้ยงชีพแบบการล่าสัตว์-เก็บของป่า ร่วมไปกับความคล่องตัวในการเดินทางระหว่างเกาะ ซึ่งได้รับการเกื้อหนุนจากทักษะการเดินเรือและการท่องทะเลที่ได้พัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น

จะเห็นว่า กลุ่มนิกริโตเป็นพวกมีความสำคัญอย่างเอกอุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ พวกเขาดูประหนึ่งว่าเป็นตัวแทนของคนสมัยใหม่ ของกลุ่มประชากรออสเตรโล-เมลานีเซียน ซึ่งครั้งหนึ่ง เคยครอบครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาคนี้ และหากจะเอาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยอมรับกันว่าคลุมเครือบางอย่างเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย ก็อาจเป็นได้ว่าพวกเขาได้ขึ้นเหนือไปไกลจนถึงกัมพูชาและไต้หวัน ปัจจุบันนี้ นิกริโตครอบครองอยู่เฉพาะในหมู่เกาะอันดามัน บางส่วนของมาเลเซียส่วนคาบสมุทรและไทย และบางส่วนของฟิลิปปินส์ตอนกลางและเหนือ นิกริโตในฟิลิปินส์ปัจจุบันส่วนใหญ่ ปรับตัวเข้ากับวิถีการเกษตรกรรมที่เพาะปลูกเป็นระยะ ๆ และภายในช่วงระยะเวลาไม่กี่พันปีที่ผ่านมา คนเหล่านี้ทั้งหมด ได้รับภาษาออสโตรนีเซียนจากเกษตรกรนักเพาะปลูกที่เป็นเพื่อนบ้านมาใช้กันหมดแล้ว ชาวเซมังในมาเลเซียนั้น แม้จะเป็นนักล่าและเก็บหาอาหารรวมทั้งการเก็บของป่าเพื่อการแลกเปลี่ยน แต่ก็เคยรับเอาภาษาของออสโตรเอเชียติคที่เกี่ยวดองกับภาษาดั้งเดิมของมอญและเขมรมาใช้ด้วยในระยะหนึ่ง ชาวอันดามันจำนวนน้อยที่ยังเหลืออยู่ ซึ่งบางกลุ่มอยู่อาศัยอย่างโดดเดี่ยวบนเกาะ เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ยังคงรักษาวิถีการเลี้ยงชีพแบบนักล่า–นักเก็บของป่าที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ รวมทั้งรักษาภาษาดั้งเดิมของตนไว้โดยไม่สัมพันธ์และข้องเกี่ยวกับกลุ่มชนใหญ่ ๆ ที่อยู่ภายนอกนั้นเลย

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพวกนิกริโต ซึ่งมักถูกมองข้ามอยู่บ่อย ๆ คือ ไม่มีนิกริโตอาศัยอยู่ใกล้เขตศูนย์สูตรเลย เท่าที่สามารถสืบค้นได้นั้น ป่าเขตร้อนที่มีฝนชุกบริเวณศูนย์สูตรที่อยู่ห่างทะเลเข้าไปในสุมาตรา บอร์เนียว และอาจรวมถึงสุลาเวสีด้วยนั้น ดูจะร้างผู้คนโดยสิ้นเชิง ยกเว้นเฉพาะที่อยู่ในบริเวณซึ่งสามารถเข้าถึงทรัพยากรแถบชายฝั่งทะเลได้ บริเวณเหล่านี้ เพิ่งมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ในภายหลัง ผู้ที่เข้ามานี้คือบรรพชนของเกษตรกรชาวมองโกลอยด์ใต้ในปัจจุบัน ดังนั้น พวกนิกริโตจึงอาจแตกสาขามาจากประชากรออสเตรโล-เมลานีเซียนกลุ่มใหญ่กว่า ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณที่เป็นป่ามรสุมซึ่งมีกระจายอยู่กว้างขวาง ในย่านเขตร้อน (อินเตอร์ทร็อปปิคัล) ในยุคไพลสโทซีน โครงร่างที่เตี้ยโดยส่วนเปรียบเทียบ อันเป็นลักษณะเฉพาะของนิกริโตสมัยใหม่ อาจเป็นผลลัพธ์จากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศที่ร้อนกว่าและชื้นกว่าของยุคโฮโลซีน และเป็นการปรับตัวเพราะมีปัจจัยแทรกเข้ามาคือการที่มีอาหารโปรตีนลดลง และค่านิยมของการมีขนาดตัวกระทัดรัด ซึ่งทำให้เคลื่อนไหวได้สะดวกในบริเวณป่าในเขตร้อนชื้นที่เป็นป่าทึบ

ข้อมูลด้านพันธุกรรมสมัยใหม่ ช่วยสนับสนุนภาพข้างต้นที่แสดงถึงการขยายตัวของมองโกลอยด์ใต้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะหลัง (ส่วนใหญ่เกิดในช่วงหลังยุคไพลสโทซีน) ด้วยเช่นเดียวกัน ข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับหมู่โลหิตอย่างเดียวไม่อาจถือว่าเป็นดัชนีระบุกำเนิดของประชากรที่เชื่อถือได้อีกต่อไป เนื่องจากหมู่โลหิตมีแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความถี่ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และขณะนี้มีระบบควบคุมทางพันธุกรรมอย่างอื่น ๆ ซึ่งดูจะให้ความแน่นอนทางการศึกษามากกว่า อีกประการหนึ่งความถี่ของหมู่โลหิต สะท้อนให้เห็นเฉพาะการผ่าเหล่าเท่านั้น แต่มิได้สะท้อนผลที่ได้รับจากอิทธิพลของการคัดเลือกพันธุ์และการเบี่ยงเบน ดังนั้น ข้อมูลด้านพันธุกรรมเหล่านี้ จึงอาจเป็นหลักฐานที่เก็บบันทึกแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับบรรพชนร่วมระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ เอาไว้ด้วย ซึ่งมิใช่เป็นเพียงแค่การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น ลักษณะความผันแปรที่มีต่าง ๆ กันไปในแต่ละกลุ่มชน ซึ่งดูจะแยกชนมองโกลอยด์เอเชีย (รวมทั้งมองโกลอยด์ใต้) ออกจากชนพื้นถิ่นอะบอริจินส์ของออสเตรเลียและชนเมลานีเซียน ปรากฏในทรานเฟอริน ระบบภูมิคุ้มกันโรค และระบบโปรตีนชนิดซี.ในน้ำเลือด เซลล์เม็ดเลือดแดงดิเอโก* กับระบบการกระตุ้นภูมิคุ้มกันของเม็ดเลือดขาว รวมทั้งความแตกต่างของสารพันธุกรรมของไมโทคอนเดรีย**[29] นอกจากนี้ ความผันแปรของทรานเฟอริน ยังดูจะผ่านการเปลี่ยนแปลงในเชิงคลีนิควิทยาซึ่งพบบ่อยขึ้นในแนวนูซา เทงการา การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของพันธุกรรม ซึ่งเกิดเพราะปัจจัยแวดล้อมดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในอินโดนีเซียตะวันออก

---

* ทรานเฟอริน (transferrin) เป็นโปรตีนที่พบในน้ำเลือด (plasma) ทำหน้าที่ขนส่งธาตุเหล็กเพื่อใช้สร้างฮีโมโกลบิน (hemoglobin) ในเซลล์เม็ดเลือดแดง

ระบบโปรตีนชนิดซีในน้ำเลือด (Gc serum protein) เป็นเอนไซม์ชนิดหนึ่งที่มีความสามารถในการย่อยโปรตีนบางชนิด (โปรตีนแฟคเตอร์ VIII และแฟคเตอร์ V) ได้อย่างดี แต่ก็จะมีผลให้ร่างกายชลอการสร้างสารธรอมบิน (thrombin) ซึ่งเป็นผลให้เลือดไม่แข็งตัว

เซลล์เม็ดเลือดแดงดิเอโก (Diego) เป็นเซลล์เม็ดเลือดแดงที่ผิดปกติชนิดหนึ่ง

** ไมโทคอนเดรีย (mitocondrial genome) เป็นส่วนประกอบของเซลล์ของร่างกายมนุษย์ที่อยู่ภายนอกนิวเคลียส ซึ่งในบางกรณีจะมีสารพันธุกรรมจับอยู่ เช่นเดียวกับที่นิวเคลียส

[29] ดู R. L. Kirk, "Human Genetic Diversity in South-East Asia and the Western Pacific," ใน D. F. Roberts and G. F. de Stefano, eds., ***Genetic Variation and its Maintenance***, Cambridge, 1986; A.V. S. Hill and S. Serjeantson, eds., ***The Colonization of the Pacific: A Genetic Trail***, Oxford, 1989.

ลักษณะความผิดปกติของฮีโมโกลบินชนิดอี. (E)* ก็มีอยู่อย่างดกดื่นในหมู่ประชากรแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เลยไปไกลจนถึงติมอร์ แต่หากไกลไปกว่าติมอร์แล้ว จะไม่ปรากฏเลยแม้แต่น้อย พวกเมลานีเซียนมีความผิดปกติด้านพันธุกรรมหลายอย่าง เช่นการเป็นโรคโลหิตจาง (ทาลาสซีเมีย) ซึ่งเกิดจากการขาดสาร จี.6 พี.ดี. ** และการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของเม็ดเลือดแดงเป็นรูปไข่ ซึ่งส่งผลให้ชนกลุ่มนี้มีภูมิต้านทานโรคมาเลเรียได้ พันธุกรรมที่ทำให้เกิดความผิดปกติเหล่านี้ ไม่เหมือนกับความผันแปรด้านพันธุกรรมที่กล่าวถึงข้างต้น กล่าวคือพันธุกรรมที่ไม่ปกตินี้ต้องไวมากต่อการผันแปร ซึ่งเกิดขึ้นเพราะการคัดเลือกพันธุ์ตามธรรมชาติในช่วงที่ผู้ที่มีหน่วยพันธุกรรมนี้เข้าสู่ภูมิภาคซึ่งเป็นดงมาเลเรียเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ดี ดังที่อาร์. แอล. เคิร์ค[30] ได้อธิบายไว้ เมื่อหน่วยพันธุกรรมที่ช่วยป้องกันโรคอย่างมีประสิทธิภาพปักหลักลงได้มั่นคงแล้ว โอกาสที่การผ่าเหล่าครั้งใหม่ที่จะมาสู่ชนกลุ่มนั้น จะลดลง ดังนั้นในแง่นี้ การปรากฏผู้มีฮีโมโกลบินชนิดอี.มาก จึงสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้ความเก่าแก่ตั้งแต่ครั้งโบราณและสำคัญอันหนึ่งสำหรับชาวมองโกลอยด์จำนวนมากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสามารถย้อนอายุกลับไปได้อย่างน้อย จนถึงช่วงเวลาที่เกษตรกรรมขยายตัวเข้าสู่เขตร้อน

ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับพันธุกรรมของคนในอินโดนีเซีย มาจากการศึกษาของเอ.โซโฟร[31] โซโฟรวิเคราะห์ความห่างไกลทางพันธุกรรมโดยใช้เกณฑ์ตำแหน่งของสารพันธุกรรมจำนวนสิบแปดตำแหน่งมาเปรียบเทียบกัน การวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ประชากรในอินโดนีเซีย แบ่งออกได้เป็นกลุ่มตะวันตกกับกลุ่มตะวันออก โดยมีชนบิมานีสแห่งซัมบาวา อยู่ประมาณกึ่งกลาง กลุ่มตะวันออก สะท้อนให้เห็นความผันแปรภายในมากกว่า ข้อสังเกตนี้น่าจะมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากภูมิภาคซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกเมลานีเซียนตะวันออก ดูจะเป็นจุดรวมของการพัฒนาเกษตรกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงแรก ๆ และยังถือกันว่าเป็นศูนย์กลางของศูนย์ถ่วงทางพันธุกรรมที่มีมาตั้งแต่ยุคโฮโลซีนตอนต้นเป็นอย่างน้อย เราจึงอาจคาดคะเนไปได้ว่าในอินโดนีเซียตะวันออกในยุคโฮโลซีน มีชนกลุ่มออสเตรโล-เมลานีเซียนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากกว่าในตะวันตก ด้วยเหตุนี้ความ

---

* ฮีโมโกลบิน เป็นสารสำคัญในเซลล์เม็ดเลือดแดง ประกอบด้วยโปรตีนฮีม (heme) และโกลบิน (globin) ทำหน้าที่ขนส่งก๊าซออกซิเจนไปให้เนื้อเยื่อต่าง ๆ ทั่วร่างกาย และรับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากเนื้อเยื่อต่าง ๆ มาสู่ปอดเพื่อขับออกจากร่างกาย หากเซลล์เม็ดเลือดแดงมีฮีโมโกลบินผิดปกติไปจะทำให้เกิดโรคโลหิตจาง

** จี 6 พีดี (G 6 PD – gluclose – 6 phosphate dehydrogenase) เป็นเอนไซม์ในเซลล์เม็ดเลือดแดงทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเปลี่ยนแปลงของสารภายในเซลล์อย่างหนึ่งที่เรียกว่าวิถีเพนโตสฟอสเฟต (pentose phospate pathway) การขาดเอนไซม์นี้จะทำให้เซลล์เม็ดเลือดแดงแตกได้ง่าย เป็นผลให้เกิดโรคโลหิตจาง

[30] ."Human Genetic Diversity," 116.

[31] "Population Genetic Studies in Indonesia," Ph.D. thesis, Australian National University, 1982.

แปรเปลี่ยนทางพันธุกรรม อันเนื่องด้วยปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมของชนมองโกลอยด์–เมลานีเซียทางตะวันออกจึงได้มีมากและซับซ้อนอย่างน่าประทับใจ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะสามารถตั้งข้อสังเกตที่สำคัญ ๆ ได้มากมายจากหลักฐานทางด้านพันธุกรรม แต่หลักฐานโดยตรงส่วนใหญ่ที่บ่งบอกถึงบรรพชนมนุษย์ยุคโบราณกลับมิได้มาจากผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ หากแต่มาจากผู้ที่ตายแล้ว บ่อยครั้งทีเดียวเมื่อจะพิจารณาคำถามที่เกี่ยวกับรากเหง้าของกลุ่มชน การหาอายุซากโครงกระดูกกลับกระทำกันไม่ดีพอ ไม่สมบูรณ์พอ และคลุมเครือเต็มที แต่ก็แน่นอนว่าเราไม่อาจละเลยซากโครงกระดูกเหล่านี้ได้ ซากโครงกระดูกมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความซับซ้อนให้กับภาพรวมของหลักฐานจากซากโครงกระดูก ภาพรวมดังกล่าวจะปรากฏออกมาอย่างกระจ่างชัดว่าการมีชนกลุ่มหนึ่งเข้ามาแทนที่อีกกลุ่มหนึ่งอย่างรวดเร็วนั้นไม่มีปรากฏอยู่ ณ ที่ใดเลย ทั้งเราจะต้องเผื่อกรณีการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์กันเป็นพัน ๆ ปี กับกรณีวิวัฒนาการภายในท้องถิ่นไว้ด้วย แนวคิดที่สำคัญมีอยู่ว่าประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่ชีววิทยามนุษย์ มิได้เกี่ยวข้องกับการที่ประชากรกลุ่มหนึ่งถูกเข้ามาแทนที่โดยกลุ่มประชากรอีกกลุ่มหนึ่งอย่างรวดเร็ว แต่เป็นเรื่องโครงสร้างและศูนย์กลางของความถ่วงทางความผันแปรของพันธุกรรม ซึ่งเกิดขึ้นด้วยปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชนมองโกลอยด์ใต้กับพวกออสเตรโล-เมลานีเซียน โครงสร้างและศูนย์กลางของความถ่วงที่ว่านี้เกิดขึ้นในลักษณะที่เคลื่อนขยับไปทางใต้และทางตะวันออกทีละน้อยอีกด้วย

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่ามีความไม่ลงรอยกันอยู่อย่างมากในหมู่นักมานุษยวิทยา-ชีววิทยาเกี่ยวกับการมีหรือไม่มีความต่อเนื่องจาก*อีเร็คตัส*ถึง*เซเปียนส์*ในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศจีน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ในเชิงสนับสนุนวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องภายในท้องถิ่นของพวกมองโกลอยด์ มีความหนักแน่นมากทีเดียว และขณะนี้ ก็มีรายงานถึงซากโครงกระดูกยุคไพลสโทซีนตอนปลายมากมาย ที่เป็นข้อต่อซึ่งเชื่อมความสืบเนื่องระหว่าง*อีเร็คตัส*กับ*เซเปียนส์* ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซากกะโหลกศีรษะและกรามล่างที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งสามารถอนุมานได้ว่าเป็นออสเตรโล-เมลานีเซียน มาจากถ้ำนิอาห์ในซาราวักและถ้ำตาบอนบนเกาะพาลาวัน (ฟิลิปปินส์) ทั้งสองซากที่พบนี้มีอายุคร่าว ๆ อยู่ในช่วงระหว่าง 40,000 ถึง 20,000 ปีก่อน นอกจากนี้ ยังมีซากโครงกระดูกจำนวนมากของพวกออสเตรลอยด์ *โดยเฉพาะ*ในออสเตรเลีย ซึ่งมีอายุอยู่ประมาณตั้งแต่ 30,000 ปีก่อนขึ้นไป

ยังไม่มีใครกล่าวอ้างว่าพบฟอสซิลยุคไพลสโทซีนจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นมองโกลอยด์อย่างชัดแจ้ง แม้ว่า ที. เจคอบ จะประกาศว่า กะโหลกศีรษะยุคไพลสโทซีนตอนปลายจากวาจักในชวา มีลักษณะใบหน้าแบบมองโกลอยด์อยู่บ้าง[32] นอกจากนั้นแล้ว เมื่อไม่นานมานี้ ยังมีการกล่าวอ้างว่า กะโหลกศีรษะของมนุษย์ยุคไพลสโทซีนตอนปลายที่พบในออสเตรเลียและเอเชีย

---

[32] *Some Problems Pertaining to the Racial History of the Indonesian Region,* Utrecht, 1967.

ตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับกะโหลกศีรษะของชาวจีนในยุคเดียวกันหรือยุคก่อนหน้านั้น อาทิเช่นกะโหลกศีรษะจากลิวเจียงในกวางสี[33] ข้อสรุปเบื้องต้นที่จะได้จากสิ่งนี้ ก็คือ มิใช่ว่า "การกลายเป็นมองโกลอยด์" ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นต้องเกิดขึ้นควบคู่มากับการพัฒนาเกษตรกรรมในยุคโฮโลซีน และหน่วยพันธุกรรมส่วนหนึ่งจากแหล่งกำเนิดทางเหนือ ก็อาจเข้ามาสู่ภูมิภาคนี้ก่อนที่ยุคไพลสโทซีนจะสิ้นสุดลงเป็นเวลานานก็ได้ น่าเสียดายที่ไม่มีข้อมูลที่จะช่วยให้ระบุได้อย่างจำเพาะเจาะจงมากไปกว่านี้

ชิ้นส่วนโครงกระดูกแบบมองโกลอยด์ใต้ของในยุคโฮโลซีนที่อยู่ในช่วง 7000 ปีที่ผ่านมาได้พบว่ามีอยู่อย่างกว้างขวางและมีมากเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ยกเว้นเฉพาะบางบริเวณเช่นที่คาบสมุทรมลายูตอนกลางและอินโดนีเซียตะวันออก ซึ่งเป็นบริเวณที่ชนสมัยใหม่ยังมีลักษณะที่แสดงถึงการได้รับมรดกตกทอดมาจากพวกออสเตรโล-เมลานีเซียนอยู่มาก ขนาดของฟันโดยรวมที่ลดลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดูจะเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วยเช่นกัน เรื่องนี้สันนิษฐานว่าเชื่อมโยงอยู่กับการที่มีอาหารชนิดที่อ่อนนุ่มมากขึ้น ซึ่งเกิดขึ้นด้วยกระบวนการแปรรูปอาหารที่ได้จากการเกษตร[34] อย่างไรก็ดี แนวโน้มการส่งผ่านพันธุกรรมนี้ เกิดขึ้นทีละน้อย และแม้ในภูมิภาคที่ไกลขึ้นไปทางเหนือมาก ๆ อย่างเช่น ทางเหนือของเวียดนามและจีนตอนใต้ ลักษณะทางพันธุกรรมอันเป็นผลจากสภาพแวดล้อมเช่นที่มีอยู่ในยุคหินใหม่ตอนต้น ๆ ก็ดูจะมีลักษณะของมองโกลอยด์น้อยกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมาก เป็นที่กระจ่างชัดทีเดียวว่า การขยายตัวส่วนใหญ่ของมองโกลอยด์ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะด้วยการเข้ามาแทนที่นักล่าและนักเก็บของป่าเผ่าออสเตรโล-เมลานีเซียนหรือการกลมกลืนไปกับพวก "มาเลย์รุ่นแรก" (Proto-Malay)[35] ล้วนเกิดขึ้นภายในยุคประวัติศาสตร์อย่างแน่แท้ ในปัจจุบันก็ยังเกิดขึ้นดังเช่น กรณีเกษตรกรฟิลิปปินส์บุกรุกเข้าไปยังเขตล่าสัตว์ของพวกนิกริโตและกรณีชาวอินโดนีเซียอพยพย้ายถิ่นจากชวาเข้าไปยังบริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปจากฝั่งทะเลของอีเรียนจายาและมาลุกุ

นอกจากเรื่องกำหนดเวลาของการส่งผ่านพันธุกรรมมองโกลอยด์เข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังมีคำถามที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับภูมิภาคซึ่งเป็นต้นกำเนิด ของพันธุกรรมสายนี้อย่าง

---

[33] M. H. Wolpoff, X. J. Wu and A. G. Throne, "Modern *Homo Sapiens* Origins…, " in F. H. Smith and F. Spencer, eds, ***The Origins of Modern Humans***, New York, 1984.

[34] C. L. Brace, "Tooth Size and Austronesian Origins," in P. Naylor, ed., ***Austronesian Studies***, Ann Arbor, 1980.

[35] คำว่า "มาเลย์รุ่นแรก" (โพรโท-มาเลย์) และ "มาเลย์รุ่นที่สอง" (ดิวทีโร-มาเลย์) ตามที่นักมานุษยวิทยากายภาพรุ่นก่อน ๆ ใช้กันนั้น มิได้มีความหมายอะไรนัก ในแง่ของความรู้สมัยใหม่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สองคำนี้ บ่งบอกถึงชนมองโกลอยด์สองพวกที่เป็นคนละลำดับชั้นกัน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่มีหลักฐานอื่นใดมารองรับ

กว้าง ๆ ตรรกะทางภูมิศาสตร์อย่างง่าย ๆ แน่นอนว่าย่อมชี้ไปยังส่วนที่อยู่ติด ๆ กันของจีนตอนใต้ รวมทั้งตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ตรรกะนี้ได้รับการสนับสนุนจากการวิเคราะห์ฟันของเทอร์เนอร์ ซึ่งเป็นผู้เสนอว่า ลักษณะฟันของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (รวมทั้งชนนิกริโต) เมื่อพิจารณาในแง่ของโครงสร้างของฟัน จัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า ซุนดาดอนต์ เทอร์เนอร์ชี้ถึงความแตกต่างระหว่างฟันแบบซุนดาดอนต์กับแบบซิโนดอนต์ (ของพวกมองโกลอยด์ในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ) และของพวกออสเตรโล-เมลานีเซียน และชี้ว่า ฟันยุคก่อนประวัติศาสตร์ทั้งหมดจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ที่เก่าแก่ที่สุดอย่างเช่น ฟันที่กะโหลกศีรษะที่นิอาห์ และวาจัก ล้วนเป็นฟันแบบซุนดาดอนต์ ดังนั้น จึงยังไม่มีกรณีการขยายตัวลงไปทางใต้ของมองโกลอยด์จากเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือใด ๆ ที่สามารถนำมาพิจารณาได้อย่างจริง ๆ จัง ๆ และฟันของชนออสเตรเลียพื้นถิ่นคืออะบอริจินและเมลานีเซียน ก็เห็นได้ชัดว่าเริ่มมีรูปร่างและโครงสร้างเบี่ยงเบนออกไปจากฟันแบบซุนดาดอนต์ของบรรดาเครือญาติตนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างน้อยเมื่อ 40,000 ปีก่อน เนื่องจากฟันซุนดาดอนต์น่าจะมีอยู่ทั่วไปทั่วจีนตอนใต้ในสมัยไพลสโทซีนตอนปลายและโฮโลซีนตอนต้น แหล่งกำเนิดทุกแหล่งที่จะส่งผ่านพันธุกรรรมเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรง จึงน่าจะอยู่ในบริเวณตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี[36]

ข้อสรุปของส่วนนี้ เกี่ยวกับลักษณะที่สำคัญของวิวัฒนาการทางชีววิทยาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหมู่มนุษย์*โฮโม เซเปียนส์* อาจนำเสนอได้ดังนี้คือ

1. ประชากรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อราว 40,000 ปีก่อน น่าจะมีลักษณะของออสเตรโล-เมลานีเซียนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีลักษณะของมองโกลอยด์ใต้ซึ่งพัฒนาขึ้นทางบริเวณตอนเหนือของภูมิภาคนี้รวมอยู่บ้าง ในช่วงเวลานี้หรืออาจจะก่อนหน้านี้ บรรดาผู้เป็นต้นแบบของลักษณะที่ว่านี้เคลื่อนย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในออสเตรเลียและนิวกินี และจากนั้นก็ได้วิวัฒนาการต่อไป อย่างค่อนข้างจะโดดเดี่ยวจากพวกที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคเดียวกัน

2. ชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังคงอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านการปรับแต่งรูปทรงของกะโหลกศีรษะและใบหน้าอย่างกว้างขวาง ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการคัดเลือกพันธุ์ในท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการส่งผ่านพันธุกรรมลงมาทางใต้ คือ จากภูมิภาคต่าง ๆ ทางตอนใต้ของจีน ซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในแนวมองโกลลอยด์ ส่วนชนกลุ่มที่อยู่ทางใต้ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ น่าจะยังคงมีลักษณะของออสเตรโล-เมลานีเซียนอยู่มาก ซึ่งในหลาย ๆ ลักษณะเป็นพันธุกรรมได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ลักษณะเหล่านี้ ยังมีต่อมาจนล่วงเข้าสู่ยุคโฮโลซีน

---

[36] ดู C. G. Turner II, "Teeth and Prehistory in Asia," ***Scientific American,*** February 1989. สำหรับทัศนะที่เกี่ยวข้องที่เน้นถึงวิวัฒนาการภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดู D. Bulbeck, "A Re-Evaluation of Possible Evolutionary Processes in Southeast Asia since the Late Pleistocene," BIPPA, 3 (1982).

3. ในยุคโฮโลซีน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในระยะ 7000 ปีที่ผ่านมา การกระจายขยายของพวกมองโกลอยด์ใต้ลงไปทางใต้และตะวันออกยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การเคลื่อนย้ายเหล่านี้ ในปัจจุบันสามารถระบุได้ง่ายที่สุดจากหลักฐานด้านภาษาและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของประชาชนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่พูดภาษาต่าง ๆ ในกลุ่มออสโตรเอเชียติค, ไท-คะได, ทิเบต-พม่า และออสโตรนีเซียน อาจเป็นได้ว่า ภาษาที่สำคัญที่สุด สันนิษฐานได้ว่า ปรากฏขึ้นในช่วงสหัสวรรษแรก ๆ ของเกษตรกรรม ซึ่งเป็นช่วงที่กระบวนการขยายตัวออกเริ่มต้นขึ้น ในท้ายที่สุด กระบวนการนี้ได้พาชนที่คล้ายคลึงกับมองโกลอยด์ ข้ามมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิคไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ไกลไปถึงมาดากาสการ์และเกาะอีสเตอร์

หลักฐานทางโบราณคดีจากยุคไพลสโทซีนตอนปลาย ถึงยุคโฮโลซีนตอนกลาง

การหาอายุด้วยวิธีตรวจวัดคาร์บอนที่อยู่ในรูปของธาตุกัมมันตภาพรังสี สามารถทำได้กับสิ่งที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่ประมาณ 40,000 ปีก่อนลงมา ช่วงเวลาจาก 40,000 ปีเป็นต้นมาจนถึงเมื่อเกษตรกรรมปรากฏขึ้น (ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอยู่ในช่วงระหว่าง 6000 ถึง 3000 ปีก่อน ขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ) หลักฐานทางโบราณคดี จำกัดอยู่เฉพาะเครื่องมือที่เป็นหินกะเทาะกับหลักฐานแวดล้อมที่จะบอกถึงลักษณะการดำเนินชีวิตด้วยการเสาะหาอาหารที่ค่อนไปในแบบเร่ร่อน หลักฐานดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ประดิษฐ์อย่างง่าย ๆ ส่วนเครื่องมือที่ประดิษฐ์ในลักษณะเรียวเล็กแบบมีด (blade) กับเครื่องมือสะเก็ดหินขนาดจิ๋ว (ไมโครลิช) เพิ่งปรากฏในภูมิภาคเมื่อล่วงเข้ายุคโฮโลซีนไปแล้ว ในอีกประการหนึ่ง ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นในช่วงเวลาที่น้ำแข็งละลาย ยังน่าจะทำลายแหล่งโบราณคดีที่อยู่ตามชายฝั่งทะเล (ซึ่งอาจมีอยู่เมื่อประมาณ 9000 ปีก่อน) ไปเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่อยู่ทางตะวันตกของซุนดาแลนด์

แหล่งหลักฐานทางโบราณคดีที่จะบรรยายในส่วนนี้ เป็นของยุคซึ่งสันนิษฐานกันว่า การล่าสัตว์และเก็บของป่าเป็นอาหารน่าจะเป็นเพียงรูปแบบเดียวของการยังชีพและยังไม่มีการผลิตทางการเกษตรอย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนไปสู่แบบแผนการยังชีพถัดมาคือการทำเกษตรกรรมนั้น ส่วนใหญ่แล้วเกือบทุกภูมิภาคเกิดขึ้นอย่างค่อนข้างเฉียบขาดฉับไว ซึ่งทั้งนี้มีความหมายว่านักล่าและนักเก็บของป่าแต่เดิมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ที่ใช้ชีวิตอยู่ในบริเวณที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกถูกกลืนอย่างค่อนข้างรวดเร็ว ในบางภูมิภาคพวกนักล่าอาจพัฒนาการเพาะปลูกขึ้นมาเอง หรือรับวิถีการดำรงชีวิตเช่นนี้มาปฏิบัติ ทว่าประเด็นนี้ โดยทั่วไปแล้ว ลำพังเพียงหลักฐานทางโบราณคดีอย่าง

เดียว ยังไม่กระจ่างแจ้ง แต่ไม่ว่ากลไกที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้จะเป็นประการใดก็ตาม นักล่าและนักเก็บของป่าที่ยังคงมีเหลืออยู่มาจนทุกวันนี้เป็นที่ชัดเจนว่า ได้เคยผ่านการติดต่อกับผู้ประกอบการเกษตรมาเป็นอย่างมากทีเดียว ดังนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตในสมัยไพลสโทซีนตอนปลายที่พวกเขาจะให้แก่เราได้ จะเป็นข้อมูลที่คลุมเครือมาก[37]

อาทิเช่น ชนนิกริโตน่าจะรอดพ้นการถูกกลืนได้ เพียงเพราะพวกเขาครอบครองพื้นที่บริเวณซึ่งอยู่ห่างไกลและค่อนข้างไม่อุดมสมบูรณ์ เกษตรกรผู้ขยายที่ทำกินจึงไม่สนใจเข้ามาจนกระทั่งในช่วงหลัง ๆ นี้ ชาวอันดามันน้อยก็เป็นเพียงนิกริโตพวกเดียวที่อาจพิจารณาได้ว่าไม่ใคร่ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับขนบประเพณีวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น ถึงกระนั้นคนเหล่านี้น่าจะได้เลี้ยงสุกรและผลิตเครื่องปั้นดินเผามาเมื่อประมาณ 2000 ปีก่อน และเช่นเดียวกับชนนิกริโตกลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด ชาวอันดามันน้อยยุติการทำเครื่องมือหินก่อนการติดต่อกับชาวยุโรป[38] ชนนิกริโตที่ฟิลิปปินส์ทั้งหมดในที่สุดได้รับวิธีการเพาะปลูกบางอย่างเข้าไว้ แม้ว่าจะไม่ใคร่เต็มใจนักก็ตาม[39] ชาวเซมังในมาเลเซีย ก็ติดต่อกับนักเพาะปลูกที่เป็นเพื่อนบ้านเรื่อยมานับเป็นเวลาพัน ๆ ปี แม้ว่าพวกเขาจะสามารถรักษาวิถีชีวิตในแบบนักล่าและนักเก็บของป่าที่เร่ร่อนได้เป็นผลสำเร็จมากกว่าพวกนักล่าในฟิลิปปินส์ ดังนั้น จึงอาจเป็นการด่วนสรุปเกินไปที่จะคิดว่ากลุ่มชนเหล่านี้สามารถเผยรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตในยุคไพลสโทซีนตอนปลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้แก่เราอย่างมากมาย รายละเอียดที่นอกเหนือไปจากการลงข้อสรุปอย่างกว้าง ๆ ที่เราอาจทำได้ เกี่ยวกับความน่าจะเป็นไปได้จะได้แก่ สังคมสมัยนั้น เป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น มีประชากรเบาบางเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ และเป็นสังคมที่สร้างขึ้นจากครอบครัวเดี่ยว (ประกอบด้วยสมาชิกเพียงพ่อแม่ลูก) ครอบครัวเหล่านี้มีจำนวนไม่มาก เป็นอิสระ และเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา

สถานการณ์ในกรณีของนักล่าและนักเก็บของป่าเชื้อสายมองโกลอยด์ใต้ ยิ่งเอื้อความรู้น้อยหนักลงไปอีก พวกเขาเหล่านี้ ประกอบด้วยกลุ่มชนที่พูดภาษาออสโตรนีเซียน เช่นกลุ่มพูนานในส่วนของบอร์เนียวที่อยู่ห่างทะเลลึกเข้าไปข้างใน กลุ่มคูบูในสุมาตรา และกลุ่มทาซาเดย์ในมินดาเนา[40] กับ

---

[37] ดู T. N. Headland and L. A. Reid, "Hunter-Gatherers and Their Neighbours from Prehistory to the Present," *Current Anthropology*, 30 (1989).

[38] Z. Cooper, "Archaeological Explorations in the Andaman Islands," BIPPA, 6 (1985).

[39] T. Headland, *Why Foragers do not Become Farmers*, University Microfilms International, 1986. มีรายงานจากแอฟริกาเช่นกัน ถึงความไม่เต็มใจในหมู่นักล่าและนักเก็บของป่า ที่จะพัฒนาเกษตรกรรม หากว่าพวกเขาสามารถหาของมาแลกเปลี่ยนหรือทำงานเพื่อแลกกับผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูก ดู J. D. Clark and S. A. Brandt, eds., *From Hunters to Farmers,* Berkeley,. 1984, 5.

[40] ในระยะหลัง ๆ นี้ มีสื่อต่าง ๆ จำนวนมากระบุว่า พวกทาซาเดย์มีชื่อเสียงว่าเป็นพวกหลอกลวงเสแสร้ง ข้าพเจ้าคิดว่าอาจเป็นการดีกว่าที่จะถือว่าพวกเขาเป็นพวกสุดท้ายที่มีชีวิตรอดจากความพยายามที่ไม่สู้ประสบความสำเร็จ

กลุ่มผู้พูดภาษาออสโตรเอเชียติคได้แก่กลุ่มยุมบรีที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย และกลุ่มชอมเพนในนิโคบาร์ใหญ่ ในส่วนที่เกี่ยวกับชนเหล่านี้ เรามีคำถามที่เคร่งเครียดบางประการ เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของพวกเขา อันประกอบด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่าเป็นหลักเหล่านี้ว่า ดำเนินมาเป็นเวลานานเท่าใดแล้ว อาทิเช่น ชนเผ่า พูนานและคูบู น่าจะต้องสืบเชื้อสายมาจากประชากรที่เป็นนักเพาะปลูกมาแต่ดั้งเดิมอย่างเกือบจะแน่นอน และเป็นไปได้ว่า บรรพชนของพวกเขาทะยอยกันเข้าป่ากันอย่างค่อยเป็นค่อยไปและโดยสมัครใจ โดยส่วนหนึ่งไปเป็นนักล่าและบางส่วนไปเป็นผู้เก็บผลผลิตจากป่ามาแลกเปลี่ยน[41] กลุ่มชนเหล่านี้อาจมีเรื่องที่จะบอกเล่าแก่เราไม่มากนัก เกี่ยวกับการล่าสัตว์และเก็บของป่า "ดั้งเดิม" ในสมัยก่อนการทำเกษตรกรรมในภูมิภาคนี้

ข้อสรุปที่จะได้ก็คือ ภาพชีวิตของยุคไพลสโทซีนตอนปลาย สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยข้อมูลของยุคไพลสโทซีนตอนปลายนี้เท่านั้น หลักฐานด้านภาษาและชาติพันธุ์วรรณา ไม่อาจขยายย้อนกลับไปไกลได้ถึงขนาดนั้น และข้อสังเกตด้านวัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบจากชนเผ่าต่าง ๆ ในปัจจุบัน ดูจะไม่มีสิ่งที่เข้าประเด็นกันสักเท่าใดนัก นอกจากนี้ยังเป็นที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้นว่า คนในยุคไพลสโทซีนตอนปลาย อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มักแตกต่างจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันนี้เป็นอันมาก และเป็นไปได้ว่า ต้องผ่านการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในช่วงเวลาที่ค่อนข้างสั้น การเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้พูดไปบ้างแล้ว ได้แก่ความผันผวนของระดับน้ำทะเล การเปลี่ยนแปลงของชนิดของพืชพันธุ์และปริมาณฝน กับการสูญพันธุ์ของสัตว์ต่าง ๆ ในช่วงเมื่อประมาณ 40,000 ปีก่อน ระดับน้ำทะเลต่ำกว่าปัจจุบันอยู่ราว 50 เมตร ซึ่งเพียงพอที่จะเชื่อมบอร์เนียว สุมาตราและชวาเข้ากับแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย เมื่อถึงช่วง 18,000 ปีก่อน น้ำทะเลอยู่ในระดับต่ำที่สุด เป็นไปได้ว่าอาจต่ำกว่าระดับปัจจุบันถึง 130 เมตร และซุนดาแลนด์น่าจะอยู่พ้นน้ำขึ้นมาเป็นอนุทวีปที่กว้างใหญ่ และค่อนข้างแห้งแล้ง พืชพรรณไม้ที่ปกคลุมพื้นที่ประกอบด้วยป่าทึบแบบเขตร้อนชื้นที่มีฝนชุกแต่มีปริมาณไม่มากเท่าในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นป่ามรสุมที่มีฝนตกตามฤดูกาลกับป่าโกงกางเสียมากกว่า เมื่อเข้าสู่ยุคโฮโลซีนปริมาณฝนเพิ่มขึ้น และป่าทึบที่มีฝนชุกแบบเขตศูนย์สูตร ก็ขยายออกครอบคลุมภูมิภาคที่อยู่ในบริเวณศูนย์สูตรทั้งหมด

ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต่อมนุษย์ ยังค่อนข้างคลุมเครืออยู่ อาทิเช่น มีผู้เสนอแนะว่า การที่ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาระหว่าง 18,000 ถึง 6000 ปีก่อน น่าจะเป็นผลที่บีบบังคับให้ผู้คนต้องอพยพย้ายถิ่นจากซุนดาแลนด์ไปทางตะวันออก มุ่งสู่แปซิฟิค เพราะพวกเขา

และในช่วงสั้น ๆ ที่จะเข้ามาครอบครองอาณาบริเวณซึ่งครั้งหนึ่ง เคยเป็นป่าใหญ่ในเขตร้อนที่มีฝนตกชุก เป็นการพยายามโดยไม่ยอมลงทุนด้วยการลงแรงอย่างที่จำเป็นสำหรับการทำเกษตรกรรม

[41] สำหรับถ้อยแถลงที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อโต้แย้งนี้ ดู C. L. Hoffman, "Punan Foragers in the Trading Networks of Southeast Asia," in C. Schrire, ed., ***Past and Present in Hunter Gatherer Studies***, Orlando, 1984.

สูญเสียที่ดินไป[42] อย่างไรก็ดี เอฟ.แอล. และ ดี. เอฟ. ดันน์[43] มีความเห็นว่า แนวชายฝั่งของซุนดาแลนด์มีความยาวเพิ่มขึ้นประมาณ 46 เปอร์เซ็นต์ เมื่อระดับน้ำทะเลสูงขึ้นจากลบ 120 เมตร ถึงระดับปัจจุบัน ดังนั้น เงื่อนไขสำหรับการครอบครองที่ดินบริเวณชายฝั่ง ที่จริงแล้วน่าจะดีกว่าเดิม และผู้คนก็สามารถเอาชีวิตรอดได้ในกรณีที่เกิดเหตุอุทกภัยอย่างรวดเร็วแต่ละครั้ง ด้วยวิธีการง่าย ๆ คือถอยห่างจากฝั่งทะเลเข้าไป ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล จึงไม่น่าส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ใช้ชีวิตด้วยการเก็บของป่าที่อยู่กันกระจัดกระจายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แม้ว่าผลกระทบย่อย ๆ ทางอ้อมในด้านอื่น ๆ อาจมีอยู่บ้าง

ดังกรณีตัวอย่างเช่น การที่แผ่นดินตัดขาดจากบอร์เนียวตอนท้ายสุดของยุคไพลสโทซีน ประกอบกับมีพื้นที่ป่าปกคลุมเพิ่มขึ้น เนื่องจากสภาพอากาศร้อนและมีฝนชุกมากขึ้นนั้น ปัจจัยเหล่านี้ ดูจะมีผลให้สัตว์ในท้องถิ่นหลายชนิด ต้องสูญพันธุ์ไป (เสือโคร่ง แรดชวา สุนัขป่าโดล สมเสร็จ และเป็นไปได้ว่ารวมถึงนิ่มยักษ์ด้วย) และสัตว์หลาย ๆ สายพันธุ์ก็คงมีขนาดเล็กลงไป[44] สภาพอากาศที่เปลี่ยนไปสู่สภาวะที่แห้งแล้งยิ่งกว่าที่เคยเกิดขึ้นก่อนหน้านี้ จนถึงช่วงเวลาที่แล้งที่สุดในยุคน้ำแข็งครั้งล่าสุด ก็อาจจะทำให้สัตว์ป่าต้องล้มตายไปเช่นเดียวกัน ลิงอุรังอุตังปรากฏโฉมเป็นครั้งสุดท้ายบนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียในถ้ำที่เคยมีมนุษย์อาศัยอยู่ทางเหนือของเวียดนามเมื่อประมาณ 18,000 ปีก่อน[45] การสูญสิ้นพันธุ์ของลิงอุรังอุตังนี้อาจเป็นเพราะไม่สามารถสู้สภาพอากาศที่เย็น แห้งแล้งและค่อนข้างไร้พืชพันธุ์ของช่วงเวลานี้ได้ ช่วงเวลาและเหตุผลที่แน่นอนที่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องสูญพันธุ์ไป เป็นเรื่องที่ยังไม่สู้เข้าใจกันนัก ทว่านักสัตววิทยาส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสาเหตุตามธรรมชาติมากกว่าเป็นเพราะถูกมนุษย์ล่ามากเกินไป หลักฐานทั้งหมดสำหรับช่วงระยะเวลานี้ บ่งบอกว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่ค่อนข้างน้อยและส่วนใหญ่แล้ว พวกเขามักหลีกเลี่ยงป่าทึบที่มีฝนชุกในเขตร้อนชื้นเรื่อยมาจนกระทั่งถึงยุคโฮโลซีน ซึ่งเมื่อถึงยุคโฮโลซีน วิธีการดักสัตว์ที่ดีกว่า อาจทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการล่าได้มากขึ้น

---

[42] J. Gibbons and F. Clunie, "Sea Level Changes and Pacific Prehistory," ***Journal of Pacific History***, 21 (1986); and reply by P. Bellwood, "The Impact of Sea level Changes on Pacific Prehistory," ***Journal of Pacific History***, 22 (1987).

[43] "Maritime Adaptations and Exploitation of Marine Resources in Sundaic Southeast Asian Prehistory," MQRSEA, 3 (1977).

[44] Earl of Cranbrook, "The Contribution of Archaeology to the Zoogeography of Borneo," ***Fieldiana, Zoology***, 42 (1988); L. R. Heaney, 'Mammalian Species Richness on the Sunda Shelf," ***Oecologia***, 61 (1984).

[45] Ha Van Tan, "The Late Pleistocene Climate in Southeast Asia; New Data from Vietnam," MQRSEA, 9 (1985).

โดยทั่วไปแล้ว เราต้องยอมรับว่ายังไม่มีหลักฐานที่น่าเชื่อถือใด ๆ ที่บ่งบอกว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตอนปลายยุคไพลสโทซีนเหล่านี้ส่งผลกระทบที่สำคัญ ต่อวัฒนธรรมของมนุษย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นความแตกต่างอย่างเด่นชัดจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเขตอากาศอบอุ่นอีกหลาย ๆ แห่งของยุโรปและเอเชีย อย่างไรก็ดี ความแตกต่างกันอย่างชัดแจ้งเช่นนี้ อาจเป็นเพียงภาพสะท้อนถึงความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่ายังมีอยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับความรู้เกี่ยวกับส่วนอื่น ๆ ของโลกเก่า และรวมทั้งสภาวะที่ไม่สู้เอื้ออำนวยให้หลักฐานด้านโบราณคดีในสมัยปลายยุคไพลสโทซีนในย่านนี้อยู่รอดมาถึงปัจจุบัน

หลักฐานตามที่เข้าใจกันในขณะนี้ ประกอบด้วยแหล่งเครื่องมือหินกะเทาะแบบง่าย ๆ โดยมีส่วนประกอบเป็นเครื่องมือหินกรวดและแกนแบบต่าง ๆ* เครื่องมือเหล่านี้ ปรากฏอยู่ทั่วไปจนเรียกได้ว่าทุกหนทุกแห่ง ตั้งแต่ประมาณ 40,000 ปีก่อนเรื่อยมาจนกระทั่งล่วงเข้าถึงยุคโลหะ (ยุคโลหะนี้แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ระหว่างประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสต์กาลจนถึงสหัสวรรษแรกของสมัยคริสต์กาล) ผู้ตั้งถิ่นฐานในออสเตรเลียและนิวกินียุคแรก ๆ ยังได้นำเครื่องมือรูปแบบง่ายๆ เหล่านี้ไปทางตะวันออกด้วย เครื่องมือหินกะเทาะในลักษณะที่เป็นพื้นฐานนี้ ผิดแผกออกไปในบางพื้นที่ โดยมีส่วนต่อเติมที่เป็นรายละเอียดอย่างเช่น เทคโนโลยีการกะเทาะสองด้าน เทคโนโลยีการการสร้างเครื่องมือจากแกนเดิมของหินส่วนที่เหลือจากที่กะเทาะไปใช้เป็นเครื่องมือ เทคโนโลยีหินกะเทาะแท่งยาวแบบใบมีด และเทคโนโลยีเครื่องมือหินขนาดจิ๋ว (ภาพ 2.3) ทว่าโดยรวมแล้วเป็นการยากที่จะแยกแยะแบบแผนของการสร้างเครื่องมือเหล่านี้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มิได้มีเครื่องมือที่มีรอยกะเทาะตามแนวขวางอย่างแพร่หลาย และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือหินกะเทาะทั้งหลายในภูมิภาคนี้ ก็ยังมิได้ให้ข้อมูลเพียงพอที่สามารถบอกได้อย่างเป็นเขต ๆ ตามความแตกต่างของแบบอย่างและตามชาติพันธุ์ ซึ่งอาจมีอยู่แล้วในสมัยก่อนยุคเกษตรกรรม เครื่องมือเหล่านี้ยังมิได้เป็นบันทึกที่ชัดเจนไม่ว่าจะในลักษณะใด ๆ ที่ทำให้เราได้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในยุคโฮโลซีน ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เกษตรกรรม

แหล่งเครื่องมือหินกะเทาะแบบง่าย ๆ ตามเกาะต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่แล้ว พบว่ามีอยู่บริเวณที่มีเนื้อหินละเอียด เช่นหินเชิร์ต จาสเปอร์ และอ็อบซิเดียน ส่วนบนแผ่นดินใหญ่ พบว่าโดยทั่วไปแล้วใช้หินที่มีลายหยาบกว่า เป็นหินที่ได้จากหินกรวดแม่น้ำ เครื่องมือหินกะเทาะส่วนใหญ่ มิได้มีการปรับแต่งขอบเพิ่มเติมแต่อย่างใด และนำมาใช้อย่างลุ่น ๆ ตามที่กะเทาะออกมาได้ หินกะเทาะเหล่านี้ ได้ออกมาพร้อมกับเครื่องมือหินกรวดและสิ่งที่เหลือจากการทำเครื่องมือหินเหล่านี้ รวมทั้งแกนซึ่งได้จากหินที่กะเทาะไปแล้ว แกนพวกนี้มีรูปหลาย ๆ แบบ (บางครั้งเป็นรูปกีบม้าอย่างชัดเจน ซึ่งพบปรากฏทั่วไปในออสเตรเลียและนิวกินีเช่นกัน) อุตสาหกรรมการผลิต

---

* การกะเทาะหินเพื่อทำเครื่องมือนั้น หินส่วนที่ถูกกะเทาะออกเมื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือจะเรียกเครื่องมือหินกะเทาะ (flake tool) และตัวหินส่วนที่อยู่กับที่เมื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือจะเรียกเครื่องมือแกน (core tool)

เครื่องมือหิน “หัวบินเหียน” ของแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ส่วนใหญ่มักเน้นการผลิตเครื่องมือจากหินกรวด ทว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์เกือบจะโดยสิ้นเชิงของยุคโฮโลซีน เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือหินชนิดใบมีด และเครื่องมือหินขนาดจิ๋วในชวาและสุลาเวสี

บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อุตสาหกรรมหินกะเทาะที่เก่าแก่ที่สุดที่ระบุอายุได้อย่างวางใจได้ (ไม่รวมที่ลงรายการไว้ข้างต้น เนื่องจากเป็นไปได้ว่าเกี่ยวพันกับ *โฮโม อีเร็คตัส*) มาจากชั้นดินตอนล่าง ๆ ของถ้ำหลังโรงเรียนในจังหวัดกระบี่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 37,000 ถึง 27,000 ปีก่อน เครื่องมือเหล่านี้ปรากฏร่วมกับซากของเต่าบกและสัตว์ตระกูลหนู แต่ไม่พบเปลือกหอย ปัจจุบันนี้ ถ้ำนี้อยู่ห่างจากทะเลสิบสองกิโลเมตร ทว่าในสภาพที่ระดับน้ำทะเลต่ำ กว่านี้ถ้ำนี้คงอยู่ห่างจากทะเลเข้าไปในแผ่นดินอีกมาก ชั้นดินที่อยู่เหนือชั้นที่มีเครื่องมือเหล่านี้ เป็นชั้นดินเปล่าหนา 1.5 เมตร ดูเหมือนกับว่าถ้ำนี้จะไม่มีคนมาอาศัยอีกเลย จนกระทั่งพบเครื่องมือหินกรวดหัวบินเหียนซึ่งปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณ 9600 ปีก่อน [46] อุตสาหกรรมในแหล่งหลังโรงเรียนยุคที่เก่ากว่าไม่มีการทำเครื่องมือหินกรวด (ทว่าตัวอย่างเครื่องมือที่พบมีน้อยมาก) แต่เครื่องมือหินกรวดกลับไปปรากฏที่ในถ้ำไทรโยคในจังหวัดกาญจนบุรีบริเวณชั้นล่าง ๆ ใกล้กับฐานของหลุมขนาดความลึก 4.75 เมตร เป็นเครื่องมือหินกรวดและแกนรูปกีบม้าหรือรูป “เหล็กแบน” แม้จะมิได้มีการระบุอายุที่แน่นอนของแหล่งโบราณคดีไทรโยค แต่อาจคาดได้ว่า มีความเก่าแก่ในระดับยุคไพลสโทซีนตอนปลาย[47]

ทางตอนเหนือของเวียดนาม มีรายงานเรื่องแหล่งเครื่องมือที่ได้รับการขนานนามว่า อุตสาหกรรมซอนวิเอียน อุตสาหกรรมนี้มาจากแหล่งโบราณคดีกลางแจ้ง ในบริเวณที่เป็นเนินสูงรอบ ๆ ขอบด้านแผ่นดินของสันดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง และจากถ้ำอีกหลายแห่ง เครื่องมือที่พบในถ้ำเหล่านี้อยู่ใต้ชั้นที่พบเครื่องมือหัวบินเหียน เครื่องมือหินกรวดซอนวิเอียนที่ว่านี้ มักมีการกะเทาะบริเวณรอบนอกออกไป มิได้กะเทาะออกหมดทั้งที่เป็นการกะเทาะด้านเดียวหรือสองด้าน ดังเช่นเครื่องมือหัวบินเหียนจำนวนมากในสมัยหลัง เครื่องมือหินแบบนี้ที่พบที่เพิงผางอมในจังหวัดบัคไท มีอายุอยู่ระหว่างประมาณ 23,000 ถึง 18,000 ปีก่อน โดยปรากฏรวมอยู่กับกระดูกหมู วัว เม่น ลิงมาคาก รวมทั้งอุรังอุตัง ซึ่งในท้องถิ่นนี้สูญพันธุ์ไปแล้ว[48] นักโบราณคดีเวียดนามรับรองว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรม

---

[46] D. Anderson, “A Pleistocene-early Holocene Rock Shelter in Peninsular Thailand,” ***National Geographic Research,*** 3 (1987).

[47] เป็นไปไม่ได้ที่จะลงเชิงอรรถอ้างอิงทุกแหล่งโบราณคดีที่ระบุไว้ตั้งแต่ตรงนี้เป็นต้นไป คำบรรยายถึงแหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่ที่จะกล่าวต่อไป มีอยู่ใน PIMA และ P. Bellwood, ***Man’s Conquest of the Pacific,*** Auckland, 1978; รวมทั้ง C. Higham, ***The Archaeology of Mainland Southeast Asia,*** Cambridge, UK, 1989.

[48] Ha Van Tan, “The Late Pleistocene Climate,”

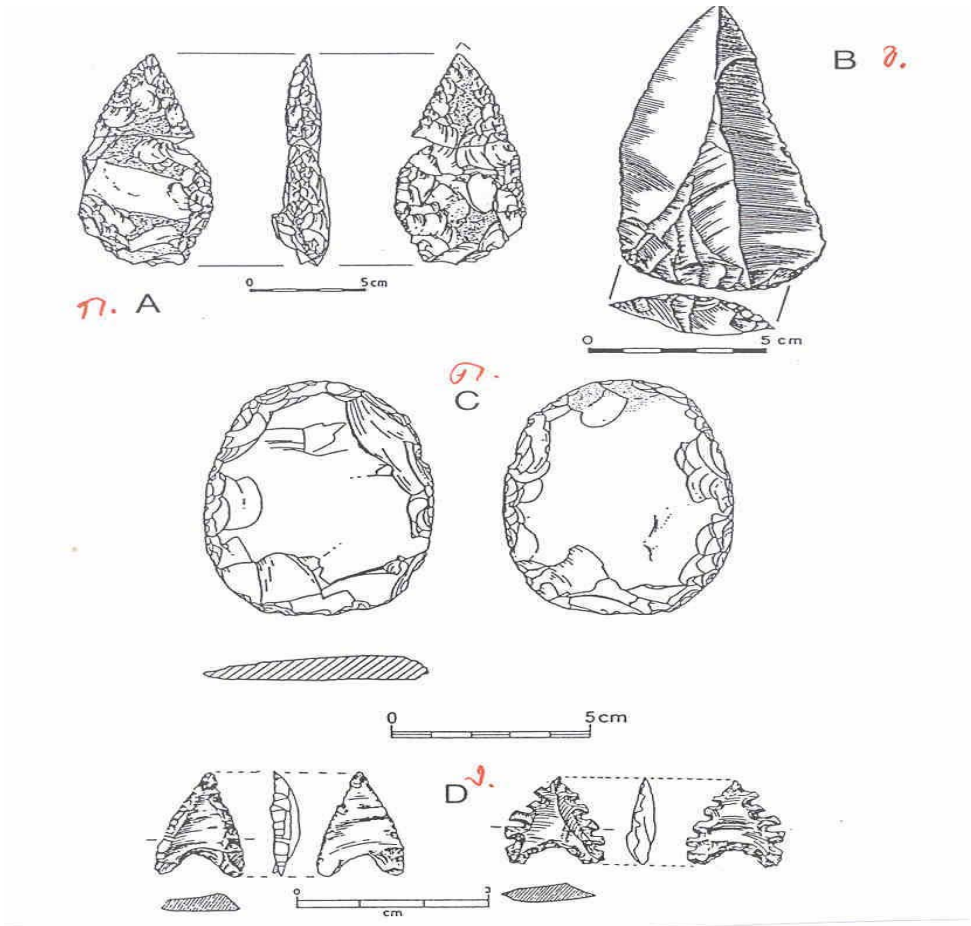

ภาพ 2.3 เครื่องมือหินที่มีลักษณะแตกต่างกันอย่างเด่นชัดจากแหล่งโบราณคดีที่ต่าง ๆ ของยุคไพลสโทซีนตอนปลายและยุคโฮโลซีน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ก. เครื่องหินเชิร์ตแบบสองหน้า สมัยไพลสโทซีนตอนปลายจากทิงคายู ซาบาห์ ตอนเหนือของบอร์เนียว

ข. เครื่องมือหินเชิร์ตแบบใบมีดพร้อมแท่นวางกะเทาะเหลี่ยมจากที่เพิงผาเลียง บุรัง 2 ตอนใต้ของสุลาเวสี

ค. เครื่องมือหินกรวดกะเทาะสองหน้าของวัฒนธรรมหัวบินเหียนยุคโฮโลซีนตอนต้นจากกัวชา กลันตัน มาเลเซีย

ง. เครื่องมือหินปลายแหลมมารอส ยุคโฮโลซีนตอนกลาง (บน) กับเครื่องมือหินขนาดจิ๋ว (ไมโครลิธ) สำหรับหนุน (ล่าง) จากที่เพิงผาอูลูเลง ตอนใต้ของสุลาเวสี

ภาพ ข. และ ภาพ ง. ได้รับความเอื้อเฟื้อจากเอียน โกลเวอร์ สถาบันโบราณคดี ลอนดอน ภาพ ค.ได้รับความเอื้อเฟื้อจากอาทิ ฮาชิ ทาฮา พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ กัวลาลัมเปอร์

ซอนวิเอียนแท้ แต่ภายใต้ชั้นเครื่องมือที่แท้ของเพิงผางอมนี้ มีชั้นที่มีแต่เฉพาะหินกะเทาะขนาดเล็ก ๆ เท่านั้น ทว่าเช่นเดียวกับที่ถ้ำหลังโรงเรียน ตัวอย่างเครื่องมือหินที่พบ ดูจะมีจำนวนน้อย เราจำเป็นต้องมีหลักฐานมากกว่านี้ จึงจะสามารถยอมรับได้ว่า ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น การผลิตเครื่องมือหินแบบอุตสาหกรรมหินกะเทาะขนาดเล็ก มีมาก่อนเครื่องมือหินกรวดก้อนโต ๆ – ซึ่งเป็นลำดับที่กลับกันเป็นตรงกันข้ามกับภูมิภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่ในโลกเก่า[49]

ในราว 13,000 ปีก่อนเป็นต้นมา อุตสาหกรรมยุคแรกๆ บนแผ่นดินใหญ่ในหลาย ๆ ภูมิภาคค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปสู่รูปแบบที่ค่อนข้างคลาสสิคของเครื่องมือหินกรวดหัวบินเหียน พร้อมกันนั้นก็เริ่มปรากฏหลักฐานการเข้าครอบครองป่าเขตร้อนที่มีฝนชุกอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคาบสมุทรไทย – มาเลเซีย สำหรับเรื่องนี้เราจะกลับมากล่าวถึงใหม่หลังการสำรวจอย่างคร่าว ๆ เกี่ยวกับ อุตสาหกรรมต่าง ๆ ในยุคไพลสโทซีนตอนปลายที่เกิดขึ้นในภาคหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในส่วนภาคหมู่เกาะนี้หลักฐานที่มีอยู่ดูจะหลากหลายกว่าที่พบบนแผ่นดินใหญ่ ข้อมูลอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกะเทาะของยุคไพลสโทซีนตอนปลายที่รู้กันในขณะนี้มาจากแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง รวมทั้งจากถ้ำนิอาห์ในซาราวัก เขตมาทาย–บาตุรองในซาบาห์ ถ้ำตาบอนบนเกาะพาลาวัน และบริเวณเพิงผาเลียงบุรัง 2 ซึ่งอยู่ทางใต้ของสุลาเวสี

ถ้ำนิอาห์ตั้งอยู่ในซาราวัก ปากถ้ำทางด้านตะวันตกมีขนาดใหญ่โตมโหฬารสูงถึง 60 เมตร ภายในของปากถ้ำนี้ได้พบแหล่งเครื่องมือหินกะเทาะและหินกรวด ซึ่งอยู่ร่วมกับทัพพีหรือช้อนที่ทำจากกระดูกและเครื่องมือกระดูกปลายแหลม ชิ้นส่วนเหล่านี้ดูจะมีอายุเก่าแก่ย้อนกลับไปถึงระหว่าง 30,000 ถึง 40,000 ปีก่อน[50] เราได้กล่าวถึงกะโหลกศีรษะมนุษย์สมัยใหม่ยุคแรก ๆ ที่ได้จากระดับล่าง ๆ ของแหล่งโบราณคดีนี้ไปแล้ว มีโอกาสที่เป็นได้ว่ากระโหลกที่พบนี้เป็นระดับวิวัฒนาการที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่ได้ค้นพบจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าการหาอายุยังไม่อาจมั่นใจได้แน่นอนนัก ถ้ำนิอาห์ยังน่าสนใจเพราะเป็นแหล่งผลิตขวานจากหินกรวดที่ฝนตรงขอบ อายุของขวานนี้อาจสูงเกินกว่า 10,000 ปี ขวานนี้ยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่สำคัญ ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีปรากฏขึ้นเช่นกันในญี่ปุ่น ในตอนเหนือของออสเตรเลีย และบริเวณที่ราบสูงนิวกินี สันนิษฐานว่าเครื่องมือที่พบตามที่ต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นอิสระจากกันในยุคไพลสโทซีนตอนปลาย การฝนขอบของขวานหิน อาจมีมาตั้งแต่ช่วงท้ายสุดของยุคไพลสโทซีนในบัคโซเนียนทางตอนเหนือของเวียดนาม

---

[49] อย่างไรก็ดี พึงสังเกตว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้ บาร์ตสทราได้อ้างว่า ที่ซวาเป็นเช่นนี้ คือ เครื่องมือหินกะเทาะขนาดเล็กจากเงบุง มีมาก่อนเครื่องมือขนาดใหญ่กว่าของอุตสาหกรรมพาซิทาเนียน ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือหินกะเทาะและหินกรวด; "Sangiran, the Stone Implements of Ngebung, and the Palaeolithic of Java," MQRSEA 9 (1985).

[50] Z, Majid, "The West Mouth, Niah, in the Prehistory of Southeast Asia," *Sarawak Museum Journal*, 32 (1982).

และเป็นเรื่องน่าสนใจที่ว่า เทคโนโลยีนี้ปรากฏขึ้นก่อนที่จะมีการทำเกษตกรรมอย่างเป็นระบบในส่วนนี้ของโลกเป็นเวลานาน ในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกเก่าส่วนใหญ่ เครื่องมือพวกนี้ปกติจะพบภายในสภาพแวดล้อมที่เป็นเกษตรกรรม

ที่ปากถ้ำนิอาห์ด้านตะวันตกนี้ ยังขุดพบสถานที่ฝังศพมนุษย์ขนาดใหญ่ มีอายุระหว่าง 14,000 ถึง 8000 ปีก่อน ศพอยู่ในท่าโค้งงอหรือท่านั่ง บางหลุมมีการฉาบด้วยฮีมาไทต์ หลุมหนึ่ง มีกระดูกต้นขาของแรดรองศีรษะศพต่างหมอน และอีกหลุมหนึ่ง ดูจะฝังเครื่องมือหินกรวดชนิดฝนขอบลงไปด้วยอันหนึ่ง เช่นเดียวกับหลุมฝังศพหัวบินเหียนบนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การฝังศพท่าเหยียดกายออกเต็มที่เป็นสิ่งที่หาได้ยาก และจะพบมากก็เฉพาะในยุคเกษตรกรรมขั้นหลังเท่านั้น ผู้ที่อยู่อาศัยในถ้ำนี้ ยังสามารถล่าสัตว์หรือหาเนื้อจากซากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมไม่ต่ำกว่าห้าสิบแปดสายพันธุ์ ซึ่งรวมถึงลิงชนิดไม่มีหาง สัตว์กินเนื้อและสัตว์กินพืชที่มีขนาดตั้งแต่เท่ากับหนูตัวเล็ก ๆ ไปจนถึงแรดและวัว เศรษฐกิจของที่นี่เห็นได้ชัดว่าเป็นเศรษฐกิจแบบฉวยโอกาส คือมีอะไรมาก็จับกินทว่าหมู เม่น และลิง เป็นซากที่พบมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าคงเป็นสัตว์ที่จับได้ง่ายกว่าสัตว์อื่น ๆ พันธุ์สัตว์เหล่านี้ช่วยบ่งบอกว่า ในสมัยไพลสโทซีนตอนปลาย อาจมีทุ่งหญ้าโล่งและโปร่งอยู่ภายในป่ามากกว่านี้ แต่บริเวณที่อยู่รอบ ๆ ถ้ำนิอาห์จำเพาะจะต้องอยู่ภายในบริเวณซึ่งเป็นป่าเขตร้อนและมีฝนตกชุก ไม่แตกต่างจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้มากนัก ข้อเท็จจริงนี้มีหมายความว่า ลักษณะที่คล้ายกับการเข้าครอบครองบริเวณพื้นที่ป่าทึบที่มีฝนชุกของเขตศูนย์สูตร ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากชายฝั่งทะเลด้วยนั้น เป็นวิถีปฏิบัติที่เก่าแก่อย่างยิ่งในซุนดาแลนด์ส่วนนี้ กระนั้น ดังได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ จนบัดนี้ยังไม่มีหลักฐานว่านักล่าและนักเก็บของป่าก่อนยุคเกษตรกรรมจะได้เคยเข้าครอบครองพื้นที่ป่าทึบที่มีฝนชุกที่อยู่ห่างทะเลลึกเข้าไปข้างในแผ่นดินเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน

เหนือขึ้นไปในซาบาห์ตะวันออก การวิจัยทางโบราณคดีในระยะหลัง ๆ มุ่งเน้นที่ถ้ำต่าง ๆ กับแหล่งโบราณคดีกลางแจ้ง บริเวณเทือกเขาหินปูนมาทายและบาตุรอง กับหุบเขาทิงคายูซึ่งอยู่เลยจากอ่าวลาฮัด ดาตูเข้าไปในแผ่นดินเล็กน้อย[51] บริเวณแหล่งโบราณคดีกลางแจ้งทิงคายูนี้เชื่อว่าเคยอยู่ใกล้กับช่องทางออกของน้ำจากทะเลสาบขนาด 75 ตารางกิโลเมตรที่มีลาวากั้นเป็นเขื่อน ช่องทางนี้เคยมีอยู่ระหว่าง 28,000 ถึง 17,000 ปีก่อน แหล่งทิงคายูนี้ยังรวมถึงบริเวณที่ใช้เป็นลานผลิตที่ยังอยู่ในสภาพดี ผลงานที่ผลิตได้แก่ เครื่องมือหินกะเทาะรูปไข่สองหน้า หรือชนิดปลายแหลมหลากหลายรูปแบบการผลิตกระทำบนแผ่นหินเชิร์ต (ภาพ 2.3 ก.) น่าเสียดายที่เราไม่อาจระบุอายุของแหล่งขุดค้นเหล่านี้ได้โดยตรง และแหล่งขุดค้นเหล่านี้ ก็มิได้มีสิ่งใดเหลืออยู่ที่นอกจากเศษหินที่เหลือจากการผลิตเครื่องมือสองหน้า อย่างไรก็ดี เครื่องมือเหล่านี้ ตราบถึงบัดนี้ยังไม่พบในที่อื่นที่อยู่นอกเขตเอเชีย

---

[51] P. Bellwood, ***Archaeological Research in South-Eastern Sabah***, Sabah Museum Monograph 2, Kota Kinabalu, 1988.

ตะวันออก เฉียงใต้ ที่พบว่าคล้ายคลึงและอาจเทียบกันได้อย่างห่าง ๆ และน่าจะโดยบังเอิญเท่านั้น คือเครื่องมือของปลายยุคไพลสโทซีนที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและญี่ปุ่น เครื่องมือเหล่านี้ยังคงเป็นปริศนาลึกลับอยู่

หลังจากทะเลสาบทิงคายูแห้งลงไปแล้ว อุตสาหกรรมซาบาห์ซึ่งผลิตเครื่องมือหินสองหน้ามิได้ปรากฏอีกเลย ถ้ำต่าง ๆ ในเทือกเขาบาตุรองและมาทายหลังจากนั้นก็มีเพียงอุตสาหกรรมง่าย ๆ เพื่อการผลิตเครื่องมือหินเชิร์ตที่กะเทาะเป็นแผ่นกับเครื่องมือหินที่ได้จากส่วนแกนที่เหลือ เครื่องมือเหล่านี้มีอายุระหว่าง 18,000 ถึง 7000 ปีก่อน และปรากฏอยู่ในกองวัสดุที่ประกอบด้วยเปลือกหอยน้ำจืด (ไม่พบหอยน้ำเค็มเลย จนกระทั่งแนวชายฝั่งเคลื่อนลึกเข้ามาในแผ่นดินใหญ่จนถึงตำแหน่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในตอนต้นยุคโฮโลซีน) และร่วมกับกระดูกหมู กวาง วัวควาย เม่น อุรังอุตัง ลิง หนู งูและสัตว์เลื้อยคลานอื่น ๆ กระดูกของแรดชวาและสุนัขป่าโดล ซึ่งปัจจุบันนี้สูญพันธุ์ไปจากบอร์เนียวแล้วปรากฏอยู่ในชั้นที่มีอายุเก่าแก่ถึงประมาณ 10,000 ปีก่อน และจากช่วงระยะเวลานี้ ยังพบว่ามีทั้งที่เป็นแอ่งหรือครกขนาดใหญ่ที่มีผิวหน้าสำหรับการบดหรือฝนให้เรียบเป็นจำนวนมาก

บนเกาะพาลาวันในฟิลิปปินส์ตอนใต้ มีการขุดพบแหล่งเครื่องมือหินเชิร์ตแบบหินกะเทาะและหินกรวดได้จากถ้ำหลายแห่งในตาบอน เครื่องมือเหล่านี้มีลักษณะคล้ายกับที่ขุดพบจากแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในซาบาห์ ดูเหมือนว่าการผลิตเครื่องมือหินเหล่านี้ เริ่มขึ้นอย่างน้อยเมื่อ 30,000 ปีก่อน เช่นเดียวกับเครื่องมือที่ขุดได้จากแหล่งซาบาห์ เครื่องมือเหล่านี้ ไม่มีความเกี่ยวพันกับหอยน้ำเค็มเลยจนถึงยุคโฮโลซีน ถ้ำในตาบอนเหล่านี้ในช่วงที่เย็นจัดสูงสุดของยุคน้ำแข็งครั้งล่าสุดนี้น่าจะอยู่ห่างจากทะเลเข้าไปอย่างน้อยสามสิบห้ากิโลเมตร อีกแหล่งหนึ่งที่เป็นของยุคไพลสโทซีนตอนปลายอย่างแน่นอน คือวัสดุที่มาจากเพิงผาเลียง บุรัง 2 ในเขตหินปูนมารอสในภาคใต้ของสุลาเวสี เหนืออุชุง ปานทัง (มากาสซาร์) ที่เลียง บุรัง 2 นี้ ในชั้นต่าง ๆ ที่มีอายุอยู่ระหว่างประมาณ 30,000 ถึง 20,000 ปีก่อน ได้ขุดพบเครื่องมือหินกะเทาะทรงยาวเรียวคล้ายกับใบมีดพร้อมกับแท่นสำหรับทุบเป็นแง่งเป็นเหลี่ยม (ภาพ 2.3 ข.) อยู่หลายชิ้น ซึ่งแสดงถึงเทคโนโลยีการผลิตเครื่องมือหินจากส่วนแกน คล้ายกับวัฒนธรรม เลวัลโลอิเซียน* ของยูเรเชียตะวันตก[52] แต่ในกรณีที่เลียง บุรังนี้ พัฒนาการที่เกิดขึ้นดูจะมีอยู่เฉพาะ พื้นที่ ในท้องถิ่นและเป็นอิสระ เช่นเดียวกับเทคนิคที่คล้ายกันนี้ซึ่งปรากฏขึ้นในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของออสเตรเลีย ในสมัยโฮโลซีนแต่ซึ่งล่ากว่านี้มากคือ ในราว 4000 ปีก่อน เครื่องมือหินกะเทาะที่เลียง บุรังบางชิ้น มีซิลิกาเคลือบเงาอยู่ที่ด้านคม อาจเป็นได้ว่าเป็นผลลัพธ์ที่

---

* เป็นวัฒนธรรมของมนุษย์โฮโม อีเร็คตัส ยุคหินเก่าตอนปลาย

[52] I. Glover, "Leang Burung 2," MQRSEA, 6 (1981).

เนื่องมาจากการตัดหญ้าหรือหวาย นอกจากนี้ยังมีชิ้นแร่ฮีมาไทต์รวมอยู่ด้วย ชิ้นแร่นี้อาจใช้เป็นพยานหลักฐานบอกถึงขนบประเพณีของการแสดงออกเชิงศิลปะ ซึ่งสาปสูญไปนานแล้ว[53]

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว มีอุตสาหกรรมอีกแบบหนึ่งซึ่งมีการทำรายงานไว้เป็นอย่างดี อุตสาหกรรมนี้เริ่มต้นในยุคไพลสโทซีนตอนปลายและประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับขูดมีขอบสูง กับมีดที่ทำจากแผ่นหินกะเทาะและแท่งหินหนา เครื่องมือเหล่านี้มีอายุอย่างน้อย 13,000 ปี แหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมเหล่านี้อยู่ในติมอร์ตะวันออก อุตสาหกรรมนี้เกี่ยวข้องกับแหล่งที่พบพันธุ์สัตว์วอลลาเซียที่มีอยู่ค่อนข้างเบาบาง นั่นคือค้างคาว หนูยักษ์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว และสัตว์เลื้อยคลานชนิดต่าง ๆ [54] ร่วมไปกับชิ้นส่วนของต้นข้าวเดือย (ธัญพืชยืนต้นชนิดหนึ่ง) พลูและลูกหมาก (ส่วนประกอบของการเคี้ยวหมาก-พลู) และแคนเดิลนัท (Aleurites) * อย่างไรก็ดีเราไม่มีเหตุผลพอที่จะตั้งข้อสันนิษฐานว่า พืชเหล่านี้ ถูกนำมาปลูก มิใช่พืชที่เก็บเอามาใช้ประโยชน์เฉย ๆ และอาจได้รับการปกป้องให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ

อุตสาหกรรมเครื่องมือหินยุคโฮโลซีนกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่เกษตรกรรม

อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือหินของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคไพลสโทซีนตอนปลาย ให้ความรู้สึกถึงความมีรูปแบบเป็นแนวเดียวกันและการสร้างนวัตกรรมซึ่งเกิดขึ้นเป็นพัก ๆ ภายในท้องถิ่น ในสมัยโฮโลซีน อุตสาหกรรมเครื่องมือหินในส่วนหมู่เกาะ มีความหลากหลายมากขึ้น เราได้พบว่ามีเทคโนโลยีเครื่องมือหินรูปใบมีดและเครื่องมือหินขนาดจิ๋วตามแบบฉบับของแต่ละท้องถิ่นปรากฏขึ้น เครื่องมือขนาดเล็กประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ดูจะไม่มีอยู่บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชีย

---

[53] ถ้ำที่มารอสบางแห่ง มีรอยพิมพ์มือด้านกลับ ร่างขึ้นด้วยสีแดง รวมทั้งภาพวาดหมูและหมูป่าบาบิรูสา แม้จะยังมิได้หาอายุของงานศิลปะเหล่านี้ แต่ดูสมเหตุผลที่จะเชื่อว่า รอยพิมพ์รูปมือบางอัน น่าจะมีอายุย้อนไปถึงยุคปลายไพลสโทซีนเป็นอย่างน้อย ดู H. R. van Heekeren, ***The Stone Age of Indonesia***, The Hague, 1972, 118-20.

[54] พันธุ์สัตว์ของบางเกาะในหมู่เกาะซุนดาน้อยปัจจุบัน ประกอบด้วยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ไม่ใช่สัตว์พื้นถิ่นมาแต่เดิม เช่นลิงมาคาก ชะมด หมู กวาง (Cervus timorensis) และเม่น สัตว์ประเภทที่มีถุงหน้าท้อง ปรากฏอยู่ในติมอร์ในครั้งโบราณเหมือนกัน หลักฐานทางโบราณคดีของติมอร์และความเห็นในเชิงสัตววิทยาโดยทั่วไป บ่งบอกว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ ถูกนำเข้ามาในช่วงเกษตรกรรม (หลังปี 3000 ก่อนคริสต์กาล) อย่างไรก็ดี ชนกลุ่มที่เลี้ยงชีพด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่าในยุคก่อนหน้านี้ อาจเป็นผู้นำสัตว์ที่มิใช่สัตว์เลี้ยงในบางสายพันธุ์เข้ามาก็ได้ ดู G. Musser, "The Giant Rat of Flores and its Relatives East of Borneo and Bali," ***Bulletin of the American Museum of Natural History,*** 169 (1981); I. Glover, ***Archaeology in Eastern Timor***, Terra Australis II, Canberra, 1986.

* ชื่อทางพฤกษศาสตร์คือ Aleurites moluccana ผลไม้ที่มีเปลือกแข็งจากพืชยืนต้นชนิดนี้ ให้น้ำมันสำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิงและให้แสงสว่างได้

ตะวันออกเฉียงใต้ บนแผ่นดินใหญ่จะมีอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกรวด ซึ่งเรียกขานกันโดยทั่วไปว่า อุตสาหกรรมหัวบินเหียนแพร่กระจายอยู่ทั่วไป อย่างไรก็ดี เมื่อยุคโฮโลซีนเริ่มขึ้น เครื่องมือหัวบินเหียนในเวียดนาม อาจเคยได้พัฒนาการฝนขอบมาแล้วก็ได้

สิ่งสำคัญที่ต้องหมายเหตุไว้ก็คือ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือหินเหล่านี้ของบางภูมิภาค (แน่นอนว่ามิใช่ทั้งหมด) ทั้งบนแผ่นดินใหญ่และในส่วนเกาะแก่งต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทำสืบมาโดยไม่สู้ได้เปลี่ยนแปลงรูปทรงเท่าใดนักจนล่วงเข้าสู่ยุคของเกษตรกรรมและเครื่องปั้นดินเผา โดยบางแห่งอาจล่วงไปถึงคริสต์สหัสวรรษแรกเสียด้วยซ้ำ ดังกรณีของส่วนที่อยู่ห่างทะเลเข้าไปข้างในอย่างกัมพูชา ไทยและตอนใต้ของสุลาเวสี ถึงตรงนี้ ก็น่าสงสัยว่า ชนกลุ่มที่ล่าสัตว์และเก็บของป่าซึ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกะเทาะเหล่านี้ขึ้นมาแต่แรก ยังคงใช้เครื่องมือพวกนี้ต่อไปจนกระทั่งถูกกลืนเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมในท้ายที่สุด หรือจนกระทั่งหินที่ใช้ทำเครื่องมือและอาวุธ ถูกแทนที่ด้วยเหล็ก ผู้ที่ทำการเกษตรยุคแรก ๆ นั้นดูเหมือนว่าพวกเขาจะใช้เครื่องมือหินกะเทาะในระดับที่น้อยกว่าคนรุ่นก่อนซึ่งดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า และมุ่งเน้นที่การผลิตและใช้เครื่องมือหินฝนกันอย่างกว้างขวางกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องมือในลักษณะขวาน (สำหรับการขุดถาก) และเครื่องมือที่มีขอบคมยาวเรียว (มีด)

บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่พม่าและตอนใต้ของจีน ลงใต้มาจนถึงมาเลเซียและส่วนต่าง ๆ ของสุมาตราตอนเหนือ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือหินที่สำคัญและครอบงำการผลิตมาตั้งแต่สมัยประมาณ 13,000 ปีก่อน จนกระทั่งถึงยุคเกษตรกรรม คืออุตสาหกรรมที่เรียกขานกันว่า หัวบินเหียน ชื่อนี้เกิดขึ้นหลังการค้นพบอุตสาหกรรมนี้ในทศวรรษ 1920 ณ บริเวณจังหวัดหัวบินห์ในอดีต (ปัจจุบันนี้ คือฮาซอนบินห์) ซึ่งอยู่ทางเหนือของเวียดนาม[55] หัวบินเหียนมีชื่อเสียงกระฉ่อนอยู่พอสมควรในหมู่นักโบราณคดีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีการกล่าวอ้างว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกำเนิดของเกษตรกรรมและการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ความเกี่ยวพันเหล่านี้ ยังขาดหลักฐานที่จะระบุลงไปอย่างแน่ชัด ส่วนใหญ่แล้วเป็นเพราะข้อมูลที่ได้ส่วนมากมาจากแหล่งโบราณคดีในถ้ำที่มีการขุดค้นอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมและอาจถูกรบกวนมาก่อนแล้วด้วย คำว่าหัวบินเหียนยังซ่อนความหลากหลายของภูมิภาคและท้องถิ่นเอาไว้มาก ซึ่งเรื่องนี้ยังต้องหาหลักฐานมาพิสูจน์กันอีก การใช้คำดังกล่าวสำหรับแหล่งโบราณคดีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงต้นยุคโฮโลซีนทั้งหมด ตั้งแต่บริเวณถัดจากเส้นทรอปปิคออฟแคนเซอร์ (ซึ่งเป็นแนวกำหนดขอบเขตด้านเหนือของ

---

[55] การสำรวจหัวบินเหียนพร้อมรายละเอียดและการอ้างอิง สามารถหาได้จาก PIMA, 162-75; Bellwood, ***Man's Conquest***, 64-71; Higham, ***Archaeology***, 31-65; Ha Van Tan, "Nouvelles Recherches Préhistoriques et Protohistoriques au Viêt Nam," BEFEO, 68, (1980); Ha Van Tan, "The Hoabinhian in the Context of Viet Nam," ***Vietnamese Studies***, 46 (1978).

เขตร้อน) เข้าไปจนเกือบจะถึงเส้นศูนย์สูตร มิได้หมายความว่าในอาณาบริเวณนี้ทั้งหมดมีเทคโนโลยีอย่างเดียวกัน หรือว่าบรรดาผู้ผลิตเครื่องมือเหล่านี้ ต้องมีความเกี่ยวดองกันอย่างใกล้ชิดในแง่ของภาษาและ ชีววิทยา อันที่จริงแล้ว ข้อสังเกตที่ชัดแจ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหัวบินเหียน มีเพียงประการเดียวและอยู่ที่คาบสมุทรมลายู ณ ที่นี้พรานผู้เก็บของป่าหัวบินเหียน ต้องเป็นบรรพชนของชนนิกริโตที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติคอย่างเกือบจะแน่นอน และส่วนหนึ่ง ต้องเป็นบรรพชนของเกษตรกรเซนอยด้วย เรื่องหัวบินเหียนจะมีส่วนที่เป็นความสำคัญอยู่ในหมู่บรรพชนซึ่งเป็นต้นเชื้อสายของกลุ่มชนต่าง ๆ บนแผ่นดินใหญ่อย่างเวียดนาม ไทยและพม่าหรือไม่ เป็นเรื่องที่ยังไม่ทราบกัน เนื่องจากความยากลำบากที่จะระบุลงไปว่า การขยายตัวและการแทนที่ของประชากรตลอดทั่วภูมิทั้งภาคนี้ เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการแพร่กระจายของการทำเกษตรกรรมมากเพียงไร อย่างไรก็ดี สิ่งที่กระจ่างชัดก็คือ นักวิจัยชาวเวียดนาม ฝรั่งเศสและอินโดนีเซีย[56] มีความเห็นตรงกันว่า กะโหลกศีรษะที่มาจากแหล่งโบราณคดีหัวบินเหียนทั้งหลาย ต่างมีความเกี่ยวโยงกันอยู่ในระดับหนึ่งกับชาวออสเตรโล-เมลานีเซียน ข้อสังเกตเหล่านี้ แม้จะแสดงอย่างคลุมเครืออยู่เนือง ๆ แต่ก็ยากที่จะละเลยเสียได้

ประเด็นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับหัวบินเหียนก็คือ หัวบินเหียนนี้ดูจะบอกถึงการเข้าไปตั้งถิ่นฐานในป่าทึบยุคโฮโลซีนซึ่งมีฝนชุกตลอดทั้งปีในคาบสมุทรมลายูและตอนเหนือของสุมาตรา นอกจากนี้หัวบินเหียนยังบ่งบอกไปในแนวที่ว่ามีประชากรหนาแน่นขึ้นมากตามเขตทางเหนือ ๆ ขึ้นไปซึ่งเป็นเขตที่มีฝนตามฤดูกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันตกของประเทศไทยและทางเหนือของประเทศเวียดนาม ดังนั้น กล่าวในแง่ประชากรศาสตร์แล้ว ดูเหมือนเป็นการสะท้อนถึงความสำเร็จในระดับหนึ่งของพวกล่าสัตว์-เก็บของป่า ซึ่งได้ปรับตัวเสียใหม่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในยุคน้ำแข็งละลาย อย่างไรก็ดี ยังมีบางบริเวณที่ซึ่งการสำรวจทางโบราณคดียังไม่พบการเข้าครอบครองใด ๆ ในช่วงระยะเวลานี้ อาทิเช่นที่ที่ราบสูงโคราชทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ราบสูงแห่งนี้ด้วยเหตุผลที่ไม่ทราบชัดบางประการ ดูเหมือนเป็นบริเวณซึ่งแทบไม่มีมนุษย์เข้ามาอาศัยอยู่เลย ในตอนที่ผู้ทำการเกษตรเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่เมื่อ 5000 ปีก่อนลงมา

ในแง่ข้อมูลพื้นฐานทางด้านโบราณคดี หลักฐานการเข้าครอบครองของหัวบินเหียนและกิจกรรมการฝังศพ เกิดขึ้นตามถ้ำและเพิงผาที่เป็นหินปูนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังมีกองเปลือกหอยอยู่สองสามแห่งตามชายฝั่งทะเล แถบภาคเหนือของสุมาตรา ภาคตะวันตกของมาเลเซียส่วนคาบสมุทรและภาคเหนือของเวียดนาม กองเปลือกหอยพวกนี้ มีอายุไม่เกิน 8000 ปี หลักฐานอื่น ๆ ที่เก่าแก่กว่านี้คงถูกทำลายไปหมดเพราะระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น แหล่งโบราณคดีหลายแห่งที่มีกองเปลือกหอยทะเล

---

[56] ดูอย่างเช่น Nguyen Lang Cuong, "An Early Hoabinhian Skull from Vietnam," BIPPA, 7 (1986-7); S. Budisampurno, "Kerangka Manusia Dari Bukit Kelambai Stabat, Sumatera Utara," ***Pertemuan Ilmiah Arkeologi Ke-III***, Jakarta, 1985.

ทั้งแหล่งที่อยู่ในถ้ำและอยู่กลางแจ้งปรากฏอยู่ในบริเวณที่ลึกเข้าไปในแผ่นดินปัจจุบัน แหล่งหลักฐานพวกที่น่าจะสะท้อนถึงการมีระดับน้ำทะเลที่สูงกว่านี้ในยุคโฮโลซีนตอนกลาง ทั้งนี้ประกอบกับการได้พบผลกระทบอย่างมโหฬารที่เกิดจากการทับถมของตะกอนตามชายฝั่งทะเลและบริเวณปากแม่น้ำ เนื่องจากมีการถางป่าเพื่อการเพาะปลูกในเวลาต่อมา อาทิเช่น การได้พบกองวัสดุมากมายในสุมาตรา ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณแนวชายฝั่งทะเลเก่า ที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน 10-15 กิโลเมตร กองวัสดุเหล่านี้ฝังจมอยู่ใต้ดินทรายที่น้ำพัดพามาทับถม นอกจากนี้ยังมีรายงาน ว่าได้พบแหล่งโบราณคดีกลางแจ้งซึ่งมิใช่กองวัสดุตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำและลึกเข้าไปในแผ่นดินอื่น ๆ อีกหลายแห่งในสุมาตรา คาบสมุทรมลายู และทางเหนือของประเทศไทย

เครื่องมือหัวบินเหียนมีลักษณะเฉพาะตรงที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยใช้กรวดแม่น้ำทรงแบน รูปไข่หรือเรียว มากะเทาะบริเวณขอบรอบนอก และที่ผิวหน้าด้านหนึ่งหรือทั้งสองหน้า ตามส่วนต่าง ๆ ของคาบสมุทรมลายู พบว่าเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นแบบสองหน้า (ภาพ 2.3 ค.) ส่วนที่อื่น ๆ เป็นแบบหน้าเดียว (ที่เรียกกันว่า สุมาตราลิธ) เครื่องมือเหล่านี้ ปรากฏขึ้นเป็นช่วง ๆ และอยู่รวมกับเครื่องมือหินกะเทาะ หินสำหรับบด เครื่องมือที่ทำจากกระดูกมีปลายแหลมและกระดูกที่ทำเป็นรูปช้อน (หรือทัพพี) ในบริเวณหนึ่งทางภาคเหนือของเวียดนาม เหนือฮานอยขึ้นไปได้พบว่ามีเครื่องมือหินหัวบินเหียนซึ่งมีลักษณะเฉพาะของภูมิภาคที่แปลกออกไปซึ่งน่าสนใจมาก เครื่องมือนี้รู้จักกันในนามว่าบัคโซเนียน การผลิตของบักโซเนียนจะเน้นอย่างเด่นชัดที่การทำเครื่องมือหินกรวดที่มีการฝนขอบลักษณะเช่นนี้ ดูเหมือนเริ่มมีขึ้นเมื่อในราว 10,000 ปีก่อน หลุมฝังศพหัวบินเหียนส่วนใหญ่ มีการงอหรือรัดศพ และมักโรยด้วยฮีมาไทต์ ส่วนกรณีที่แน่ชัดว่ามีการใส่ข้าวของลงในหลุมฝังศพด้วยนั้นหาได้ยากมาก

ชั้นบน ๆ ของแหล่งโบราณคดีหัวบินเหียนที่อยู่ในถ้ำหลาย ๆ แห่ง มีชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผารวมอยู่ด้วย ชิ้นส่วนเหล่านี้ที่พบในเวียดนาม เป็นแบบเลี่ยนเรียบ หรือสร้างรอยด้วยพืชเถาหรือเสื่อ เครื่องปั้นดินเผาในที่อื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นรอยเชือก การอธิบายเครื่องปั้นดินเผา ที่มีอยู่ตามสังคมที่สันนิษฐานว่ายังชีพด้วยการล่าสัตว์-เก็บของป่าอย่างเร่ร่อนไม่เป็นหลักแหล่งนั้นมีปัญหาหลายประการ อาทิเช่น การรบกวนแหล่งโบราณคดีในถ้ำในภายหลัง แต่ประเด็นนี้ไม่อาจนำมาใช้เป็นคำอธิบายเพียงอย่างเดียวได้ เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาดูจะมีความเกี่ยวพันอย่างแน่นหนากับเครื่องมือบัคโซเนียนที่ พบในกองเปลือกหอยที่ทาบัต จังหวัดธันห์ หัว (7000 ปีก่อน) และยังมีกรณีที่ปรากฏในชั้นบน ของ ถ้ำผีในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งอาจมีอายุราว 8000 ปีก็ได้ (ขอให้ดูหน้า 142-143 ด้วย) นอกจากนี้ ยังดูเหมือนว่ายังมีความคาบเกี่ยวกันในเรื่องเวลา ระหว่างเครื่องปั้นดินเผากับเครื่องมือหัวบินเหียนในถ้ำบางแห่งในกัมพูชาและคาบสมุทรมลายู แม้ว่าแหล่งโบราณคดีที่กัวชาในมาเลเซีย มีการเปลี่ยนแปลงที่คมชัดยิ่งกว่ามากคือ จากหัวบินเหียนที่ปราศจากเครื่องปั้นดินเผา ไปจนถึงชั้นดินของยุคหินใหม่ ซึ่งมีหลุมฝังศพที่มีเครื่องตกแต่งประกอบอย่างหรูหรา

ในราว 3300 ปีก่อน ภาพรวม มิได้เรียบง่ายเลย และคำถามใหญ่ยังคงมีอยู่ว่าผู้สร้างอุตสาหกรรมเครื่องมือหินหัวบินเบียน มีบทบาทในการพัฒนาเกษตรกรรมและเทคโนโลยียุคหินใหม่ในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยหรือไม่

คำถามนี้มิใช่เป็นคำถามที่สามารถตอบได้ง่าย ๆ พิจารณาแหล่งโบราณคดีหลายแห่งส่วนใหญ่แล้วเห็นได้ชัดว่า คนในวัฒนธรรมหัวบินเหียนเป็นนักล่า เราพบกระดูกของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากมายหลากหลายชนิด ส่วนใหญ่เป็นหมูและกวาง ทว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ๆ เช่น ช้างแรดและวัวควาย ก็มีปรากฏให้เห็น และแน่นอนว่าย่อมมีสัตว์เล็ก ๆ อย่างหนูและกระรอกรวมอยู่ด้วย สัตว์เหล่านี้ดูเหมือนมิได้ถูกนำมาเลี้ยง แต่มีรายงานจากกองวัสดุที่ทาบัตว่ามีกระดูกสุนัขซึ่งแน่นอนว่าไม่ใช่สุนัขพื้นถิ่นแต่เป็นสุนัขที่นำมาเลี้ยงโดยนำเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากอนุทวีปอินเดียหรือจีน ส่วนซากพืชนั้นมีน้อย ที่สำคัญที่สุดเป็นพืชที่ได้จากบริเวณที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของต้นยุคโฮโลซีนคือที่ถ้ำผี ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซากพืชดังกล่าวนี้รวมถึงส่วนของพืชหลายชนิดที่ใช้เป็นอาหาร (อัลมอนด์ผลไม้เปลือกแข็งรูปไข่และเป็นไปได้ว่ามีพืชตระกูลถั่วบางชนิด) สารกระตุ้น (หมาก) สารพิษ (มะเยา) และพืชที่มีประโยชน์อื่น ๆ รวมทั้งไม้ไผ่และน้ำเต้า เราไม่พบซากของธัญพืชอย่างเช่นข้าวเจ้าหรือข้าวฟ่าง ทว่าปรากฏมีข้าวเจ้าอยู่ในถ้ำหุบเขาต้นไทร* ที่อยู่ใกล้กัน ข้าวเจ้านี้อยู่ในท่ามกลางสิ่งของที่มีอายุไม่เกิน 5500 ปี ดังนั้น จึงอาจแสดงถึงการติดต่อกับผู้ทำการเกษตรที่อยู่ติด ๆ กัน โดยทั่วไปแล้ว ซากพืชที่พบในถ้ำผีของยุคโฮโลซีนตอนต้นนี้ไม่มีชิ้นใดเลยที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นพืชที่มาจากการเพาะปลูก ดูเหมือนว่าพืชเหล่านี้เป็นของนักล่า–นักเก็บของป่าที่มีการปรับตัวโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิดเพื่อการยังชีพและอยู่เป็นที่ วิถีการดำเนินชีวิตเช่นนี้ อาจยังคงดำรงอยู่ได้ในภูมิภาคที่ห่างไกลเช่นนี้ และเรื่อยมาจนถึงคริสต์สหัสวรรษแรก แม้ว่าก่อนหน้านั้นพวกเขาจะมีการติดต่ออยู่เป็นพัก ๆ กับกลุ่มชนที่ทำการเกษตรในที่ลุ่มก็ตาม[57]

จะเห็นว่า หัวบินเหียนมีคำถามอย่างมากมายให้ต้องวิจัยค้นคว้ากันในอนาคต เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของส่วนที่แตกแขนงออกไปภายในของภูมิภาค บทบาทของหัวบินเหียน (หากว่ามีอยู่) ในด้านการพัฒนาเกษตรกรรม และบทบาทของการเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมสมัยใหม่และของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ของภูมิภาคนี้ ในปัจจุบันนี้ หัวบินเหียนมีความสำคัญเพียงแค่ประหนึ่งช่องจำแนกประเภทช่อง

---

* ถ้ำปุงฮุง

[57] ดูการอภิปรายเกี่ยวกับหลักฐานในถ้ำผีใน C. Gorman, "The Haobinhian and After," ***World Archaeology***, 2 (1971) ; D. E. Yen, "Hoabinhian Horticulture," ใน J. Allen et al., eds, ***Sunda and Sahul,*** London, 1977; Higham, ***Archaeology***, 45-61.

หนึ่งที่จัดไว้สำหรับใส่เครื่องมือหินกรวด หัวบินเหียนจึงเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่เห็นได้ชัดว่าสมควรได้รับความเอาใจใส่อย่างจริงจังมากยิ่งกว่านี้

ในส่วนภาคหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณที่อยู่เลยออกไปจากสุมาตราตอนเหนือเราไม่พบวัฒนธรรมการใช้เครื่องมือหัวบินเหียนแบบหินกรวดที่แท้จริง แม้จะมีการอ้างว่า เครื่องมือในแบบที่แปลกออกไปในไต้หวันและลูซอนเป็นเครื่องมือของหัวบินเหียน ตามภูมิภาคต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้ว กระทำอุตสาหกรรมเครื่องมือหินกะเทาะตามแบบปลายยุคไพลสโทซีน ดังตัวอย่างที่เห็นได้ในแหล่งโบราณคดีอย่างเช่นถ้ำตาบอน ถ้ำนิอาห์ และถ้ำมาทาย เครื่องมือพวกนี้เป็นเพียงการดำเนินสืบทอดต่อมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีใด ๆ จนกระทั่งเครื่องมือหินกะเทาะค่อย ๆ เลือนหายไปพร้อมกับการเกิดพัฒนาการของเทคโนโลยีขวานหินขัดยุคหินใหม่ขึ้นมา และจนในตอนท้ายที่สุดคือ การพัฒนาเครื่องมือโลหะ อุตสาหกรรมยุคโฮโลซีนที่มีความต่อเนื่องดังกล่าวนี้ มีรายงานว่าได้พบในภูมิภาคต่าง ๆ ที่ห่างไกลจากกันมากอย่างเช่นสุมาตราตอนใต้ ชวา ลูซอนตอนเหนือ สุลาเวสีตอนเหนือ ฟลอเรสและติมอร์ และรวมทั้งภูมิภาคที่เลยออกไปทางตะวันออกเข้าไปถึงนิวกินีและแปซิฟิคตะวันตก

ที่แปลกไปจากแนวหลัก ๆ ในขั้นพื้นฐานเหล่านี้ คือการเน้นถึงการผลิตเครื่องมือเล็ก ๆ รูปใบมีด และหินกะเทาะลักษณะคล้ายใบมีด ตามส่วนต่างๆ ของฟิลิปปินส์ สุลาเวสีและชวาในช่วงตั้งแต่ประมาณ 7000 ปีก่อนเป็นต้นมา ตราบถึงปัจจุบันนี้ คำอธิบายที่รู้จักกันดีที่สุดที่ใช้บรรยายถึงเครื่องมือทำนองนี้ คือการเกิดเทคโนโลยีเครื่องมือหินขนาดจิ๋วหรือไมโครลิธขึ้นในอุตสาหกรรมเตาเลียนในบริเวณตอนใต้ของสุลาเวสีรวมทั้งในส่วนต่าง ๆ ของชวาตั้งแต่สมัยเมื่อประมาณ 8000 ปีก่อน เทคโนโลยีนี้แผ่ข้ามเข้าไปในอาณาบริเวณส่วนใหญ่ของทวีปออสเตรเลียตั้งแต่ 6000 ปีก่อน ความแพร่หลายนี้อธิบายได้ในระดับหนึ่งว่า มีคนนำไป แต่ประเด็นที่ว่าเครื่องมือในรูปแบบไมโครลิธนี้พัฒนาขึ้นมาภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่แรก หรือว่านำเข้ามาจากภูมิภาคอื่น ยังคงไม่เป็นที่ทราบกัน

เตาเลียน ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดในบรรดาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือหินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มีปรากฏอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ เพิงผาและตามแหล่งโบราณคดีกลางแจ้ง แหล่งโบราณคดีกลางแจ้งนี้กองอยู่บนสันดอนปากแม่น้ำที่สูงขึ้นเล็กน้อยในบริเวณคาบสมุทรที่อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของสุลาเวสี การขุดค้นที่แสดงให้เห็นความต่อเนื่องได้ดีที่สุด เป็นวัสดุที่ได้จากเพิงผาในอูลู เลียงในอาณาบริเวณที่เป็นหินปูนที่มารอส ณ ที่นี้ เราได้พบเครื่องมือหินไมโครลิธทรงรีหรือลักษณะที่ด้านหลังมีรูปทรงเรขาคณิต เครื่องมือเหล่านี้ปรากฏขึ้นหลังช่วง 8000 ปีก่อน เป็นต้นมา ประมาณภายหลัง 6000 ปี ถัดลงมา เครื่องมือเหล่านี้จะเสริมด้วยฐานกลวง และมีปลายแหลมที่ยื่นออกมาเป็นฟันเลื่อย (“เครื่องมือปลายแหลมมารอส”) ซึ่งเป็นลักษณะที่น่าทึ่งและสะดุดตา

มาก (ภาพ 2.3 ง.)[58] เครื่องมือเครื่องใช้ อื่น ๆ ที่พบในระดับเตาเลียน ประกอบด้วยเครื่องมือหินขัด เครื่องมือหินส่วนแกนขนาดเล็ก ที่มีสองขั้ว เครื่องมือปลายแหลมทำจากกระดูก และเป็นไปได้ว่าเครื่องมือขูดที่ทำจากเปลือกหอยชนิดสองฝาก็รวมอยู่ในเครื่องมือจำพวกนี้ด้วย เครื่องมือหินกรวดและเครื่องมือฝนปลาย ดูจะไม่ได้ทำขึ้นในภูมิภาคนี้ แต่เราจำเป็นจะต้องระลึกไว้ด้วยว่า ไมโครลิธเป็นเพียงส่วนน้อยของเครื่องมือหินกะเทาะทั้งหมดที่ได้จากแหล่งโบราณคดีเตาเลียนทั้งหลาย อุตสาหกรรมเครื่องมือหินแกนและหินกะเทาะที่เป็นภูมิหลังก็ยังคงมีสืบเนื่องตลอดมาโดยมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ส่วนอุตสาหกรรมเตาเลียนเองนั้นก็ยังมีสืบเนื่องต่อมา ในอาณาบริเวณตอนใต้ของคาบสมุทรสุลาเวสีใต้ จนกระทั่งถึงประมาณคริสต์ศักราช 1000 โดยมีรูปแบบที่มีโครงสร้างเรียบง่ายขึ้น เป็นไปได้อย่างยิ่งว่า การดำเนินชีวิตแบบนักล่าและนักเก็บของป่าในภูมิภาคที่ห่างไกลนี้ จะอยู่รอดต่อมาได้อีกนาน แม้ว่าในอูลู เลียงเอง ซึ่งอยู่เหนือขึ้นไปจนถึงภูมิภาคมารอส จะปรากฏมีข้าวเจ้าในระดับที่มีอายุถึง ค.ศ. 500 แต่อาจเป็นได้ว่าข้าวที่พบนี้เป็นการบ่งชี้ถึงการแลกเปลี่ยนกับผู้ประกอบการเกษตรที่อยู่ใกล้เคียง เศษชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผาแบบเรียบเลี่ยน ก็มีเป็นจำนวนมากในอูลู เลียงเช่นกัน เศษเครื่องปั้นพวกนี้มีความเกี่ยวพันกับเครื่องมือเตาเลียนในช่วงตั้งแต่ประมาณ 4000 ปีก่อนเป็นต้นมา

เศรษฐกิจเตาเลียน เกี่ยวข้องกับการล่าสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งเป็นสัตว์พื้นถิ่นของสุลาเวสี ได้แก่ สัตว์ประเภทที่มีถุงสำหรับเลี้ยงลูกอ่อนที่หน้าท้อง ลิงมาคาก ชะมด ควายป่า*อานัว* หมูป่า *บาบิรูซา* และหมู (*Sus celebensis*) ในแหล่งโบราณคดีที่น่าจะอยู่ในยุคเดียวกัน (โฮโลซีนตอนกลาง?) ที่ถ้ำกัว ลาวาในชวากลาง มีการขุดพบกระดูกของวัว ช้าง กระบือ เสือดาวลายเมฆ หมูและกวาง กระดูกสัตว์เหล่านี้อยู่รวมกับเครื่องมือปลายแหลมที่ทำจากกระดูก ช้อนกระดูก และหัวลูกศรชนิดฐานกลวง ทว่าไม่ได้ทำให้เป็นฟันเลื่อย ซึ่งคล้ายคลึงกับเครื่องมือปลายแหลมมารอส นอกจากนี้ ยังมีรายงานการขุดพบเครื่องมือรูปใบมีดแบบมีสัน เครื่องมือปลายแหลม และเครื่องมือที่มีรูปทรงเรขาคณิต ในหินแก้วจากภูเขาไฟ (อ็อบซิเดียน) จากบริเวณบันดุงในชวาตะวันตก ซากสัตว์และเครื่องมือเหล่านั้นทำให้ภาพรวมทั้งหมดของกลุ่มนักล่าซึ่งมีอาวุธพุ่ง ติดปลายด้วยไมโครลิธ (ในรูปลูกธนูหรือปลายหอก) ปรากฏออกมา นักล่าเหล่านี้ เร่ร่อนไปทั่วพื้นที่ป่าโปร่งในเขตมรสุมของชวาสุลาเวสีใต้ และน่าจะรวมถึงบริเวณเกาะต่าง ๆ มากมายในซุนดาน้อย ทั้งตอนก่อนและในระหว่างที่ชุมชนเกษตรกรรมจะแผ่กระจายออกไปทีละน้อย ๆ จนทั่วภูมิภาค

ตราบจนถึงบัดนี้ ยังไม่ปรากฏร่องรอยของอุตสาหกรรมดังที่ได้กล่าวมานี้ ในบริเวณที่อยู่เหนือศูนย์สูตรขึ้นไป หรือในบริเวณป่าทึบของเขตร้อนชื้นบริเวณศูนย์สูตรของสุมาตรา บอร์เนียว สุลาเวสีกลางหรือนิวกินี และในแง่นี้อาณาบริเวณอินโดนีเซียตอนใต้ จึงมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดที่สุดกับ

---

[58] I. Glover and G. Presland, "Microliths in Indonesian Flaked Stone Industries," ใน V. N. Misra and P. Bellwood, eds. ***Recent Advances in Indo-Pacific Prehistory***, New Delhi, 1985.

ออสเตรเลีย ในด้านวัฒนธรรมของยุคโฮโลซีนตอนต้นและตอนกลาง ทั้งหมดนี้ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อผู้ประกอบการเกษตรที่พูดภาษาออสโตรนีเซียน แผ่กระจายไปจนทั่วและในท้ายที่สุด ก็ครอบครองทั่วบริเวณที่เป็นภาคหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับที่ผู้พูดภาษาออสโตรเอเชียติคที่ดูเหมือนได้เข้าแทนที่หรือกลืนชุมชนมากมายซึ่งแต่เดิมเป็นนักล่าและเก็บของป่าหัวบินเหียนในส่วนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนนี้เราจะหันมาพิจารณายุคใหม่นี้ รวมทั้งรากฐานด้านเกษตรกรรมของสังคมที่ซับซ้อนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กำเนิดและการขยายตัวของชุมชนเกษตรกรรม

เมื่อเกษตรกรรมถือกำเนิดขึ้นมา หลักฐานทางโบราณคดีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เริ่มมีความซับซ้อนในระดับใหม่ เนื่องจากหลักฐานทางเทคโนโลยีและทางเศรษฐกิจที่หลงเหลือมามีมากประเภทขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ค่อนข้างชัดพอสมควร ได้แก่เครื่องปั้นดินเผา ซากบ้านและหมู่บ้าน แนวปฏิบัติในการฝังศพอย่างประณีต กระดูกของสัตว์เลี้ยง ซากเครื่องมือและซากพืชซึ่งเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า สังคมเกษตรกรรมตอนต้น ต้องมีความซับซ้อนมากกว่าสังคมของนักล่าและนักเก็บของป่าในทุก ๆ แง่มุม ทว่าสังคมเหล่านี้ ทิ้งหลักฐานทางโบราณคดีไว้เบื้องหลัง ซึ่งเหมาะแก่การนำมาใช้วางข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และแนวทางการดำเนินชีวิตได้มากกว่า อย่างน้อยก็ในสภาวการณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักฐานเกี่ยวกับสังคมเกษตรกรรมเหล่านี้ ยังใกล้กับเรามากกว่าในแง่กาลเวลา และยังสามารถโยงเข้ากับหลักฐานด้านนิรุกติศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยาของชนเชื้อชาติต่าง ๆ ในปัจจุบันได้ง่ายกว่าอีกด้วย

เช่นเดียวกับความซับซ้อนทางด้านวัตถุที่เพิ่มขึ้น ประชากรกลุ่มที่ประกอบการเกษตร ยังมีแนวโน้มที่จะมีความหนาแน่นของประชากรสูงกว่านักล่าและนักเก็บของป่าเป็นอันมาก อาจถึงสิบเท่าหรือกว่านั้น แม้เพียงด้วยระบบการเพาะปลูกแบบทำไร่นาเลื่อนลอยที่เรียบง่ายที่สุด และเพิ่มขึ้นเป็นร้อย ๆ เท่า ในกรณีที่มีระบบการปลูกข้าวนาดำที่มุ่งผลผลิตมากดังที่ปรากฏในแหล่งอารยธรรมหลายแห่งยุคประวัติศาสตร์ เกษตรกรยุคต้น ๆ ให้กำเนิดแหล่งโบราณคดีในจำนวนที่มากกว่าและมีโบราณวัตถุมากกว่าแหล่งโบราณคดีของนักล่า–นักเก็บของป่ามาก ข้อเท็จจริงนี้เป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน จากหลักฐานของยุคหินใหม่และยุคโลหะตอนต้นในประเทศไทยและเวียดนาม อย่างไรก็ดี ในเขตศูนย์สูตร แหล่งโบราณคดีที่อยู่กลางแจ้งในสภาพที่มีพืชพันธุ์ไม้หนาแน่น ก็มีชื่อกระฉ่อนว่ายากจะระบุตำแหน่งได้ ยิ่งหลักฐานเกี่ยวกับถิ่นฐานที่แท้จริงของเกษตรกรยุคต้น ๆ ด้วยแล้ว ยิ่งมีน้อยลงไปอีก

ทำไมสังคมมนุษย์จึงต่างเริ่มทำการเกษตรเมื่อตอนเริ่มต้นยุคโฮโลซีนมาแล้ว การเริ่มต้นนี้ยังมองเห็นได้ชัดเจนจากหลาย ๆ ส่วนของโลกว่า เริ่มอย่างเป็นอิสระจากกัน คำถามนี้ ไม่มีคำตอบได้ตรง

ชัด ทว่ามีข้อสังเกตที่สมเหตุสมผลบางประการซึ่งสามารถนำมากล่าวเน้นได้ เมื่อเข้าช่วงเวลาที่เทคนิคการทำเกษตรกรรมประสบความสำเร็จมากพอที่จะเลี้ยงดูประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก–ดังปรากฏชัดในหลักฐานยุคหินใหม่ในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนแผ่นดินใหญ่–ระบบนี้โดยรวม จำเป็นต้องมีวงจรการลงทุนด้านแรงงานเป็นรายปี และมีความมั่นคงในเรื่องถิ่นฐาน ซึ่งแตกต่างกันมากจาก วิถีชีวิตของนักล่า–นักเก็บของป่า ซึ่งยังมีอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ หากว่าแรงจูงใจหรือแรงกดดันให้ยอมรับปัญหาความผันผวนด้านสังคมและเศรษฐกิจดังกล่าว ไม่รุนแรงหนักหน่วงพอ ก็เป็นการยากที่จะทำความเข้าใจว่า ทำไมนักล่า–นักเก็บของป่าในต้นยุคโฮโลซีนซึ่งดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี มีอาหารพอเพียงและไม่ประสบกับการกดดันบีบคั้นในเรื่องทรัพยากรของตน จึงต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน นักล่า–นักเก็บของป่าสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยทั่วไปแล้ว ต่อต้านการรับเอาแนวการเพาะปลูกมาปฏิบัติทั้งหมด นอกเสียจากว่า ทรัพยากรในผืนแผ่นดินมีลดน้อยถอยลง ทำให้พวกเขามีทางเลือกน้อย และนักล่าและนักเก็บของป่ามากมายของยุคโฮโลซีน ก็คงมิได้เปลี่ยนแปลงการทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเพียงเพราะแนวคิดเรื่องการผลิตอาหารได้เข้ามาสู่วิถีชีวิตของพวกเขา วิชาชาติพันธุ์วรรณาสมัยใหม่ยังบ่งบอกด้วยว่า ผู้ที่รับการทำเกษตรกรรมเข้ามาสู่วิถีชีวิตของตนในท้ายที่สุดนั้น ยากที่จะกระทำ โดยผ่านทางการทดลองกระทำขึ้นในยามว่างของ “นักล่า–นักเก็บของป่าที่มั่งคั่ง”

แม้ว่าเบื้องหลังการรับวิถีการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกรรมที่ประสบความสำเร็จในแบบรวมกลุ่มของนักล่า–นักเก็บของป่าจะมีความสลับซับซ้อนอยู่ก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงยังคงมีอยู่ว่า พวกเหล่านี้ บางคนในบางท้องถิ่น เช่นทางด้านตะวันตกของเอเชีย ตอนกลางและใต้ของจีน ที่ราบสูงนิวกินี และที่ราบสูงเม็กซิโกและเปรู ในครั้งหนึ่งต่างได้เคยพัฒนาเกษตรกรรมขึ้นจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจของการล่าสัตว์และเก็บของป่ามาแล้ว ความแตกต่างที่สำคัญที่ต้องแยกแยะให้เห็นในที่นี้ คือระหว่างแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นถิ่นเดิมโดยตรง อย่างไม่เกี่ยวข้องกับที่ใด ๆ กับแนวคิดการรับในขั้นที่สอง โดยผ่านกระบวนการหยิบยืมต่าง ๆ นั้น หากว่าจะใช้หลักฐานด้านชาติพันธุ์วรรณาเป็นเครื่องชี้แนะจะพบว่า การรับแบบแผนเกษตรกรรมมาด้วยการหยิบยืมด้วยความตั้งใจอย่างจงใจและเต็มใจเป็นกรณีเฉพาะที่หาได้ยาก และเกษตรกรรมที่สามารถพัฒนาขึ้นมาเองจากฐานเศรษฐกิจแบบนักล่า–เก็บของป่า มีเฉพาะในภูมิภาคที่มีพืชที่ให้ผลผลิตสูงที่เหมาะสมอยู่แล้วเท่านั้น และในอีกเหตุผลหนึ่งก็คือเฉพาะในสังคมมนุษย์ซึ่งอาจได้รับการกระตุ้นจากปัจจัยความตึงเครียดต่าง ๆ ให้หันเหไปสู่การลงทุนเพิ่มขึ้นในการเกษตร ปัจจัยเหล่านี้อาจรวมถึงความไม่แน่นอนตามฤดูกาลของปริมาณอาหารที่เก็บหาได้จากป่า ปริมาณอาหารลดน้อยลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และกระทั่งด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าเพราะประชากรเพิ่มขึ้น การพัฒนาเกษตรกรรมอย่างแท้จริงโดยพัฒนาขึ้นมาจากรากเหง้าของท้องถิ่นเอง มิได้เกิดขึ้นโดยทั่วไป แต่เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ประชากรที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาเหล่านี้ จะมีข้อได้เปรียบกว่าพวกนักล่าและนักเก็บของป่าที่เป็นเพื่อนบ้านอย่างมากในด้านประชากร ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวด้านภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ครั้งใหญ่ในบางระลอก ในยุคก่อน

ประวัติศาสตร์ เช่น ของชาวอินโดยูโรเปียน ของชาวบันตูและของผู้ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติคและออสโตรนีเซียนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การขยายตัวเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อประชากรซึ่งเพิ่งพัฒนาวิธีการทำเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบจนเกิดดอกออกผล การขยายตัวนี้ดำเนินอย่างเชื่องช้า ทว่าต่อเนื่องและไม่ลดละ เข้าสู่อาณาบริเวณที่มีแต่พวกนักล่า–นักเก็บของป่าครอบครองอยู่ กระบวนการดังกล่าว ยังคงมีอยู่อย่างสืบเนื่องแม้ในปัจจุบัน แต่ในระดับที่เล็กกว่าแต่ก่อนมากในแง่ภูมิศาสตร์ ส่วนชนที่ใช้ชีวิตแบบนักล่า–นักเก็บของป่ากลุ่มท้าย ๆ ที่ยังเหลืออยู่ทั่วโลกนั้น ต้องเผชิญกับการกดดันอย่างที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์จนทำให้ต้องละทิ้งวิถีชีวิตแบบเก่าของตน

พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ (ไม่นับจีนตอนใต้ และอาจรวมถึงบริเวณชายฝั่งตอนเหนือของเวียดนาม) ไม่มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่าการพัฒนาเกษตรกรรมเกิดขึ้นมาเองในพื้นที่ และโดยพื้นฐานแล้ว ดูเหมือนว่าพวกที่นำเกษตรกรรมเข้ามา เป็นพวกที่คุ้นเคยกับการปลูกข้าวเจ้า ข้าวฟ่าง และพืชกึ่งเมืองร้อนอย่างอื่น ๆ เช่นมัน เผือกและอ้อยอยู่แล้ว ชนพวกนี้ยังเป็นพวกที่เลี้ยงสัตว์บ้านอย่างหมู ไก่ สุนัขและอาจรวมถึงวัวควายด้วย หลักฐานทุกอย่างที่มีอยู่ บ่งบอกไปในแนวที่ว่า การขยายการเพาะปลูกเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ เริ่มขึ้นจากภูมิภาคด้านชายฝั่งของจีนตอนใต้เป็นสำคัญ อย่างไรก็ดี สิ่งสำคัญมากที่ต้องกล่าวเน้นก็คือ ผลไม้เมืองร้อนหลายชนิดและพืชชนิดที่มีหัวอยู่ใต้ดินซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถูกนำเข้าสู่ระบบการเพาะปลูกขณะที่พวกนักการเกษตรแผ่กระจายลงมาทางใต้ และประชากรที่เป็นนักล่า–นักเก็บของป่าที่มีอยู่ ก็อาจช่วยเกื้อหนุนด้วยการให้ความรู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวกับพืชดังกล่าวแก่กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะปลูก ยิ่งกว่านั้น การวิจัยในระยะหลัง ๆ นี้ ยังบ่งชี้ว่า ศูนย์กลางการเพาะปลูกพืชที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นซึ่งแยกตัวอยู่ต่างหากพัฒนาขึ้นในที่ราบสูงของนิวกินีอย่างน้อย ตั้งแต่เมื่อ 6000 ปีก่อน ซึ่งเป็นได้ว่าอาจเป็นพืชผลในจำพวกเผือก อ้อย ไม้พุ่มจำพวกเตย (แพนดานัส) และกล้วยออสเตรลิมูซา พัฒนาการทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้มิได้มีผลกระทบที่มองเห็นได้ชัดต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่พ้นไปจากบริเวณภาคตะวันออกของอินโดนีเซีย ทว่าพัฒนาการของเกษตรกรรมดังกล่าวส่งผลลัพธ์ที่สำคัญยิ่งต่อยุคก่อนประวัติศาสตร์ของด้านมหาสมุทรแปซิฟิค คือทำให้นิวกินีเป็นดินแดนที่ยากแก่ชาวออสโตรนีเซียน ผู้อพยพย้ายถิ่นไปตั้งรกรากใหม่ จะผ่านเข้าไปได้ สันนิษฐานว่า ด้วยเหตุผลด้านประชากรศาสตร์

ทัศนะซึ่งข้าพเจ้าประกาศ ณ ที่นี้ เห็นได้ชัดว่า ไม่รับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่เกษตรกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคเริ่มแรก จะเกิดขึ้นโดยตรงจากระดับพื้นถิ่น โดยมีพื้นฐานอยู่เฉพาะที่ผลไม้และพืชตระกูลหัวใต้ดิน ดังที่เคยเป็นความเห็นของนักภูมิศาสตร์และนักชาติพันธุ์วรรณาจำนวนหนึ่งอยู่ระยะหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะระบุชัดถึงหลักฐานใด ๆ ที่สนับสนุนว่ามีการทำเกษตรกรรมในระดับดังกล่าวเกิดขึ้นทางตะวันตกของนิวกินีและหมู่เกาะในแปซิฟิค (ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีธัญพืชขึ้นอยู่เลยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์) และเมื่อไม่ปรากฏมีหลักฐานสนับสนุนดังกล่าว จึงดูเป็นการฉลาดกว่า ที่ในตอนนี้ จะเน้นถึงความสำคัญของธัญพืชที่ให้ผลผลิตประจำปีสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว

เจ้า ข้าวเจ้าให้หลักฐานทางโบราณคดีที่ชัดเจนอย่างมากมาย เกี่ยวกับเกษตรกรรมครั้งโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ธัญพืชที่ให้ผลผลิตปีละครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวสาลี ข้าวบาร์เล่ย์ ข้าวโพด ข้าวเจ้าและข้าวฟ่าง เท่าที่ปรากฏในหลักฐาน กอปรขึ้นเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจสำหรับสังคมส่วนใหญ่ที่มีความซับซ้อนและมีประชากรหนาแน่น ธัญพืชที่ให้ผลผลิตเป็นประจำทุกปี โดยนิยามแล้ว วิวัฒนาการขึ้นในภูมิภาคที่มีอากาศอบอุ่นหรือแบบกึ่งเมืองร้อน อากาศแบบนี้มีฤดูฝนและฤดูแล้ง (หรือร้อนกับหนาว) สลับกัน ซึ่งเป็นช่วงที่ทำให้พืชเกิดการเติบโตและการหยุดนิ่ง ภูมิภาคเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะให้เมล็ดข้าวที่มีขนาดใหญ่ และ–หลังจากที่คัดเลือกพันธุ์เพื่อเพิ่มขนาดเมล็ด และปริมาณผลผลิต รวมทั้งจนกระทั่งได้เมล็ดข้าวที่ไม่แตกเมื่อแก่จัด และรวงข้าวสุกพร้อมกันแล้ว–สามารถให้ผลผลิตอาหารต่อหน่วยที่ดินในปริมาณมาก ข้าวเจ้า (*Oryza sativa*) และข้าวฟ่างหางหมา (*Setaria intalica*) เป็นธัญพืชที่นำมาปลูกเป็นอย่างแรก โดยใช้พันธุ์พืชล้มลุกที่มีอยู่เดิมในจีนสำหรับข้าวเจ้า ส่วนข้าวฟ่างได้จากทางเหนือของแม่น้ำแยงซี แม่น้ำสายนี้ค้ำจุนวัฒนธรรมยุคหินใหม่ที่เก่าแก่ที่สุดของจีนมาตั้งแต่เมื่อ 6000 ปีก่อนคริสต์กาล จากหลักฐานโบราณคดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ข้าวเจ้าถูกนำมาปลูกเป็นครั้งแรกในบริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซีตอนล่าง ในตอนต้นยุคโฮโลซีน[59] ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สภาพอากาศอบอุ่นกว่าปัจจุบัน ข้าวเจ้านี้ช่วยหล่อเลี้ยงผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านที่ทำจากไม้ซุงที่น่าประทับใจอย่างเช่นเฮมูดูในมณฑลเจ้อเจียงมาจนกระทั่งถึงสมัยเมื่อ 5000 ปีก่อนคริสต์กาล มีเทคโนโลยีมากมายที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการการเพาะปลูกเหล่านี้เกิดขึ้นที่แถบชายฝั่งทะเลในบริเวณตอนกลางของประเทศจีน ได้แก่การทำเครื่องปั้นดินเผา งานไม้ ขวานหินแบบสิ่ว เครื่องมือทางการเกษตรที่ทำจากไม้และกระดูกสัตว์ เรือพายแกนสำหรับการทอ (ผ้าฝ้าย?) การทอเสื่อและการทำเชือก เทคโนโลยีการประดิษฐ์เหล่านี้เกิดขึ้นรวมไปกับหลักฐานที่บ่งบอกว่ามีการเลี้ยงสัตว์ได้แก่ หมู สุนัข ไก่ และอาจมีวัวและควายด้วย ทั้งหมดนี้บ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่ผันแปรไปจากวิถีการทำเดินชีวิตแบบนักล่า–นักเก็บของป่าในอดีต ซึ่งสามารถบรรยายได้เพียงว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ

อย่างไรก็ดี ปัญหาอยู่ที่ว่าหลักฐานทางโบราณคดีของจีน ยังไม่ได้บอกในรายละเอียดปลีกย่อยว่า ทำไมพัฒนาการเหล่านี้จึงเกิดขึ้นและเกิดขึ้นได้อย่างไร การขาดหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่ามีการทำเกษตรกรรมเกิดขึ้นในที่ใด ๆ ในโลก ในช่วงไพลสโทซีนเป็นการบ่งบอกอย่างแรงกล้าว่า สภาพอากาศที่ดีขึ้นในยุคน้ำแข็งละลาย มีบทบาทสำคัญเช่น อาจช่วยให้ธัญพืชชนิดเมล็ดโตที่ให้ผลผลิตเป็นประจำทุกปี แพร่กระจายออกไปจนทั่วหลาย ๆ เขตของยูเรเชีย ที่อยู่ในประมาณระหว่างเส้นรุ้งที่ 15

---

[59] อุณหภูมิถัวเฉลี่ยทั้งปีของบริเวณส่วนใหญ่ของจีนในช่วงระหว่าง 6000 ถึง 2000 ปีก่อนคริสต์กาล อุ่นกว่าในปัจจุบัน 2-4 องศาเซลเซียส : K. C. Chang, ***Archaeology of Ancient China***, New Haven, 1986, 74-9.

ถึง 35 องศาเหนือ[60] และอาจเป็นได้ว่า เมื่อสภาพเช่นนี้เกิดขึ้น ประชากรที่เป็นนักล่าและนักเก็บของป่าจึงเริ่มใช้ประโยชน์และพึ่งพาอาศัยธัญพืชป่าเหล่านี้เป็นอาหาร จนกระทั่งสถานการณ์บีบบังคับให้พวกเขาต้องลงมือเพาะปลูกอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้มีแหล่งสำรองอาหารที่มีมาอย่างสม่ำเสมอ ในกรณีของชายฝั่งทะเลตอนใต้ของจีน ปัจจัยที่บีบบังคับนี้ อาจเกี่ยวข้องกับอุณหภูมิที่เย็นลงเป็นพัก ๆ ในยุคโฮโลซีนตอนต้น[61] ซึ่งเป็นเหตุให้พืชผลลดน้อยลงหรือกระทั่งหย่อมข้าวเจ้าป่าในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง สูญหายไปทั้งหย่อม อย่างไรก็ดี จริง ๆ แล้ว ในที่นี้ เราไม่ทราบคำตอบ และคำอธิบายที่แน่ชัดถึงสาเหตุของกำเนิดของเกษตรกรรมในทุกส่วนของโลก ซึ่งยังคงยากที่จะอธิบายได้

เมื่อได้สถาปนาเกษตรกรรมการปลูกธัญพืชจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งหมายถึงการมีกิจกรรม การเพาะปลูกที่ถาวรเป็นวงจรประจำปี และมีเทคนิคการเก็บรักษาด้วยนั้น จากนั้นมาการขยายตัวของระบบการทำเกษตรกรรมก็เริ่มขึ้น ถึงตรงนี้เราก็มาถึงเนื้อหาที่มีความไม่เห็นพ้องต้องกันอยู่ เนื่องจากมีเจ้าของงานเขียนบางท่าน เชื่อมโยงการขยายตัวของเกษตรกรรม เข้ากับแรงกดดันด้านประชากร อย่างไรก็ดี จะต้องประกาศไว้ว่า สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือแม้กระทั่งสำหรับจีนตอนใต้แล้ว ไม่มีหลักฐานด้านโบราณคดีหรือชาติพันธุ์วรรณายุคก่อนสมัยใหม่ ที่พิสูจน์ว่ามีประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากจนต้องใช้ที่ดินให้คุ้มยิ่งขึ้น เหตุผลเช่นนี้ไม่อาจนำมาใช้อธิบายได้ แม้ในกรณีการขยายตัวของเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องชาติพันธุ์วรรณาที่เป็นที่รู้กันดี เช่นกรณีชาวอิบานในซาราวัก ซึ่ง ณ ที่นี้มีการเปิดดินแดนใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ผ่านมาและได้ให้ทั้งสถานภาพและพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น แก่คนหนุ่มที่ทะเยอทะยานและใฝ่สงคราม แน่นอนว่า เหตุผลเดียวกันนี้ ใช้ได้กับการอพยพย้ายถิ่นในเขตแปซิฟิคครั้งใหญ่ของชาวโพลีนีเซียน หากว่าเราจะเชื่อตำนานเรื่องราวของพวกเขา พรมแดนใหม่ ทรัพย์ศฤงคารใหม่และโอกาสที่จะหนีจากความเดือดร้อนในดินแดนบ้านเกิด เป็นเครื่องล่อใจที่มีเสน่ห์เสมอมา ดังประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคมในระยะหลัง ๆ ต่อมาจะพิสูจน์ให้เห็น

---

[60] ตามคำของอาร์. โอ. ไวท์ ธัญพืชที่ให้ผลประจำปี วิวัฒนาการขึ้นบริเวณรอบนอกของเอเชียกลาง ซึ่งมีช่วงฤดูแล้งยาวนานขึ้น และอุณหภูมิสูงขึ้น ในราวตอนปลายของยุคน้ำแข็งครั้งล่าสุด: O. R. Whyte, "Annual Crops of South and Southeast Asia," in Misra and Bellwood eds, ***Recent Advances***. การวิจัยละอองเกสรพืชในยูนนานระยะหลัง ๆ นี้ ให้การสนับสนุนทัศนะนี้อยู่บ้าง ดู D. Walker, "Late Pleistocene-Early Holocene Vegetational and Climatic Changes in Yunnan Province, Southwest China," ***Journal of Biogeography***, 13 (1986).

[61] มีขั้นตอนที่อากาศเย็น ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จากหลักฐานเกสรดอกไม้ สมัยเมื่อ 8200 ถึง 5800 ปีก่อน ดังระบุใน Yang Huairen and Xie Zhiren, "Sea Level Changes in East China over the Past 20,000 years," in R. O. Whyte, ed., ***The Evolution of the East Asian Environment***, Hong Kong, 1984.

เหตุผลที่ว่าทำไมการเพาะปลูกข้าวเจ้าในระยะต้น ๆ แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วมาก อย่างน้อยก็ในเขตร้อนปานกลางที่ให้ผลผลิตดีที่สุด[62] อาจเนื่องมาจากว่า สภาพแวดล้อมที่เป็นที่ลุ่มน้ำขังและบริเวณปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวเจ้า (รวมทั้งกับหัวเผือก) มากที่สุดนั้นเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีอยู่ไม่มาก ในสภาพที่ยังมีความหนาแน่นของประชากรต่ำ น่าจะทำให้ผู้คนออกแสวงหาที่น้ำขังตามธรรมชาติใหม่ ๆ ตามแนวลำแม่น้ำซึ่งมีน้ำท่วมขึ้นมาในช่วงฤดูฝนมากกว่าที่จะสร้างสภาพที่มีน้ำขังขึ้นมาเองด้วยกรรมวิธีสร้างเขื่อนขุดคลองและขนส่งน้ำ ซึ่งต้องใช้แรงงานด้วยความเหนื่อยยาก ดังนั้น ทั้งข้าวเจ้าและเผือก จึงอาจเคยได้ปลูกกันในบริเวณน้ำท่วมขังตามธรรมชาติในลักษณะง่าย ๆ ตามฤดูกาล มาตั้งแต่แรกเริ่มต้นทีเดียว และการเคลื่อนย้ายไปเพาะปลูกในบริเวณที่เป็นแผ่นดินแห้งส่วนใหญ่นั้น อาจเป็นพัฒนาการขั้นที่สอง[63] ที่ที่มีน้ำท่วมขังและเป็นดินปากแม่น้ำที่ตั้งอยู่ในที่ลุ่ม และมีน้ำท่วมตามฤดูกาลนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าหนาทึบสามารถให้ผลผลิตที่สูงกว่าและแน่นอนกว่าบริเวณที่แห้ง (ซึ่งเริ่มการเพาะปลูกด้วยการเผาทำลายพืชที่ไม่ต้องการ) โดยไม่ต้องใช้แรงงานเพิ่มขึ้นสักเท่าไร[64] สภาพแวดล้อมประเภทนี้ น่าจะเป็นสิ่งที่ผู้ต้องการตั้งรกรากของยุคหินใหม่ตอนต้น เสาะแสวงหากันอย่างกระตือรือร้น ทั้งพวกที่มีและไม่มีแรงกระตุ้นที่มาจากแรงบีบคั้นเนื่องจากทรัพยากรมีไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรในท้องถิ่น

ก่อนที่จะละไปจากการอภิปรายภูมิหลังของกำเนิดของการทำเกษตรกรรมและการกระจัดกระจายและขยายตัวของการทำเกษตรกรรม เราจำเป็นต้องกล่าวเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม ขณะที่เศรษฐกิจแบบนี้ขยายตัวลงไปทางใต้เข้าสู่เขตศูนย์สูตรและเลยต่อไปยังหมู่เกาะต่าง ๆ ในแปซิฟิค เศรษฐกิจเกษตรกรรมนี้พัฒนาขึ้นในตอนใต้ของจีนและตอนเหนือของบริเวณแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในท้ายที่สุด ได้ขยายออกไปจนทั่ว

---

[62] ข้าวยุคก่อนประวัติศาสตร์ น่าจะงอกงามได้ดีที่สุดในเขตเส้นรุ้งที่อยู่ถัดจากเขตร้อน ด้วยเหตุผลที่สลับซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่ได้รับแสง (นั่นคือ วงจรการเติบโตสอดคล้องเป็นจังหวะตรงกับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องระยะเวลาช่วงที่เป็นกลางวัน) และความจำเป็นที่จะต้องมีแสงแดดที่วางใจได้ในฤดูแล้ง เพื่อให้รวงข้าวสุกและได้เมล็ดข้าวที่มีขนาดโตขึ้นและมีปริมาณโปรตีนสูงขึ้นในสภาพแวดล้อมเหล่านี้ สภาพอากาศที่ชื้นของเขตศูนย์สูตรคงไม่เหมาะสมสำหรับข้าวเหล่านี้ จนกระทั่งเกิดการคัดเลือกพันธุ์อย่างมากมายภายในสายพันธุ์ ดูการอภิปรายกับการอ้างอิงใน PIMA บทที่ 7

[63] ดู T.T.Chang, "The Ethnobotany of Rice in Island Southeast Asia," AP, 26 (1988); Joyce White, "Origins of Plant Domestication in Southeast Asia," in D. Bayard, ed., ***Southeast Asian Archaeology at the XV Pacific Science Congress***, Dunedin, 1984.

[64] ดูตัวอย่างเช่น M. R. Dove, ***Swidden Agriculture in Indonesia***, Berlin, 1985, 299; C. Padoch, "Labor Efficiency and Intensity of Land Use in Rice Production: an Example from Kalimantan," ***Human Ecology***, 13 (1985).

บริเวณกึ่งเขตร้อน ทั้งทางเหนือและใต้ของเส้นศูนย์สูตรนั้น การเพาะปลูกในระบบเศรษฐกิจแบบนี้เน้นการปลูกธัญพืชอย่างเช่นข้าวเจ้า ข้าวฟ่างหางหมาและข้าวฟ่างชนิดอื่น ๆ (*Panicum* และ *Echinochloa*) และลูกเดือย ซึ่งเป็นพืชยืนต้น พืชอื่น ๆ คือ ฝ้าย (*Gossypium arboreum*[65]) อ้อย มันขนาดใหญ่ (*Dioscorea alata*) และอาจรวมถึงเผือก (*Colocasia esculenta*) ก็นับเป็นพืชเพาะปลูกที่มีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงในเขตเส้นรุ้งเหล่านี้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี ภายในเขตศูนย์สูตรของอินโดนีเซียและมาเลเซีย เงื่อนไขด้านสภาพอากาศที่มีอยู่ เห็นได้ชัดว่าไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกข้าวเจ้าชนิดที่ต้องการแสงแดดเป็นระยะ ๆ ซึ่งชนออสโตรนีเซียนยุคแรกเป็นผู้นำเข้ามาปลูก ผลลัพธ์ก็คือ ข้าวเจ้ามีความสำคัญน้อยลง และไม่เคยมีการนำเข้าไปปลูกในหมู่เกาะต่าง ๆ ในแปซิฟิค กรณียกเว้นที่มีอยู่บ้างเล็กน้อยคือ ที่หมู่เกาะมาเรียนาส์ (ซึ่งไม่น่าประหลาดใจ เพราะหมู่เกาะนี้อยู่นอกเขตศูนย์สูตร) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่ตั้งอยู่ในย่านศูนย์สูตรในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ช่วงถัดมา จึงหันไปมุ่งเน้นที่การเพาะปลูกข้าวฟ่าง พืชที่มีหัวใต้ดิน (มัน เผือกและพืชหัวอื่น ๆ) สาคูสำหรับทำแป้ง และไม้ผลอย่างเช่นมะพร้าว กล้วยและสาเก[66] ปัจจุบันนี้ ข้าวเจ้าเป็นพืชที่ครอบครองพื้นที่อยู่อย่างมากมายในส่วนต่าง ๆ ของอินโดนีเซียแถบศูนย์สูตร ทว่ามีสิ่งบ่งชี้ว่า การครอบครองนี้อาจพัฒนาขึ้นในเวลาถัดมา ภายหลังการเริ่มต้นทำเกษตรกรรมผ่านไปแล้วสักพันปี เพราะต้นข้าวเอง ปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศของเขตศูนย์สูตรได้ดีขึ้น แต่หากพิจารณาในอีกทางหนึ่ง เกาะต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณกึ่งเขตร้อนของส่วนซีกโลกใต้ อย่างเช่นชวาและบาหลี น่าจะเหมาะแก่การปลูกข้าวเจ้าเป็นอย่างดีมาตั้งแต่เริ่มแรกสุด ทันทีที่พืชชนิดนี้ถูกนำมาปลูกโดยผ่านเข้ามาทางเขตศูนย์สูตร

โบราณคดีของสังคมเกษตรกรรมยุคต้น

สังคมที่มีเทคโนโลยีในแบบของยุคหินใหม่ ปรากฏขึ้นแทบทุกหนทุกแห่งในบริเวณที่ลุ่มและชายฝั่งทะเลของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างประมาณ 4000 ถึง 1000 ปีก่อนคริสต์กาล (แผนที่ 2.4) ยกเว้นในอาณาบริเวณที่ยังคงเป็นที่สงวนของนักล่าและนักเก็บของป่าซึ่งลดน้อยลงไปทุกที ในช่วงคริสต์สหัสวรรษที่สอง สำริดกลายเป็นวัสดุที่แพร่หลายในตอนเหนือของแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนเหล็กมีแพร่หลายหลัง 500 ปีก่อนคริสต์กาล ทั้งเหล็กและสำริด ปรากฏขึ้นมา

---

[65] ดู R. K. Johnson and B. G. Decker, "Implications of the Distribution of Native Names for Cotton (*Gossypium spp.*) in the Indo-Pacific," AP, 23 (1983)

[66] P. Bellwood, "Plants, Climate and People; the Early Horticultural Prehistory of Indonesia," in J.J. Fox, ed., '*Indonesia: the Making of a Culture*, Canberra, 1980.

ด้วยกันในมาเลเซียและภาคหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อใกล้จะสิ้นคริสต์สหัสวรรษแรก ในส่วนนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดี ซึ่งสามารถเรียกขานได้ว่าเป็นยุคหินใหม่[67] ก่อนที่จะหันไปสู่หลักฐานที่มีสารัตถะด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งทำให้สามารถตีความหลักฐานเหล่านี้ภายในกรอบทางประวัติศาสตร์–วัฒนธรรมได้ แหล่งโบราณคดียุคหินใหม่เหล่านี้ ที่เก่าแก่ที่สุดอยู่ในบริเวณตอนใต้ของจีนและตามส่วนต่าง ๆ ทางภาคเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดูเหมือนว่าแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีอายุเก่าแก่น้อยลงไปตามลำดับเมื่อเคลื่อนย้ายลงไปทางใต้และทะลุผ่านอินโดนีเซียไปทางตะวันออก ดูเหมือนว่านิวกินีเป็นจุดศูนย์กลางของเกษตรกรรมที่มีต้นกำเนิดอย่างอิสระที่เก่าแก่พอ ๆ กับในจีน

ความมั่งคั่งของวัฒนธรรมที่อยู่ชายฝั่งทะเลของจีนตอนใต้ในยุคหินใหม่ เป็นเรื่องที่ได้กล่าวไปแล้ว ในส่วนที่วัฒนธรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องอยู่กับแหล่งโบราณคดีเฮมูดูในมณฑลเจ้อเจียง ปริมาณข้าวเจ้าที่พบในบริเวณนี้เป็นประเด็นที่ควรเน้นหนัก เพราะนอกจากมีการนำแกลบมาใช้สำหรับผสมในเครื่องปั้นดินเผาแล้ว ที่แหล่งโบราณคดีนี้ยังขุดพบชั้นที่มีน้ำขังหนาถึง 50 เซนติเมตร ซึ่งมีทั้งแกลบข้าว ฟาง และใบข้าว เมื่อเลยลึกลงไปทางใต้จนถึงแหล่งชีเซียในมณฑลกวางตอง (กวางตุ้ง) ได้พบข้าวตกค้างอยู่ในหลุมที่ใช้สำหรับการหุงต้มและหลุมที่ใช้สำหรับเก็บรักษา และในแหล่งโบราณคดีที่เป็นชุมชนขนาดสามเฮคทาร์* ซึ่งมีอายุเก่าแก่ย้อนไปถึงเมื่อประมาณ 3000 ปีก่อนคริสต์กาล[68] เห็นได้ชัดว่าข้าวถูกนำมาใช้เป็นส่วนผสมสำหรับฉาบสิ่งปลูกสร้าง ชายฝั่งตอนใต้ทั้งหมดของจีนจึงดูจะเป็นถิ่นที่

---

[67] คำว่า “หินใหม่” เป็นเพียงการจำแนกประเภทเพื่อความสะดวก ซึ่งหมายถึงการดำรงอยู่ของเกษตรกรรมโดยปราศจากโลหะ และไม่ควรถือว่าเป็นการอ้างอิงถึงวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในระดับชั้นใด ๆ โดยเฉพาะ สังคมยุคหินใหม่มากมายหลายแห่ง (อย่างเช่นของพวกมายา) แน่นอนอย่างไม่มีข้อกังขาว่า ใหญ่กว่าและซับซ้อนกว่า สังคมมากมายหลายแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้โลหะ อย่างไรก็ดี การใช้คำอ้อมค้อมอย่างเช่น “ยุคการทำเกษตรกรรมระยะแรก” หรือ “เกษตรกรรมในระยะก่อนการใช้โลหะ” จะทำให้ต้องตั้งคำถามขึ้นมามากมายและมิได้สนองวัตถุประสงค์ที่มีประโยชน์อันใด ข้อเขียนของ ดี. บายาร์ด (D. Bayard) เรื่อง A Tentative Regional Phase Chronology for Norteast Thailand ในหนังสือเรื่อง ***Southeeast Asian Archaeology*** ซึ่งดี. บายาร์ด เป็นบรรณาธิการ และใน ***Archaeology*** ของไฮแอม (Higham) เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้แบ่งโบราณคดีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนแผ่นดินใหญ่ที่มิใช่คาบสมุทร ออกเป็นช่วงเวลากว้าง ๆ สี่ช่วง โดยใช้ตัวอักษร A ถึง D ทว่าลักษณะจำเพาะทางด้านวัฒนธรรมที่ใช้สำหรับทั้งสี่ช่วงเวลานี้ ไม่สามารถใช้กับภูมิภาคในบริเวณศูนย์สูตรอย่างเช่นมาเลเซียหรืออินโดนีเซียได้ ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงยังคงคำศัพท์ดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมสำหรับผู้อ่านที่มิใช่ผู้เชี่ยวชาญมากกว่า

* ราวสามหมื่นตารางกิโลเมตร

[68] A. E. Dien et al., eds, ***Chinese Archaeological Abstracts***, Los Angeles: University of California Institute of Archaeology, 1985, II. 121-3.

อยู่อาศัยของประชากรที่ใช้เครื่องปั้นดินเผาและปลูกข้าว ระหว่าง 5000 ถึง 3000 ปีก่อนคริสต์กาล หรือแม้แต่ก่อนช่วงเวลานี้ ก็ยังเป็นไปได้มากทีเดียว[69]

การค้นคว้าในภูมิภาคชายฝั่งของตอนเหนือของเวียดนามในช่วงที่เพิ่งผ่านมาไม่นาน ส่งผลให้พบแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง ซึ่งมักเป็นกองเปลือกหอยและมีวัตถุทางวัฒนธรรมของยุคหินใหม่จำนวนหนึ่งที่ปะปนกันอยู่อย่างค่อนข้างสับสน แหล่งโบราณคดีเหล่านี้มีอายุตั้งแต่สหัสวรรษที่ห้าก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา[70] วัตถุทางวัฒนธรรมพวกนี้ยังรวมถึงเครื่องปั้นดินเผาที่มีฐานแหลมหรือกลม ตกแต่งด้วยรอยกรีด ด้วยการประทับรอยโดยใช้เชือก ตะกร้าหรือเสื่อ หรือฉาบด้วยดินสีแดง ในบางแห่งยังพบขวานหินที่ใช้งานแบบสิ่วชนิดที่เป็นบ่าหรือไม่มีก้าน หลุมฝังศพซึ่งมีการดัดงอศพและกระดูกของกวาง วัว หมูและสุนัข ทว่าไม่ปรากฏชัดเจนว่าสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์เลี้ยงหรือไม่ (แต่สันนิษฐานว่าหมูและสุนัขคงเป็นสัตว์เลี้ยง) ข้อมูลเกี่ยวกับการยังชีพมีอยู่น้อย แม้ว่าสถานการณ์จะดีขึ้นบ้าง ในกรณีของวัฒนธรรมฟุงเหงียน วัฒนธรรมนี้ตั้งอยู่ในหุบเขากลางแม่น้ำแดงเหนือฮานอย มีอายุย้อนกลับไปถึงในราวสหัสวรรษที่สามตอนปลายหรือสหัสวรรษที่สองตอนต้นก่อนคริสต์กาล มีหลักฐานชัดเจนที่บ่งบอกว่าผู้สร้างวัฒนธรรมเหล่านี้คือ ผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ก่อนหน้าที่วัฒนธรรมการใช้สำริดในยุคแรก ๆ จะมาถึงตอนเหนือของเวียดนาม พวกเขาเพาะปลูกข้าวเจ้า และสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางด้านวัตถุในขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้น วัตถุเหล่านี้รวมถึงหัวธนูที่ทำด้วยหินและเครื่องมือหินที่มีแนวคมยาวแบบมีด แกนปั่นด้ายที่ทำจากดินเหนียวเผา ลูกหินที่ใช้ยิงด้วยธนู และเครื่องปั้นดินเผาที่มีการตกแต่งด้วยรอยบากและรอยประทับด้วยหวี ซึ่งนักโบราณคดีเวียดนามต่างพิจารณาให้เป็นต้นกำเนิดโดยตรงของเครื่องปั้นดินเผาของอารยธรรมดองซอน ในสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล

---

[69] อาทิเช่น เครื่องปั้นดินเผา โดยทั่วไปแล้ว เกี่ยวข้องกับสังคมเกษตรกรรมมากกว่าสังคมล่าสัตว์-เก็บของป่า เครื่องปั้นดินเผาที่พบในตอนใต้ของญี่ปุ่น และบริเวณใกล้กับมณฑลเจียงสือในบริเวณชายฝั่งทะเลตอนกลางของจีน อาจมีความเก่าแก่ได้มากถึง 12,000 ปี ข้อเขียนในหัวข้อเรื่อง "C-14 Dating of Pottery" ของ ดับบลิว. มีแชม (W. Meacham) ในวารสาร *Journal of the Hong Kong Archaeological Society*, 11 (1984-5) อภิปรายอายุของเครื่องปั้นดินเผาโดยเฉพาะในฮ่องกงและมาเก๊าว่ามีความเก่าแก่ถึง 5000 ปีก่อนคริสต์กาล ซี.แอล. เบรซ (C. L. Brace) และคนอื่น ๆ ก็เคยเสนอไว้เช่นกันว่า ฟันของชาวจีนทางตอนใต้ซึ่งมีขนาดเล็กนั้น ช่วยสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่าเกษตรกรรมถือกำเนิดขึ้นมาเร็วมาก: "Prehistoric and Modern Tooth Size in China," in F. H. Smith and F. Spencer, eds, ***The Origins of Modern Humans***, New York, 1984.

[70] แหล่งโบราณคดีในกรณีนี้ ได้แก่แหล่งกวินห์ วัน แหล่งเบ่าทร้อ และไคเบี่ยว ดู Ha Van Tan, "Nouvelles Recherches'; และ "Prehistoric Pottery in Viet Nam and its Relationships with Southeast Asia," AP, 26 (1988). เครื่องปั้นดินเผาที่มีรอยเชือก ดูเหมือนพบรวมอยู่กับเครื่องมือที่ฝนขอบ (บัคโซเนียน) ซึ่งมีอายุตั้งแต่ประมาณ 5000 ปีก่อนคริสต์กาล ในกองเปลือกหอยทาบัต (ดูหน้า 127-128)

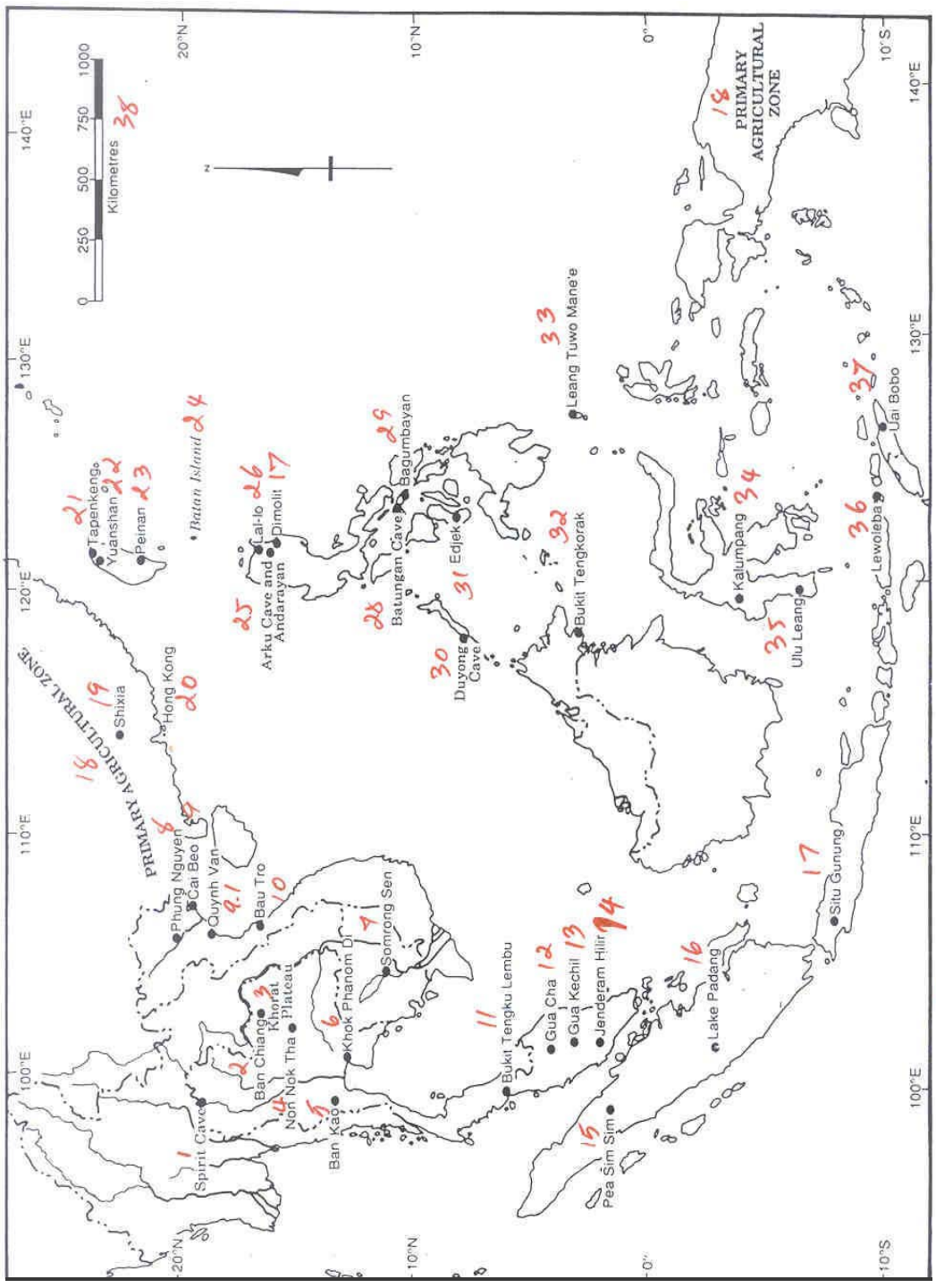

39 Map 2.4 Major Neolithic and early agricultural sites.

1. ถ้ำผี	2. บ้านเชียง	3. ที่ราบสูงโคราช
4. โนนนกทา	5. บ้านเก่า	6. โคกพนมดี
7. ซัมรองเซน	8. ฟุง เกวี่ยน	9. ไค เบี่ยว 9.1 กวินห์ วัน
10. เบ่า ทร้อ	11. บูกิต เตงกู เลมบู	12. กัวชา
13. กัว เคชิล	14. เจนเดอรัม ฮิลีร์	15. ปี ซิม ซิม
16. ทะเลสาบปาทัง	17. ซิตู คูนึง	18. เขตเกษตรกรรมแรกเริ่ม
19. ซีเซีย	20. ฮ่องกง	21. ตาเปนเคง
22. ยวนชาน	23. เป่ยนาน	24. เกาะบาตาน
25. ถ้ำอารกูและอันทารายาน	26. ลาล-โล	27. ดิโมลิต
28. ถ้ำบาตุงคาน	29. บาคุมบายัน	30. ถ้ำทูยอง
31. เอ็ทเจ็ค	32. บูกิต เทงโกรัก	33. เลียง ทูโว มาเนเอ
34. กาลัมปัง	35. อูลู เลียง	36. เลโว เลบา
37. อูอาย โบโบ	38. กิโลเมตร	

39 แผนที่ 2.4 แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคหินใหม่และแหล่งที่ทำเกษตรกรรมในยุคเริ่มแรก

ข้อมูลเกี่ยวกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย มีมากกว่าของประเทศอื่นใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นผลมาจากการทำโครงการขนาดใหญ่ในแบบสหศาสตร์อย่างสืบเนื่องในระยะไม่นานมานี้ อย่างไรก็ดี ความเข้าใจโดยทั่วไป เกิดสับสนขึ้นเพราะข้อคิดเห็นที่เสนอขึ้นว่า เกษตรกรรมและงานสำริด เกิดขึ้นในประเทศไทยในยุคที่เก่าแก่มาก จนอาจถึงกับเก่ายิ่งกว่าที่อื่นใดในโลก[71] การวิจัยค้นคว้าในระยะหลัง จัดวางการค้นพบเหล่านี้ไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสม แม้ว่าความไม่เห็นพ้องต้องกันยังปะทุขึ้นมาบ้างเป็นระยะ ๆ แต่ขณะนี้ ก็ปรากฏชัดเจนแล้วว่า คำกล่าวอ้างบางประการก่อนหน้านี้ เลยเถิดกว่าความเป็นจริงไปมาก หนึ่งในบรรดาคำกล่าวอ้างดังกล่าว คือคำอ้างที่ว่า ซากพืชที่มีอายุเก่าแก่กว่า 7000 ปีก่อนคริสต์กาลที่ขุดพบในชั้นหัวบินเหียนที่ถ้ำผีซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ ของไทย เป็นพืชบ้าน – อันเป็นคำอ้างซึ่งการวิเคราะห์ทางด้านพฤกษศาสตร์ของ

[71] ดูบทสรุปใน Bellwood, ***Man's Conquest***, 161-5; W. G. Solheim II, "Reworking Southeast Asian Prehistory," ***Paideuman***, 15 (1969).

เยน ได้หักล้างแล้วว่า ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น[72] ชั้นบน ๆ ของถ้ำผียังมีเครื่องปั้นดินเผาที่ตกแต่งด้วยวิธีทาบเชือกหรือตาข่ายให้เกิดรอยประทับ บางชิ้นมีการเคลือบผิวด้วยยางไม้ นอกจากนี้ยังมีสิ่วหินแบบไม่มีก้าน กับมีดหินชนวน การระบุอายุสิ่งของเหล่านี้ไว้ที่ 6000 ปีก่อนคริสต์กาล ตามที่ตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ในตอนแรก ทำให้วัตถุเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาวัตถุประเภทเดียวกันที่พบในที่อื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเก่ากว่าถึงอย่างน้อยหนึ่งพันปี ทว่าโบราณวัตถุที่คล้ายกันนี้ ที่พบรวมอยู่กับซากของข้าวเจ้า (เชื่อว่าเป็นพืชป่า) ในถ้ำปุงสุงในหุบเขาต้นไทรซึ่งอยู่ใกล้ๆ กัน มีอายุเพียงประมาณภายหลัง 3500 ปีก่อนคริสต์กาลลงมา เนื่องจากมีความยุ่งยากในการหาอายุของโบราณวัตถุจากแหล่งโบราณคดี ในถ้ำที่อยู่ไม่ลึกนักอย่างที่พบในถ้ำผี จึงดูเหมือนว่า เรื่องอายุของกองสิ่งของยุคหินใหม่จากแหล่งโบราณคดีดังกล่าว จะต้องระงับไว้ก่อนในตอนนี้ อย่างน้อยก็จนกว่าจะมีข้อมูลที่จะทำให้สามารถประเมินได้อย่างมั่นใจยิ่งกว่านี้ ดังที่กล่าวแล้วตอนต้นว่า ทัศนะโดยทั่ว ๆ ไป ของไฮแอม เกี่ยวกับลำดับการณ์ดังที่ปรากฏในแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีในถ้ำต่าง ๆ ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของไทยนั้น เป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงเศรษฐกิจแบบนักล่าและนักเก็บของป่าที่ได้พยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิดเพื่อการยังชีพ สภาวะเช่นนี้อาจดำรงอยู่เรื่อยมาจนล่วงเข้าคริสต์สหัสวรรษแรก[73] แม้อาจเป็นไปได้ว่านักล่า–นักเก็บของป่าเหล่านี้มีการติดต่อกับผู้ประกอบการเกษตรที่อยู่ใกล้ ๆ กัน เมื่อประมาณหลัง 3500 ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา

แน่นอนว่า ข้อสรุปที่ค่อนข้างเป็นไปในทางลบนี้ มิได้เป็นข้อสรุปของที่ราบลุ่มริมแม่น้ำต่าง ๆ ที่อุดมสมบูรณ์และกว้างขวาง ซึ่งพาดแนวที่ราบสูงโคราชทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่ราบสูงแห่งนี้มีการสถาปนาสังคมเกษตรกรรมลงอย่างมั่นคงเมื่อประมาณ 3000 ปีก่อนคริสต์กาล และเป็นที่เห็นได้ชัดว่าเป็นภูมิภาคซึ่งเกือบไม่เคยมีการตั้งถิ่นฐานของนักล่า–นักเก็บของป่ามาก่อนเลย ทั้งนี้หากเราจะยอมรับผลการสำรวจทางโบราณคดีในระยะหลังตามที่ได้กล่าวอ้างไว้ แหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นเป็นแห่งแรกในย่านนี้ ในปี 1966 และ 1968 คือโนนนกทา ซึ่งเป็นเนินเตี้ย ๆ อยู่ ทางด้านตะวันตกของที่ราบสูงโคราช เนินนี้ประกอบด้วยบริเวณที่ฝังศพแบบเหยียดกายมากมาย คาบคร่อมทั้งยุคหินใหม่และยุคโลหะตอนต้น หลุมฝังศพเก่า ๆ มีสิ่วหินแบบไม่มีก้าน ลูกปัดทำจากเปลือกหอยและเครื่องปั้นดินเผาลายรอยเชือกกับแบบลายเขียนสีซึ่งหาได้ยาก ที่เนินนี้ยังมีกระดูกสัตว์เลี้ยงเช่น วัว หมู และสุนัข ซึ่งปะปนอยู่กับแกลบ แกลบพวกนี้ยังใช้สำหรับผสมในเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นตัวประสานให้เนื้อดินเผาเข้ารูปอีกด้วย อายุที่ผู้ที่เป็นหลักในการขุดค้นแหล่งโบราณคดีนี้เสนอไว้ บ่งชี้ไปในแนวที่ว่า มีการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเริ่มในบริเวณนี้ในช่วงสมัยสหัสวรรษที่สี่ก่อนคริสต์กาล อายุนี้มีผู้ตั้งแง่

---

[72] C. Gorman, "Hoabinhian: a Pebble-Tool Complex with Early Plant Associations in Southeast Asia," *Science,* 163 (1969); Yen, "Hoabinhian Horticulture; เชิงอรรถ 57.

[73] *Archaeology*, 61.

ค้นขึ้นมาแล้ว ทว่ายังดูเป็นไปได้ว่ารากฐานชั้นล่างสุดของแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีนี้ มีอายุเก่าแก่ถึงสมัยเมื่อสหัสวรรษที่สามหรือสองก่อนคริสต์กาล[74]

ไม่นานหลังจากนั้น ผลการขุดค้นที่ได้จากโนนนกทาถูกนำมาเทียบเคียงกับการขุดค้น ณ บริเวณที่มีชื่อเสียงมากกว่า คือที่บ้านเชียงซึ่งอยู่ห่างไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 120 กิโลเมตร บ้านเชียงโดดเด่นขึ้นมาในทศวรรษ 1970 เนื่องจากมีเครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสีแดงที่สวยงาม ปรากฏตัวขึ้นในตลาดขายโบราณวัตถุ เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ ลักลอบขุดขึ้นมาจากหลุมฝังศพต่าง ๆ และปัจจุบันนี้ ประเมินว่ามีอายุเก่าแก่ราว 2000 ปี อย่างไรก็ดี จากที่ปรากฏในการขุดค้นส่วนที่อยู่ลึกต่ำลงไป การเข้าครอบครองพื้นที่บ้านเชียงนี้เริ่มขึ้นอย่างน้อย ตั้งแต่เมื่อ 3000 ปีก่อนคริสต์กาล เนื้อหาด้านวัฒนธรรมที่แน่นอนของชั้นที่อยู่ล่าง ๆ ลงไป ยังไม่อาจระบุได้อย่างชัดเจน (แต่ที่แน่นอนคือยังไม่มีสำริด สำริดปรากฏในแหล่งโบราณคดีนี้ หลังจาก 2000 ปีก่อนคริสต์กาล) แต่สิ่งที่จะช่วยเป็นองค์ประกอบได้จะรวมถึงการฝังศพแบบเหยียดกายและแบบที่มีการดัดตรึง การฝังศพทารกในเหยือกดินเผา เครื่องปั้นดินเผาซึ่งมีการตกแต่งอย่างค่อนข้างประณีตด้วยรอยเชือก ด้วยรอยขูดขีด และด้วยการขัดเงา[75] ข้อมูลสำคัญด้านเศรษฐกิจจากแหล่งดังกล่าว เช่นเดียวกับที่ได้จากโนนนกทา ได้แก่หลักฐานที่พบในเศษชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผา ว่ามีการผสมฟางข้าวเพื่อเป็นตัวประสานให้เนื้อดินเผาเข้ารูปและหลักฐานจากกระดูกของสัตว์เลี้ยง คือหมู สุนัข ไก่และวัว (น่าจะเป็นวัวป่าหรือวัวแดง มิใช่วัวอินเดียซึ่งมีหนอก) นอกจากนี้ ยังมีแหล่งสะสมเนื้อชนิดต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่ล่ามาและที่เก็บรวบรวมไว้ ตั้งแต่หอย เต่า จระเข้และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดต่าง ๆ กันไปจนกระทั่งถึงขั้นกวางขนาดใหญ่และแรด[76] คนเหล่านี้ น่าจะเพาะปลูกข้าวในที่ลุ่มและมีน้ำท่วมขังตามฤดูกาล ทว่าจากการวิเคราะห์ซากโครงกระดูกโดย เอ็ม. พีทรูซิวสกี บ่งชี้ว่า อายุขัยของพวกเขา ค่อนข้างสั้น เฉลี่ยจาก

---

[74] ดูรายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับการขุดค้นได้จาก D.T. Bayard, *Non Nok Tha: the 1968 Excavations*, Dunedin, 1972. สำหรับการจัดยุคสมัย ดู D. Bayard, "A Tentative Regional Phase Chronology for Northeast Thailand," in Bayard, ed., ***Southeast Asian Archaeology.*** ไฮแอม (Higham) สนับสนุนการกำหนดอายุเริ่มต้นของโนนนกทาไว้เพียงแค่ในช่วงหลังสหัวรรษที่สองก่อนคริสต์กาล ("The Ban Chiang Culture in Wider Perspective," ***Proceedings of the British Academy***, 69 (1983) 249).

[75] Joyce White, ***Ban Chiang***, Philadelphia, 1982; ***A Revision of the Chronology of Ban Chiang,*** University Microfilms International, 1987; "Ban Chiang and Charcoal in Hypothetical Hindsight," BIPPA, 8 (1988).

[76] C. Higham and A. Kijngam, "New Evidence for Agriculture and Stock-Raising in Monsoonal Southeast Asia," in Misra and Bellwood, eds, ***Recent Advances.***

ตัวอย่าง 112 คน แล้ว เพียงสามสิบเอ็ดปี เท่านั้น[77] การวิเคราะห์ยังบ่งชี้ว่า ในยุคดังกล่าวนี้ มาเลเรียน่าจะเป็นโรคที่มีความสำคัญ

แม้ว่าจะมีปัญหาในการตีความแหล่งโบราณคดีที่โนนนกทาและบ้านเชียง แต่ทั้งสองแหล่งก็น่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อยุคก่อนการปรากฏขึ้นของสำริด สำริดปรากฏในหลักฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประมาณระหว่างปลายสหัสวรรษที่สามถึง 1500 ปีก่อนคริสต์กาล (ยุคที่มีการถลุงทองแดงปรากฏขึ้นในประเทศไทยยังไม่แน่นอน) บ้านเชียงเป็นเพียงแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีแห่งเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีกองวัสดุชั้นล่างสุดเป็นยุคก่อนสำริดทว่าได้ชื่อว่าเป็นแหล่งเกษตรกรรม ดูเหมือนว่าสมเหตุผลอยู่หากจะสันนิษฐานว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ ณ ที่นี้ แรกสุดในช่วงปลายสหัสวรรษที่สี่ก่อนคริสต์กาล เป็นผู้ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาซึ่งในขณะนั้นบริเวณนี้เป็นที่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่เบาบางมาก ผู้อพยบเข้ามาเหล่านี้นำเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมอย่างเต็มรูปแบบและเทคโนโลยียุคหินใหม่เข้ามาด้วย เทคโนโลยียุคหินใหม่ที่นำเข้ามา แตกต่างจากแหล่งโบราณคดีของสมัยเดียวกันที่อยู่ในจีนตอนใต้และเวียดนาม เฉพาะแค่รายละเอียดเรื่องการตกแต่งเพียงไม่กี่อย่างเท่านั้น น่าเสียดายที่แหล่งขุดค้นในประเทศไทย ให้หลักฐานเรื่องผังหมู่บ้านหรือผังตัวบ้านน้อยมาก[78] เรื่องนี้ไม่ใช่ความผิดของนักโบราณคดีผู้ขุดค้น หากแต่เป็นการสะท้อนความจริงที่ว่าไม้เป็นวัสดุที่ไม่คงทน ทั้งยังเป็นการยากที่สถาปัตยกรรมที่ทำจากไม้เหล่านี้ ซึ่งสามารถระบุรูปแบบได้โดยง่ายที่บริเวณหลุมเสา จะอยู่หลงเหลือมาได้ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นเขตร้อน สภาวการณ์เช่นนี้ทำให้ภูมิภาคนี้เสียเปรียบในแง่โบราณคดี เมื่อเปรียบกับสภาพแวดล้อมในเขตที่อากาศอบอุ่นกว่าเช่นในจีนและ ยุโรป ในแง่ของลักษณะที่เป็นธาตุแท้ของสังคมเหล่านี้ เราสามารถเน้นได้เพียงว่า ข้าวของจากหลุมฝังศพ มิได้บ่งชี้อย่างชัดเจนถึงการมีชนชั้นหรือตำแหน่งยศศักดิ์ใด ๆ ก่อนกลางสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาล ซึ่งตอนนั้น มีสำริดใช้หมุนเวียนอยู่ทั่วไปแล้ว

อนึ่งแน่นอนว่า ยังมีคำถามอยู่ว่า ผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบการเกษตรเป็นพวกแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเหล่านี้มาจากที่ไหนกันแน่ ข้าพเจ้าเองเห็นว่าน่าจะมาจากภูมิภาคแถบชายฝั่งทะเลของภาคเหนือของเวียดนามหรือภาคใต้ของจีน ทว่าเมื่อไม่นานมานี้ ไฮแอมได้เสนอว่าการเคลื่อนย้ายลึกเข้ามาในแผ่นดิน เกิดขึ้นเนื่องจากศูนย์กลางการพัฒนาเกษตรกรรมของยุคแรก ๆ

---

[77] "The Ancient Inhabitants of Ban Chiang," ***Expedition***, 24, 4 (1982). สำหรับข้าวบ้านเชียง (ซึ่งยังมีลักษณะของข้าวป่าอยู่บ้าง) ดู D. Yen, "Ban Chiang Pottery and Rice," ***Expedition***, 24 4 (1982).

[78] สันนิษฐานว่า คนเหล่านี้ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแบบที่มีการรวมศูนย์ และเนินฝังศพที่บ้านเชียง อาจเป็นของหมู่บ้านยุคก่อนประวัติศาสตร์จริง ๆ ก็ได้ โดยมีพื้นที่ไม่แน่นอน อย่างน้อย 3.5 และอาจจะมากถึง 8 เฮคทาร์ ส่วนที่โนนนกทาอาจมีหน้าที่ใช้สอยจำเพาะกว่า ในฐานะที่เป็นสุสานสำหรับหมู่บ้านเล็ก ๆ หลายแห่งที่อยู่กระจัดกระจายกันออกไป ดู R. N. Wilen, ***Excavations at Non Pa Kluay, North-East Thailand***, Oxford, 1989, 152-4.

บริเวณตอนเหนือของอ่าวไทย ซึ่งมีการตั้งรกรากอย่างมั่นคงนั้น มีประชากรเพิ่มขึ้น[79] แต่เรายังไม่พบแหล่งเกษตรกรรมใดในบริเวณนี้ ที่เก่าแก่เกิน 2000 ปีก่อนคริสต์กาล ทว่ามีรายงานใหม่ ๆ เสนอขึ้นในแนวที่ว่ามีแหล่งเกษตรกรรมที่ว่านี้อยู่ทางเหนือขึ้นไปเล็กน้อย ใกล้ ๆ กับลพบุรี และอยู่ในช่วงปลายสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาล[80] นอกจากนี้ตัวอย่างดินชั้นล่าง ๆ ที่เก็บมาจากบริเวณใกล้กับแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่โคกพนมดีได้พบว่ามีถ่านและละอองเกสรของหญ้าติดอยู่เป็นการบ่งบอกว่าอาจมีการประกอบกิจกรรมการเกษตรในระยะเริ่มต้นในภูมิภาคนี้มาตั้งแต่สมัยสหัสวรรษที่ห้าก่อนคริสต์กาล

ชุมชนและเนินฝังศพที่ใหญ่โตมโหฬารของโคกพนมดี[81] เป็นแหล่งโบราณคดียุคก่อนสำริดที่มั่งคั่งที่สุดและน่าประทับใจมากที่สุดเท่าที่เคยมีการขุดค้นพบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อาจพอเป็นคู่แข่งได้อยู่ในเขตซัมรองเซน ในกัมพูชาซึ่งขุดค้นพบมาก่อนในศตวรรษนี้ แหล่งโบราณคดีที่กัมพูชาแห่งนี้น่าทึ่ง ทว่ามีบันทึกหลักฐานที่ทำไว้ไม่ดี โคกพนมดีมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 200 เมตร และมีแหล่งโบราณคดีที่ทับถมกันเกือบเจ็ดเมตร มีอายุระหว่าง 2000 ถึง 1400 ปีก่อนคริสต์กาล เมื่อตอนที่มีผู้คนเข้าอาศัยอยู่ครั้งแรกนั้น โคกนี้ตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณปากแม่น้ำ ใกล้กับชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นป่าชายเลน ซึ่งอาจเป็นได้ว่าตอนนั้นมีหนองน้ำจืดซึ่งเป็นที่ที่มีข้าวป่าขึ้นอยู่ ทว่าปัจจุบันนี้ บริเวณนี้กลายเป็นที่ที่ลึกเข้ามาในแผ่นดิน ด้วยเหตุที่เนื่องมาจากระดับน้ำทะเลที่ลดลงเล็กน้อย ประกอบกับเกิดการทับถมของตะกอนที่น้ำพัดพามาอันเป็นผลเนื่องมาจากการถางป่าเพื่อทำการเกษตร บริเวณฐานของทั้งสามระดับใหญ่ ๆ ที่ได้ขุดค้น มีหลุมฝังศพ 104 หลุม (ส่วนใหญ่ฝังศพแบบเหยียดกาย) หลุมศพเหล่านี้อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ บางศพห่อพันไว้ด้วยผ้าที่ทำจากเปลือกไม้ และโรยทับด้วยดินสีแดง ข้าวของที่พบในหลุมของช่วงนี้ ประกอบด้วยลูกปัดทำจากเปลือกหอยและกำไลมือ สิ่วหินและเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นงานฝีมือ เครื่องปั้นเหล่านี้นับเป็นภาชนะที่ประณีตที่สุด มีพื้นผิวขัดเงาเป็นสีดำ และมีการตกแต่งด้วยรอยบากตามแนวขวางเป็นส่วน ๆ คนที่นี่ ปลูกข้าว หรือเก็บข้าวป่า ซึ่งให้เห็นได้จากเครื่องปั้นดินเผา ในรูปของรอยพิมพ์และในรูปของแกลบที่ใช้เป็นส่วนผสมให้เนื้อดินเข้ารูป คนที่นี่ยัง

---

[79] *Archaeology,* 86-7.

[80] ที่นี่มีเบ้าหล่อทองแดงกับกากที่เหลือจากการหลอม หากการระบุอายุถูกต้อง ก็อาจเป็นได้ว่า เป็นยุคเก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการหลอมโลหะในประเทศไทย ดู V. Pigott and S. Natapintu, “The Thailand Archaeo-Metallurgy Project : 1984-7,” paper presented to Conference on Ancient Chinese and Southeast Asian Bronze Age Cultures, Kioloa, Australia, February 1988.

[81] C. Higham et al., “Khok Phanom Di: the Results of the 1984-5 Season,” BIPPA, 7 (1986-7); Higham, ***Archaeology***, 65-89; C. Higham , “Social Organisation at Khok Phanom Di, Central Thailand, 2000-1500 BC,” ***Arts Asiatiques***, 44 (1989).

ใช้ฉมวกและเบ็ดตกปลาที่ทำจากกระดูกสัตว์ และกินอาหารทะเลอย่างเช่นปลา หอย ปูและเต่า ในปริมาณมาก

ที่ชั้นดินตอนกลางของโคกพนมดี ซึ่งสันนิษฐานว่า มีอายุย้อนไปได้ถึงตอนต้นสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาลนั้น ปรากฏว่ามีหลุมฝังศพที่หรูหราอยู่หลายศพ มีสตรีสองคนถูกฝังอยู่ใต้กระท่อม ซึ่งดูเหมือนกับเป็นสถานที่เก็บศพ เพราะมีการฉาบปูนทับบริเวณพื้นกระท่อมถึงสี่สิบสามหน สตรีอีกคนหนึ่งถูกฝังอยู่ใต้กองกระบอกดินเหนียวซึ่งใช้ทำหม้อ รวมกับสายสร้อยลูกปัดหลายเส้น – ซึ่งวางอยู่บนหน้าอก สายสร้อยนี้ร้อยขึ้นจากลูกปัดกลม ๆ ที่ทำจากเปลือกหอยรวมแล้วมีถึง 120,000 เม็ด นอกจากนี้ยังมีภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่ประณีตอีกมากมาย เห็นได้ชัดว่า เธอผู้นี้คงเป็นช่างปั้นหม้อที่มีสถานะสูง เด็กคนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ถูกฝังอยู่ใกล้กัน โดยมีสิ่งของบอกสถานภาพที่สูงในแบบเดียวกัน สิ่งของจากหลุมฝังศพที่มั่งคั่งเหล่านี้ อาจบ่งชี้ว่า สังคมนี้มีชนชั้นที่แบ่งแยกกันตามเชื้อสาย และสตรีดูจะมีสถานภาพสูง การวิเคราะห์โครงกระดูกทำให้ได้ข้อมูลซึ่งดูเหมือนว่า มีการทำอาณาบริเวณที่ใช้เป็นที่ฝังศพโดยแยกเฉพาะของแต่ละตระกูลมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ทว่าในขณะที่ภาพของการแตกดอกออกช่อของความมั่งคั่งยุคหินใหม่เหล่านี้สามารถบ่งชี้ได้ว่าภูมิภาคนี้น่าจะเป็นแหล่งที่ประชากรจะค่อย ๆ ขยายตัวห่างจากทะเลลึกเข้าไปในแผ่นดินทีละน้อย ๆ จนถึงที่ราบสูงโคราช แต่ปัญหาสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ยุคต่าง ๆ นั้น มีลำดับเวลาล่าช้าเกินไป การพัฒนาการปลูกข้าวอย่างเป็นอิสระของนักเก็บของป่าในย่านเส้นรุ้งนี้ แน่นอนว่าย่อมมีโอกาสเป็นไปได้ ทว่าก็เห็นได้ชัดว่า จำเป็นต้องมีหลักฐานมากกว่านี้ ที่จะสนับสนุนสมมุติฐานดังกล่าว

นอกเหนือจากแหล่งโบราณคดีที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังมีวัฒนธรรมยุคหินใหม่ที่ได้ศึกษาแล้วและรู้จักกันอยู่อีกสองสามแห่งในบริเวณทางเหนือของแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พม่า กัมพูชาและลาว มีข้อมูลที่สามารถนำเข้ามารวมไว้ในคำบรรยายเกี่ยวกับโบราณคดีสมัยใหม่ได้ไม่มากนัก ตอนใต้ของเวียดนาม เกี่ยวพันอยู่กับเรื่องราวของออสโตรนีเซีย ซึ่งเราจะย้อนกลับมากล่าวถึงในภายหลัง อย่างไรก็ดีดินแดนที่เป็นแหลมยาวลงไปทางตอนใต้ของไทยและมาเลเซีย มีแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ที่น่าพิศวง แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ตั้งกระจายกันเป็นสายต่อเนื่องกันอย่างกว้างขวาง และมีอายุอยู่ระหว่าง 2000 ถึง 500 ปีก่อนคริสต์กาล แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ เรียกขานกันว่า วัฒนธรรมบ้านเก่า ตามชื่อแหล่งโบราณคดีชื่อเดียวกันนี้ในจังหวัดกาญจนบุรี เครื่องปั้นดินเผาของวัฒนธรรมนี้ มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง กับเครื่องปั้นดินเผาจากโคกพนมดี ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปทางตะวันออกของบ้านเก่าเพียงประมาณ 200 กิโลเมตร

บริเวณที่ฝังศพที่บ้านเก่าเอง มีอายุตั้งแต่ตอนกลางของสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์ศักราช ประกอบด้วยการฝังศพในลักษณะเหยียดกาย โดยมีสิ่งของอยู่ในหลุมหลายอย่าง ได้แก่ สิ่วหินแบบไม่มีก้าน ฉมวกหรือหอกปลายแหลมแบบมีเงี่ยง ทำจากกระดูกสัตว์ ลูกปัดและกำไลที่ทำจากเปลือกหอย และเครื่องปั้นดินเผาที่ทำอย่างประณีต ประทับลายด้วยรอยเชือก เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ มีลักษณะ

ที่ประหลาดออกไปคือตั้งอยู่บนแท่นหรือมีฐานสามขารองรับ ชั้นดินที่แสดงการอาศัยอยู่ของชุมชนต่าง ๆ ในแหล่งนี้ ยังมีเทคโนโลยียุคหินใหม่ที่สำคัญประเภทอื่น ๆ อีก รวมทั้งสิ่วหินชนิดมีบ่า กำไลหิน เบ็ดตกปลาและหวีทำจากกระดูก นอกจากนี้ยังมีดินเผาที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทุบเปลือกไม้เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และมีแกนกระสวย (สำหรับปั่นด้าย เป็นไปได้หรือไม่ว่าใช้สำหรับปั่นด้ายจากฝ้าย) ในแหล่งโบราณคดีอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ทางใต้ของบ้านเก่า เราได้พบโพรงสำหรับเสาบ้านยกพื้นขนาดเล็ก และมีหลักฐานที่บ่งบอกว่า คนเหล่านี้ อาจเลี้ยงหมู ไก่ และวัว แต่ตราบถึงบัดนี้ ยังไม่มีหลักฐานโดยตรงว่ามีข้าว ทว่าเราจำเป็นต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีค่าที่แหล่งนี้มีความสำคัญที่เกี่ยวโยงกับโคกพนมดี[82]

ประเด็นที่น่าทึ่งมากที่สุดเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านเก่า น่าจะได้แก่ การขยายตัวลงไปทางใต้เป็นระยะทาง 1500 กิโลเมตร เข้าไปถึงตอนกลางของมาเลเซียส่วนคาบสมุทร เครื่องปั้นดินเผาประเภทบ้านเก่า พบว่ามีอยู่ที่คาบสมุทรนี้ ไกลไปจนถึงสลังงอร์ บางคราว ก็พบว่ารวมอยู่กับโบราณวัตถุชนิดที่มีความโดดเด่นมาก เช่น กำไลหินที่ตัดเป็นรูปตัวที (T) กับหินทรงกระบอกที่ใช้สำหรับทุบผ้าเปลือกไม้ ภาชนะบ้านเก่าชนิดที่เด่นสะดุดตามากที่สุด คือหม้อหุงต้ม มีสันนูนตรงกลาง รองรับด้วยขาสามขาซึ่งมีรอยเชือกประทับอยู่ ตัวอย่างหม้อสามขาดังกล่าว ทั้งที่สมบูรณ์และที่แตกหัก ปัจจุบันนี้ พบว่ามีอยู่ตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ รวมแล้วประมาณยี่สิบแหล่งนับจากตัวบ้านเก่าเอง เรื่อยลงไปจนถึงเจนเดอรัม ฮิลีร์ในสลังงอร์ ที่เจนเดอรัม ฮิลีร์นี้มีการขุดพบภาชนะสามขาดังกล่าวมากมายระหว่างการทำเหมืองดีบุก การหาอายุภาชนะที่เจนเดอรัม ฮิลีร์ เหล่านี้ด้วยวิธีเรดิโอคาร์บอนพบว่า มีอายุเก่าแก่ถึงต้นสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาล[83] ชั้นบน ๆ ของแหล่งขุดค้นที่ถ้ำกัวชาในกลันตันมีหลุมฝังศพแบบเหยียดกายกับเครื่องปั้นดินเผาประเภทบ้านเก่าอย่างดีเยี่ยม (แต่ไม่มีสามขา) ฝังรวมอยู่กับกำไลหินสิ่ว สร้อยคอลูกปัดที่ทำจากเปลือกหอย และหินทรงกระบอกสำหรับทุบผ้าเปลือกไม้ แหล่งโบราณคดีที่กัวชานี้ มีอายุราว 1000 ปีก่อนคริสต์กาล และมีการรุกล้ำค่อนข้างรุนแรงเข้าไปทับแหล่งเครื่องมือหินกรวดชนิดกะเทาะสองหน้าหัวบินเหียนที่เก่าแก่กว่า[84] อีกถ้ำหนึ่ง ในบุกิต เตงกู เลมบู ที่ปะลิส ก็ขุด

---

[82] เพื่อให้เห็นข้อสรุปชัดเจนเกี่ยวกับบ้านเก่า ดู P. Sorensen, "Agricultural Civilizations," in C. Flon, ed., *The World Atlas of Archaeology*, London, 1985.

[83] Leang Sau Heng, "A Tripod Pottery Complex in Peninsula Malaysia," in I. C. and E. A. Glover, eds, *Southeast Asian Archaeology 1986*, Oxford, 1990; P. Bellwood, "Cultural and Biological Differentiation in Peninsular Malaysia: the Last 10,000 Years," paper presented at 2 nd International Conference on Malay Civilization, Kuala Lumpur, August 1989.

[84] สำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากแหล่งนี้ก่อนหน้านี้ที่กระทำใหม่อีกหนโดยจี. เดอ จี. ซีเวคิง (G. de G. Sieveking) ดู Adi Haji Taha, "The Re-Excavation of the Rockshelter of Gua Cha, Ulu Kelantan, West Malaysia," FMJ, 30 (1985).

พบเครื่องปั้นดินเผาคล้าย ๆ กันนี้ เครื่องมือที่พบนี้มีความเกี่ยวพันกับชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเชื่อว่าเป็นเครื่องขัดสีดำภาคเหนือ (Northern Black Polished Ware) จากอินเดีย (ช่วงกลางถึงปลายสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล) แม้ว่าแหล่งบูกิตนี้จะถูกนักขุดของมีค่าทำลาย และความเกี่ยวพันที่แน่ชัดของโบราณวัตถุที่พบ ยังไม่กระจ่างชัดก็ตามที กระนั้นก็ดี หากว่ายอมรับอายุทั้งหมด[85] ตามที่มีผู้กล่าวอ้างไว้ ก็ดูเหมือนว่า วัฒนธรรมบ้านเก่าโดยรวมแล้ว อาจมีอายุตั้งแต่ 2000 ปีก่อนคริสต์กาล จนถึงปลายสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล

เนื่องจากความแตกต่างและผันแปรจากกันทางด้านมานุษยวิทยาและชีววิทยาในคาบสมุทรนี้มีอยู่ในระดับสูงมาก คำอธิบายสำหรับวัฒนธรรมบ้านเก่าในเชิงมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ จึงอาจต้องซับซ้อนอยู่สักหน่อย ในช่วงก่อน 2000 ปีก่อนคริส์กาล นักล่า–นักเก็บของป่าหัวบินเหียนอาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ พวกเขาเหล่านี้ อาจถือได้ว่า เป็นบรรพชนของพวกนิกริโตเซมังและเป็นไปได้ว่า เป็นบรรพชนของพวกเซนอยด้วย แต่มิใช่ทางตรง พวกเซนอยมีระดับความเกี่ยวพันทางชีววิทยาค่อนไปทางมองโกลอยด์ใต้มากกว่าเซมัง การขยายตัวลงใต้ของวัฒนธรรมบ้านเก่านั้น ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดเป็นการขยายที่เกิดจากการโยกย้ายถิ่นของผู้คน มิใช่การค้าหรือการไหลบ่าออกไปอย่างผิวเผิน การขยายตัวนี้ดูจะทำให้เกิดการนำสิ่งสำคัญสามอย่างเข้าสู่ตอนใต้ของไทยและมาเลเซีย นั่นคือการทำเกษตรกรรม ภาษาออสโตรเอเชียติค และการส่งผ่านพันธุกรรมที่มีกำเนิดจากมองโกลอยด์ใต้ มีอยู่สมัยหนึ่งในอดีต ซึ่งเห็นได้ชัดว่าพวกเซมังได้รับภาษาที่อยู่ในสาขาออสโตรเอเชียติคมาใช้ ภาษาของทั้งชนเผ่าเซมังและเซนอยในปัจจุบัน จึงถูกจัดพวกให้อยู่ในภาษากลุ่มย่อยที่เรียกว่าอัสเลียน ภาษานี้ยังคงความสัมพันธ์ที่มีอยู่อย่างห่าง ๆ กับภาษามอญและภาษาเขมร[86]

ดังนั้น หากการสร้างภาพทางประวัติศาสตร์นี้ได้รับการยอมรับ บรรพชนของชนเซนอย อาจสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดมาก กับการขยายตัวของวัฒนธรรมบ้านเก่า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมยุค

---

[85] เนื่องจากการหาอายุกระทำอย่างแยกเดี่ยวออกไปต่างหาก ข้าพเจ้าจึงไม่ยอมรับในที่นี้ ว่าสหัสวรรษที่สี่ก่อนคริสต์ศักราชเป็นอายุของเครื่องปั้นดินเผาจากเพิงผากัว เคชิลในปะหัง ดู F. Dunn, "Radiocarbon Dating of the Malayan Neolithic'" *Proceedings of the Prehistoric Society*, 32 (1966).

[86] สำหรับการอภิปรายที่ดีเรื่องภาษาของเอเชียยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดู G. Benjamin, "Austroasiatic Subgroupings and Prehistory in the Malay Peninsula," in P. N. Jenner, et al., eds, ***Austroasiatic Studies***, Honolulu, 1976; "In the Long Term; Three Themes in Malayan Cultural Ecology," in K. Hutterer, A. T. Rambo and G. Lovelace, eds., ***Cultural Values and Human Ecology in Southeast Asia***, Ann Arbor, 1985; "Ethnohistorical Perspectives on Kelantan's Prehistory," in Nik Hassan Shuhaimi, ed., ***Kelantan Zaman Awal***, Kota Bharu, 1987. ทัศนะของข้าพเจ้าเองนั้น เห็นว่า ในแง่ทฤษฎีแล้ว ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องตั้งสมมุติฐานว่ามีการพูดภาษาออสโตรเอเชียติคในคาบสมุทรนี้ในสมัยหัวบินเหียน และไม่มีร่องรอยใด ๆ ที่บอกว่ายังมีภาษายุคก่อนออสโตรเอเชียติคคงเหลืออยู่

หินใหม่ อย่างไรก็ดีประเด็นความต่อเนื่องที่สืบมาจากชนท้องถิ่น ยังไม่สามารถละเลยได้ โครงกระดูกจากแหล่งหัวบินเหียนและหินใหม่ที่กัวชา มิได้แสดงร่องรอยให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชนเผ่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมไปตามสิ่งแวดล้อม จนทั่วทั้งเขตแดนของวัฒนธรรมนี้ ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่า โครงกระดูกทั้งสองยุคที่กัวชา สามารถถือได้ว่า เป็นเซนอยต้นตระกูล แม้ว่าแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีแห่งนี้จะอยู่ห่างไกลจากที่อื่น ๆ และเรายังคาดหวังว่าจะได้หลักฐานบอกถึงการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาที่คมชัดกว่านี้สักหน่อยตามภูมิภาคที่อยู่ชายฝั่งทะเลซึ่งมีประชากรหนาแน่นกว่านี้และเข้าถึงได้ง่ายกว่านี้ ไม่ว่าสถานการณ์ที่แน่แท้จะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่เป็นที่กระจ่างชัดแล้วว่า ก่อนที่ชนที่พูดภาษาออสโตรนีเซียจะมาถึงมาเลเซียส่วนคาบสมุทรเป็นครั้งแรก -- ซึ่งอาจอยู่ในช่วงสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล -- ชนเผ่าต่าง ๆ ในที่ลุ่ม ได้สร้างแบบฉบับการผลิตในแบบเกษตรกรรมไว้อย่างมั่นคงแล้ว

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ

หลักฐานด้านโบราณคดีของสังคมยุคหินใหม่ตามเกาะต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับสังคมบนภาคพื้นแผ่นดินใหญ่ คือดูเหมือนเริ่มต้นช้ามากขึ้นเป็นลำดับตามระยะทางที่มุ่งลงไปทางใต้ แบบแผนของการขยายตัวของเกษตรกรรมลงไปตามเกาะต่าง ๆ น่าจะเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันอย่างสูง ทีเดียวกับแบบแผนการขยายตัวของชนเผ่าต่าง ๆ ที่พูดภาษาออสโตรนีเซียน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลง่าย ๆ เพียงว่า นอกเหนือจากชนเผ่าที่พูดภาษาปาปัวกลุ่มย่อย ๆ บางกลุ่มในฮัลมาฮีราและบริเวณด้านตะวันออกของนูซา เทงการา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งติมอร์) แล้ว ปัจจุบันนี้มีแต่เพียงชนเหล่านี้เท่านั้น ที่ครอบครองพื้นที่นี้อยู่ อย่างไรก็ดี แบบแผนของการขยายตัวของชาวออสโตรนีเซีย สามารถสร้างภาพขึ้นใหม่อย่างเป็นทางการได้เฉพาะแต่จากหลักฐานทางด้านภาษาเท่านั้น มิใช่หลักฐานด้านโบราณคดี และการบรรยายเชิงประวัติศาสตร์ส่วนที่เกี่ยวกับภาษาจะพิจารณาต่อจากนี้ไป หลักฐานด้านโบราณคดีไม่ได้ให้ข้อมูลที่เจาะจงไปทางด้านภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์นัก แต่ที่ได้ให้คือหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับยุคสมัย วัฒนธรรมทางวัตถุ และการปรับเศรษฐกิจให้เข้ากับอาณาบริเวณของเส้นรุ้งที่อยู่ในเขตศูนย์สูตร

เราจะต้องนึกย้อนไปว่า ทางตอนใต้ของจีนนั้น สังคมที่มีการเพาะปลูกข้าวและมีเทคโนโลยีแบบยุคหินใหม่ที่มีการพัฒนาอย่างสูง มีอยู่แล้วตามภูมิภาคชายฝั่งที่อยู่ทางใต้ของแม่น้ำแยงซี นับตั้งแต่เมื่อราว 5000 ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา เรื่องที่ต้องเน้นหนักคือหลักฐานเรื่องข้าวมีอยู่อย่างมากมายในบางวัฒนธรรมที่อยู่ในแถบนี้ เช่นเดียวกับที่ควรจะกล่าวเน้นถึงเกาะต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในมหาสมุทรแปซิฟิค (โอเชียเนีย) ว่า ในอาณาบริเวณหมู่เกาะเหล่านี้มีเศรษฐกิจและลักษณะการออกแบบวัสดุต่าง ๆ มากมาย ที่แสดงคุณลักษณะของวัฒนธรรมแบบยุคหินใหม่อย่างมาก ลักษณะเหล่านี้ ได้แก่การพอกดินสีแดงในการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา ด้ามสิ่วรูปเข่างอ สิ่วหินแบบไม่มีก้าน

หรือขั้นบันได ลักษณะงานศิลป์ที่เน้นการใช้ลายวงเกลียวและวงกลม และการเลี้ยงสุกร สุนัขและไก่ บัญชีรายการเหล่านี้สามารถเติมต่อไปได้อีกด้วยสิ่งของต่าง ๆ ที่มีการกระจายไม่กว้างขวางเท่า อย่างเช่นเครื่องปั้นดินเผาที่มีรอยเชือก แท่นรองเครื่องปั้นดินเผาซึ่งตกแต่งด้วยชิ้นส่วนที่ตัดออกมา แกนปั่นด้ายทำด้วยดินเผา มีดหินชนวนสำหรับเกี่ยวข้าว และหัวหอกทำด้วยหินชนวน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีอยู่ดกดื่นหรือเพียงมีอยู่บ้างในแหล่งวัฒนธรรมยุคหินใหม่ในตอนใต้ของจีน ไต้หวันและตอนเหนือของฟิลิปปินส์ ทว่าเมื่อเคลื่อนลงไปทางใต้จะหาได้ยากมากขึ้นตามลำดับ[87]

อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าควรแสดงความเห็นของข้าพเจ้าให้กระจ่างไว้ตั้งแต่ตอนแรกนี้เกี่ยวกับความสำคัญของตอนใต้ของจีน เนื่องจากข้าพเจ้าไม่ประสงค์ให้เกิดเป็นข้อชี้แนะว่า ชนเผ่าที่พูดภาษาออสโตรนีเซียนทั้งหมดตามเกาะต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และโอเชียเนีย เป็นทายาทที่สืบทอดมาจากประชากรกลุ่มต่าง ๆ ของยุคหินใหม่ในภูมิภาคนี้ ทั้งในแง่ภาษาและพันธุกรรม โดยผ่านหลอดแก้วประเภทไหนสักอย่างที่ปิดสนิทมิดชิดโดยไม่มีอะไรเข้ามาปะปนได้ เป็นสิ่งที่กระจ่างชัดว่าระยะเวลา 5000 ปีที่ผ่านมา ชนเผ่าต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคนี้ทั้งหมด ตั้งแต่จีนไปจนถึงเมลานีเซีย มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่มาก รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงด้านชีววิทยาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ในระดับท้องถิ่น ความสำคัญที่เป็นตัวหลักของตอนใต้ของจีน ซึ่งยิ่งได้รับการยืนยันหนักแน่นยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อหลักฐานทางโบราณคดีคลี่คลายออกมา ก็คือ อาณาบริเวณนี้เป็นเขตแรกที่พัฒนา “หีบห่อ” ด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยียุคหินใหม่ขึ้นมา หีบห่อทางเศรษฐกิจนี้ เป็นเชื้อเพลิงสร้างพลังให้แก่การขยายตัวของประชากรออกไปสู่ส่วนแผ่นดินใหญ่และส่วนหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดในเวลา ต่อมา ทั้งเป็นไปได้อย่างยิ่งว่า จริง ๆ แล้ว มีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น ที่ย้ายออกจากภูมิภาคนี้ เพื่อข้ามไปสู่ไต้หวัน แต่พวกที่ข้ามไปนี้เห็นได้ชัดว่า เป็นพวกที่เริ่มต้นกระบวนการซึ่งมีผลสะท้อนด้านวัฒนธรรมในระยะยาวอย่างลึกซึ้ง[88]

---

[87] ในส่วนของจีนนี้ ในที่นี้ข้าพเจ้าหมายเป็นการเฉพาะ ถึงวัฒนธรรมเฮมูดู (Hemudu) มาเจียบาง (Majiabang) และเลียงสือ (Liangzhu) ในภูมิภาคที่อยู่ทางใต้ของแม่น้ำแยงซีตอนล่าง ทางใต้ต่อจากนี้ไปอีกตามแนวชายฝั่งทะเลของจีน มีหลักฐานไม่ชัดเจนเท่า ที่น่าสนใจคือ ที่ระดับชั้นที่ 4 ที่เฮมูดู (ประมาณ 5000 ปีก่อนครสิต์กาล) ได้ขุดพบเตาไฟทำจากเครื่องดินเผา ซึ่งปัจจุบัน ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ประจำมณฑลเจ้อเจียง เตาไฟนี้เหมือนกันเกือบทุกอย่างกับเตาไฟที่เป็นตัวอย่างด้านชาติพันธุ์วิทยาที่ชนเผ่าบาจาอัส (Bajaus) ทางตอนใต้ของฟิลิปปินส์และที่ซาบาห์ใช้กัน ชนบาจาอัสใช้เตาของพวกเขาบนเรือ อาจเป็นได้ว่า ชนในเฮมูดูก็ทำอย่างนี้เช่นกัน เนื่องจากมีการขุดพบพายไม้และเรือจำลองทำด้วยดินเผาได้ที่แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีแห่งนี้

[88] ดับบลิว. มีแชม (W. Meacham) ได้เสนอแนะไว้ใน “On the Improbability of Austronesian Origins in South China,” AP, 26 (1988), ว่า ไม่มีความเกี่ยวพันด้านโบราณคดียุคหินใหม่ตอนต้น ระหว่างไต้หวันกับตอนใต้ของจีนแผ่นดินใหญ่ ข้าพเจ้าได้ตีพิมพ์ทัศนะที่ตอบข้อเสนอแนะนี้ไว้อย่างละเอียด ใน “A Hypothesis for Austronesian Origins,” AP, 26 (1988).

วัฒนธรรมยุคหินใหม่ของไต้หวัน ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว พวกที่อยู่ตามเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ทางใต้จะได้รับทอดมานั้น เริ่มต้นขึ้นในเวลาที่ไม่แน่นอน ในราวระหว่าง 5000 ถึง 3500 ปีก่อนคริสต์กาล[89] เครื่องมือหินกะเทาะแบบหัวบินเหียนของยุคก่อน ไม่ปรากฏชัดว่ามีหลงเหลืออยู่บนเกาะนี้ในช่วงเวลาต่อมา เครื่องมือเครื่องใช้ยุคหินใหม่ที่เก่าแก่ที่สุดของไต้หวัน อยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมตาเปนเกง ประกอบด้วยหม้อลายเชือกทาบ มีรอยกรีดที่ขอบ สิ่วหินไม่มีก้านและเป็นขั้นบันได หัวหอกทำด้วยหินชนวนขัดเงา และอาจมีหินทุบผ้าเปลือกไม้รวมอยู่ด้วย ในบริเวณที่ขุดพบวัฒนธรรมตาเปนเกงยุคต้นไม่มีรายงานว่ามีซากพืชทว่าเป็นที่ทราบกันว่า มีซากข้าวและรอยพิมพ์ข้าวจากแหล่งโบราณคดีอื่นในไต้หวันอย่างน้อยสองแห่ง ซึ่งน่าจะมีอายุเก่าแก่กว่า 2000 ปีก่อนคริสต์กาล เกสรดอกไม้ที่ได้จากการเจาะโคลน ใต้ทะเลสาบซุนมูนในบริเวณเทือกเขาใจกลางเกาะ เป็นหลักฐานบอกถึงปริมาณเกสรหญ้าที่เพิ่มขึ้น หลักฐานเหล่านี้อาจเป็นผลที่เนื่องมาจากการถางป่าเพื่อทำการเกษตร ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 2800 ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา ชนเผ่าต่าง ๆ ที่พูดภาษาออสโตรเนียเซียนซึ่งหลงเหลืออยู่ในบริเวณที่ราบสูงของไต้หวัน ยังคงปลูกข้าวฟ่าง มัน เผือก อ้อย และน้ำเต้า พืชทุกชนิดเหล่านี้เช่นเดียวกับข้าว ต้องเป็นพืชพื้นบ้านที่มีความเก่าแก่มาก

ช่วงเวลาภายหลัง 2000 ปีก่อนคริสต์กาล แหล่งโบราณคดีของไต้หวัน ดูจะแบ่งออกเป็นเขตที่มีแบบวิถีที่แยกจากกันเป็นสองเขต คือ เขตที่อยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ ซึ่งยังคงมีความผูกพันอย่างเหนียวแน่นกับจีน แต่เขตวัฒนธรรมยวนชานของส่วนไต้หวันตะวันออก มีความสำคัญต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคหมู่เกาะมาก เพราะเขตยวนชานนี้เผยให้เห็นลักษณะเฉพาะมากมายที่จะพบในแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ตอนต้นของฟิลิปปินส์ การทำรอยด้วยเชือกซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการตกแต่งพื้นผิวของเครื่องปั้นดินเผา เลือนหายไปในตอนต้นยุคยวนชาน การตกแต่งภาชนะยวนชานแบบที่นิยมทำกันมากที่สุด คือ การฉาบด้วยดินเป็นสีแดงหรือน้ำตาล หรือตกแต่งด้วยลวดลายเป็นรอยบากหรือรอยฟัน มีดสำหรับการเก็บเกี่ยวที่ทำด้วยหินชนวนและปลายหอกก็ดี สิ่วหินขนิดเป็นขั้นบันไดหรือมีบ่า ก็ดี รวมทั้งหินสำหรับทุบผ้าเปลือกไม้และแกนปั่นด้ายทำด้วยดินเผา ต่างก็มีลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมยวนชานด้วยเช่นกัน ลักษณะเหล่านี้ ดูจะปรากฏในที่ซึ่งไกลออกไปทางใต้ถึงเกาะบาตัน ซึ่งอยู่ระหว่างไต้หวันกับลูซอน อย่างไรก็ดี การค้นพบที่น่าตื่นเต้นมากที่สุดเกี่ยวกับยวนชาน เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ เป็นการค้นพบที่เป็นผลจากการก่อสร้างทางรถไฟในเมืองเป่ยนานทางตะวันออกเฉียงใต้ของไต้หวัน กล่าวคือการขุดพบหลุมฝังศพที่บรรจุในโลงหินไม่ต่ำกว่า 1025 หลุม

---

[89] เมื่อเร็ว ๆ นี้ เอ็ม. สปริกส์ (M. Spriggs) ได้พิจารณาทบทวนยุคสมัยต่าง ๆ ของวัฒนธรรมยุคหินใหม่ในเกาะต่าง ๆ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไว้ใน M. Spriggs, "The Dating of the Island South East Asian Neolithic," ***Antiquity,*** 63 (1989). ดู PIMA, 214 ด้วย.

โดยศพอยู่ในลักษณะเหยียดกาย ศพเหล่านี้มักฝังอยู่ภายใต้พื้นที่ปูด้วยหิน ซึ่งดูเหมือนเคยเป็นบ้านที่มีฝาผนังและมีลานบ้านที่สร้างขึ้นด้วยแผ่นหินชนวน

ข้าวของเครื่องใช้ที่บรรจุอยู่ในหลุมฝังศพที่เปี่ยมนานน่าทึ่งมาก ประกอบด้วย มีดหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เจาะรูพรุนเอาไว้ หรือมีดสำหรับการเก็บเกี่ยวทำด้วยหินชนวนโค้ง หัวหอกทำด้วยหินชนวนแบบมีก้านหรือมีฐานตรง ทุ่นหินสำหรับถ่วงแห แกนปั่นด้ายและกำไลทำด้วยดินเผา และเครื่องปั้นดินเผาชิ้นงาม ๆ นานาชนิด ที่มีฐานหรือมือจับในแบบที่เป็นของยวนชาน โดยมีการตกแต่งด้วยการบากหรือเจาะบ้างในบางแห่ง ต่างหูหยกแบบแยก ก็มีอย่างดกดื่น เช่นเดียวกับตุ้มหูชนิดลิง-ลิง-โอ ซึ่งมีส่วนที่ยื่นออกมาเป็นวงล้อมสี่อัน ต่างหูลิง-ลิง-โอนี้แพร่หลายอย่างน่าทึ่งตั้งแต่ทางใต้ของไทยผ่านตอนใต้ของเวียดนาม และข้ามไปถึงฟิลิปินส์ ซาราวัก ไต้หวัน และเขตกวางดองทางตอนใต้ของจีน[90] นักโบราณคดีผู้ขุดค้นแหล่งเปี่ยมนาน[91]ระบุอายุของหลุมฝังศพไว้ว่าเก่าแก่อยู่ระหว่าง 3000 ถึง 500 ปีก่อนคริสต์กาล ทว่าการระบุด้วยเรดิโอคาร์บอนซึ่งวางใจได้มากที่สุด ดูจะกำหนดให้โบราณวัตถุกลุ่มนี้ มีอายุอยู่ในราว 3000 ปีเป็นส่วนใหญ่

วิถีการเลี้ยงชีพด้วยเกษตรกรรม ซึ่งขยายตัวลงไปทางใต้เข้าสู่เส้นรุ้งในเขตศูนย์สูตรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ ไม่สามารถสืบร่องรอยได้อย่างชัดเจนเหมือนเช่นในไต้หวันหรือตอนใต้ของจีน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่มีฝนชุกทั่วไป ไม่เป็นใจกับการอนุรักษ์ซากโบราณวัตถุให้อยู่อย่างเป็นเรื่องเป็นราวได้ นอกจากนี้ยังเนื่องจากธรรมชาติของเศรษฐกิจการเกษตรเอง ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย พืชอย่างเช่นข้าวเจ้าและฝ้าย มิได้ถูกนำออกไปพ้นเขตเส้นรุ้งในเขตกึ่งร้อนตั้งแต่แรกเริ่ม (หากเราสามารถเชื่อถือและวางใจหลักฐานทางด้านพฤกษศาสตร์และโบราณคดีของปัจจุบันได้) ผลประการหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สำคัญ ๆ จำนวนมาก และหลายประเภทอย่างเช่นมีดหินสำหรับการเก็บเกี่ยวและแกนปั่นด้ายทำด้วยดินเผา ถูกละไปจากบัญชีทางวัฒนธรรมเสียเฉยๆ[92] สิ่วหินก็เป็นอีกหนึ่งรายการที่หายไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการปลูกพืช

---

[90] วัตถุเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้ว มีอายุตั้งแต่สหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล ทว่าเป็นไปได้อย่างยิ่งว่า บางชิ้นมีอายุเก่ากว่านี้ ดู H. Loofs-Wissowa, "Prehistoric and Photohistoric Links Between the Indochinese Peninsula and the Philippines," *Journal of the Hong Kong Archaeological Society*. 9 (1980-1).

[91] Wen-Hsun Sung and Chao-Mei Lien, *An Archaeological Report on the 9 th-10 th Terms of Excavation at the Peinan Site. Taiwan*. Taipei: Department of Anthropology, National Taiwan University, 1987.

[92] มีรายงานการขุดพบแกนปั่นด้ายจากแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายในมินดาเนา ซึ่งเขตทางใต้สุดของวัสดุเหล่านี้คงจะอยู่ในราวนี้ การเปลี่ยนไปสู่การใช้ผ้าเปลือกไม้ตามชุมชนเกษตรกรรมยุคต้น สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นที่เขตศูนย์สูตร ทว่าเมื่อถึงคริสต์สหัสวรรษแรก ประชากรส่วนใหญ่คงรู้จักหูกทอผ้าแบบใช้สายรัดหลังผู้ทอ (backstrap loom) กันแล้ว และอาจเป็นได้ว่าการปลูกฝ้ายได้ขยายต่อไปถึงภูมิภาคอย่างเช่น บอร์เนียว ซึ่งยังมีการผลิตในระดับท้องถิ่นอยู่จนทุกวันนี้

จำพวกกินหัวและผลไม้ในระยะแรก ๆ มิได้บังคับให้ต้องถางป่าจนเตียนโล่งเหมือนเช่นการปลูกธัญพืชที่ต้องการแสงแดด ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ก็คือ หลักฐานทางโบราณคดีของยุคหินใหม่ตอนต้น ตั้งแต่ฟิลิปปินส์ตอนกลาง ลงไปทางใต้สู่อินโดนีเซียและมาเลเซียตะวันออก จะประกอบด้วยเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก เครื่องมือหินกะเทาะ และสิ่วหินซึ่งหาไม่ค่อยพบ นอกจากที่กล่าวนี้แล้วแทบไม่มีสิ่งอื่นใดอีกเลย ดังนั้น หลักฐานที่หนักแน่นที่สุดที่สามารถบอกถึงการแพร่กระจายของชุมชนเกษตรกรรมลงไปสู่บริเวณที่เป็นเกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมาจากการศึกษาภาษาต่าง ๆ ของ ออสโตรนีเซียนในเชิงเปรียบเทียบ มิใช่หลักฐานโบราณคดีเป็นหลักใหญ่

อย่างไรก็ดี หลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนมาก ถึงความเกี่ยวโยงระหว่างไต้หวันกับฟิลิปปินส์ตอนเหนือ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่พบที่อยู่ตามโบราณคดีของสมัยสหัสวรรษที่สามและสองก่อนคริสต์กาลหลายแห่ง ในแหล่งเหล่านี้ได้พบเครื่องปั้นดินเผาชนิดฉาบด้วยดินสีแดง เครื่องปั้นดินเผาที่พบเหล่านี้คล้ายกับเครื่องปั้นดินเผาของวัฒนธรรมยวนชาน[93] แหล่งโบราณคดีดังว่านี้ได้แก่แหล่งดิโมลิต บนชายฝั่งด้านตะวันออกของลูซอน ในแหล่งนี้ได้พบหลุมของเสาบ้านสองหลังเป็นบ้านอยู่ระดับเดียวกับพื้นดิน แต่ละหลังมีขนาดประมาณสามตารางเมตร อีกแหล่งหนึ่งคือถ้ำอารกู ในหุบเขาจาคายาน ซึ่งเป็นแหล่งที่พบกำไลเปลือกหอย แกนปั่นด้ายดินเผา กับต่างหูลิง-ลิง-โอ ที่ทำจากหินและจากเปลือกหอย กองเปลือกหอยลาล-โลใกล้กับปากทางเข้าหุบเขาจาคายานก็เป็นอีกแหล่งหนึ่ง แหล่งอันทารายานใกล้กับถ้ำอารกูเป็นแหล่งที่ได้พบการใช้แกลบผสมในเครื่องปั้นดินเผาที่พอกด้วยดินสีแดง ซึ่งวัดด้วยวิธีแอ็คเซลเลอเรเทอร์ เรดิโอคาร์บอนแล้ว พบว่ามีอายุย้อนไปถึงสมัยกลางสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาล[94] โดยทั่วไปแล้ว แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ สนับสนุนสมมุติฐานเรื่องการตั้งถิ่นฐานในยุคหินใหม่ในลูซอน โดยผู้คนจากไต้หวันซึ่งมาพร้อมกับข้าวเจ้า (แน่นอนว่ามีพืชผลชนิดอื่น ๆ ด้วย) การตั้งถิ่นฐานนี้คงจะเริ่มต้นตั้งแต่ในตอนต้นสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาล

เลยลูซอนไป ชั้นดินที่พบการประดิษฐ์เครื่องปั้นดินเผาชนิดเลี่ยนเรียบหรือฉาบด้วยดินสีแดง (หรือไม่มีการตกแต่งเลย) นั้นดูจะขยายต่อไปทางใต้ในช่วงปลายสหัสวรรษที่สามถึงต้นสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์ศักราช เราสามารถสืบสาวตามรอยไปได้ด้วยความมั่นใจพอสมควรถึงแหล่งโบราณคดีบาคุมบายัน บนเกาะมาสเบต และแหล่งเอ็ดเจ็ค บนเกาะนีครอส (ทั้งสองแหล่งนี้อยู่ที่ตอนกลางของฟิลิปปินส์) เพิงผาแห่งเลียง ทูโว มาเน ในหมู่เกาะตาลอด เพิงผาอูลู เลียงในสุลาเวสีตอนใต้ (ซึ่งเป็นแหล่งที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 2500 ปีก่อนคริสต์กาล และมีการทำอุตสาหกรรมเตาเลียนซึ่งผลิตเครื่องมือ

---

[93] See B. Thiel, "Austronesian Origins and Expansion; the Philippines Archaeological Data," AP, 26 (1988).

[94] See B. E. Snow et al., "Evidence of Early Rice Cultivation in the Philippines," *Philippine Quarterly of Culture and Society*, 14 (1986).

ปลายแหลมมารอสสืบมาอย่างต่อเนื่อง) และเพิงผาอูอาย โบโบ 2 ในติมอร์ตะวันออก[95] แหล่งโบราณคดีทั้งหมดนี้ มีวัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งไม่สู้มีความหลากหลายนัก เมื่อเปรียบกับพวกที่พบในไต้หวันและลูซอนตอนเหนือ และดังที่ได้กล่าวเน้นไปแล้วว่า โดยทั่วไปแล้ว ยังขาดสิ่วหิน (หลายแห่งมีอุตสาหกรรมหินกะเทาะที่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง) หรือหลักฐานใด ๆ ที่บอกถึงการปลูกข้าวหรือทอผ้า อย่างไรก็ดี ได้มีการขุดพบสิ่วหินกับเปลือกหอย*ไทรแด็คนา* สี่ชิ้น ในบริเวณที่ฝังศพสมัยสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาลในถ้ำทูยอง บนเกาะพาลาวัน ทว่าน่าเสียดายที่ที่หลุมฝังศพนี้ ไม่พบเครื่องปั้นดินเผาที่สัมพันธ์กัน อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจอยู่บ้างคือการนำสุกรเข้ามาในติมอร์เมื่อประมาณ 2500 ปีก่อนคริสต์กาลนั้น อาจเกี่ยวข้องกับการเข้ามาของชนเผ่าที่ใช้เครื่องปั้นดินเผาเป็นพวกแรก เช่นเดียวกับที่อาจมีการนำเอาสัตว์ป่าเข้ามาด้วย ได้แก่สัตว์พวกที่มีถุงสำหรับเลี้ยงลูกอ่อนที่หน้าท้อง ชะมดและลิงมาคาก[96]

ดังนั้น หลักฐานทางโบราณคดีจึงบ่งบอกไปในแนวที่ว่า ในช่วงสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาล ชนกลุ่มต่างๆ ที่ใช้เครื่องปั้นดินเผา และมีเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมที่แตกต่างกันไปตามสภาวการณ์แวดล้อม ได้มาตั้งถิ่นฐานในอาณาบริเวณส่วนต่าง ๆ ของภาคหมู่เกาะต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่แล้ว เฉพาะหลักฐานทางโบราณคดีอย่างเดียว ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีการทำเกษตรกรรม แต่เมื่อนำหลักฐานที่ได้จากการศึกษาเกสรดอกไม้มาพิจารณา เพื่อช่วยสนับสนุนแล้ว สมมุติฐานเรื่องการขยายตัวของประชากรที่ทำเกษตรกรรมก็หนักแน่นและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น หลักฐานการถางและเผาป่า ส่วนใหญ่ได้มาจากแก่นดินที่เจาะขึ้นมาจากบริเวณที่น้ำขังในเขตที่สูงในชวาและสุมาตรา[97] น่าเสียดายที่ในภูมิภาคเหล่านี้ ไม่มีหลักฐานด้านโบราณคดีที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันได้โดยตรง แต่กระนั้น ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ได้ก็ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งยวดทีเดียว

---

[95] การอ้างอิงถึงแหล่งโบราณคดีทั้งหมดนี้ จะพบได้ใน PIMA, 223-30.

[96] แต่ขอให้ดูเชิงอรรถ 54 ข้างต้นด้วย นักล่าและนักเก็บของป่า อาจเป็นผู้นำสัตว์ป่าสายพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้ง *Rattus exulans* (หนูโพลีนีเซีย) เข้ามาในเขตนี้ก่อนที่เกษตรกรรมจะมาถึง การหาอายุจากธาตุคาร์บอนกัมมันตรังสีที่มีอยู่ยังไม่อาจลงข้อสรุปที่แน่นอนในเรื่องลำดับเหตุการณ์ได้ ผลลัพธ์โดยรวมที่เกิดจากการที่สัตว์ใหม่ ๆ เข้ามาเป็นจำนวนมากมาย คือการสูญพันธุ์ของสัตว์จำพวกหนูขนาดใหญ่ซึ่งเป็นสัตว์พื้นถิ่นของเกาะนี้ ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นในราว 1500 ปีที่ผ่านมา

[97] ดู B. K. Maloney, "Man's Impact on the Rainforest of West Malesia; the Palynological Record," ***Journal of Biogeography***, 12 (1985); J. Flenley, "Palynological Evidence for Land Use Changes in Southeast Asia," ibid., 15 (1988). น่าเสียดายที่ธัญพืช หัวเผือกหัวมันและผลไม้ที่ปลูก มิได้สร้างเกสรดอกไม้ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สามารถนำมาใช้ระบุสายพันธุ์ได้ ดังนั้น หลักฐานด้านเกสรดอกไม้ โดยทั่วไปจึงสามารถระบุได้เฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการถางและเผาป่าเท่านั้น แต่กระนั้นก็ดีทั้ง นักล่า-นักเก็บของป่า และผู้ที่เพาะปลูก ต่างก็สามารถเผาป่าได้ แม้ว่าแทบไม่มีการเผาป่าเกิดขึ้นในเขตร้อนชื้น

อาทิเช่น เกสรดอกไม้ที่เจาะตรวจพบจากบริเวณที่น้ำขัง ปี ซิม ซิม ใกล้กับทะเลสาบโตบาในภาคเหนือของสุมาตรา (เหนือระดับน้ำทะเล 1320 เมตร) บ่งชี้ว่า อาจเริ่มมีการถางป่าย่อย ๆ อยู่บ้าง ตั้งแต่สมัยเมื่อ 4500 ปีก่อนคริสต์กาล แต่การถางป่าครั้งใหญ่ ซึ่งได้หลักฐานจากปริมาณเกสรหญ้าซึ่งเพิ่มขึ้นมากขึ้นนั้น เริ่มขึ้นในช่วงสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์ศักราช แก่นดินที่ได้จากทะเลสาบปาทังซึ่งอยู่ตอนกลางของ สุมาตรา (เหนือระดับน้ำทะเล 950 เมตร) บ่งชี้ว่ามีการถางและเผาพืชพันธุ์ในเขตน้ำท่วมขังเมื่อประมาณ 2000 ปีก่อนคริสต์กาล และ ณ ที่นี้ ยังมีหลักฐานว่ามีการปกป้องพันธุ์ต้นปาล์มที่มีประโยชน์ คือ *อเรนคา* เพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เมื่อ 2000 ปีก่อน ที่ซิตู คูนึง ในชวาตะวันตก สปอร์ของพืชจำพวกลำเจียก (Pandanus) และเฟิร์นเพิ่มปริมาณขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นการบ่งชี้ถึงการถางป่า เมื่อประมาณ 3000 ปีก่อนคริสต์กาล

หลักฐานด้านเกสรดอกไม้ทั้งหมด ดูจะเสนอแนะว่าการถางป่าเป็นพัก ๆ ในสุมาตราและชวาเริ่มต้นในช่วงสหัสวรรษที่สี่และสามก่อนคริสต์กาล การถางป่าทวีความหนักหน่วงขึ้นในช่วงหลังจากเมื่อ 3000 ปีก่อนลงมา เนื่องจากหลักฐานเหล่านี้ล้วนมาจากบริเวณที่สูง จึงอาจเป็นเรื่องที่มีเหตุผลพอที่เราจะคาดว่า การเพาะปลูกในบริเวณที่ลุ่มริมชายฝั่งทะเล คงเริ่มขึ้นก่อนหน้านี้สักเล็กน้อย แต่เรื่องนี้ยังคงเป็นความไม่แน่นอน นอกจากนี้หลักฐานเหล่านี้ยังช่วยให้ การระบุเวลาที่เริ่มมีการถางป่าครั้งแรกที่ปี ซิม ซิม เร็วขึ้น กล่าวคือเร็วกว่าจากที่คาดคะเนจากหลักฐานทางโบราณคดีเพียงอย่างเดียวเล็กน้อย แต่โดยทั่วไปแล้ว จากหลักฐานที่ได้จากคาบสมุทรมลายูและอินโดนีเซีย ดูไม่น่าเป็นไปได้ว่าการถางป่าเพื่อทำการเกษตรอย่างเป็นระบบ จะเริ่มขึ้นในชวาและสุมาตรานานก่อน 2500 ปีก่อนคริสต์กาล ได้มากนัก แต่ข้อมูลใหม่ ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนะนี้ได้[98] นอกจากนี้ยังไม่ถึงกับเป็นไปไม่ได้ที่ชนกลุ่มที่ประกอบการเกษตรจากตอนใต้ของประเทศไทยหรือมาเลเซีย จะมาตั้งรกรากในสุมาตราก่อนที่การตั้งรกรากของชนออสโตรนีเซียนจะเริ่มขึ้น

ขณะนี้ เราได้พิจารณาหลักฐานทางโบราณคดีมาถึงช่วงที่ใกล้จะมีการทำสำริดบนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงเวลานี้แตกต่างกันภายในระหว่าง 2000 ถึง 500 ปี ก่อนคริสต์กาล พร้อมกันนั้นเราก็มาถึงตอนสิ้นสุดของช่วงที่นิยามไว้อย่างคร่าว ๆ ว่าเป็น “ยุคหินใหม่ตอนต้น” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะด้วย ซึ่งอยู่ในราว 1500 ปีก่อนคริสต์กาล หลังจากเวลานี้ไปแล้วในภูมิภาคส่วนที่เป็นเกาะทางตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟิลิปปินส์ สุลาเวสี ซาบาห์ และติมอร์ ได้มีการพัฒนาความนิยมแนวใหม่ของยุคหินใหม่ด้านการทำเครื่องปั้นดินเผาและวัสดุและเครื่องใช้ไม้สอยอื่น ๆ แบบแผนใหม่นี้มีความเกี่ยวโยงกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในสมัยเดียวกัน แบบแผนและวัฒนธรรม

---

[98] อาทิเช่น เฟลนลีย์ (Flenley จาก “Palynological Evidence” 186) ได้ใช้หลักฐานแก่นดินทะเลสาบไทอาตัสจากสุมาตราประกอบข้ออ้างที่ว่า ปริมาณป่าลดน้อยลงตั้งแต่สมัยก่อน 4800 ปีก่อนคริสต์กาล ตามมาด้วยการฟื้นตัวของป่า และหลังจากนั้น ก็มีการรุกรานป่าต่อไปอีก เมื่อประมาณ 2500 ปีก่อนคริสต์กาล

เหล่านี้กระจายไกลออกไปในมหาสมุทรแปซิฟิคเกือบ 5000 กิโลเมตร อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะพิจารณาวัฒนธรรมในช่วงหลังเหล่านี้ เราจำเป็นต้องสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับหลักฐานเรื่องการขยายตัวของเกษตรกรรมยุคต้น ทั้งบนแผ่นดินใหญ่และบนเกาะต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยพิจารณาหลักฐานที่ได้จากภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ

หลักฐานทางด้านภาษา

ดังที่ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้ในที่อื่นๆ[99] ว่าหลักฐานจากการวิจัยด้านภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ นับเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับการสืบย้อนถึงกำเนิดและประวัติศาสตร์ที่ดำเนินเป็นลำดับกันมา ของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นโดยใช้บรรทัดฐานด้านภาษาเป็นเกณฑ์ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคนซึ่งใช้ภาษาร่วมกันในการสื่อสารประจำวันที่จำเป็น เป็นแนวคิดที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะช่องทางหลักของการส่งผ่านภาษาระหว่างคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ย่อมเคลื่อนผ่านทางการสืบสายเลือดและการเกี่ยวดองเป็นเครือญาติกัน ในสังคมเล็ก ๆ การมีภาษาร่วมกัน ให้หลักค้ำประกันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งแก่ประชาชน นั่นคือความเป็นสมาชิกของกลุ่ม

ในขณะที่มีคนนับล้าน ๆ จงใจเรียนรู้ภาษาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมิใช่ภาษาของชนเผ่าตน ทว่าภาษาพวกนี้มักเป็นภาษาที่มีความเกี่ยวพันกับหน่วยการเมืองที่สำคัญ ๆ (อาทิเช่น ภาษาลาติน มาเลย์ สเปน และอังกฤษ) อย่างไรก็ดีกระบวนการเรียนรู้ในขั้นที่สองเหล่านี้ ไม่สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมตระกูลของภาษาที่สำคัญ ๆ บางตระกูล (ต่างจากภาษาที่มีอิทธิพลที่เป็นภาษาเดี่ยว ๆ) จึงได้แพร่กระจายออกไปได้อย่างมหาศาล ข้ามอาณาบริเวณบนผิวโลกไปได้ไกลนับเป็นล้าน ๆ ตารางกิโลเมตร การกระจายตัวอย่างกว้างขวางอย่างยิ่งของหลาย ๆ ภาษา อธิบายได้ดีที่สุดว่าเป็นผลลัพธ์จากการขยายตัวทางด้านประชากร ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการพัฒนาเกษตรกรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในส่วนต่าง ๆ ของโลก แน่นอนว่าคำอธิบายนี้ ไม่น่าจะเป็นคำอธิบายที่เป็นสากลซึ่งใช้ได้กับทุกตระกูลของภาษา และเป็นที่กระจ่างชัดว่า ความคล้ายคลึงกันที่สำคัญของภาษา สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยผ่านทางกระบวนการแพร่กระจายไปตามพื้นที่ ดังที่อาจเป็นกรณีที่เกิดขึ้นกับภาษาต่าง ๆ ของนักล่าและนักเก็บของป่าที่เป็นชนพื้นเมืองอะบอริจินส์ของออสเตรเลีย อย่างไรก็ดี กระบวนการดังกล่าว ไม่น่าจะเป็นคำอธิบาย

---

[99] "The Great Pacific Migration," *Yearbook of Science and the Future* (1984); "A Hypothesis for Austronesian Origins," AP, 26 (1988).

เพียงอย่างเดียวของการขยายตัวอย่างมโหฬาร และลึกซึ้งในแง่ภูมิศาสตร์ของภาษาในตระกูลอย่างเช่น ออสโตรนีเซียน[1] ออสโตรเอเชียติค หรือจีน – ทิเบต (แผนที่ 2.5, 2.6)

ทัศนะในเชิงทฤษฎีเช่นนี้ ทำให้เกิดผลสะท้อนที่สำคัญในแง่การสร้างแบบแผนทางภูมิศาสตร์ของภาษาอยู่สองประการ ประการที่หนึ่งคือ พื้นที่ซึ่งการทำเกษตรกรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยตัวเองภายในพื้นที่นั้น น่าจะเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายด้านภาษาสูง ความหลากหลายแสดงออกในรูปของการมีตระกูลของภาษาที่สำคัญมากกว่าหนึ่งตระกูล ประการที่สอง ในบริเวณดังกล่าวนั้น แต่ละภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกันน่าจะมีความหลากหลายระหว่างกันในอัตราสูง[2] ตัวอย่างเช่น ตอนใต้ของจีนมีภาษาต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในตระกูลที่แยกจากกันถึงสี่ตระกูล (ไม่รวมภาษาจีน) ภาษาเหล่านั้น ได้แก่ภาษาออสโตรเอเชียติค (ปัจจุบันนี้ พูดกันอยู่เฉพาะตามส่วนต่าง ๆ ของยูนนาน) ภาษาไท-คะได ภาษาแม้ว-เย้า และทิเบต-พม่า (เป็นสาขาหนึ่งของตระกูลจีน-ทิเบตซึ่งใหญ่กว่า) นอกจากนี้ แต่ละตระกูลภาษาเหล่านี้ ก็ใช้กันอยู่ในบริเวณที่มีความหลากหลายมากที่สุดเช่นกัน คือในภูมิภาค โดยทั่ว ๆ ไปของจีนตอนใต้ และส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ติด ๆ กันในบริเวณภาคเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาษาไทให้ตัวอย่างที่ชัดเจนเป็นพิเศษในกรณีนี้ เนื่องจากคนไทยเอง ได้แพร่กระจายลงไปทางใต้ เข้าสู่พื้นที่ส่วนใหญ่ของบริเวณ ที่ปัจจุบันนี้เป็นประเทศไทยภายในยุคประวัติศาสตร์[3] จุดรวมของความหลากหลายด้านภาษาของภาษาไทในปัจจุบัน ปรากฏให้เห็นในภาคเหนือและตะวันออกของไทย ในลาว เวียดนามตอนเหนือและจีน ตอนใต้

---

[1] ดับบลิว. มีแชม (W. Meacham, “On the Improbability,” 93) ได้เสนอไว้เมื่อไม่นานมานี้ว่า ภาษาต่าง ๆ ในตระกูลออสเตรโลนีเซียนนั้น เกิดขึ้นมาด้วยกระบวนการซึ่งคล้ายคลึงกับการแพร่กระจายของประชากรไปตามพื้นที่จากขั้นของ “ความหลากหลายของภาษาที่คล้ายกับของนิวกินี” ไปจนทั่วพื้นที่ส่วนใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ ข้าพเจ้าไม่สามารถนึกภาพกระบวนการดังกล่าวได้ ในเมื่อนิวกีนีเองก็มีแบบแผนที่มีโยงใยสลับซับซ้อนของการแพร่กระจายของภาษาโดยผ่านการค้าอยู่แล้ว แบบแผนเช่นนี้ย่อมไม่เคยส่งผลกระทบชนิดที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ถึงขนาดนี้

[2] เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะประชากรที่พัฒนาการทำเกษตรกรรมขึ้นมาเป็นพวกแรก จะสามารถต้านทานการกลืนภาษาได้ เนื่องจากขนาดของประชากรในกลุ่มเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็นระยะเวลายาวนานที่สุด นั่นคือ ความหลากหลาย มีความสัมพันธ์กันและกันอยู่อย่างมากกับความลึกซึ้งในการพัฒนาซึ่งใช้เวลานาน อย่างไรก็ดี ควรกล่าวเน้นไว้ด้วยว่า แนวคิดเรื่อง “ความหลากหลาย” จำเป็นต้องมีการนิยามอย่างรอบคอบพิถีพิถันมาก–ความพยายามของบรรดานักภาษาศาสตร์ในอดีต ที่จะนิยามคำนี้เฉพาะในแง่ของคำศัพท์เพียงอย่างเดียว (โดยผ่านเทคนิคเล็กซิโคสแตทิสติคหรือการเปรียบเทียบสถิติของคำศัพท์ดั้งเดิม) มิได้ประสบความสำเร็จอย่างน่าเชื่อถือเสมอไป นอกจากนี้ ผลสะท้อนที่ออกมาในทางที่กลับกับที่ระบุไว้ในที่นี้ นั่นคือ พื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายด้านภาษาสูงต้องเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นกำเนิดของเกษตรกรรมอย่างแน่นอน ก็สามารถแสดงให้เห็นได้โดยง่าย ว่าไม่จริง

[3] ไทเป็นชื่อภาษา โดยที่ภาษาไทย อันเป็นภาษาประจำชาติสมัยใหม่ของประเทศไทย เป็นกลุ่มย่อยของภาษานี้

ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีตระกูลภาษาสองตระกูลซึ่งดูเหมือนแสดงให้เห็นการแพร่กระจายในขั้นแรก ๆ ของประชากรที่ทำการเกษตร โดยแพร่ผ่านเข้าไปยังภูมิประเทศซึ่งส่วนใหญ่แล้ว เป็นที่ที่แต่ก่อนมีแต่เฉพาะกลุ่มนักล่า–เก็บของป่าเท่านั้นเข้าไปอยู่ ภาษาทั้งสองตระกูลนี้ได้แก่ ออสโตรเอเชียติคและออสโตรนีเซียน ตระกูลใหญ่ ๆ อื่น ๆ อีกสองตระกูลที่มีอยู่ในภูมิภาคนี้ คือ ทิเบต–พม่าและไท–คะได เป็นที่แน่นอนอย่างไม่มีข้อสงสัยว่า ทั้งสองตระกูลภาษานี้ได้ผ่านการขยายตัวในขั้นเริ่มต้นในช่วงเวลาเดียวกัน ทว่าการแพร่กระจายขยายตัวครั้งใหญ่ที่สุดนั้น เกิดขึ้นเมื่อภาษาพม่าและไทยกระจายออกไปทั่วบริเวณที่กว้างใหญ่มากในช่วงคริสต์สหัสวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีการพิชิตดินแดนในยุคประวัติศาสตร์และมีกระบวนการก่อตัวของรัฐเกิดขึ้น ภาษาเขมรและภาษาเวียดนาม ซึ่งต่างเป็นสมาชิกในตระกูลออสโตรเอเชียติคด้วยกันทั้งคู่ ก็ขยายตัวในยุคประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผลคล้าย ๆ กัน เช่นเดียวกับการขยายตัวของภาษามาเลย์และภาษาชวา ซึ่งอยู่ในตระกูลออสโตรนีเซียน

ภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติค ซึ่งแพร่หลายมากที่สุดและเมื่อมองในแง่ภูมิศาสตร์แล้ว แตกกระจายมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนแผ่นดินใหญ่นั้น ประกอบด้วยภาษาเกือบ 150 ภาษา ภายในกลุ่มย่อยใหญ่ ๆ สองกลุ่ม คือกลุ่มมอญ–เขมรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับกลุ่มมุนดา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย[4] กลุ่มย่อยมอญ–เขมรนี้นับเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ประกอบด้วยภาษามอญ เขมร เวียดนาม และ—นอกเหนือจากภาษาของชนเผ่าอื่น ๆ อีกมากมายแล้ว—ยังรวมถึงภาษาที่อยู่ในพื้นที่ที่อยู่นอก ๆ และไกลออกไปมาก ได้แก่ภาษากาสีในอัสสัม ภาษาอัสเลียนที่พูดกันอยู่ในมลายู และภาษานิโคบารีส ภาษามุนดาที่ใช้กันในพิหาร โอริสสาและเบงกอลตะวันตก ยิ่งแยกห่างไกลออกไปอีก ซึ่งน่าจะอธิบายถึงเหตุผลที่เกิดความเบียงเบนไปตามกาลเวลา (อย่างน้อยสี่พันปี?) จนเป็นกลุ่มย่อยที่แยกออกมาในชั้นแรก ของภาษาออสโตรเอเชียติค

จนถึงทุกวันนี้ ยังไม่มีใครพยายามเขียนงานที่ประสานเรื่องราวทุกอย่างเกี่ยวกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ของออสโตรเอเชียติคโดยพิจารณาจากมุมมองด้านภาษาและโบราณคดี แต่น่าจะเป็นได้ว่าแหล่ง โบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์หลาย ๆ แห่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อย่างเช่นโนนนกทาและบ้านเชียง เคยเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติค ซึ่งในท้ายที่สุดต่างตกเป็นเหยื่อของแนวโน้มการผสมกลมกลืนของราชอาณาจักรไทยในอดีตที่เกิดขึ้นภายหลังคริสต์

---

[4] G. Diffloth, "Austro-Asiatic Languages," ***Encyclopaedia Britannica,*** 15th edn, Macropaedia, 2, 1974; "Asian Languages and Southeast Asian Prehistory," FMJ, 24 (1979). ดูด้วยที่ M. Ruhlen, ***A Guide to the World's Languages***, Stanford, 1987, 156. ภาษาของชาวอันดามัน มิได้เป็นภาษาออสโตรเอเชียติคหรือสังกัดในตระกูลใหญ่ใด ๆ และสันนิษฐานว่า วิวัฒนาการขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวมาตั้งแต่สมัยไพลสโทซีน

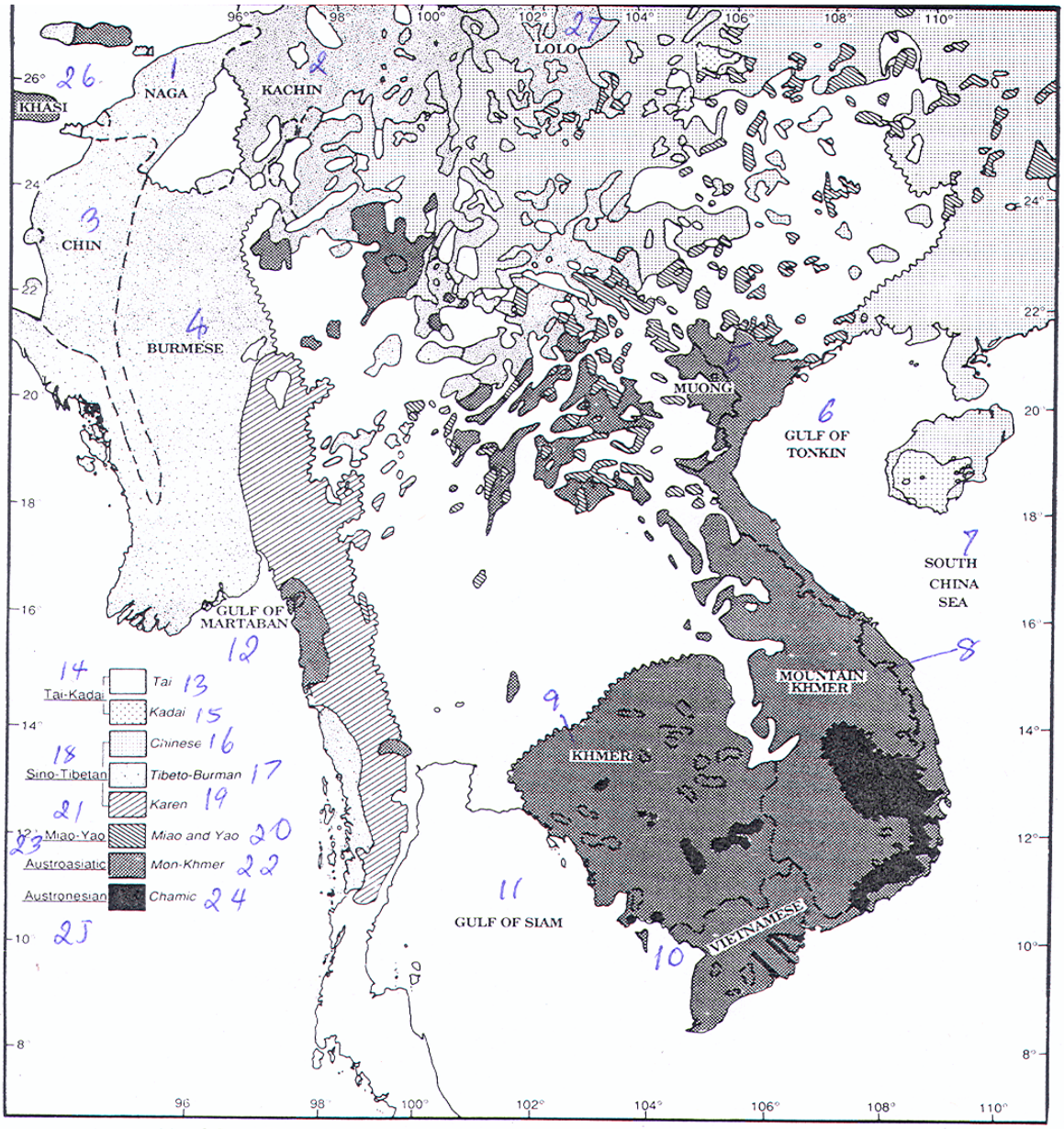

Map 2.5 Distribution of language families and major languages.

1. นาคา
2. คะฉิ่น
3. ฉิ่น
4. พม่า
5. ม้ง
6. อ่าวตังเกี๋ย
7. ทะเลจีนใต้
8. ชาวเขาเขมร
9. เขมร
10. เวียดนาม
11. อ่าวไทย
12. อ่าวเมาะตะมะ
13. ไท
14. ไท-คะได
15. คะได
16. จีน
17. ทิเบต – พม่า
18. จีน – ทิเบต
19. กะเหรี่ยง
20. แม้วและเย้า
21. แม้ว-เย้า
22. มอญ-เขมร
23. ออสโตรเอเชียติค
24. จาม
25. ออสโตรนีเซียน
26. กาสี
27. โลโล

ศตวรรษที่สิบสาม มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ ศัพท์ของภาษาต้นตระกูลของออสโตรเอเชียติค (โพรโท-ออสโตรเอเชียติค) ที่สืบสาวได้มากนั้น บอกเป็นนัยถึงความรู้เรื่องข้าว[5] อันเป็น

สภาวการณ์ที่สอดคล้องอย่างสมบูรณ์กับโบราณคดียุคหินใหม่ของภูมิภาคนั้น ๆ ตั้งแต่บริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียข้ามไปถึงตอนใต้ของจีนและตอนเหนือของเวียดนาม โอกาสความเป็นไปได้ที่ภาษาออสโตรเอเชียติคจะเคยเป็นภาษาที่เคยพูดกันกว้างขวางในจีนตอนใต้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควร แก่การสังเกตเช่นเดียวกัน ร่องรอยของภาษานี้มีให้เห็นแม้ในบริเวณที่ไกลออกไปทางเหนือถึงแม่น้ำแยงซี[6] นอกจากนี้ยังเห็นได้ชัดอีกด้วยว่า ภาษาออสโตรเอเชียติคที่เคยแพร่กระจายอย่างอย่างต่อเนื่องไปจนเกือบทั่วแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกระทั่งข้ามเข้าไปถึงนิโคบาร์และอาจถึง สุมาตราตอนเหนือนั้น การแพร่กระจายนี้ต้องขาดตอนลงเพราะการขยายตัวในยุคประวัติศาสตร์ของชนชาติจีน ไท เวียดนาม พม่า และออสโตรนีเซียน (มาเลย์และจาม)

การวิจัยในขั้นนี้ ยังไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาทิเบต–พม่า หรือแม้ว–เย้า เข้ากับหลักฐานทางโบราณคดีได้อย่างมีเหตุผล ส่วนใหญ่แล้วเนื่องจากไม่มีหลักฐานโบราณคดีในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ภาษากลุ่มย่อยทิเบต-พม่า ซึ่งประกอบด้วยภาษาสำคัญ ๆ อย่างเช่น พม่า ฉิ่น นาคา และคะฉิ่น (โดยมีภาษากะเหรี่ยงเป็นกลุ่มย่อยที่แยกต่างหาก ทว่าเชื่อมโยงอยู่กับภาษาจีน–ทิเบต) ภาษาเหล่านี้มีศูนย์ถ่วงที่หนักไปทางตะวันตกเฉียงเหนือมากกว่าออสโตรเอเชียติค และส่วนใหญ่แล้ว อาจสะท้อนถึงหลักฐานการขยายตัวที่เกิดขึ้นในระยะหลังกว่านั้น ภาษาแม้ว–เย้าของจีนตอนใต้ ยังคงอยู่ระหว่างการขยายเข้าสู่ภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำของภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยที่อาจเป็นได้ว่าในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ภาษานี้ถูกจำกัดให้อยู่เพียงแค่ทางเหนือของพรมแดนจีน อย่างไรก็ดี กลุ่มไท-คะไดและออสโตรนีเซียน สามารถให้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่าและภาษาต่าง ๆ ในตระกูลออสโตรนีเซียน ได้ผ่านการวิจัยทางด้านโบราณคดีและทางภาษาศาสตร์อย่างขนานใหญ่มาแล้วเป็นเวลาหลายทศวรรษ ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันไปมาในระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ เกือบจะเท่าเทียมกับกลุ่มภาษาตระกูลอินโด–ยูโรเปียน

ขอให้เรามองกันเป็นอันดับแรกที่การแพร่กระจายของภาษาทั้งสองตระกูลนี้ ตระกูลไท–คะได (หรือไดอิค) ประกอบด้วยภาษาของไทยเอง ภาษาลาว ภาษาไทยใหญ่ (ฉาน) ที่อยู่ในพม่าตอนเหนือ และภาษาต่าง ๆ มากมายในมณฑลกุ้ยโจวและกวางสีของจีนตอนใต้ ภาษาคีเลาของกีชูและภาษา

---

[5] A. and N. Zide, "Proto-Munda Cultural Vocabulary: Evidence for Early Agriculture," in P.N. Jenner, et al., eds, ***Austroasiatic Studies***, Honolulu, 1976, II. 1295-334.

[6] คำว่า "แยงซี" เอง ก็มีกำเนิดจากภาษาออสโตรเอเชียติคด้วยซ้ำ ดูได้จาก J. Norman and T.-L. Mei, "The Austroasiatics in Ancient South China, Some Lexical Evidence," ***Monumenta Serica***, 32 (1976).

ลีของเกาะไฮนาน กอปรขึ้นเป็นกลุ่มย่อยคะได การกระจายของภาษาตระกูลนี้ ทำให้เราสามารถอนุมานถึงเขตที่เป็นต้นกำเนิดได้ว่าคงอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ทั้งยังสันนิษฐานได้ว่า ครั้งหนึ่ง ภาษาพวกนี้คงเคยแพร่หลายอยู่ในอาณาบริเวณนั้นมากกว่านี้ ก่อนที่จะถูกทับด้วยภาษาจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมณฑลกวางตุง

ภาษาตระกูลออสโตรนีเซียนแพร่หลายยิ่งกว่านี้มาก (แผนที่ 2.6) แม้ว่าภาษานี้ไม่เคยมาปรากฏอยู่บนแผ่นดินใหญ่ในบริเวณจีนตอนใต้ก็ตาม ประวัติศาสตร์ของภาษาออสโตรนีเซียน สะท้อนถึงการเป็นหนึ่งในบรรดาหลักฐานที่เป็นปรากฏการณ์น่าตื่นเต้นที่สุดของการออกไปตั้งอาณานิคมและการแพร่กระจายของประชากรในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ภาษาออสโตรนีเซียน ขณะนี้ มีพูดกันในไต้หวัน ส่วนต่าง ๆ ของเวียดนามตอนใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และทั่วทั้งอินโดนีเซียยกเว้นบางภูมิภาคที่พูดภาษาปาปวนคือ ในอีเรียน จายาและบางส่วนของติมอร์, อาลอร์, แพนตาร์และฮัลมาฮีรา ในเวียดนามตอนใต้ ภาษาจามของออสโตรนีเซียนนี้ คงเข้าแทนที่ภาษาต่าง ๆ ที่อยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติค แต่ต่อมาจามเองก็ถูกเข้าแทนที่เพราะการขยายตัวของเวียดนามลงมาทางชายฝั่งทะเล หลังจากที่เวียดนามหลุดพ้นจากการครอบงำของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 10 โลกของออสโตรนีเซียนในทุกหนทุกแห่งนอกจากนี้ (รวมทั้งหมู่เกาะในแปซิฟิคและมาดากาสการ์) มีร่องรอยอยู่ไม่มากนักที่แสดงว่าภาษาออสโตรนีเซียนถูกเข้าแทนที่ภายหลังการขยายตัว ส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่ต้องถูกกระทบกระเทือนจากการแข่งขันเชิงภาษาศาสตร์จากภาษาที่มิใช่ออสโตรนีเซียน จะมีกรณียกเว้นที่สำคัญและเป็นกรณีเดียวคือภาษาปาปวนของเมลานีเซียตะวันตก ภูมิภาคนี้ มีการแตกแขนงและการเปลี่ยนแปลงเชิงภาษาศาสตร์ในอัตราที่รวดเร็ว แน่นอนอย่างไม่มีข้อสงสัยว่า เป็นเพราะชนเผ่าทั้งหลายที่พูดภาษาปาปวน เป็นเพียงพวกเดียวที่อยู่นอกแผ่นดินใหญ่ของเอเชีย ที่ได้พัฒนาระบบการผลิตอาหารของตนเองแท้ ๆ ขึ้นมา รวมทั้งพัฒนาแรงต้านทานด้านประชากรต่อนักล่าอาณานิคมในยุคหลัง ๆ

เนื่องจากมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบมากมายเกี่ยวกับภาษาต่าง ๆ ในตระกูลออสโตรนีเซียน จึงเป็นไปได้ที่จะลงข้อสรุปที่หนักแน่นมาก (โดยใช้หลักฐานด้านภาษาศาสตร์โดยแท้จริงแต่เพียงอย่างเดียว) เกี่ยวกับภูมิภาคที่เป็นต้นกำเนิดของภาษา ทิศทางที่ภาษาขยายตัวออกในเวลาถัดมารวมทั้งคำศัพท์ของภาษาต้นกำเนิดแต่ดั้งเดิมที่สำคัญในยุคต้น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาโพรโทออสโตรนีเซียนและผู้สืบทอดที่ใกล้ชิดคือ ภาษาโพรโท–มาลาโย–โพลีนีเซียน ภาษาในกลุ่มมาลาโยโพลีนีเซียน มิได้รวมถึงภาษาที่ใช้ในไต้หวัน ทว่าภาษานี้รวมไว้ด้วยภาษาต่าง ๆ ที่แตกกระจายไปจากต้นตระกูลซึ่งมีอยู่อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่มาดากาสการ์ไปจนถึงเกาะอีสเตอร์

หากว่าเราเริ่มต้นที่ยุคที่เก่าแก่ที่สุด เราจำเป็นต้องอ้างสมมุติฐานของ พี.เบเนดิคต์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันเมื่อไม่นานมานี้ จาก แอล.อาร์. รีด[7] ที่ว่า ภาษาไท–คะไดและออสโตรนีเซียนกอปรขึ้นเป็นตระกูลใหญ่ที่เรียกว่า ออสโตร–ไท โดยมีต้นตระกูลของภาษาแต่ดั้งเดิมร่วมกันอยู่ หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นภาษาที่เกี่ยวดองเชื่อมต่อกัน (โพรโท–ออสโตร–ไท) ซึ่งครั้งหนึ่ง เป็นภาษาที่ใช้พูดกันบนแผ่นดินใหญ่ของจีนตอนใต้ เมื่อเร็ว ๆ นี้ เบเนดิคต์พยายามรวมตระกูลภาษาแม้ว–เย้าเข้ามาอยู่ในสังกัดของภาษาออสโตร–ไท และยังได้เสนอแนะเรื่องการสร้างคำศัพท์ที่สำคัญ ๆ จำนวนหนึ่งในภาษาต้นกำเนิดของออสโตร–ไท (โพรโท–ออสโตร–ไท) ซึ่งรวมถึงคำอย่างเช่นนาข้าว นาดำ (สำหรับข้าวหรือเผือก) สวน ไถ ข้าว อ้อย หมาก วัว ควาย ขวานและเรือพาย หากสิ่งที่เบเนดิคต์เสนอแนะนี้ถูกต้อง (ซึ่งขณะยังไม่มีใครนำเสนอสิ่งที่จะมาหักล้างได้อย่างน่าเชื่อถือ) เราก็ต้องพิจารณาอย่างจริงจังถึงโอกาสความเป็นไปได้ที่การขยายตัวในตอนแรกของภาษาใหญ่สองตระกูลนี้ (หรือสาม ถ้ารวมแม้ว–เย้าด้วย)เริ่มขึ้นในหมู่ชุมชนที่ปลูกข้าวในยุคหินใหม่ในจีนตอนใต้ ทั้งอาจมิใช่เรื่องบังเอิญที่ภาษาออสโตร เอเชียติคยังมีกำเนิดขึ้นในส่วนที่เป็นภูมิภาคเดียวกันนี้ด้วยเช่นกัน แน่นอนว่าหลักฐานทางโบราณคดี สอดคล้องไปกันได้อย่างดีมาก กับการเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับการกระจายของภาษาจากข้อมูลที่มีอยู่ และถึงกับให้ขอบข่ายของยุคไว้ด้วยว่าอยู่ระหว่าง 5000 ถึง 3000 ปีก่อนคริสต์กาล ทว่าการศึกษาเชิงเปรียบเทียบภาษาที่ไม่มีภาษาเขียน โดยตัวของภาษาเองแล้ว ไม่สามารถบอกยุคสมัยที่ยอมรับได้แน่นอน เนื่องจากไม่มีอัตราสากลของการเบี่ยงแยกจากกันของภาษาระหว่างทุกคู่ของภาษา

เมื่อย้ายจากภาษาออสโตร–ไท มาสู่ออสโตรนีเซียน เรื่องราวที่ประมวลขึ้นเกี่ยวกับภาษายุคก่อนประวัติศาสตร์โดยรวมอย่างเป็นที่ยอมรับเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน และสอดคล้องมากที่สุด กับหลักฐานจากแหล่งอิสระทั้งหมด เป็นเรื่องราวที่ได้รับการสนับสนุนจาก อาร์. บลัสต์[8] เรื่องราวนี้ มีพื้นฐานอยู่ที่ความสัมพันธ์ของภาษากลุ่มย่อย ภายในตระกูลใหญ่ตามโครงที่เราวางเป็นสมมุติฐาน ตามโครงนี้ลำดับชั้นของภาษาดั้งเดิมที่เป็นต้นกำเนิดที่เกี่ยวข้องกันอยู่แผ่ขยายจากโพรโท–ออสโตรนีเซียนสืบต่อมาตามยุคสมัย (ดูผัง 2.4) เมื่อทอนลงไปถึงแก่นสาระจริง ๆ เรื่องราวความสัมพันธ์ของภาษาที่ประมวลขึ้นมานี้ ช่วยสนับสนุนแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายขยายตัวทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเริ่มขึ้นในไต้หวัน (ที่ตั้งของโพรโท–ออสโตรนีเซียน) จากนั้น ก็โอบล้อมฟิลิปปินส์ บอร์เนียวและสุลาเวสีและ

---

[7] ดู Benedict, ***Austro-Thai Language and Culture***, New Haven, 1976; G. Thurgood, "Benedict's Work: Past and Present," in G. Thurgood, J. A. Matisoff and D. Bradley, eds, ***Linguistics of the Sino-Tibetan Area: the State of the Art,*** Canberra 1985; Reid, "Benedict's Austro-Tai Hypothesis: an Evaluation," *AP*, 26 (1988).

[8] "The Austronesian Homeland; a Linguistic Perspective," *AP*, 26 (1988). See also PIMA 102-29.

ในท้ายที่สุด ก็แผ่ออกเป็นสองสาขา สาขาหนึ่ง เคลื่อนไปทางตะวันตก ไปสู่ชวา สุมาตราและคาบสมุทรมลายู อีกสาขาหนึ่ง เคลื่อนไปทางตะวันออก เข้าสู่โอเชียเนีย

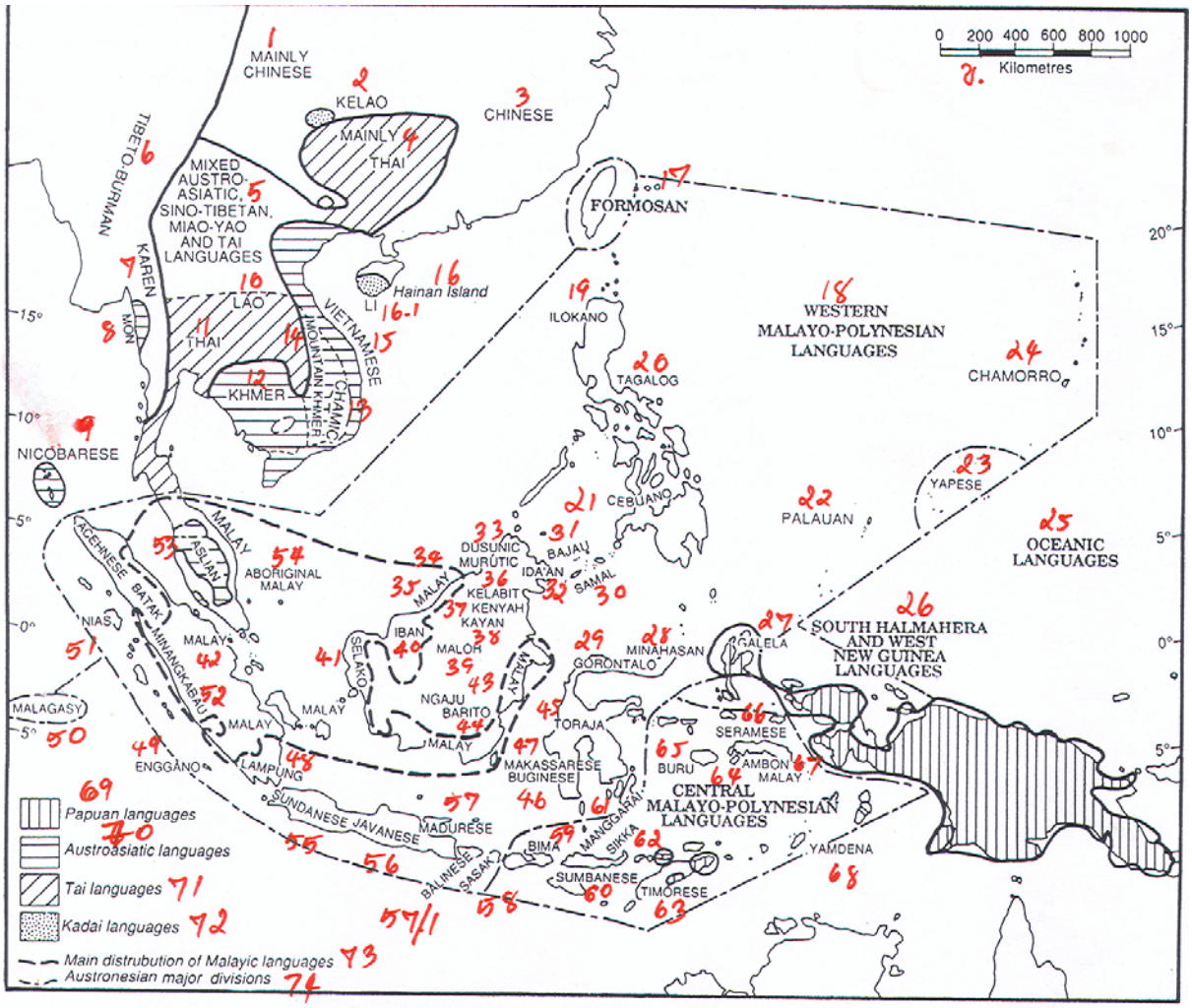

Map 2.6 Distribution of Austronesian languages.

ก. แผนที่ 2.6 การกระจายตัวของภาษาออสโตรนีเซียน ข. กิโลเมตร

1. จีนเป็นส่วนใหญ่	2. คีเลา	3. จีน
4. ไทยเป็นส่วนใหญ่	5. ภาษาผสมออสโตรเอเชียติคผสมจีน–ทิเบต แม้ว–เย้าและไท	
6. ทิเบต–พม่า	7. กะเหรี่ยง	8. มอญ
9. นิโคบารีส	10. ลาว	11. ไทย
12. เขมร	13. จาม	14. เขมรภูเขา
15. เวียดนาม	16. เกาะไฮหนาน	17.ฟอร์โมซาน (ไต้หวัน)
18. ภาษามาลาโย-โพลีนีเซียนตะวันตก		19. อิโลคาโน
20. ตากาลอก	21. เซบัวโน	22. ปาลวน
23. ยาปีส	24. จามอร์โร	25. ภาษาโอเชียนิค
26. ภาษาฮัลมาฮีราใต้และนิวกินีตะวันตก		27. คาเลลา
28. มินาฮาซาน	29. โครอนตาโล	30. ซามาล
31. บาชอ	32. อิดาอัน	33. ทุสุนิค
34. มุรุติค	35. มาเลย์	36. เกลาบิต
37. เกนยาห์	38. กายาน	39. มาโลห์
40. อิบาน	41. เซลาโก	42. มาเลย์
43. งาชู	44. บาริโต	45. โตราชา
46. บูคินีส	47. มากาสซารีส	48. ลัมปุง
49. เองคาโน	50. มาลาคาซี	51. นิอาส
52. มินังกาเบา	53. อัสเลียน	54.มาเลย์พื้นถิ่น (อะบอริจินส์)
55. ซุนดานีส	56. ชวา	57. มาทูรีส
57/1. บาหลี	58. สาสัก	59. บิมา
60. ซัมบานีส	61. มางคาราย	62. สิกกา
63. ติมอร์	64. มาลาโย–โพลีนีเซียนกลาง	65. บุรุ
66. เซรามีส	67. อัมบอน	68. ยามเทนา
69. ภาษาปาปวน	70. ออสโตรเอเชียติค	71. ไท
72. คะได	73. แนวหลักของการแพร่กระจายภาษามาเลย์	
74. กลุ่มออสโตรนีเซียนที่สำคัญ ๆ		

แน่นอนว่า มีรายละเอียดด้านภาษาศาสตร์มากมาย ที่สามารถนำมาเสริมกรอบโครงที่ค่อนข้างว่างเปล่านี้ได้ แต่ข้าพเจ้าขอจำกัดตัวเองไว้เพียงแค่การชี้บางประเด็นที่มีความสำคัญอย่างกว้างขวางในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในขั้นตอนของภาษาที่ได้ชื่อเรียกขานว่าเป็นช่วงต้นกำเนิดของออสโตร–ไท (โพรโท–ออสโตร–ไท) (เมื่อประมาณ 4500 ปีก่อนคริสตกาล?) ดูเหมือนว่า จะมีผู้ย้ายถิ่นบางคนที่มีเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม เคลื่อนย้ายข้ามช่องแคบฟอร์โมซา มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในไต้หวันที่ไต้หวันนี้ พวกเขาได้สถาปนาภาษาออสโตรนีเซียนระยะเริ่มต้น (Initial Austronesian) ขึ้นมา เพิ่มจำนวนประชากรของตน และเข้าครอบครองภูมิภาคต่าง ๆ มากมายของเกาะนี้ จนกระทั่งหลังจากที่เวลาผ่านไปอีกสักพันปี (ประมาณ 3500 ปีก่อนคริสต์กาล?) ภาษาทายาทก็เริ่มเคลื่อนย้ายเข้าสู่ลูซอนเป็นครั้งแรก การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ฟิลิปปินส์นี้ เกิดขึ้นก่อนที่ความต่อเนื่องของภาษาออสโตรนีเซียนระยะเริ่มต้นในไต้หวัน จะแตกออกเป็นกลุ่มย่อยใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม คือกลุ่มย่อยฟอร์โมซาน และกลุ่มย่อยมาลาโย-โพลีนีเซียน กระบวนการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับขั้นตอนของโพรโท-ออสโตรนีเซียนของนักภาษาศาสตร์ ทั้งหลาย[9] คำศัพท์ของโพรโท-ออสโตรนีเซียน บ่งชี้ถึงเศรษฐกิจที่เหมาะสมกันดีกับบริเวณเส้นรุ้งที่หมิ่นเหม่กับเขตร้อน ซึ่งมีการปลูกข้าว ข้าวฟ่าง อ้อย มีสัตว์เลี้ยงอย่างสุนัขและสุกรและมีการใช้เรือพาย แน่นอนว่า บัญชีรายการสิ่งของเหล่านี้ อ้างถึงเฉพาะเพียงสิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่ในภาษา ใน รูปของมรดกร่วมกันที่พอจะมองออก รายการสิ่งของอื่น ๆ อีกมากมาย ที่มองออกในหลักฐานทางโบราณคดี (อย่างเช่นเครื่องปั้นดินเผาและการเลี้ยงเป็ดไก่) แต่มิได้มีประวัติด้านภาษาที่มีข้อพิสูจน์ได้เป็นอย่างดีถึง ขนาดนั้น

[9] ในทำนองเดียวกัน ออสโตร-ไท ก็แยกออกเป็น “กลุ่มย่อย” ใหญ่ ๆ สองกลุ่มย่อย (แน่นอนว่าปัจจุบันนี้ ถือเป็นภาษาคนละตระกูลไปแล้ว) คือไท-คะไดและออสโตรนีเซียน การแยกเกิดขึ้นเมื่อประชากร แยกออกจากกันด้วยช่องแคบฟอร์โมซา ภาษาในตระกูลออสโตรนีเซียน ไม่เคยเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในตอนใต้ของจีน ด้วยเหตุผลง่าย ๆ เพียงว่า ภาษาเหล่านี้ เพิ่งเริ่มแยกตัวออกจากออสโตร-ไท ในภายหลังคือ หลังจากที่ประชากรรุ่นก่อตั้งภาษาพูดออสโตรนีเซียนนี้ ย้ายถิ่นไปอยู่ต่างหากในไต้หวันแล้ว

1. โพรโท–ออสโตร–ไท
2. คะไดแม้ว–เย้า ไทย
3. อ.น. ระยะเริ่มต้น (ไต้หวัน)
4. โพรโท–อ.น.
5. โพรโท–ม.พ.
6. โพรโท–ม.พ.ตอ.
7. โพรโท–โอเชียเนีย
8. ไต้หวัน
9. ม.พ.ตต.เวียดนาม ซุนดาแลนด์ สุลาเวสี ฟิลิปปินส์ มาดากาสการ์
10. ม.พ.ก.มาลุกุ นูซา เทงการา
11. ฮัลมาฮีราใต้ นิวกินีตะวันตก
12. โอเชียเนีย
13. 4000 ปีก่อนคริสตกาล
14. 3000 ปีก่อนคริสต์กาล
15. 2000 ปีก่อนคริสต์กาล
16. 1000 ปีก่อนคริสต์กาล
17. ค.ศ.1000
18. แผนผัง 2.4 การแตกกิ่งก้านสาขาของภาษาออสโตรนีเซียน (ในที่นี้แสดงในเชิงกลับ)
19. อ.น.= ออสโตรนีเซียน
20. ม.พ. = มาลาโย-โพลีนีเซียน
21. ม.พ.ตต.= มาลาโย–โพลีนีเซียนตะวันตก
22. ม.ฟ.ก. = มาลาโย-โพลีนีเซียนกลาง
23. ม.พ.ตอ. = มาลาโยโพลีนีเซียนตะวันออก

ผลลัพธ์อย่างหนึ่งของการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานผ่านฟิลิปปินส์เข้าสู่บอร์เนียว สุลาเวสีและมาลุกุ คือ ในท้ายที่สุดแล้ว ภาษากลุ่มย่อยมาลาโย–โพลีนีเซียน ได้แยกออกเป็นกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่มที่เป็นเอกเทศอยู่ทางตะวันตก ตอนกลางและตะวันออก ภาษามาลาโย–โพลีนีเซียนกลาง–ตะวันออก เริ่มเบนห่างออกจากกันในมาลุกุหรือในนูซา เทงการา นอกเหนือจากบางภาษาในไมโครนีเซียตะวันตกแล้ว ภาษาออสโตรนีเซียนทั้งหมดของหมู่เกาะในแปซิฟิครวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย คำศัพท์ของภาษาโพรโท–มาลาโย–โพลีนีเซียนอาจนำมาใช้เป็นหน่วยทางด้านภาษาศาสตร์เพื่อระบุที่ตั้งของตัวภาษา ซึ่งพบว่าอยู่ในบริเวณแถว ๆ ดินแดนที่มีพรมแดนอยู่ติดกับทะเลสุลาเวสี เรื่องนี้นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

เนื่องจากภาษาพวกนี้บรรจุดัชนีด้านเศรษฐกิจของเขตร้อนไว้เป็นจำนวนมาก ดัชนีที่ว่านี้ไม่มีอยู่ในขั้นของออสเตรนีเซียนเดิม (หรือโพรโท-ออสโตรนีเซียน) ก่อนหน้านี้ คำศัพท์เหล่านี้ได้แก่ เผือก สาเก กล้วย มัน สาคูและมะพร้าว การที่มีคำพวกนี้อยู่ สะท้อนถึงการย้ายจากข้าวมาพึ่งพาอาศัยพืชชนิดกินหัวและผลไม้ที่มีอยู่ในเขตเส้นรุ้งแถบศูนย์สูตรมากขึ้น

หลักฐานเรื่องการขยายตัวของภาษามาลาโย–โพลีนีเซียนตะวันตกเข้าสู่ชวา สุมาตราและมลายูในระยะแรก ส่วนหนึ่งอาจถูกบดบังด้วยการขยายตัวของภาษามาเลยิคและภาษาชวา ซึ่งเกิดขึ้นภายในช่วงเวลาหนึ่งพันห้าร้อยปีที่ผ่านมา บี. โนโธเฟอร์ เชื่อว่า การตั้งถิ่นฐานของชนผู้พูดภาษาออสโตรนีเซียนที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคนี้ ทุกวันนี้เห็นได้จากภาษาที่พูดกันในเกาะเล็ก ๆ นอกชายฝั่งตะวันตกของสุมาตราและในบริเวณที่สูงในสุมาตราตอนเหนือ (โนโธเฟอร์เรียกว่ากลุ่มเกาะแบริเออร์-บาตัก)[10] นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานในภาษาต่าง ๆ ในกลุ่มอัสเลียนว่าได้ยืมคำมาจากภาษาออสโตรนีเซียน ซึ่งปัจจุบันนี้ สูญไปแล้วจากคาบสมุทรมลายูแล้ว[11] หลักฐานจากละอองเกสรดอกไม้ในบริเวณที่ราบสูงสุมาตรา (หน้า 155-156) สามารถนำมาใช้เพื่อระบุการขยายตัวตอนเริ่มแรกของนักเพาะปลูกชาวออสโตรนีเซียนสมัยก่อน 1000 ปีก่อนคริสต์กาลได้เช่นกัน แต่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนี้ ทำได้เฉพาะเพียงการคาดคะเนเอาเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ภาษามาลาโย–โพลีนีเซียนตะวันตกกลุ่มที่สำคัญ ๆ ส่วนใหญ่ ซึ่งรวมถึงภาษาในกลุ่มย่อยมาเลยิค (มาเลย์ มินังกาเบา อิบานและภาษาอื่น ๆ อีกหลายภาษาของสุมาตราและบอร์เนียวตะวันตก) กับภาษาอาเจห์นีส จาม ชวาและบาหลี ส่วนใหญ่แล้วภาษาพวกนี้เพิ่งแยกจากกันเมื่อสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล หรือหลังจากนั้น[12] การขยายตัวของภาษามาเลย์ในฐานะที่เป็นภาษากลางที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปรอบ ๆ ชายฝั่งทะเลของบอร์เนียวและไปจนถึงอินโดนีเซียตะวันตก มีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่เจ็ด พร้อมกับพัฒนาการของรัฐการค้าที่สำคัญ ๆ ดังเช่นศรีวิชัยและมะละกา สำเนียงภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาษามาเลย์ในปัจจุบัน ครอบงำมาเลเซียส่วนคาบสมุทรเกือบทั้งหมด ปรากฏการณ์ของการปรับตัวของภาษาให้อยู่ในระดับเดียวกันเช่นนี้ ย่อมเป็นที่คาดกันอยู่แล้วภายใน

---

[10] "The Barrier Island Languages in the Austronesian Family," in P. Geraghty, L. Carrington and S. A. Wurm, eds, *Focal II: Papers from the Fourth International Conference on Austronesian Linguistics,* Canberra, 1986.

[11] G. Benjamin, "Ethnohistorical Perspectives on Kelantan's Prehistory," in Nik Hassan Shuhaimi, ed., *Kelantan Zaman Awal*, Kota Bharu, 1987.

[12] Blust, "The Austronesian Homeland," 57. ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษามาเลยิค ให้ดูเอกสารต่าง ๆ ของบลัสต์ โนโธเฟอร์และแอดีลาร์ คือ Blust, Nothofer and Adelaar in M.T. Ahmad and Z. M. Zain, eds, *Rekonstruksi dan Cabang-Cabang Bahasa Melayu Induk'*, Kuala Lumpur, 1988; K. A. Adelaar, *Proto-Malayic*, Alblasserdam, Netherlands, 1985.

ภูมิภาคซึ่งมีการก่อตัวขององค์กรทางการเมืองที่สำคัญจนถึงระดับรัฐอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของไทยและเวียดนาม

ในอินโดนีเซีย ภูมิภาคทางตะวันออกมีความหลากหลายของภาษามากกว่าภูมิภาคทางตะวันตก ซึ่งอาจเป็นการสะท้อนถึงระดับการรวมตัวกันทางการเมืองของส่วนตะวันออกที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ว่ามีต่ำกว่าทางตะวันตก อีกสาเหตุหนึ่งของความหลากหลาย ซึ่งใกล้เคียงกับนิวกินีมากเป็นพิเศษ คือ กระบวนการส่งอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างแรงกล้า ระหว่างภาษาต่าง ๆ ในตระกูลออสโตรนีเซียนและตระกูลปาปวน กระบวนการเหล่านี้ มีความสำคัญมากเป็นพิเศษในเมลานีเซียเอง และได้นำไปสู่การสร้างความหลากหลายของคำศัพท์อย่างรวดเร็วถึงขนาดที่นักภาษาศาสตร์บางคนถึงกับอ้างเมลานีเซียตะวันตกว่าเป็นภูมิภาคที่เป็นถิ่นกำเนิดของภาษาออสโตรนีเซียนรุ่นแรก (โพรโท–ออสโตรนีเซียน)[13] อย่างไรก็ดี ความเห็นนี้ มิได้สอดคล้องกับผลลัพธ์ของการวิจัยด้านไวยกรณ์หรือการออกเสียงโดยเปรียบเทียบ

การครอบงำของภาษาออสโตรนีเซียนโดยสมบูรณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะเป็นเรื่องที่เด่นชัดและสะดุดตาเท่า ๆ กับการที่ภาษานี้ไม่สามารถสร้างผลกระทบต่อสถานการณ์ด้านภาษาในเกาะนิวกินีได้มากเพียงพอ การครอบงำของภาษาออสโตรนีเซียนในเกาะต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้เอง ทำให้วางข้อสรุปได้อย่างกระจ่างชัดว่า สมัยก่อนที่ผู้พูดภาษาออสโตรนีเซียนจะเข้ามาตั้งรกราก หมู่เกาะเหล่านี้ไม่น่าจะรองรับประชากรที่ประกอบเกษตรกรรมกลุ่มใหญ่ ๆ ได้–หากว่าจะได้รองรับอยู่บ้าง -- แม้กระทั่งชนนิกริโตในฟิลิปปินส์ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าสามารถต้านทาน การถูกกลืนครั้งสำคัญ ๆ ได้เรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้โดยแท้ แต่ชนพวกนี้ก็เปลี่ยนจากการใช้ ภาษาดั้งเดิมที่ไม่รู้จักกัน มาใช้ภาษาพูดแนวออสโตรนีเซียน ตั้งแต่ระยะแรกในสภาวการณ์ของกรณีออสโตรนีเซียน[14] อย่างไรก็ดี ชาวออสโตรนีเซียนก็ดูเหมือนจะยืมแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องต้องห้ามจำนวนหนึ่งมาจากชน นิกริโตเหมือนกัน[15] ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กระบวนการรับวัฒนธรรมมิได้เป็นไปในแบบทางเดียวเสียทีเดียว

ภาพด้านภาษาที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับกำเนิดและการกระจายตัวของภาษาออสโตรนีเซียน ณ ที่นี้เห็นได้ชัดว่า มีประเด็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งคาบเกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดี – เป็นการพิจารณาในแง่ที่

---

[13] อาทิเช่น I. Dyen, "A Lexicostatistical Classification of the Austronesian Languages," *International Journal of American Linguistics,* Memoir 19, 1965.

[14] L. A. Reid, "The Early Switch Hypothesis: Linguistic Evidence for Contact Between Negritos and Austronesians," *Man and Culture in Oceania*, 3 (1987).

[15] R. A. Blust, "Linguistic Evidence for Some Early Austronesian Taboos," *American Anthropologist*, 83 (1981).

กว้างขวางที่สุด–การสืบสาวเรื่องราวความเป็นมาของภาษา มีองค์ประกอบเรื่องความแพร่หลายอยู่ด้วย กล่าวคือการสืบสาวความเป็นมาของคำศัพท์ในภาษาดั้งเดิมที่เป็นต้นกำเนิดนั้น ขึ้นอยู่กับรูปโครงของผังที่เราสร้างขึ้น หากมีความผิดพลาดในการระบุสาขาของภาษาในผัง ก็เห็นได้ชัดว่าต้องส่งผลกระทบถึงเรื่องศัพท์ในภาษาต้นกำเนิดนั้น อย่างไรก็ดี ลักษณะการแตกแขนงของผังตามที่นักภาษาศาสตร์สมัยใหม่ส่วนใหญ่สนับสนุนนั้น มีหลักฐานทางโบราณคดียุคหินใหม่จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ – เป็นหลักฐานตามที่เข้าใจกันในขณะนี้ – รองรับอยู่ต่างหาก แต่ทั้งนี้มิได้รวมถึงสมมุติฐานอย่างอื่น ๆ อย่างเช่นสมมุติฐานเรื่องแดนกำเนิดของออสโตรนีเซียนในเมลานีเซียหรือเส้นทางการขยายตัวครั้งใหญ่ ๆ ของออสโตรนีเซียน โดยผ่านทางคาบสมุทรมลายูเข้าสู่อินโดนีเซียอย่างไรก็ดี การระบุภูมิภาคที่เป็นบ้านเกิดให้อยู่ในจีนตอนใต้และไต้หวัน มิได้หมายความว่า ลักษณะที่มีคุณค่าทั้งปวงของยุคก่อนประวัติศาสตร์ของออสโตรนีเซียนวิวัฒนาการขึ้นในภูมิภาคนี้ แล้วแพร่กระจายลงไปทางใต้ ในลักษณะคลื่นอันมหาศาล กระบวนการแพร่กระจายนี้ มีความสลับซับซ้อนมาก และแบบอย่างการดำเนินชีวิตของชาวออสโตรนีเซียนโดยรวม ก็ได้รับผลกระทบจากการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเกาะต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในมหาสมุทรแปซิฟิคในช่วง 5000 ปีที่ผ่านมานี้ มากเท่า ๆ กับที่รากเหง้าของภาษาโพรโท–โอสโตรนีเซียนดั้งเดิมเคยได้ได้รับมาก่อนเช่นกัน

ยุคโลหะตอนต้น

หลังจากที่บรรยายถึงหลักฐานการขยายตัวของสังคมเกษตรกรรมไปทั่วพื้นที่ส่วนใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ในตอนนี้ข้าพเจ้าจะพิจารณาถึงพัฒนาการต่าง ๆ ตั้งแต่การเริ่มใช้สำริด ซึ่งน่าจะเริ่มขึ้นในช่วงต้นสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาลที่ทางตอนเหนือของไทยและเวียดนาม ไปจนถึงการขยายอิทธิพลของอินเดียและจีน เข้าสู่ส่วนต่าง ๆ ของภูมิภาคตั้งแต่เมื่อประมาณ 2000 ปีก่อน ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทีละน้อย จากยุคก่อนประวัติศาสตร์เข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ไม่สู้มีหลักฐานบันทึกไว้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากนัก สังคมหลาย ๆ แห่งในภูมิภาคที่อยู่ห่างไกล ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยสิ้นเชิงเรื่อยมาจนล่วงเข้าระยะสองพันปีหลังนี้ ทั้งนี้มิใช่แค่เฉพาะสังคมของนักล่า–นักเก็บของป่าเท่านั้น หากยังรวมถึงสังคมของเกษตรกรที่ใช้โลหะที่อยู่ในบริเวณที่ลึกเข้าไปในเทือกเขาที่ห่างไกลด้วย ข้อเท็จจริงนี้จึงมีหมายความว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มี “เส้นระบุขอบเขต” ประวัติศาสตร์ยุคต้น ที่มีอยู่เหมือนกันทั่วทั้งภูมิภาค ทั้งข้าพเจ้าจะไม่เสนอให้ยึดกำหนดเวลาที่ตายตัวสำหรับการสิ้นสุดยุคก่อนประวัติศาสตร์ในบทนี้

เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ข้าพเจ้าจะอ้างถึงช่วงระยะที่มีการใช้โลหะตลอดทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงปลายยุคก่อนประวัติศาสตร์นี้เพียงแค่ว่า "ยุคโลหะตอนต้น" คำนี้มุ่งให้มีความหมายแค่ทางด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ตอนเหนือของคาบสมุทรไทย–มาเลย์ขึ้นไป เห็นได้ชัดว่า มี "ยุคสำริด" แยกออกต่างหากจนกระทั่งเมื่อมีเหล็กเข้ามา หลังจากนั้นการใช้สำริดและการใช้เหล็กก็ดำเนินเคียงคู่กันมา อย่างไรก็ดี ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ การใช้สำริดและเหล็กเกิดขึ้นพร้อมกันเมื่อประมาณ 500 ปีก่อนคริสต์กาล เป็นต้นมา และในตอนท้ายของส่วนนี้ ข้าพเจ้าจะบรรยายถึงแหล่งโบราณวัตถุของช่วงปลายยุคหินใหม่บางแห่งร่วมไปด้วย แหล่งโบราณวัตถุของยุคหินใหม่เหล่านี้มีอยู่ตามภูมิภาคทางภาคตะวันออกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนที่เป็นเกาะ และอยู่ร่วมสมัยไปกับการใช้สำริดบนแผ่นดินใหญ่

ก่อนที่จะพิจารณาถึงหลักฐานทางโบราณคดีในรายละเอียดยิ่งขึ้น มีข้อสังเกตอย่างกว้าง ๆ ในประเด็นอื่น ๆ บางประการ เกี่ยวกับยุคโลหะตอนต้นที่ควรกล่าวไว้ ประการแรก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ได้เริ่มต้นแรกเริ่มของการใช้โลหะด้วยการใช้แต่เฉพาะทองแดง สำริด(โลหะผสมระหว่างทองแดงกับดีบุก) ปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วงเริ่มแรก แม้มีสิ่งของที่ทำจากทองแดงบริสุทธิ์จากยุคและสถานที่ต่าง ๆ แต่ก็ดูเหมือนเป็นสิ่งที่หาได้ยากมาก เราไม่มีหลักฐานที่ดีพอที่จะรองรับข้อเสนอที่ว่า สำริดเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นมาอย่างเป็นอิสระในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแม้เป็นไปได้ว่าต้นกำเนิดของประดิษฐ์กรรมนี้มาจากจีน แต่เรื่องนี้ยังคงไม่มีหลักฐานพิสูจน์ เราต้องระลึกไว้ด้วยว่า วัฒนธรรมยุคหินใหม่ (อย่างเช่นยางเชา) แถบแม่น้ำเหลือง (ฮวงฮี) มีเทคโนโลยีเตาเผาอุณหภูมิสูงสำหรับให้ความร้อนแก่เครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่เมื่อ 5000 ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา และในระยะหลัง ๆ นี้ มีรายงานถึงการทำอุตสาหกรรมทองแดงและสำริดในบริเวณซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดียุคสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาล ในมณฑลกานสู้ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของจีน[16] อย่างไรก็ดี ปัญหาเรื่องกำเนิดของงานสำริดในเอเชียตะวันออก ซึ่งกระตุ้นให้มีการโต้เถียงกันอย่างมีชีวิตชีวาในปีหลัง ๆ นี้ ยังคงไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน

คุณค่าของสำริดต่อสังคมที่ได้ทำสำริดขึ้นใช้แล้วนั้น มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น สำริดยังมีความเกี่ยวพันกับแนวคิดเรื่องสถานภาพและความมั่งคั่ง และด้วยเหตุผลที่เห็นได้อยู่อย่างชัดเจน แนวคิดเหล่านี้เชื่อมโยงอยู่กับทักษะ ทรัพยากรด้านแรงงานและการมีเครือข่ายทางการค้าขาย ทั้งหมดนี้ล้วนจำเป็นต่อการผลิตและการเป็นเจ้าของเครื่องสำริด ตลอดทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำริดดูจะมีความเกี่ยวพันอย่างสำคัญกับกำเนิดของสังคมที่มีลำดับชั้นในยุค

---

[16] K.C. Chang, ***The Archaeology of Ancient China***, 143, 282; An Zhimin, "Some Problems Concerning China's Early Copper and Bronze Artefacts," ***Early China***, 8 (1982-3); Sun Shuyun and Han Rubin, "A Preliminary Study of Early Chinese Copper and Bronze Artefacts," ibid., 9-10 (1983-5).

ก่อนที่อิทธิพลของอินเดียจะเข้ามา ทั้งเป็นไปได้ว่า อาวุธ ภาชนะและเครื่องประดับต่างๆ ที่ทำจากสำริดเป็นสิ่งของที่ใช้แลกเปลี่ยนกันระหว่างชนชั้นสูงในภูมิภาคนี้ ด้วยวัตถุประสงค์ด้านการสร้างพันธมิตรและการสมรสระหว่างคนต่างเหล่า เหล็ก ซึ่งปรากฏขึ้นอย่างกว้างขวางในช่วงหลัง 500 ปีก่อนคริสต์กาลเป็นต้นมา เห็นได้ชัดว่า เป็นวัสดุที่หาและผลิตได้ง่ายกว่า กระนั้น แม้เหล็กจะมิได้เป็นสัญลักษณ์ของสถานภาพที่ได้รับการยกย่องและให้คุณค่าเหมือนเช่นสำริด แต่วัสดุประเภทนี้ก็มีบทบาทที่สำคัญพอกัน ทว่าแตกต่างกัน กล่าวคือส่วนใหญ่แล้ว เหล็กช่วยให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพของแรงงานในการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเกษตรและการสงคราม ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดใจที่มีผู้เขียนหลายท่าน เชื่อมโยงให้การเข้ามาของเหล็ก สัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับความสลับซับซ้อนและขอบข่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างสำคัญอันจะมีผลต่อการรวมตัวกันทางการเมืองในประเทศไทยและเวียดนามในยุคก่อนที่อิทธิพลจากอินเดียและจากจีนจะแพร่เข้ามา

เช่นเดียวกับสำริด เหล็กในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีกำเนิดที่ไม่แน่นอน ต้นกำเนิดจากจีน ดูจะเป็นไปได้มากที่สุด แม้จะมีข้อแม้อยู่ด้วยว่า หลักฐานการติดต่อระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนภาคพื้นทะเลกับอินเดียหลัง 200 ปีก่อนคริสต์กาล เป็นต้นไป เพิ่มปริมาณยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ โอกาสที่จะเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีบางอย่างจากอินเดีย จึงไม่สามารถตัดออกไปได้อย่างสิ้นเชิง แม้ว่าเหล็กของจีนในราวช่วงหลังจาก 400 ปีก่อนคริสต์กาล จะเป็นชนิดหล่อเสียมาก แต่ก็เห็นได้ชัดว่า วิธีการหลอมที่ง่ายกว่า เช่นที่ใช้อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีอยู่ในจีน เช่นเดียวกับที่มีอยู่ในอินเดีย นับตั้งแต่ตอนต้นของสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์กาล[17]

---

[17] ดู J. Needham, “Iron and Steel Technology in East and Southeast Asia,” in T. A. Wertime and J. D. Muhly, eds, ***The Coming of the Age of Iron***, New Haven, 1980. เช่นเดียวกับในอินเดียและจีน เครื่องมือและอาวุธเหล็กมากมายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการแต่งเติมด้วยไฮโดรคาร์บอน ด้วยวิธีจงใจให้ความร้อนด้วยถ่านตามมาด้วยการจุ่มลงในน้ำ เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งและความทนทานที่บริเวณขอบ

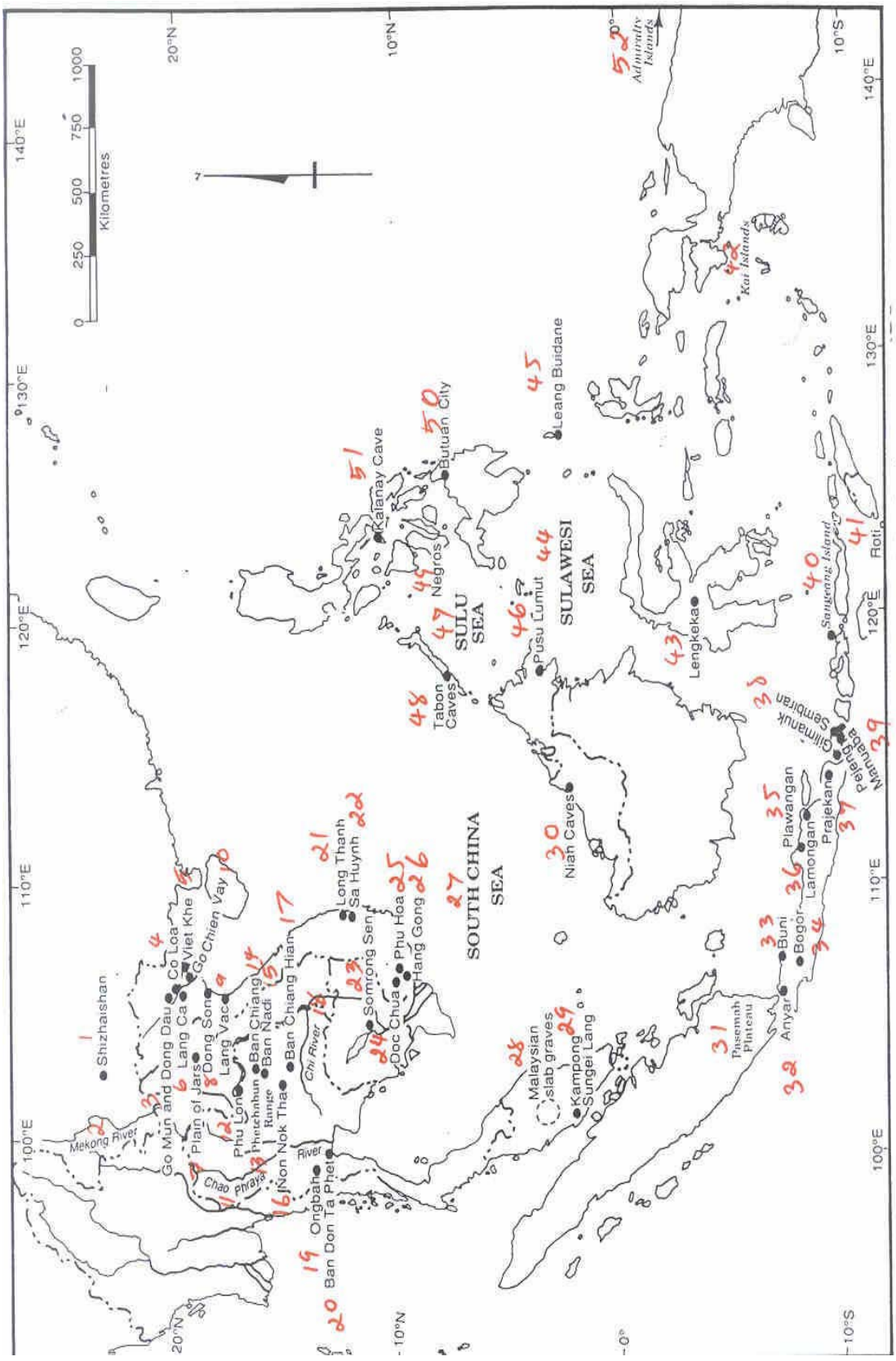

Map 2.7 Major sites of the Early Metal phase.

1. ซีไฮชาน
2. แม่น้ำโขง
3. โคมุนและดงเดา
4. โจเลา
5. เวียดเก
6. ลางจา
7. ทุ่งไหหิน
8. ดองซอน (ดงเซิน)
9. ลางวัค
10. โคเชียนเวย์
11. แม่น้ำเจ้าพระยา
12. ภูโลัน
13. เพชรบูรณ์
14. บ้านเชียง
15. บ้านนาดี
16. โนนนกทา
17. บ้านเชียงเหียน
18. แม่น้ำชี
19. ถ้ำองค์พระ
20. บ้านดอนตาเพชร
21. ลองธันห์
22. ซาหวิ่นห์
23. ซัมรองเซ็น
24. ดกชัว
25. ฟูหัว
26. ฮางคอน
27. ทะเลจีนใต้
28. แหล่งหลุมฝังศพด้วยแผ่นหินในมาเลเซีย
29. กัมปง ซันเคลาง
30. ถ้ำนิอาห์
31. ที่ราบสูงปาเซมาห์
32. อันยาร์
33. บูนิ
34. โบคอร์
35. พลาวานคาน
36. ลามอนคาน
37. ปราเชกาน
38. คิลิมานุก / เซมบิราน
39. เปเชง / มานอบา
40. เกาะซันเคียง
41. โรตี
42. หมู่เกาะไก
43. เลงเกกา
44. ทะเลสุลาเวสี
45. เลียงบุยเดน
46. ปูซูลูมุต
47. ทะเลซูลู
48. ถ้ำตาบอน
49. นีครอส
50. บูตวนซิตี้
51. ถ้ำกาลาเนย์
52. หมู่เกาะแอดมิราลตี
53. แผนที่ 2.7 แหล่งโบราณคดีที่สำคัญของยุคโลหะตอนต้น

เมื่อมีโลหะเข้ามาและมีการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างต่อเนื่อง ความสลับซับซ้อนด้านวัฒนธรรมจึงเพิ่มมากขึ้นทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักฐานด้านโบราณคดีก็ย่อมมีรายละเอียดมากขึ้นอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ประเภทของโบราณวัตถุที่ปรากฏและความหลากหลายของรูปแบบที่พบในโบราณวัตถุเหล่านั้น ดังนั้น จึงเป็นการยากยิ่งขึ้น ที่จะสรุปหลักฐานอย่างย่นย่อ ในส่วนสุดท้ายนี้ข้าพเจ้าจึงมุ่งเน้นที่แหล่งหรือวัฒนธรรมเฉพาะแห่ง ซึ่งค่อนข้างเข้าใจกันดี แต่วิธีนี้อาจทำให้การรายงานเรื่องราวของระดับภูมิภาคขาดความสมบูรณ์ไป

ตอนเหนือของประเทศไทย

บนที่ราบสูงโคราชในส่วนทางเหนือของประเทศไทย สังคมเกษตรกรรมที่ปรากฏให้เห็นที่ชั้นล่าง ๆ ของบ้านเชียง ดูจะสืบเนื่องแบบอย่างการดำเนินชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดหลังจากสำริดปรากฏขึ้น การมีสำริดคงส่งผลกระทบเฉพาะหน้าต่อการผลิตด้านเกษตรกรรมเพียงเล็กน้อย หลักฐานที่ดีที่สุดเกี่ยวกับสังคมดังกล่าวในช่วงหลัง 1500 ปีก่อนคริสต์กาล ได้จากเนินที่ฝังศพและที่อยู่อาศัยที่บ้านนาดี ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านเชียงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณยี่สิบกิโลเมตร[18] ชั้นล่างสุดของแหล่งโบราณคดีนี้ มีอายุย้อนไปถึงตอนปลายสหัสวรรษที่สองก่อนคริสต์กาล และมีสำริดมาตั้งแต่เริ่มต้น สำริดนี้ดูเหมือนถูกนำเข้ามาในรูปที่หลอมมาเรียบร้อยแล้ว ส่วนทองแดงนั้นเป็นไปได้ว่าได้จากแหล่งที่เพิ่งสำรวจตรวจสอบกันในระยะหลัง ๆ คือ ที่ภูโล้น ใกล้กับหนองคายที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ที่ภูโล้นนี้มีการขุดพบแร่มาลาไคต์คุณภาพสูง เป็นแร่ที่ได้จากจากบ่อแร่ที่ขุดเป็นปล่องลงไป และหลอมกันในบริเวณที่ขุดนั้นเลย ในช่วงสหัสวรรษแรกก่อนคริสต์ศักราช[19] ชาวบ้านนาดีหลอมโลหะทองแดงผสมดีบุก (อาจได้ดีบุกจากตะวันตกเฉียงเหนือของไทยหรือจากลาว) โดยใช้ทั้งเทคนิคการขับขี้ผึ้งและการใช้แม่พิมพ์สองลิ้นที่ทำจากดินเผาหรือหิน สิ่งของที่ผลิตประกอบด้วยขวานที่มีช่อง

---

[18] C. Higham and A Kijngam, ***Prehistoric Investigations in Northeastern Thailand***, Oxford, 1984; C. Higham, "Prehistoric Metallurgy in Southeast Asia," in R. Maddin, ed., ***The Beginning of the Use of Metals and Alloys***, Cambridge, Mass, 1988; J. Pilditch, "The Typology of the Ban Na Di Jewellery, ***Preceedings of the International Conference on Thai Studies***, Canberra, 1987, II.277-90; B. Vincent, ***Prehistoric Ceramics of Northeastern Thailand***, Oxford, 1988.

[19] V. Pigott, "Pre-Industrial Mineral Exploitation and Metal Production in Thailand," *MASCA* ***Journal***, 3 (1986); S. Natapintu, "Current Research on Ancient Copper-Base Metallurgy in Thailand," in Pisit Charoenwongsa and Bennet Bronson, eds, ***Prehistoric Studies: the Stone and Metal Ages in Thailand***, Bangkok, 1988.

สำหรับเสียบด้าม (ขวานบ้อง) หัวหอก กำไล ลูกปัด เบ็ดตกปลา กระพรวน และชาม ตัวโลหะหลอมกันในเตาเผาแบบเปิด น่าจะมีที่สูบลมที่มีปลายกระบอกทำด้วยดินเหนียวไว้ช่วย และรินออกจากเบ้าหลอมที่ทำจากดินเหนียวผสมแกลบ เบ้าหลอมชนิดที่เจือด้วยแกลบทำนองเดียวกันนี้ มีรายงานว่าพบในแหล่งอื่น ๆ ด้วย ทั้งในที่ราบสูงโคราชและในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งภูมิภาคหลังนี้ มีหลักฐานมากมายที่บอกถึงการเตรียมแร่ทองแดงและการหล่อในบริเวณหุบเขาวงพระจันทร์ที่เพิ่งมีการขุดค้นทางโบราณคดีในระยะเมื่อไม่นานมานี้[20]

ที่บ้านนาดีนี้ยังพบหลุมศพมากมายที่ฝังรวมกันในลักษณะเป็นกลุ่มสุสาน ศพเหล่านี้มักห่อด้วยเสื่อ หรือในกรณีของเด็กคนหนึ่ง วางอยู่ใต้หนังจระเข้ ข้าวของในหลุมฝังศพ ประกอบด้วยวัสดุที่ทำจากสำริด ลูกปัดเปลือกหอยขนาดเล็ก ๆ (ในหลุมฝังเดียว พบถึง 7850 เม็ด) กำไลทำจากเปลือกหอยโทรคัส (trochus) นอกจากนี้ยังมีกำไลหิน แบบมีส่วนที่ตัดขวางเป็นรูปตัวที (T) ซึ่งมีลักษณะเกือบจะเหมือนกับตัวอย่างที่พบในแหล่งโบราณคดีสมัยเดียวกันของวัฒนธรรมบ้านเก่า ซึ่งอยู่ห่างลงไปทางใต้ (หน้า 147-148) กำไลเหล่านี้ มีบางอันที่จงใจตัดออกเป็นส่วน ๆ แล้วนำมาร้อยเข้าด้วยกันใหม่โดยใช้ลวดสำริด อาจเป็นได้ว่าสำหรับสวมเมื่อเจ้าของกำไลเติบโตขึ้นจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ยังพบรูปปั้นดินเหนียวที่มิได้เผารูปวัว หมู สุนัขและสัตว์อื่น ๆ รวมทั้งมนุษย์จำนวนมาก รูปปั้นพวกนี้อยู่รวมกับเครื่องปั้นดินเผาชนิดที่มีลายรอยเชือกทาบและที่มีการทาสี เป็นเครื่องปั้นที่คล้ายกับที่พบในชั้นที่อยู่ในยุคกลางของบ้านเชียง สิ่งที่น่าทึ่งที่พบที่บ้านนาดีในบริเวณที่อยู่ในช่วงต้นถึงกลางคริสต์สหัสวรรษแรก คือบนชิ้นข้าวของที่ทำจากสำริดมีรอยประทับของไหม ที่ผิวหน้าที่กร่อนออกไป ส่วนประเด็นที่ว่าไหมนั้นทำในประเทศไทยหรือส่งมาจากจีน ยังไม่เป็นที่ทราบกัน

เหล็กปรากฏเป็นครั้งแรกที่บ้านนาดีเมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์กาล ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับเหล็กที่พบที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน ซึ่งอยู่ห่างลงไปทางใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร ที่บ้านเชียงเองก็น่าจะมีอยู่ในเวลาเดียวกันด้วย ข้าวของที่ทำจากเหล็ก ประกอบด้วยกำไลคอ หัวหอก กำไลข้อมือและมีด ในบางชั้นดินที่พบเหล็กทั้งที่บ้านเชียงและบ้านนาดี ยังพบลูกกลิ้งดินเหนียวซึ่งแกะสลักอย่างประณีตและมีลักษณะคล้ายกับที่พบในซัมรองเซนในกัมพูชา ขณะนี้ยังคงถกเถียงกันอยู่ถึงเรื่องประโยชน์ใช้งานของลูกกลิ้งเหล่านี้ ข้าพเจ้าสงสัยว่า อาจใช้สำหรับร้อยเป็นเครื่องประดับตาม

---

[20] วี. พิกอตต์ (V. Pigott) ระบุไว้ (ใน “Prehistoric Copper Production in Southeast Asia: New Evidence from Central Thailand,” paper presented to the Circum-Pacific Prehistory Conference, Seattle, August 1989) ว่า ได้ขุดพบ กากและแท่งทองแดง เบ้าหลอม แม่พิมพ์หล่อเซรามิก (บางพิมพ์ใช้สำหรับหล่อแท่งทองแดงทรงถ้วยหรือกรวย) ที่ แหล่งโบราณคดีเขาวงพระจันทร์ ซึ่งสามารถระบุอายุได้ว่าเก่าแก่ถึงปลายสหัสวรรษที่สามก่อนคริสต์กาล นอกจากนี้ยังพบหลุมฝังศพหลายหลุมซึ่งมีเครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยทองแดง